GVLIELMI

RONDELETII

DOCTORIS MEDICI,

ET MEDICINAE IN SCHOLA MONSPELIENSI PROFESSORIS REGII

Vniuersæ aquatilium Historiæ pars altera, cum veris ipsorum Imaginibus.

His acceßerunt Indices neceßarij.

LVGDVNI,
Apud Matthiam Bonhomme.

M. D. LV.

IACOBI DALECHAMPII MEDICI AD GVLIELMVM RONDELETIVM.

Iam maris innumeros pisces numerasse profundi
Rondellete tibi non satis esse putas,

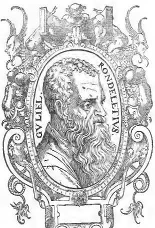
Ni iungas etiam, quos flumina, stagna, lacusque
Altis gurgitibus molliter excipiunt.

Scilicet iste labor non solum monstrat aquarum
Mirandos pisces, quos elementa vident:

Sed disciplinam medicorum ditat, & auget,
Inter quos primas iure tenere potes.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

Τὰς ἀγέλας πρόσθεν γράψας ποσειδάωνος ἀνάκτος
Φερβομένας πελάγους κύμασιν οἰδαλέοις
Νῦν ξείνους ποτάμων καὶ λιμνῶν ἰχθύας ἄλλους
Δείκνυσιν ἐν γλυκεροῖς ὕδασι νηχομένους,
Πολλὰ μὲν ὀφλήσει Ῥονδελέτιε σοί γε θάλασσα.
Νάματα δὲ ζοφερῶν ἐκθορέοντα βαθῶν.
Πλείονα τῶν δ' ἰατρῶν ἱερὸν γένος, ᾧ ῥα τιθήνην
Τεχνάζεις γε σοφὴν, καὶ σοφίην παρέχεις.

IOANNIS MOLINI

Carmen in vniuersam aquatilium historiam à Gulielmo Rondeletio medico præstantissimo conscriptam.

Ecce alius Neptune tui post Pallada victor
Pendere ex olea celsa trophæa facit.
Qui magno fidens animo & præstantibus ausis,
Diuina cæcas arte retexit opes.
Quamlibet in varias Proteus se vertere formas
Norit, cui liquidi credita cura gregis,
Gurgitibus tamen ille fremit correpta profundis
Armenta in sicco conspicienda dari.
Quin & Naiades mortali semine natum
Indignatæ vndis iura dedisse suis,
Notius & terris fecisse animantibus ipsis
In terra natis squamigerum omne genus,
Dilaniatæ ora & percussæ pectora palmis
Ingeminant questus litore quæque suo.
Ergo dum vastum Oceanus circunfluet orbem
Per virides ripas fluminaue vlla ruent,
Autoris tanti splendebit gloria, nullis
Inuidiæ fuscis obtenebranda notis.

Priuilege du Roy.

HENRY Par la grace de Dieu Roy de France à noz amez & feaux Cóseilliers les gens tenans noz cours de parlement à Paris, Tholouse, Rouen, Bourdeaux, Aix, Grenoble, Dijon, Seneschaux, Baillifz & Preuostz desdits lieux, Lyon, Poictou, Berry, Champaigne, Iuge d'Aniou, & du Maine, & à tous noz autres iusticiers & officiers ou leurs lieutenans, salut & dilection. Nostre cher & bien amé maistre GVILLAVME RONDELET docteur regent en la faculte de Medecine en nostre ville de Montpellier, nous ha fait remonstrer que auec grands fraiz & labeurs auroit recueilly vn grand nombre de poissons tant de Mer que de Lacz & Fleuues, desquelz poissons il auroit fait anatomie, & leuer le pourtrait au plus pres du naturel, pour iceux inserer dans les liures, qu'il en auroit composes, & de long temps y auroit prins grád peine & diligence pour en faire vne histoire au plus vray qu'il luy auroit esté possible, & mettre en lumiere auec lesdits pourtraits Ensemble vn autre œuure intitulé DE FORMIS REMEDIORVM, & COMMENTAIRES sus Dioscorides, auec vne OFFICINE pour les Apoticaires: lesquelz liures pour n'estre moins vtiles que agreables aux Lecteurs, il desireroit faire imprimer. mais il doubte que aucuns Imprimeurs ou autres, que ceux à qui il auroit donné charge, se voulsissent ingerer d'iceux liures imprimer, ou en faire faire extrait, ou epitome, ou les traduire en Francoys, ou autre langaige, chose qui ne se peut bien faire au gré ou intétion de l'autheur, & qui luy pourroit desguiser son ouurage, & le frustrer de son intentió de le faire. Et aussi en ce la luy tollir les fraiz de ses labeurs, qu'il a fait, & cóuiendra faire, s'il n'auoit sur ce noz letres de permission ou priuilege: Nous humblement requerát icelles luy ottroyer pour le temps qu'il nous plaira: POVRCE est il, que nous inclinant liberalement à la supplication dudit RONDELET, & en cest endroit luy suruenir à ce qu'il se puisse aucunement refaire des fraiz, qu'il luy a ia conuenu & conuiédra faire tant à luy que à ceux qui auront charge de luy, pour mettre en lumiere & impression lesdits liures, à icelluy RONDELET & à l'imprimeur ou libraire ayát charge pour luy, auós de nostre grace speciale doné & donons priuilege, cógé, licence & permissió d'imprimer & faire imprimer en telle marge & de telz characteres que bó leur semblera, & mettre en vente & distribuer tous & chacũs lesditz liures auec inhibitiós & deffences à tous de quelque qualité qu'ilz soyét, de ne traduire en Fráçoys, ny faire autre epitome desdits liures. Et à tous libraires & autres ne les imprimer, ny faire imprimer en quelquesorte que ce soit, ny en aporter vendre d'autres Imprimez autre part, ny en debiter, ny en distribuer d'autres que ceux imprimez par celluy qui aura charge dudit suppliát, iusques au téps & terme de douze ans, à cóter du iour & datte que la premiere impressió desdits liures sera parachauée d'imprimer, & ce sur peine de cófiscatió desdits liures, & d'amédé arbitraire, & de tous despens, dómages & interestz enuers les parties. Et outre voulós & tel est nostre plaisir, que mettát ledit suppliant ou l'Imprimeur ayant charge de luy, en brief au cómencement ou à la fin desdits liures le contenu en noz presentes letres au vray, Que icelles letres soyét tenues pour suffisamment signifiees & venues à la cognoissance de tous Libraires, Imprimeurs & autres: Et que ce soit de tel effet & vertu, que si elles auoyét esté expressemét & particulieremét signifiees, sauf s'ilz vouloyét pretendre que le brief extrait du priuilege mis ausdits liures ne fust seló la verité de ces presentes. Et pource en demádetoyét exhibitió leur estre faite. Auquel cas leur permettons faire telle demáde que bon leur semblera, par deuát le Seneschal de Lyó ou son lieutenát seullemét, sans ce que autres iuges en puissent prédre cour, iurisdiction, ou cognoissance, laquelle leur auós du tout interdit & deffendu, interdisons & deffendós par cesdites presentes. Et vous mádós à chacú de vous endroit soy, & cóme à luy appartiédra, que noz presens priuilege, cóge & permissió, & de tout le cótenu en icelles vous faites, souffrez & laissez icelluy suppliát & tous ceux qui aurót charge pour luy, iouyr & vser pleinemét & paisiblement, sans leur faire ou dóner empeschement au cótraire. Lequel si fait, mis ou dóné leur estoit, reparez & remettez, ou faites reparer & remettre incontinant & sans delay au premier estat & deu. Et à ce faire souffrir & obeyr contraignez ou faites contraindre par toutes voyes deües & raisonnables: car tel est nostre plaisir, nonobstát oppositions ou appellatiós quelconques, & sans preiudice d'icelles: pour lesquelles ne voulons estre differe, en quelconques letres à ce coutraires. Donne à Marchais le xxviij. iour de Iuin, l'an de grace mil cinq cens cinquantequatre. Et de nostre regne le huictieme. Par le Roy en son conseil. De Lomenie.

LEVES, publiées & enregistrées au papier de la cour de la Seneschaucée de Lyon, ouy sur ce Monsieur le procureur du Roy en ladite Seneschaucée à ce consentant. Fait à Lyon le treziéme iour d'Aoust, l'an mil cinq cens cinquante quatre. I. Tignac. I. Croppet.

LECTORI.

STATVERAM Lector humanissime vniuersam Piscium Historiam vnico volumine, vt res ipsa postulabat, cōprehendere. Sed quia propter summas occupationes quibus distinebar, integram Typographo dare non poterā, amicique mei eam à me summopere exigerent, ac propè quotidianis conuitiis efflagitarent, coactus sum velut vnum corpus in duo distrahere, cuius particulas omnes enumeraui in Elencho quem præposui Libris De Marinis Piscibus, quibus totius corporis maior pars continetur. His octo, pars altera, scilicet Testacea, Turbinata & Cochleæ, Insecta & Zoophyta, stagnorum marinorum, Lacuum, Fluuiorum, Paludum Pisces, postremò Amphibia.

AMPLISSIMO CARDINALI FRANCISCO A TVRNONE GVLIELMVS RONDELETIVS S.

PROXIMA æſtate libros de Marinis piſcibus à me editos, & à plurimis diu multúmque expectatos tibi obtuli Cardinalis ampliſsime, & vt in nomine tuo apparerēt effeci, neq; tuū acre certúmque de rebus omnibus iudiciū pertimeſcens, neq; occupationum tuarū, quæ ſummæ ſunt ac maximè feriæ vllam ferè rationem habens, ſed partim debito officio compulſus (hunc enim laborem meum ſic à me deberi tuis immortalibus in me meritis exiſtimaui, vt eum alteri te præterito ſine ſcelere non potuerim dedicare) partim vt nominis tui ſplendore commendatiores & autoritate tutiores in manus hominum peruenirent. Iiſdem de cauſis etiam poſtea inductus, quod ex vniuerſa piſcium hiſtoria ſupererat ad te conſcripſi, vt id quoque teſtimonium meæ in te fidei perpetuæque deditionis extare iis omnibus poſſet qui hanc ἐλλιπτικῶν meorum partem ſunt lecturi. Neque verò eſt omnino Cardinalis illuſtriſsime, cur horum librorum initio longa oratione me excuſem, quòd minuta hæc & vilia

offerendo parem amplitudini tuæ &meritis honorem non deferam. Nam Oppianus Poëta ἁλιευτικὰ sua versibus conscripta Antonino Imperatori dare nihil veritus, & reditum patris ab exilio impetrauit, & pro singulis versibus singulos nummos aureos accepit. Et Bœotii, vt ex Agatarchide scriptum reliquit Athenæus, eximias anguillas Diis sacrificabant. Et piscatores Antigono Carystio autore, fœlici captura vsi thynnum Neptuno sacrificabant, sacrificiúmque istud Thynæum vocabatur. Quin & salsamenta apud Phaselitas Diis dicabantur. Neque ignoras Samiis capeduncu lis esse Diis aliquando libatum. Quare quæ tua semper fuit in me, literatósque omnes beneuolentia his meis commentariis non modo non offendêre, vt opinor, verum etiam lætaberis, cùm à me profecta esse intelliges, qui & meam erga te obseruantiam, & gratam debiti officii voluntatem quibuscunque rebus possum, libenter testor. Vale.

IOANNES MOLINVS
STVDIOSO
LECTORI
S.

IN TRACTANDIS artibus quæ ad magnas vtilitates & vitæ commoditates Dei concessu hominum generi datæ sunt, iisque faciendis aut agendis quæ artibus illis continentur, multi vehementer errare & grauiter peccare mihi videntur. Alij enim in eiusmodi artium scientia versantur, potiùs vt iactationem habeant in populo, quàm vt in iis, quarum omne opus est in faciendo aut agendo, propositum finem assequantur: satis sibi arbitrantes, quum eam facultatem sunt adepti, vt in scholis magna audientium corona, vel in familiarium aliorúmue colloquiis & congressibus, magno applausu, assentientibus omnibus, de artis præceptis volubiliter verba possint fundere. Alij contrà ad agendum natura magis idonei accommodatíque quàm ad loquendum, celeriter quidem & auidè finem artis arripiunt, sed eam solum ob causam, vt inde facultates suas augeant & commoda, vt diuitias & opes quàm maximas consequantur, nulla cognitionis rerum pulchritudine atque excellentia, sed sola quæstus spe allecti, ac ne horam quidem in literis consumpturi, nisi maximas pecunias, animo sibi propositas haberent, iisque vt amplissimis præmiis ad discendum commouerentur. Hæc à me verè dici cū de iis qui in aliis artibus, tum maximè de iis qui in Iurisprudentia & Medicina hodie versantur, facilè iudicabit is, qui aliqua prudentia, vsúque rerum mediocri præditus fuerit. Quotus enim quisque Iurisperitorum vel Medicorum inuenitur, qui commodum publicū anteponat suo? Imò qui non, neglecto prorsus publico, seruiat tantùm priuato, ad idque omnia sua studia & actiones referat? Quæ nemo à me dicta esse existimet, quòd diuitias cæteráque quæ sunt extrinsecus atque extra nos, in nullo bonorum genere habenda esse censeam. Etenim ea prompta semper paratáque esse debent qui-

bus nostris & nobis ipsis necessaria vitæ præsidia suppeditare possimus, & studiorum ac laborum fructus aliqui percipiendi sunt atque expectandi, qui tamen satis vberes consequentur, etiam si in eos tanquam rerum agendarum vltimum, spes, curas, cogitationes, mentem denique omnem non defixerimus, modò tam boni quàm docti esse contendamus, omnique ope doctrinam cum virtute coniungere enitamur. Omnis igitur hæc mea spectat oratio, à plurimis magnam excellentibus disciplinis fieri iniuriam, quum iis ad solam ostentationem vel ad lucrum duntaxat abutuntur. Ex quo vitio tanquam ex fonte & seminario infinita mala emanarunt atque extiterunt. Alijs prætermissis de Medicina tantùm loquar, cuius maximè sum studiosus. Magno valetudinis multorum, ne dicam vitæ incommodo, satis superque comprobatum est, non paucos esse qui eius scientiam profiteantur, qui vel illiberaliter educati, vel in artium studiis doctrinisque minimè versati, vel à philosophia, à Mathematicis disciplinis parum instructi, neglecta interim accurata fabricæ corporis humani, causarum, signorum morborum, theorematum medicorum, historiæ stirpium cognitione, statim ad praxim quam vocant conuolant; quod ea sola pars πρὸς τὰ ἄλφιτα faciat. Ex quo euenit vt arcæ implendæ quàm excolendi animi studiosiores cupidioresque ab antiqua præclarissimæ artis, illustriumque Medicorum dignitate ita recesserint, vt iam à multis Medicina circulatorum & circunforaneorum hominum nugis ac fallaciis non multùm præstare existimetur. Hæc ignorantia cum magna hominum pernicie atque exitio coniuncta est, vt de eiusmodi Medicis illud Plinij iure dici possit. Discunt periculis hominum, & experimenta per mortes agunt: medicoque tantùm hominem occidisse summa impunitas est. Quod si qui ex horum numero remediorum formulis aliquot instructi, vultu gestuque ad ostentationem & assentationem composito, secundiore fortuna vsi, temere ac fortuito potiùs quam ex arte morbis aliquot curatione adhibita, atque aliis obsequiis plurimis, graui & honesto viro indignissimis, rem auxerint, incredibile dictu, quanta superbia & arrogantia cæteros despiciant, eos etiam rideant, qui mediocri lucro contenti, operam, studium, curam denique omnem in id conferunt, vt Philosophiam, Medicinam, aliasque grauiores disciplinas pro virili parte, magna etiam interdum facultatum suarum iactura promouere latinisque literis exornare contendunt, à natura inuoluta & obscura aperire, & illustrare, noua iam inuentis addere, prope intermortua, & quæ temporum iniuria interciderunt, magno

labore

labore reuocare, & tanquam ab inferis excitare. Sed illorum perniciosa studia, periculosaq; consilia si secuti fuissent patres nostri, hodiéque sequantur viri boni, nec ætate nostra maximè floruissent bonæ literæ, nec diu vigere poterunt, sed renata barbarie breui opprimentur. Quare summa laude dignissimi mihi videntur, qui neque illorum, neque vllorum aliorum maledictis aut calumniis aut inuidentia, à rectè factis, quibus præsertim communis omnium vtilitas, literarum etiam dignitas continetur, abducti neque deterriti noctes & dies contendunt nos scriptis suis rerum pulcherrimarum & nondum penitus cognitarum peritiores efficere. In quibus maximè excellit Gulielmus Rondeletius qui in præclara Monspeliensium schola, summa felicitate, maximáque totius Reipubli. nostræ vtilitate Medicinam & docet & exercet. Is quantùm publicum docendi medendíque munus tribuit otij, ad scribendum potissimum confert, & ad ea in veritatis lucem proferendâ, latinísque literis illustranda, quæ hactenus in Philosophia Medicináque vel parum perspecta, vel nondum satis explicata fuerunt. Cuius studij, diligentiæ ac doctrinæ domesticus testis ac spectator ipse fui: eius enim conuictu ita sum vsus, ea mecum de literis communicauit, ita studia sua mihi impertiit, vt iam non præceptoris eruditi, & erga me egregiè animati, sed patris optimi loco semper eum sim habiturus. Sed quid opus est testibus, ecce tibi præclarum & graue testimonium opus de piscibus, in quo vniuersam piscium historiam ita complexus est, vt omnis generis pisces nobis exhibuerit, & vt penè nos eos ipsos oculis cerneremus effecit, quorum nomina vix audieramus, tantum abest vt eorum naturam perspectam haberemus. Neque vero simpliciter grammaticorum more de piscibus tractat, sed singulorum formam, vires, naturam, succum quem in corporibus nostris gignunt, actiones, mores perscribit. Quid de his veteres & grauissimi quique autores Græci & Latini tradiderint explicatè atque enucleatè docet, horum locos multos explanans, alios emendans, alios excutiens diligentiùs. His omnibus accessit vniuersi operis tam illustris methodus, vt ab ea tanquam ab optima duce non solùm ad eos pisces de quibus hîc traditur, sed etiam ad alios omnes, qui sunt innumerabiles, peruestigandos & agnoscendos manu deducaris, siue in mari, siue in stagnis, siue in lacubus, siue in paludibus, siue in fluuiis, siue etiam sub terra degant. Quæ si attentiùs legeris, intelliges in hoc argumento ita versatum esse, vt iis qui idem tractare sunt aggressi, cæterísque omnibus qui aggres-

ſuri ſunt, facilè palmam præripuerit. Hanc igitur piſcium hiſtoriam quæ decem & octo libris ſuperioribus, & his octo continetur, à viro eruditiſsimo, & communis omnium vtilitatis ſtudioſiſsimo profectam, Lector ſtudioſe, ita accipies, vt tua humanitate, candido gratóque animo hominem inuites & allectes, ad alia maiora tibi communicanda, quæ ſtudiorum tuorum progreſſus plurimùm augere, & tibi maximo decori ornamentóque eſſe. poterunt. Bene vale.

GVLIELMI RONDELETII DE TESTACEIS

LIBER I.

Quæ dicantur ὀστρακόδερμα, & quæ eorum differentiæ.

CAPVT I.

SVPERSVNT ex marinorum animalium sanguinis expertium propositis generibus, quæ testis duris conclusa sunt, à Græcis ὀστρακόδερμα dicta, & ἔντομα, quæ vulgò insecta nominantur. quæ deinceps explicabimus, ac primùm de ostracodermis dicemus. in quibus tanta ludentis naturæ varietas est, tot colorum differentiæ, tot figuræ, vt vix numerari possint. Vocantur à Græcis quæ duro siliceóque tegmine, fragili atque ruptili, non collisili muniuntur, partem verò intus mollem continent, vniuersè quidem ὀστρακόδερμα atque ὄστρεα. Aristoteles: Ἄλλο δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν ὀστρακοδέρμων ὃ καλεῖται ὄστρεον. Latini ostreorum nomen retinuerunt, ostreas etiam dicunt. Nec pro vniuerso genere solùm, sed pro specie etiam earum quibus testa scabra est & aspera, nomen id vsurpatur. Idem de concha dici potest, quæ & pro testa omni, & pro testa læui siue æquabiliter rugata sumitur. Cur ὀστρακόδερμα dicantur, causam exponit Galenus his verbis. Ἐπειδὴ τὸ περιέχον ὅλον τὸ σῶμα, καθάπερ ἀμφίεσμά τι σύμφυτον ἑκάστῳ καλεῖται δέρμα, κατ' ἀναλογίαν δ' αὐτῷ τὸ κατὰ τοὺς κήρυκας ἐστὶ, καὶ τὰς πορφύρας, ὄστρεά τε καὶ χήμας, ἔτι τ' ἄλλα τοιαῦτα, διὰ τοῦτο καλοῦσιν ὀστρακόδερμα ταῦτα τὰ ζῶα. σαφῶς οὖν ὀστράκῳ παραπλήσιον ἢ λίθῳ τὸ ἔξωθεν αὐτοῖς περικείμενον σκέπασμα ἐστί. Quoniam totum cor-

Lib. 1. de hist. anim. cap. 6.

Lib. 3. de aliment. facult.

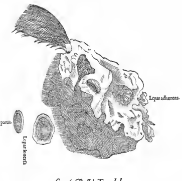
pus ambiens veluti integumentum vnicuique congenitum vocatur δέρμα, id est, cutis, secundum proportionem idem in buccinis, purpuris, ostreis & chamis, & aliis eiusdem generis dicitur, ob id vocantur ostracoderma huiusmodi animantia, quia testę, vel lapidi planè simile est quod extrinsecus ambit operimentum. De ostreis verò idem alibi. Ὄστρεα καλοῦσιν ἔνιοι πάντα τὰ ὀστρακόδερμα πρὸς Ἀριστοτέλους ὀνομασθέντα. Τὸ δ᾽ ὑπὸ πολλῶν ὄστρεον ὀνομαζόμενον ἐν τῇ δευτέρᾳ συλλαβῇ χωρὶς τοῦ ι, λεγόμενον, εἶδος ἕν τι τῶν ὀστρείων τίθενται, περιλαμβάνοντες ἐν τῷ παντὶ γένει, καὶ κήρυκας, καὶ πορφύρας, καὶ χήμας, καὶ πίννας, ἅπαντά τε τὰ παραπλήσια. Ostrea vocant quidam omnia quę ab Aristotele ostracoderma appellata sunt: quod autem ostreum nominatur sine ι, in secunda syllaba speciem quandam ostreorum ponunt, vniuerso generi subiicientes buccina, purpuras, chamas, pinnas, atque omnia huiusmodi. Veteres, inquit Atheneus, ὄστρεα dicebant, quod Cratini in Archilochis & Epicharmi in nuptiis Hebes testimoniis confirmat, huius τοῦνομα τοῦ ὀστρέου ὁμοίως. Illius ὄστρεα συμπεφυκότα. Plato verò ὄστρεον vt ὄρνεον dixit in Phędro, ὀστρέου τρόπον δεδεμένοι Ostreorum modo colligati. Et in decimo de Republica. Omnia generatim à latinis testę dicuntur à duritię operimenti, & testacea. Hęc de nominibus, nunc de testaceorum differentiis. Ex his, alia ab aliis testę duritia superantur, vt Stellę, Pulmones, Holothuria, Echini (omnia enim ista ostracodermis subiicit Aristoteles) longè minus dura testa conteguntur quàm purpurę & buccina. Alia vndique circunteguntur, vt interioris corporis nihil cerni possit, vt Ostrea, Tellinę, Pectines. Alia altera tantùm parte testam habent, alteri parti testę loco est scopuli pars cui hęret. Chamę & Dactyli siue Solenes vtrisque extremis non integuntur, per quę caput & posteriorem partem exerunt. Eorum quę vndique integuntur quędam turbinata sunt, vt Purpura, Buccinum, alia turbinata non sunt, vt Conchę quę à nostris *Porcelaines* vocantur. Alia vnica concha constant, vt Lepades, alia duabus, vt Mytuli. Testarum alię lęues, vt Vnguium, Mytulorum, alię asperę vt Purpurarum, Buccinorum, Ostreorum, quarum rursus testarum permagna est in asperitate varietas, quę in singulis declarabitur. Colore etiam distinguuntur, quòd hęc vnius coloris sit, vt Mytulorum testa nigra est, alię flauę, alię rubrę sunt, alię variis coloribus depictę. Differunt & motione: nam quędam in stabili sede manent, vt Pholades, quęque in saxorum cauis, & aliis in locis degunt, vt Ostrea, Pinnę. Mouentur Purpurę & turbinata, & Chamę lęues quas in gyrum verti in aqua vidimus. Differunt etiam testarum adhęsione: etenim alia vinculis validioribus alligantur testis vt Mytuli, Pinnę, Vngues. Quę verò in turbinatis testis sunt, nullo eis vincu

Lib. 11. de facul. simp. med.

Cap. 5.

vinculo annexa sunt, sed posterior tantùm pars circa testæ volumen clauiculatim intorquetur. Sunt & aliæ ferè infinitæ ostracodermorum differentiæ, quemadmodum ipsa infinita ferè sunt, quæ ex singulorum historia petendæ sunt, nec differentiæ solùm, sed etiam ea in quibus omnia conueniunt, vt quod omnia *μήκωνα* habeant, sed non loco eodem, neque æqualem, neque ex æquo manifestum. De Testaceis igitur dicturi à notioribus exordium faciemus, ad alia deinceps progressuri.

De Lepade.

CAPUT II.

QVÆ *Λεπὰς* à Græcis dicitur à Gaza conuertitur Patella à vasis escarij similitudine. Lopas à Plauto dicitur, nisi locus mendosus sit: Habemus Echinos, Lopadas, Ostreas, Balanos captamus, Conchas, marinam vrticam. *Lepedo* à Massiliensibus, & à nostris vocatur, à Gallis *œil de bouc*, à Normanis *berdin*, & *berlin*. Græcorum vulgus hodie petaglida appellat. Veneti parum mutato nomine *Pantalena*. Aristoteles Lepadum duarum meminit, Lepadis simpliciter nominatæ, & *Λεπάδος ἀγρίας*, quam vocant nonnulli *θαλάττιον οὖς*, id est, aurem marinam. Athenæus *τῶν δὲ Λεπάδων φησὶν ὁ Δίφιλος, τὰς μὲν εἶναι μικράς, τὰς δὲ καὶ ὀστρέοις ἐοικέναι*. Lepadum, ait Diphilus, quædam sunt paruæ, *Lib. 3.*

quædam autem Ostreis similes: Quod postremum de magnis intelligendum puto, vt contrariæ sint paruis prædictis. Lepas igitur ex testaceorum est genere, cuius partem alteram testa integit, alteram saxum cui hæret vndiquaq́, vt ab externis iniuriis tuta sit. Pars anterior est quam saxum operit, posterior quã testa. Anteriorem voco eam, in qua os & cornua sunt oculorũ vice, subest caro dura qua maximè saxo hæret, quæ scuti picti formam refert. Os superiore in loco manifestum est, inferiore ori aduerso, excrementi meatus, non in testa, vt in ea quæ ἀγρία dicitur. Os venter sequitur, in eo est μήκων, in imo ventre etiam pars quæ ouum appellatur. Testa non exquisitè rotunda est, sed inæqualis, intus læuis, foris parum aspera, cui aliquando muscus innascitur, gibba, in ambitu lucescens, & striata, intus caua, carnosam fimbriam habet in corporis ambitu, quam expandit quum hæret, soluta contrahit Si se tangi senserit, ita saxo hæret, vt nunquam auellas. Cultro igitur aut aculeato ferro opus est, inter ipsam & saxum immisso. Quum multæ saxis affixæ sint capita clauorum saxis infixorum esse diceres. Aristoteles Lepades à saxis solui scribit, pastus quæritandi gratia, aliquot in locis. Καὶ αἱ λεπάδες δ᾽ ἀπολύονται, καὶ μεταχωροῦσι. Et: Νέμεται ὁ ἀπολυομένη καὶ ἡ λέπας Et: Καὶ αἱ λεπάδες ἀπολυόμεναι μεταχωροῦσι καὶ ζέφον. Quod mihi vero consentaneum esse non videtur: nullis enim adnatandum partibus prædita est, nisi temere huc & illuc iactata vndis feratur, neque victus illi quærendus: nam maris spuma & aqua vescitur, qua alluuntur saxa. Quod si aqua allui saxa desinant, ea quæ in testa reliqua est absumpta, contabescere & emori tandem necesse est. Depinximus saxo hærentem Lepada, aliam à saxo euulsam & inuersam siue supinam. Huiusmodi Lepades permultæ reperiuntur in saxis litoris Aquitanici & Britannici maiores. In Massiliensis atque Agathensis sinus scopulis minores. Eleganter Aristophanes dixit in auum quæ ægiè à iuuene diuellebatur

Lib. 5. de hist. anim. cap. 16. & lib. 4. ca. 4.

Ὡς εὐτόνως ὦ Ζεῦ βασιλεῦ δ᾽ ἡ γραΐδιον
ὥσπερ λεπὰς τῷ μειρακίῳ προσείχετο.

Quæ sic Erasmus conuertit.

O Iupiter, quàm fortiter conche modo
Isthæc anicula adhæret adolescentulo.

Huius prouerbialis sententiæ, Lepadis more adhæret, rationem reddit Erasmus. Est concharum genus, inquit, quod capillamentis inter se cohæret, quò tutius sit aduersus vndarum motus. Quod falsum esse docet experientia: neque enim Lepades inter se cohærent, sed tantùm saxis sparsim affixæ sunt. Adhæc ὡς λεπὰς προσέχεται, melius speciei nomine conuertas quàm generis, vt facit Erasmus: Ostrei in mor-

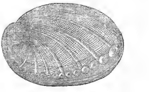
morem hæret: neque enim Ostrea alia eodem modo hærent quo Lepas, Crudæ Lepades à piscatoribus & maris accolis eduntur, ius ex eis aluum ciet, coctæ molliores fiunt, & concoctu faciliores, modo non nimium decoquantur: sic enim duriores, difficiliorísque concoctionis fiunt, vt omnia ostracodetma.

De Lepade parua.

CAPVT III.

CVM Marinas res etiam minutissimas quasque diligenti indagatione persequeretur, Lepadem paruam saxo hærentem deprehendimus, quam à saxo euulsam repræsentamus in superiore pictura. Testa vnica integitur, alterius vice est saxum cui affixa est. Testa media nucleis pinearum nucum figurâ similis est, & æqualis, ex multis laminis paruis constat, carnem intus habet, sed ob paruitatem partes vix discernuntur. Hanc existimo esse paruam Lepadem Diphili, quod semper parua maneat, nec vnquam ad superioris etiam mediocris magnitudinem accedat.

De Aure Marina.

CAPVT IIII.

AVRIS Marina quæ & λεπὰς ἀγρία ab Aristotele dicitur, non satis rectè à recentioribus Patella maior vocatur. Quum enim maior dicitur, magnitudine tantùm à minore Lepade iam descripta differre intelligitur: at magnitudine solùm non differunt, sed alia mul

tò illustriore nota, scilicet forma, hoc tantùm vtrisque commune est, quod vnica testa constent, carnosa parte saxis affixa. quam ob causam lepados nomine Aristoteles donauit. Præterea differt à superiore excrementi meatu, vt annotauit Aristoteles. Τῇ δ' ἀγρίᾳ λεπάδι ἣν ἔνιοι καλοῦσιν θαλάττιον οὖς ὑποκάτω τοῦ ὀστράκου ἡ περίττωσις ἐξέρχεται, τετρύπηται γὰρ τὸ ὄστρακον. Patellæ feræ, quam aurem marinam quidam appellarunt, parte ima testæ excrementum egeritur, quà foramen habetur. Testa huius caua est, argenti vel vnionum colore, foris gibba, lineis multis depicta, patte vna cochlearum modo clauiculatim contorta, à qua foramina incipiunt, initio parua, quæ deinde magis ac magis augentur. Hîc annotare oportet aurem marinam appellari, ob magnam cum aure nostra similitudinem, vt pictura perspicuè ostendit, quæ tamen diuersa sit ab aure Veneris, quam ὠτάριον siue οὖς ἀφροδίτης ab Æolibus vocatam fuisse scripsit Athenæus. Haud bene ratiocinatur autor lib. de aquatilib. Patellam quam maiorem vocat, Aporrhaidem Aristotelis esse ex eo quod eam more Lepadem saxis adhærere scripsit lib. IIII. de Histor. anim. sic enim & Neritę quę eodem loco, similiter adhætere dicuntur, Patellæ maiores essent.

Lib. 4. de histor. anim. cap. 4. — *Lib. 3.* — *Cap. 4.*

De Tellinarum prima specie.

CAPUT V.

ΤΕΛΛΙ΄ΝΑΙ à crescendi celeritate nomen habere videntur, ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι. Idem nomen retinuerunt Latini. Athenæus tamen à Romanis Tellinam μύτλον vocatam fuisse sctipsit, quo loco Hermolaus μύτυλον legendum putat, vt Mytylus & Tellina idem sint. Nostri & Romani etiam Tellinas vocant, Veneti piscatores, vt Hermolao visum fuit, à capparis similitudine capparoculas siue capparolas. Normani *flion*. Tellinarum genera duo facit Athenæus, vt aliæ marinæ sint, aliæ fluuiatiles, vel quæ in fluuiorum ostiis reperiuntur. Τελλῖναι γίνονται μὲν ἐν κανώπῳ πολλαί, τὴν ὑπὸ μὲν τοῦ νείλου ἀνάβασιν πληθύουσιν, ὧν λεπτότεραι μέν εἰσιν αἱ βασιλικαὶ διαχωρητικαί τε καὶ κοῦφαι, ἔτι δὲ τρόφιμοι, αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι. Tellinæ in Canopico ostio multæ sunt, & in Nili ascensu, quatum quæ tenuiores sunt, regiæ

Lib. 3. — *Lib. 3.*

giæ vocatæ, aluum cient, ventriculo graues non sunt. Præterea bene nutriunt, fluuiatiles autem dulciores sunt. Nos in Agathensi sinu differentias duas inuenimus, vnam earum quæ minores sunt, alteram earum quæ maiores & rufi coloris. De priore nunc agimus. Duplici testa constat siue concha, vtraq; simili, læui, valida & satis spissa, in ambitu serrata, qua de causa ad vnguem coniunctæ sunt. Intus læuiter cauæ sunt, caro alba in qua μήκων cernitur. Tellinæ in arena viuunt, ob id nisi, priusquam coquantur, diutius in aqua agitentur, vt arenulæ excidant, vescentibus molestæ sunt. Parum coquendæ sunt, ex aceto vel omphacio cum pipere comedendæ, appetentiã excitant, ius ex eis aluum ciet. Dioscorides. Recentes Tellinæ aluo vtiles, sed maximè ius earum, salitæ vruntur, tritéque in cinerem, & cum cedria instillatæ auulsos palpebrarum pilos renasci non patiuntur. Hîc obseruandum pectunculos pro tellinis à Plinio quandoque videri acceptos, vt rectè mihi sensisse videtur Hermolaus vir acerrimi iudicij. Coniecturæ quibus mouemur hæ sunt: Etenim quam vim Dioscorides Tellinarum cineri tribuit, eandem planè pectunculis Plinius, atque iisdem ferè verbis: Lepus marinus ipse quidem venenatus est, sed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet, item pectunculi salsi triti cum cedria. Ne quis verò existimet per pectunculos intellexisse pectines, quos Græci κτένας vocant, legat vltimum caput LIB. XXXII. in quo apertè, vtrosque distinguit. Pectines, inquit, maximi & nigerrimi æstate, laudatissimi Mytylenis &c. Et mox Alexandriæ in Ægypto pectunculi. Quod etiam conuenit cum tellinis Ægypti quarum meminit Athenæus loco ante citato.

Lib. 2. cap. 8.

Lib. 32. cap. 11.

De Tellinarum secunda specie.

CAPVT VI.

ALTERVM Tellinarum genus in litore Agathensi ad ostium Eraris fluminis inueni superiori simile, nisi quod testa sit maiore, tenuiore minúsque spissa, & ex rubroflauescente, parte qua testæ colligantur in acutiorem angulum desinente. Hanc Tellinam

esse puto quam Βασιλικήν,id est, regiam appellat Athæneus,vel fluuiatilem, quia non nisi in fluminis ostio reperi.Dulcis est, vtpote quæ in mista aqua minúsq; salsa proueniat. Quemadmodum Athenæus scribit pueros Lepadibus & Tellinis in os sumptis ludere tubæ sonũ imitantes: ita etiam hodie nostri Tellinæ testa altera dentibus admota,diductis labris sonos eosdem edunt, vt puerilis hic lusus per manus traditus,ad nostros vsque peruenisse videatur. Neq; solùm Tellinis,sed etiam Lepadibus ori adhibitis pueros sonare autor est Athenæus. Καλλίας δ' ὁ μιτυληναῖος ἐν τῷ περὶ τῆς παρ' Ἀλκαίῳ Λεπάδος, παρὰ τῷ Ἀλκαίῳ φησὶν εἶναι ᾠδὴν ἧς ἡ ἀρχή, πέτρας καὶ πολιᾶς θαλάσσης τέκνον, ἧς ἐπὶ τέλει γεγράφθαι, ἐκ Λεπάδων χαύνοις φρένας ἀ θαλασσία λεπάς. Ὁ δ' Ἀριστοφάνης γράφει ἀντὶ τοῦ λεπὰς, χέλυς. καὶ φησὶν οὐκ εὖ Δικαίαρχον ἐκλεξάμενον λέγειν τὰς Λεπάδας. Τὰ παιδάρια δ' ὅταν εἰς τὸ στόμα λάβωσιν, αὐλεῖν ἐν ταύταις, καὶ παίζειν, καθάπερ καὶ παρ' ἡμῖν τὰ σπερμολόγα τῶν παιδαρίων ταῖς καλουμέναις τελλίναις. ὡς καὶ Σώπατρος φησιν ὁ φλυακογράφος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ δράματι Εὐβουλοθεομβρότῳ. Ἀλλ' ἴσχε, τελλίνης γὰρ ἐξαίφνης μέ τις Ἀχὼ δὰς μελῳδὸς ἦχος εἰς ἐμὰς ἔβη. Id est, Callias Mitylenæus libro de Patella Alcæi,apud Alcæum odam esse scribit,cuius initium est.Petræ & cani maris filia.ad cuius finem scriptum est.Ex patinis animũ recrees, ô marina patella.Quo in loco pro Λεπάς,id est , patella. Aristophanes legit χέλυς,id est,testudo, aítque Dicæarchum non rectè legisse Λεπάδας,úsque ori admotis puellulos sonare & lasciuire , quemadmodum Tellinis solent procaces adolescentuli. Sopater Phlæacographus in Comœdia quæ inscribitur Eubulotheombrotus, scribit. Ar resiste , è Tellina repente ad meas aures suauis quidam sonus illapsus est.

De Tellinarum tertia specie.

CAPUT VII.

MERITO Tertij generis Tellinã eam esse dicemus, quæ figurâ superioribus Tellinis tam similis est,vt inter Tellinas numerãdam esse nemo negare posit.His tantùm differt. Colore est candido,testa perspicua & pellucida, ex additamentis multis conflata , intus læuissima

uiſsima. Tenuis eſt admodum & ambitu magis rotundato.

De Chamis.

CAPVT VIII.

DE Chamis omnibus certi aliquid ſcribere certè perdifficile eſt, tum ob earum varietatem, tum ob parum certas & diſtinctas earum notas à veteribus traditas. Quapropter minimè miror Hermolaum virum optimarum rerum cognitione præſtantem in ſuis in Dioſcoridem corollariis de oſtreis & conchyliis pauciſsima ſcripſiſſe, copia eorum & varietate, vt opinor, deterritum. Marcellus Virgilius grecè & latinè doctiſsimus, in ſuis in eundẽ autorem cõmentariis, ab iiſdem abſtinuit, earundem diſtinctiones peritioribus relinquens. In genere, inquit, minorum oſtreorum Chamæ ſunt, tanta cum aliis affinitate, vt facilè in antiquis ſcriptoribus confundatur earum hiſtoria. Nihil difficilius in tota huiuſmodi rerum commentatione, quàm in appellationibus his concordem veterum hiſtoriam oſtendere. ob id peritioribus relinquimus. Hactenus Marcellus. Ab horum modeſtia alieniſsimi quidam, perinde ac ſi harum rerum diſtinctioni difficultas nulla ineſſet, Chamas aliquot ineptè depinxerunt, pro arbitrio ſcilicet, nulla veterum ſcriptorum autoritate freti, vnde pro Chamis Conchas ſpeciatim dictas vſurparunt. Concha enim vniuerſè quidem teſtam omnem ſignificat, vt iam annotauimus, & vt aliquando nos quoque accipimus quum nulla rerum confuſio inde ſequitur. Sed quum ſpeciatim de rebus dicitur, rerum ſingularum propriis nominibus vtendum. Hanc ob cauſam Ariſtoteles Conchas à Chamis diſtinxit lib. v. de hiſt. anim. Αἱ δὲ κόγχαι καὶ χῆμαι, καὶ σωλῆνες, καὶ κτένες ἐν τοῖς ἀμμώδεσι λαμβάνουσι τὴν σύστασιν. Conchæ, Chamæ, Pectines, Vngues locis arenoſis ſui ortus initia capiunt. Alio loco eiuſdem operis concharũ ſpecies aliquot recẽſet. τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλά εἰσι, τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν καὶ μῦες καὶ κόγχαι ἔνιαι, αἱ καλούμεναι ὑπό τινων γαλάδες. τὰ δὲ τραχέα οἷον τὰ λιμνόστρεα, καὶ ἡ πίννα, καὶ γένη κόγχων ἔνια. Teſtæ à ſeſe differunt: aliæ enim læues ſunt, vt Vngues, Mytuli, Conchæ: quædã quæ galades dicuntur, aliæ aſperæ, vt Limnoſtrea, Pinna, concharum ſpecies quædam. Neque eſt quod quis in Chamarum & concharum cõfuſa tractatione Dioſcoridis autoritate ſe tueatur, quũ ſcribit. Καὶ ὁ ἐκ τῶν χημῶν δὲ καὶ τῶν ἄλλων κογχαρίων ζωμὸς, κοιλίαν κινεῖ ἑψόμενος μετ᾽ ὀλίγου ὕδατος. μετ᾽ οἴνου δὲ λαμβάνεται. Chamarum conchularúmque in exigua aqua decoctarum ius aluum ciet, id cum vino aſſumitur. Hîc Chamas & Conchulas coniungit, nõ quod eædem ſint, ſed quod ius ex vtriſque eadem ſint facultate. Id quod omnibus

Cap. 5.

Lib. 4. cap. 4

Lib. 2 cap. 9.

etiam testaceis commune est:ius enim ex omnibus, aluæ subducendæ vim habet. Nunc inquiramus quid sit Chamis proprium, quo à Conchis, quibus in multis similes sunt, distinguantur. Athenæus. τῶν δὲ χημῶν μνημονεύει Ἴων ὁ Χῖος ἐν ἐπιδημίαις, καὶ ἴσως οὕτως ὀνόμασται τὰ κογχύλια παρὰ τὸ κεχηνέναι. id est, Chamarum meminit Ion Chius in Epidemiis quæ fortasśis χῆμαι à Græcis nominatæ sunt ἀπὸ τοῦ κεχηνέναι, id est, ab hiando. Id etymum secuti quidam Hiatulas latinè appellant. Sed cùm eadem voce etiam Channę nuncupentur, quæ à Chamis maximè distant vt in priore operis nostri parte ostendimus, tutiùs esse puto Græca appellatione vti Plinij exemplo, à quo Chamæ nominantur, & Chamæpelorides, & Chamætracheæ, atque aliæ eiusdem generis. Chamæ igitur etsi concharum generi subsint, hoc tamen à cæteris conchis distabunt, quod sempet hiant, & testas apertas habenr. Harum multæ sunt differentiæ. Athenæus. Ἱκέσιος δὲ ὁ Ἐρασιστράτειος, τῶν χημῶν φησὶ τὰς μὲν τραχείας λέγεσθαι, τὰς δὲ βασιλικάς. καὶ τὰς μὲν τραχείας, κακοχύλους εἶναι, ὀλιγοτρόφους, εὐεκκρίτους. χρῆσθαι δὲ αὐτοῖς καὶ δελέασι τοὺς πορφυρευομένους. τῶν δὲ λείων μετὰ τὰ μεγέθη, καὶ τὰς διαφορὰς εἶναι κρατίστας. Hicesius Erasistratius Chamarum alias ait dici asperas, alias regias, asperas quidem mali esse succi, pauci nutrimenti, facilè excerni, ipsis pro esca eos vti qui purpuras piscantur. Læuium autem præstantiæ differentias magnitudine æstimari. Aliquanto pòst idem Athenæus ex Diphilo. Χημῶν δὲ τῶν παχειῶν αἱ μικραὶ καὶ λεπτὴν ἔχουσαι τὴν σάρκα, (ὄστρεα λέγονται), καὶ εὐστόμαχοι εἰσί, καὶ εὐέκκριτοι, αἱ δὲ παχεῖαι, βασιλικαὶ δὲ πρός τινων καλούμεναι, πελώριαί τε λεγόμεναι, τρόφιμοι, δυσέκκριτοι, εὔχυλοι, εὐστόμαχοι, καὶ μάλιστα αἱ μείζους. Chamarum crasśiorum quæ paruæ sunt, & tenui carne (ostrea vocantur) stomacho gratæ sunt, & excretu faciles. Crassæ verò, quas & regias, & pelorias appellant, multùm nutriunt, difficilè excernuntur, boni sunt succi, stomacho placent; præsertim magnæ. Priore loco Chamæ in asperas & regias diuiduntur, videntúrque læues pro regiis accipi. Posteriore in crassas paruas & crassas magnas quæ cum læuibus eædem esse videntur. A Plinio species hæ numerantur, Chametrachea, Chameleos, Chamæpelorides, generis varietate distantes & rotunditate, Chamæglycymerides. Nos ita distinguimus vt Chamarum aliæ læues sint, aliæ asperæ. Leuibus Chamępelorides & Chameglycymerides subiicientur, de quibus ordine dicemus.

Lib. 3.

Lib. 6. cap. 9.

Lib. 3.

De Ch

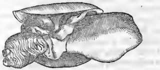
De Chame læui.

CAPUT IX.

CHAMELEIA à testæ lęuitate nomē inuenit. Testa duplici cōstat, Conchis lęuibus quę galades dicuntur, similis est. Ab his testarum fragilitate differt, digitorum enim compressu frangitur facilè, quod in Conchis & pectinibus non euenit. Intus & foris candidissimę sunt, caro quoque intus candida, in qua duo foramina cernuntur: alterum os est, alterum excrementi meatus, vtrunque sinuosum est, vt dilatati & consttingi poßit, hoc ad attrahendam aquam, illud ad reiiciendum excrementum. Habet & μήκωνα vt conchę cęterę. Latere magis protuberāte semper hiat. In arena cum Tellinis capitur, qua de causa sępius aqua pura elui debet ad atenam expurgandam, qua expurgata dulcis est & tenera, alioqui vix edi potest. Chamas easdem esse cū lęuibus Conchis quæ γαλάδες dicūtur, falsum est: nam Aristoteles, vt antea docuimus, Chamas à Conchis seiunxit.

De Chame Peloride.

CAPUT X.

PELORIDAS Athenęus vno loco à Chamarum genere segregasse videtur ex sententia fortasse Philyllij. Αἱ δὲ πελωρίδες ὠνομάσθησαν παρὰ τὸ πελώριον μεῖζον γάρ ἐστι χήμης, καὶ παρηλλαγμένον. Pelorides voca- Lib. 3.

ræ ſunt à dictione πελώριος: maiores enim ſunt Chamis, & ab iis diuerſæ. Alio loco ex Diphilo pelorias Chamas craſſarum ſpeciem facit, quas & regias appellat, quæ & maiores ſunt. Chamas etiam peloridas appellat Plinius. Hos ſequimur, ac Chamas peloridas, ſiue pelorias, ſiue pelorinas à magnitudine dictas fuiſſe cum veteribus exiſtimamus, id quod innuit Athenæus priore loco modo citato: nam πελώριον ſiue πέλωρον ſignificat τὸ μέγα καὶ τεράστιον, id eſt, magnum & prodigioſum. Vel dictæ ſunt pelorides à Peloro Siciliæ promontorio, quod iuxta illud Pelorides optimæ reperiantur. Iulius Pollux de ciborum antiquorum præſtantia verba faciens: Ἰστέον δὲ ὅτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς εὐδοκιμοῦν μύραινα ἐκ πορθμοῦ, καὶ μύραινα ταρτησία, καὶ θυννος τύριος, καὶ κεστρεὺς ἐκ σκιάθου, καὶ ἔριφος ἐκ μήλου, καὶ κόγχαι πελωρίναι, ὅθεν ἴσως καὶ νῦν καλούμεναι πελωρίδες ὠνομάσθησαν. Apud veteres in pretio fuit Muræna ex freto, & Muræna Tarteſia, Placebat Thynnus Tyrius & Mugil ex Sciatho, Hœdus ex Melo, Conchæ etiam pelorinæ, vnde fortè nomen adeptæ quæ nunc Pelorides vocantur. Ex his apparet inſignis error eorum qui ſcribunt Peloridas nomen habere à luto, in quo tum manibus, tum retibus euerruntur: pilos enim lutum eſt (ſic enim eorum ſcripta verba reperio) πηλὸς quidem lutum eſt, à quo πηλωρίδας & πηλωρίας dixiſſe oportuerat, non πελωρίδας, & πελωρίας, & πελωρίνας, ſicuti omnes extulerunt. Præterea illud è memoria exciderat, aut fortaſſe ne legerant quidem, quod ſcripſit Ariſtoteles, Conchas, Chamas, Pectines, Vngues, locis arenoſis prouenire non cœnoſis. Sed omiſſis nominibus rem ipſam depingamus. Chama peloris duabus conchis conſtat, quæ nunquam ita iunguntur quin ſemper hient, & viuo & mortuo animante, etiam ſine calidi contactu. Eæ oblongæ ſunt & læues, ex albo purpuraſcentes, in medio connexæ. Caro intus alba eſt, quæ etiam contracta, tota teſta vix capi poteſt, extenta multò longior eſt, rotunda, ſpiſſa, pudendo virili non abſimilis, digiti medij craſſitudine. In extremo altero foramina duo apparent, alterum oris eſt, rotundum, alterum excrementi. Santones conchæ ſtrictæ & non hiantis ſpeciem *palourde* appellant, quæ vox à Peloride deducta eſſe videtur. Sed ea Chama peloris non eſt, cùm magna non ſit, neque hiet. Caro Peloridis dura eſt, ob id difficile excernitur & multùm nutrit.

Lib.32.cap.11.

Lib.5.de hiſt. anim.c.15.

De Chame Glycymeride.

CAPVT XI.

CHAMARVM generi γλυκυμερίδες accedent, Plinij & Macrobij testimoniis. Chameglycymetides, inquit Plinius, quę sunt maiores quàm Pelorides. Macrobius in cœna adiiciali Lentuli flaminis appositas fuisse dixit, & ne quis easdem esse Pelotidas & Glycymetidas existimet, maiores scilicet Chamas, legat Mactobium LIB. III. Saturnalium. Ante cœnam, inquit Echinos, Ostreas crudas quantum vellent, Pelotidas, Spondylos &c. Paulò post alia edulia enumerans, Glycymetidas, vtticas &c. Sunt autem Glycymerides dictæ à dulcedine, vt opinot, quod sapotė sint dulci, minúsque salso quàm reliquę. Sunt qui Glycyameridas vocent, quasi ex dulci amatas. Quod si ita sit, compositum nomen ex Græco & Latino fuerit, quam compositionem imptobat Quintilianus. Glycymerides igitut Chamæ sunt maiotes quàm Pelorides testa oblonga Mytulorum fluuiatilium testæ modo, sed duriote & spissiore, rugosa, non tamen ob id aspera, ex albo rufescente, carne & succi bonitate Peloridi similes. Easdem esse puto cum iis quas Pelorides maiores Athenæus vocat. Hermolaus Barbarus coniicit apud Plinium post verba hæc, Chamæglycymetides quæ sunt maiores quàm Pelotides, pto colycia siue corophia, legendum corycia ex Athenæo qui scribit Conchas quasdam à Macedonibus vocari κωρύκους, quas Athenienses κριοὺς nominant. Sed vtut apud Plinium legendum sit, non potes coryciaad Chamas glycymeridas referte: sic enim conchas aspetas vocari scripsit ex Hegesandto Athenæus. Ἡγήσανδρος δ' ἐν ὑπομνήμασι τὰς τραχείας φησὶ κόγχας ὑπὸ τῶν μακεδόνων κωρύκους καλεῖσθαι, ὑπὸ δ' Ἀθηναίων κριοὺς. Hegesander in commentatiis ait conchas aspetas vocari à Macedonibus Corycos, ab Atheniensibus κριοὺς, id est, arietinas.

Lib. 3.

De Chama aſpera.

CAPUT XII.

XHMAI ξαχεῖαι, id eſt, aſperæ à teſtarum externa parte dictæ ſunt, ob lineas tranſuerſas, obliquas multas, cauas, eámque ob cauſam muſco ſæpe oppletas. Superiorum modo oblõgæ ſunt, intus læues. Carne ſunt mali ſucci, pauci nutrimenti, ad excretionem facili, qua tamen delectantur purpuræ, vnde pro eſca vtuntur ea purpurarum piſcatores, vt ante ex Athenæo diximus.

De Chama nigra.

CAPVT XIII.

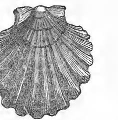
Lib.13.cap.21.

AELIANVS Chamas marinas, varias & multiplices eſſe tradit: nã aliæ aſperæ ſunt, inquit, aliæ læues, & hæ quidem digitorum compreſſu confringuntur, illæ verò vel ægerrimè conteruntur. Quædam ipſarum nigerrimæ ſunt: nonnullæ argentei coloris ſimilitudinem gerere videntur. Ac quemadmodum earum eſt varium & multiplex genus, ſic multas & diuerſas ſedes habent. Ex his colligunt nonnulli Chamas pro conchulis accepiſſe, quæ colorum varietate à ſeſe diſtant, ſed non rectè, vt ego quidem ſentio: nam ſunt vt conchulæ, ita Chamæ varię, albę, nigrę, ex albo rubeſcentes, aliæ fractu faciles, alię difficiles. Idem de Cochleis & Pectinibus verè dicitur. Quare ineptè fecerunt, qui Concham nigram pro Chama nigra exhibuerunt, cùm Conchæ rotundiores Chamis eſſe ſoleant, neque

hient, Cb

hient, Chamæ verò testa sint longiore, qualis Chama nigra quam hîc proponimus, testis oblongis, læuibus, duris, spissisque, ac veluti marmoreis.

De Pectine.

CAPUT XIIII.

QVIA Græcis Κτεὶς vocatur à Gaza modò Pecten, modò Pectunculus conuertitur. Aristoteles. Τῶν δὲ διθύρων τὰ μὲν ἔστιν ἀνάπτυχα, οἷον οἱ κτένες. Gaza sic, Biualuis generis pars clusilis est vt Pectunculi. Et paulò post. Ἔτι τὰ μὲν κινητικὰ αὐτῶν ἐστιν οἷον ὁ κτείς. Itẽ alia se mouent, vt Pectines. Sed hæc varietas ambiguitatem parit: sunt enim Pectines & ab his diuersi Pectunculi à Latinis dicti. Plinius manifestè Pectunculos à Pectinibus disiungens videtur Pectunculos pro Tellinis vsurpasse, vt ex Hermolao prius annotauimus. De aliis Pectunculis infrà dicemus. Qualis sit Pecten ex nullo meliùs quàm ex Athenæo cognoscemus, quo loco Ostreum in quo nascuntur margaritę Pectini confert. Ἐστὶ δὲ ἡ μὲν τοῦ ὀστρέου ὄψις παραπλησία τῷ κτενὶ, οὐ διέγλυπται δὲ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, καὶ δασύ, οὐδὲ ὦτα ἔχει δύο, ὥσπερ ὁ κτείς, ἀλλὰ ἕν. Ostreum aspectu Pectini simile est, testa non cælata sed læuis est & spissa, neque vtrinque aurita est Pectinum modo, sed altera tantùm parte. Ex his liquet Pectinem duabus constare conchis striatis, vtraque parte auritum esse, quod non huic tantùm competit, vt peculiariter auritum Pectinem nominare oporteat, sed alteri etiam Pectini & Pectũculo. Nostri piscarores vocant Pectines *larges coquilles*, alij *coquilles de saint Iacques*. Itali *cape sante*. Testa vtraq; primùm strictior, qua parte aurita est, deinde amplificata in orbẽ circũagitur: altera modicè caua &

Lib. 4. de hist. anima. cap. 4.

in dorsum elata, altera plana, veluti alterius operculum. Vinculo nigro & neruoso colligatæ sunt. Vtraque striata est, à strictiori parte striaturæ incipientes ad imum marginem deductæ sunt, sed ita vt in eo striæ siue exochæ magis promineant quàm strigles siue canaliculi, quibus fit vt Pectinis testa laciniata sit, & hac parte firmiter cohærés. Præterea striæ siue exochæ lineis à summo ad imum ductis ornatæ sunt, quæ à duabus tribúsve aliis intersecantur à latere ad latus ductis versus strictiorem partem. Intus carnis multum est, quæ circa medium etiam carnosum, longum, tenerum alligata apparet. Inest in carne particula luteum ouorum colorem referens. Spectantur μήκων & os tubę modo factum, atque intestinum tenue luto plenum. Tota caro in ambitu membranam habet veluti fimbriam versicolorem, ex qua fila multa & tenuia dependent. Eadem caro aliorum ostreorum carne dulcior & tenerior est, facilius concoquitur, venerem irritat non acrimonia sed nutrimenti copia. Aqua quæ intus est aluum ciet. Super carbones coquuntur, nonnulli olei, piperis & salis tantillum iniiciunt. Pectinis testæ non semper eiusdem sunt coloris: quædam enim rubescunt, quædam albicant, aliæ nigricāt. Athenæus. Τῶν δὲ κτενῶν ἁπαλώτεροι μὲν εἰσὶν οἱ λευκοί, ἄβρωμοι γὰρ καὶ εὐκοίλιοι. Τῶν δὲ μελάνων καὶ πυρρῶν οἱ μείζονες καὶ ἐπίσαρκοι εὔστομοι. Κοινῶς δὲ πάντες εὐστόμαχοι, εὔπεπτοι, εὐκοίλιοι λαμβανόμενοι μετὰ κυμίνου καὶ πιπέρεως. Inter Pectines teneriores sunt candidi, virus enim non resipiunt, & aluo faciles sunt, ex nigris & flauescentibus maiores & verni palato arrident. Omnes in vniuersum ventriculo grati sunt, facilè concoquuntur, aluum subducunt sumpti cum cymino & pipere. Aristoteles inter testacea quæ se mouent Pectines numerat, quos etiam volare ait ex nonnullorum sententia: nam de ferramento quo capiuntur sæpe exiliunt. Plinius. Saliunt Pectines & extra volitant, seque & ipsi carinant, id est, ex suis testis carinam sibi parant, sicuti Neritæ, præbentes concauam sibi partem, & alteram auræ opponentes, sic per summa æquorum velificant. Strident Pectines, inquit Aristoteles, quoties per maris summa nitibundi feruntur, quod volitare dicunt. Pectinibus oculos tribuere videtur Plinius. Non omnibus animalium oculi. Ostreis nulli, quibusdam concharum dubii: Pectines enim, si quis digitos aduersum hiantes eos moueat, contrahuntur, vt videntes. In eandem sententiam scribit hæc Aristoteles. Pectines quoque admoto digito dehiscunt, mox comprimunt se vt cernentes. Id quod ego in Pectinibus sæpius experiri volui, sed si digito immisso caro vel membrana carni circumposita non tangatur, se nō contrahunt, si tangatur, statim claudunt, & digitum vel aliud quid immissum firmè retinent. Testa intecta omnia latent vel algore vrgente, vel æstu, Pectines, quemadmodum Purpuræ & Buccina conduntur

Lib. 3.

Lib. 4. de hist. anim. c. 4.

Lib. 9. cap. 33.

Lib. 4. de hist. animal. cap. 9.

Lib. 11. cap. 37.

Lib. 4. de hist. anim. cap. 8.

canis

ca nis exortu circiter tricenos dies. Pectines atque adeo Ostreæ ac conchæ omnes tum optimæ sunt, quum granidæ. Quanquam verò testa intecta grauida dicamus, nullum tamen eorum vel coitum, vel partum intelligimus: hoc enim genus sponte prouenit, ouáque eorum improprié appellamus partem illam, quæ melioris nutritionis est indicium, quemadmodum in sanguine præditis adeps, quam ob causam tum melioris sunt succi. Pectines in locis arenosis proueniunt, & quemadmodum purpuræ celeriter augescunt, quippe qui anno perficiantur autore Aristotele: ouum enim quale modo diximus vere continent, procedente tempore minuitur: deinde totum aboletur, siccitates pertimescunt, & locis quibusdam propter summos calores defecerunt. Pactines maximi & nigerrimi æstate, inquit Plinius, laudatissimi Mitylenis. Eosdem etiam celebrant Iulius Pollux, & Athenæus. Laudatissimi etiam Tyndaride in Sicilia, & Salonis in Dalmatia. Neque solùm in Altino & Antio Italiæ, sed etiam Tarenti. Horatius.

Lib. 5. de Hist. anima. cap. 15.

Lib. 32. cap. 11.

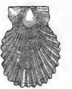
Satyra 4.

Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.

Purgatur vesica Pectinum cibo inquit Plinius, nam vtinam cient, & quæ in vesica sunt modicè detergunt.

Lib. 32. c. 9.

De altero Pectine.

CAPVT XV.

CONCHA quam hîc exhibemus Pecten est alter (nam Pectines concharum generi attribuit Plinius) quem cum superiore eundem planè esse facilè existimabit is, qui non diligentius circunspexerit, sed reuera differt: nam latiores & ampliores aures habet, éstque toto corpore longiore strictioréque quàm superior. Præterea hic testam vtranque Pectunculorum Burdegalensium modo concauam habet, supe-

rior alteram duntaxat cōcauam, alteram planam. Postremò hìc conícharum quarundam rugosarum ritu rugas siue strias & exochas simplices habet, prior verò singulas ternis aut quaternis lineis à summo ad imum ductis ornatas. Hunc Pectinem Itali *Romiam* vocant, quod qui è Compostella redeunt (quos etiam *Romieus* lingua nostra vocamus) Pectines huiusmodi multos pileis affixos gestant. Carne & sapore à Pectunculis non differunt, sed figura: Pectunculi enim rotundiores sunt, & altera tantùm parte auriti, hi Pectines magis oui figurâ & vtrinque auriti.

De Pectunculo.

CAPVT XVI.

IN Sinu Aquitanico frequenter capiuntur exigui Pectines, qui vulgò *Petoncles* vocantur. Capiuntur etiam in Normania, vocanturque *Hannons*. Romæ *Gongole*, quasi Conchulæ: sunt enim semper parui præsertim in Mediterraneo mari, in Aquitanico litore maiores. Alij *Coquilles de Saint Iaques* appellant, quemadmodum superiores. Pectunculi rectè dici posse mihi videntur, pectinibus enim figura similes sunt. Concham striatam habent, vtranque cauam aculeis aliquot paruis armatam, altera duntaxar parte auriti sunt, aliquando dextra, aliquando sinistra. Horum aliqui candidi sunt, alij rubescunt. Carne sunt tenera, molli, gustuíque gratiore quàm superiores Pectines, ob salsi cum dulci permistionem. His atque aliis Ostreis quidam maximè delectantur, iisque frequentiùs & copiosiùs vescuntur, vt Burdegalenses & Santones. Qua de causa euenire puto, cur multi apud eos calculo grauiter laborent: omnia enim Ostrea crassi & salsi succi copiam gignunt, qui accedēte vini tenuis & generosi liberali potu facilè ad renes permeat, vnde calculi in renibus & vesica gignūtur. Quod si quis obiiciat vt Pectinum, ita Pectūculorū cibo vesicam similiter & renes purgari ex Plinio, ac proinde cibo huic detergendi vim aliquam inesse: respondemus in corporibus impuris, atque pituita crassa & multa, ventriculo primísque venis in-

farcta

farcta detergentia ad calculum procreandum multùm habere momenti, vtpote quæ calculi efficiendi materiam ad renes deducant, multò magis quæ aperiendi vi prædita sunt, quibus qui alieno tempore vtitur, renum & vesicæ morbum ac cruciatus valde auget. Hæc de pectinibus. Nunc conchas reliquas explicemus.

De Conchis.

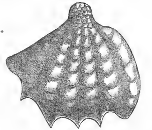
CAPUT XVII.

CONCHÆ Nomen latissimè patere iam diximus, hoc verò Plinij autoritate maximè confirmatur, qui Pectines, Cochleas, Buccina cōcharum nomine comprehēdit. Verba eius adscribere superuacaneum haud fuerit, vtpote quorum iucunda & eleganti varietate & copia, naturæ fœcunditatem, mirámque ac multiplicem in procreandis omnibus solertiam ingeniosè imitatus est. Concharumgenera, in quibus mira ludentis naturæ varietas, tot colorum differentiæ, tot figuræ, planis & concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæsis, in dorsum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, striatis, vertice muricatim intorto, margine in mucronem emisso, foris effuso, intus replicato, iam distinctione virgulata, crinita, crispa, cuniculatim, pectinatim, imbricatim vndata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expansa, prædensata, porrecta, sinuata, breui nodo ligatis, toto latere connexis, ad plausum apertis, ad buccinum incuruis. Quum planas & concauas dicit, pectines intelligit quibus solis hæc nota contigit, quum ad buccinum recuruas, Cochleas & Buccina comprehendit. Nunc speciatim de conchis loquamur, quibus testa durior est, quæque duabus testis constāt, vtrisq; cauis. Hoc genus δίθυρον, vocat Aristoteles, δ' δυσὶν ὀστράκοις περιεχόμενον, quod gemina testa continetur, Biualue conuertit Gaza, sicut μονόθυρον vniualue: θύραι enim valuæ sunt, eas Cicero Conchas Latinè dixit. Pinna enim (sic græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis, cum parua squilla quasi societatem coit cibi comparandi. Concharum multæ sunt differentiæ etiam præter eas quas ex Plinio protulimus: sunt enim aliæ albæ, aliæ nigræ: quædam albo nigróque distinctæ, quarum differentias aliquot iam persequemur.

Libr. 9. cap. 33.

Lib. 2. de natura Deor.

De Concha imbricata.

CAPUT XVIII.

Lib.9.cap.33.

CONCHA Hæc est distinctione testę imbricatim vndata, vt loquitur Plinius, quamobrem Concham Imbricatam vocauimus: testa enim ad vndarum sese attollentium similirudinem distincta est, quæ distinctiones cùm aliæ alijs insideant imbricum modo, Concha imbricata dicitur, quemadmodum à Vitruuio imbricata cæmenta: incerta, inquit, cæmenta alia super alia sedentia, inter se imbricata, non speciosam, sed firmiorem quàm reticulata præstant structuram. Imbricata, inquit Budæus, appellat inter se hærenria imbricum modo. Sunt autem imbrices tegulæ curuę, quarum alię alijs imponuntur ad arcendas à tectis pluuias. Easdem Conchę huius distinctiones non ineptè squamis compares, sic enim squamę piscium rotundę dispositę sunr. Concha hęc magna est, & lata ambitu inferiore, laciniosо ac eo firmiter cohęrenre. Testa dura est, intus lęuis. Caro dura ac concoctu difficilis, alioqui superioribus similis. Frequens est concha in oriente, reperitur etiam in Oceanò. A Gręcorum vulgo *aganon* vocari audio, & à Caloieris Arabię, id est, cęnobitis qui illic sunt Tridacnam. Verùm Tridacna quorum meminit Plinius esse non possunt. Sic enim ille quum de ostreis loquitur. In Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodiderunt. Necnon inter nos neporis cuiusdam nomenclator Tridacna appellauir: tantę amplitudinis intelligi cupiens, vt rer mordenda essenr. Ex his verbis nihil aliud rectè colligas, quàm Ostrea in India valde magna reperiri, vbi omnia grandiora esse quàm

Lib.2.

Lib.32.ca.6.

quàm apud nos sæpe diximus,quæ magna Ostrea quidam Tridacna appellauit,quia non nisi tribus morsibus degluriri possunt.

De Conchis Striatis.

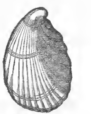

CAPVT XIX.

STRIATAS Conchas nunc exequimur, quarum primam exhibemus eam quæ communi nomine à nostris *Coquille* vocatur,ab Italis *Capa tonda* à rotunditate: duabus enim testis cõstat multùm cauis, & in dorsum multùm elatis,vt ad rotundam figuram multùm accedant:intus læues sunt,foris striatæ Pectinum modo, in ambitu serratæ.Harum aliæ sunt albæ,aliæ nigricant,aliæ flauescunt, per ginglymum colligantur:vtriusque enim testæ apophyses sese inuicem subeuntes coniunguntur.Caro dura est, difficilisque concoctu. Ius ex ea aluum soluit.Ex Concha hac & cæteris quæ sequuntur vstis, & in cinerem redactis dentifricia optima conficiuntur.

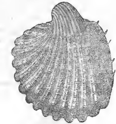

ALTERA Concha striata priori similis est, nisi quod illa aliquot lineas tantùm à latere ad latus per striarum transuersum ductas habet,hęc non lineas simplices,sed virgas latas sicuti fascias per transuersum ductas habet.Est etiam rufa,vnde Concha striata, fasciata, & rufa dici potest.

TERTIA Concha striata cæteris longior est, oui figura, testis multùm cauis, canaliculis parum profundis, aliquot lineis per transuersum ductis.

De Concha Echinata.

CAPUT XX.

Lib. 9. c. 35.

ECHINATAM Concham ab asperitate vocamus, sicut aculeatam ab aculeis vocare possumus. In hac vniones reperiri testatur Plinius. Nam & Iuba tradit Arabicis Concham esse similem Pectini insecto, Hirsutam Echinorum modo, ipsum vnionem in carne ipsa esse grandini similem. Hæc Concha superioribus & Pectini similis est, testis admodum concauis, striatis, in ambitu incisis. In striis siue exochis eminent aculei frequentes, incurui, certis interuallis à sese disiti, qui si vi aut alia ratione exciderint, vestigium sui relinquunt.

Quod

Quod à me tem ere dictum non est: sunt enim qui putant Conchas omnes striatas aculeis illis armatas esse,sed crebro attritu & maris iactatione rumpi,quod falsum esse experientia docet. Nam in Echinatis fractorum aculeorũ vestigia semper apparent,Conchas verò striatas tantùm etiam post magnas procellas in litore sæpissimè videas, sine vllis aculeis,eorúmve notis.Vidimus etiam sæpe Conchas striatas sine vllis aculeis retibus captas. Quare hanc à cæteris differre certum est asperitate & aculeis.Carne verò interna & substantia planè similis est.

De Concha longa.

CAPVT XXI.

HÆC Concha duabus magnis & longis constat testis. Chameglycymeridi similis est,sed testę multò spissiores sunt,magis rugatæ,colore vario, in ambitu rubescente,in medio albescente,intus candido eum læuitate. Ex hac calx conficitur. Dentifricia optima ex eiusdem cinere parantur.

De Concha altera longa.

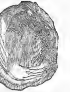

CAPVT XXII.

CONCHAM Hanc Dactylum esse seu Vnguem falsum est.Neque audiendi sunt ij qui his quinque vocibus,Aulo,Dactylo,Solene, Donace & Concha longa Plinium seorsum ad hunc piscem significandum vti tradunt. Neque illud rectè ab aliis scriptum est, Digi-

Lib.32.c.9. tos Conchas longas vocari. Nam Plinius diuersis locis de his locutus est,vt de diuersis rebus. Iocinoris doloribus, inquit, scorpio marinus, in vino necatus, vt deinde bibatur: Conchæ longæ carnes ex mulso poræ cum aqua pari modo, aut si febres sint ex aqua mulsa. Deinde multò pòst.Mares alij Donacas,alij Aulos vocant,fœminas Onychas. Vrinam mouent mares,Dulciores fœminæ sunt,& vnicolores. Quid verò de hoc Plinij loco sentiam postea exponam,atque alios esse Dactylos à Conchis longis demonstrabimus.Hanc quam hîc exhibemus Concham longam Plinij esse affirmamus,quòd nulla sit hac longior & strictior.Nostri *Cullier* vocant.Testa est alba,aspera, lineis multis & diuersis distincta.Qua parte replicatur,foramina multa habet ordine disposita.In nostro litore frequenter iacentes reperiuntur.

De Concha pictorum.

CAPVT XXIIII.

INTER Conchas eam numerat Aristoteles qua pictores vtebantur,non in diluendis aut asseruandis coloribus,ad quam rem pictores hodie Musculorum testis vtuntur,sed cuius testæ radebantur,quòd cõficiendis coloribus vtiles essent,ne quis existimet ex interno corpore saniem aliquam veluti ex Purpuris & Buccinis infecturæ vel picturæ vtilem colligi. Verba sunt Aristotelis. ᾧ δ' οἱ γραφεῖς ὀστρέῳ χρῶνται, πάχει δ' πολὺ ὑπερβάλλει, καὶ ἔξωθεν τοῦτο δ' ἄνθος ἐπιγίνεται. εἰσὶ δ' τοιοῦτοι μάλιστα περὶ τοὺς τόπους τοὺς περὶ Καρίαν. Concha quę pictoribus vsui est,crassitudine plurimùm excedit,& florem illum non intra testam,sed foris habet.reperitur id genus maximè circa Cariam. Huiusmodi est Concba quam hîc proponimus,testis spissis, intus lęuibus, foris inęqualibus & asperis,Cinnabaris aut Sandaracę colore, figura spondylorum aut minorum Ostreorum.Hanc accepi à Gulielmo du Choul Allobrogum prefecto,viro varię admodum & antiquę eruditionis,

Lib.5. de hist. cap.15.

ditionis, cuius egregium specimen est editurus his libris quos propedìem publicabit. Is ad singularem doctrinam, summam erga literatos omnes liberalitatem atque humanitatem adiecit, qua in me quoque vsus Conchas aliquot, atque turbinata depingenda dedit.

De Concha Corallina.

CAPUT XXIIII.

CONCHÆ Supradictæ similis est hæc quæ in mari nostro reperitur colore scilicet, rubra enim est, corallum planè imitata, vnde corallinam nuncupauimus, figurâ dissimilis: externa enim testarum parte pectinem refert, nisi quòd hæc striata non est, sed lineis tantùm aspera, & tuberculis rubris inæqualis, intus læuissima, candidi marmoris colore. Spondylorum modo colligantur testæ vinculo nigro, tenues sunt sed satis duræ. Caro dura, odore viroso, sapore salso. Rarò reperitur hæc Concha, & vix nisi post diuturnos austri flatus, & caniculæ exortum in litus eiiciantur.

De Concha rugata.

CAPUT XXV.

MAGNA Hæc Concha & lineis multis, & elatis per transuersum ductis valde rugata est, testis valde spissis, intus læuibus & splendoris argentei, qua parte Concham margaritiferã, matrem perlarum vulgò dictam refert, per ginglymum articulatur: testarum enim in summo

apophyses vicissim recipiunt & recipiũtur, quibus accessit vinculum robustum, dicas esse dentes pectinatim coeuntes. Testæ ob spissitudinem in laminas & frustra diffecantur, ex quibus sphærulæ preciũ conficiũtur, & dentiscalpia quemadmodum ex matre perlarum, sed non adeo splendida. In hac Concha vniones reperiri non dubito.

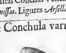
De Conchula rugata.

CAPVT XXVI.

NON Ab imo ad summũ lineas ductas habet hæc Cõchula, sed à latere ad latus multas veluti rugas sparsim & sine ordine, quarũ quędã imperfectę sunt, & in mediam testã desinunt. Testæ non sunt tumidæ & in dorsum elatę, quẽadmodũ striatę omnes, sed depressę, colore vario, sunt enim ex albo cinereæ, & ad liuidũ accedentes. Labra testarum crassa sunt, & tã arctè connexa, vt sine vi non aperiantur, facilıúsq; rũpantur testæ, quàm pateſiát, quod à Chamarũ natura prorsus alienũ est, quarũ testę hiát. Vnde eos errare constat qui hanc Cõchulã pro Chamepeloride exhibent. Hæc Concha arenæ modicum recipit per lateris rimã, aquã fugit ore quod illic situm est, rotundum & in ambitu sinuosum. Istas Conchas Veneti *biueronos* siue *piueronos* vocant. Massilienses *Clonissas*. Ligures *Arsellas*.

De Conchula varia.

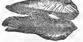
CAPVT XXVII.

AD Fauces Malgurianas capitur frequenter Concha parua testis spissis & depressis, quæ lineolis multis & admodum variis distinctæ sunt, ob id variam nominanimus.

nauimus. Chamæ asperæ non valde dissimilis, sed minus aspera est. Carne est dura, lutum redolente, sapore salso, ob id ius ventrem multùm ciet. A pauperibus solùm emitur, vocántque vulgò nostri *pelorde*, quę vox etsi Pelorıdı affinis sit, tamen longè alia est Concha à Chame peloride, dictámque puto à nostris à luto & sordibus: fœdas enim res & sordidas *lordes* appellant. Reperitur eadem frequens haud procul à Narbone, tota luto obsita, vocatúrque illic *Pholado* quasi φωλάδα dicas à verbo φωλεύειν, quod latere, vel in latibulis degere significat, quæ appellatio aptè conuenit: nam Conchæ istæ in luto latentes degunt, sepius ad pedem vnum depressæ. Has mulierculæ venantur gladiis latioribus, aut aliis ferramentis in lutum altiùs immissis vt eleuent. Ob hanc Concharum naturam in eam sententiam inclinat animus, vt eas φωλάδας Athenæi esse putem quarum bis meminit. Αἱ δὲ φωλάδες πολυτροφώτεραι, βρωμώδεις δέ. Pholades multùm nutriunt sed virosæ sunt. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστομοι, βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι. Pholades ori gratæ sunt, sed virus resipiunt, & mali sunt succi. Et Phauorinus, φωλάδες ὀστράκινά τινα βρωμώδη. Quod si cui hæc sententia non probetur, eásque tantùm Pholadas esse velit, quæ in saxorum cauernulis, non in luto lateant, de quibus postea dicemus, non valde repugno.

Lib. 3.

De Concha Rhomboide.

CAPUT XXVIII.

QVAM Hîc repræsentamus Veneti *mussolo* vocant. Græcorũ vulgus *Calagnone*, apud nostros ἀνώνυμος est. Falsò βάλανον quidam vocant: nam nihil similitudinis cum quernis glandibus habet, neque in saxorum rimis nascitur, quod temere nonnulli asserunt, neque testa læui contecta est, neque huius caro tenera est, neque palato grata, quod de Balanis scripsit Athenæus, sed dura, virus olens atque insuauis. Opinionem etiam eorum qui spondylum appellant, satis re-

Lib. 3.

fellit testarum connexus de quo in spôdylis dicemus. Huius nomen nullum equidem apud veteres reperi: quare Musculum striatum tectè dici posse puto, quod testa sit Musculorum marinorum testæ simili, sed spissiore & firmiore. Præterea pars qua cohærent testæ tecta est ferè veluti in Musculis, altera parte rotunda: tecta ferè, inquam, dempto testarum capite, quod in angulum satis prominet, vt figuram rhomboidem satis aptè tota testa repræsentet, vnde Concham rhomboidem propriè appellari posse putem. Ab angulo capitis testarum ducuntur paruæ striæ, aliæ rectæ, aliæ obliquæ. Tota concha nigricat. Duta est admodum carne, si cum aliis Musculis comparetur. Rata est hæc Concha, quòd in alto mari degat.

De Balano.

CAPUT XXIX.

ARISTOTELES inter testacea Balanos numerat, à similitudine. Sed hæc vox βάλανος multarum arborum fructibus accommodatur, quemadmodum glans apud Latinos omnium glandiferarum arborum fructibus. Quamobrem Dioscorides addito epitheto Palmarum fructus φοινικοβαλάνους vocauit, & Castaneas σαρδιανὰς βαλάνους, vel διὸς βαλάνους, & βάλανον μυρεψικὴν, glandem vnguentariam, quam Plinius myrobalanum vocauit. In officinis hodie semen behen dicitur. Sunt & myrobalani fructus alij Arabibus dicti, qui ex Ægypto & Syria ad nos deportantur, quorum etiam Dioscorides meminit, quum iis fructum palmæ comparat. φοῖνιξ ἐν αἰγύπτῳ γίνεται, ξυλίζεται δὲ μεσοπορούσης τῆς κατὰ τὴν ὀπώραν ἀκμῆς, παρεμφέρων τῇ ἀραβικῇ μυροβαλάνῳ. Palma in Ægypto nascitur. Ea medio maturitatis vigore, autumno decerpi solet. Ex his liquet βάλανον addito epitheto ambiguitatis vitandæ causa multis arboribus attribui. Sed Balanus marinus à similitudine glandis quernea nominatus est authore Athenæo. Αἱ δὲ βάλανοι καλούμεναι ἀπὸ τῆς κατὰ τὰς δρυίνας ὁμοιότητος. Glandes dictæ à similitudine fructuũ quercus. Sic etiã Gaza apud Arist. cõuertit. Ex quo Arist. nõ potes colligere quid hodie Glandes appellare

Lib. 1. ca. 149.

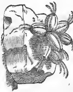
poss

possimus: earũ enim breuiter meminit his verbis. περὶ τὰς σήραγγας ϰ τῶν πετρῶν τίθεται ϰ βάλανοι Rimis cauernísque saxorũ vertibula generãtur & glandes. Athenæus Glandes alias aliis maiores facit. Αἱ βάλανοι ἀἱ μείζονες εὐέκκριτοι ϰ εὔστομοι. Glandes, si maiores fuerint, aluo facilè subducuntur, & placent palato. βάλανοι διαφέρουσι παρὰ τοὺς τόπους, αἱ μὲν γὰρ αἰγύπτιαι γλυκεῖαι, ἁπαλαὶ, εὔστομοι, θρεπτικαὶ, πολύχυλοι, οὐρητικαὶ, εὐκοίλιοι. αἱ δ' ἄλλαι ἁλυκώτεραι. Glandes pro locorum varietate differunt Ægyptiæ dulces sunt, teneræ, ori gratæ, copiosi nutrimenti, multi succi, vrinas cient, aluum soluunt. Aliæ magis salsæ sunt. Eadem pro huiusmodi locorum differentia aliis etiam competunt. Quemadmodum enim Ægyptiæ glandes ad Nili ostia captæ dulciores sunt, copiosiorísque nutrimenti & succi, ita Ostrea in ostiis Rhodani, Sequanæ, Garumnæ capta, dulciora sunt aliis quæ procul ab aquis dulcibus capiuntur, ac proinde hęc quod magis salsa sint, magis aluum solicitant, minùs nutriunt. Hęc de Glandium natura. Nunc Glandes ipsas demõstremus. In Ligustico litore Musculorum est genus quoddam in saxis latens, nonnulli Glandes veterum esse putant, sed Pholades esse potiùs existimauerim, de quibus postea dicemus. Si quis tamen nimis pięfractè defenderit Glandes esse, non refragabor. Liberè dicam quod sentio. Duo mea quidem sententia Glandium genera sunt: vnum quod in Gallia & Britannia nostra *pousse pez* appellant, Pollicipedes nominant quidam, quòd pollicum in pedibus similitudinem habeant, quod nomen eiúsque interpretationem non probo. Id genus glandem esse colligimus, quòd illi cum glandibus magna sit similitudo. Nam vt glandis quercus, vel ilicis pars prior lęuis est, & in acutũ tendit, posterior aspera, sic hęc quę saxo affixa exhibemus, posteriore parte qua saxis hæręt, rugosa sunt & aspera, glandiúmque calyculis posteriorem earum partem arctè retinentibus, simili. Plura ex vnica radice pẽdent è saxorum rimis. Ex testaceorum genere sunt: pars enim prior longa, rotunda ex duabus testis componitur, colore & lęuitate vnguium, in medio rimula ęst, ex qua capillamenta quędã veluti plumę rubescẽtes prodeunt. Concha vna veluti ex multis acutis vnguibus constat, tota in quinque digitorum longitudinem accrescit, crassitudine sunt pollicis in Hispania, in Britãnia nostra sunt minores. Pars posterior quę saxo alligatur, corio duro asperóq; potiùs quàm testa cõstat, ex nigro flauescit. In Hispanię parte ea quę Oceano alluitur reperiuntur, in Normannia & Britannia nostra frequentissimè adeo vt per vicinas vrbes pagósque diuendant. Mulieres & delicatiores homines alia fastidientes cibaria hoc ędulij genere delectantur, & qui veneri dediti sunt. Elixantur in aqua, ius quod intus est sugitur, tum priore parte contorta & disrupta, caro extrahitur & ex aceto editur.

Lib. 5. de hist. anim. cap. 15.

Lib. 3.

De Balani secunda specie.

CAPUT XXX.

SI Cui Glandes hæ non placeant, alias propono quæ glandibus fructibus similiores sunt. Nascuntur in saxis, & in rimis nauium, quæ diutius immotæ vno in loco manserint, adnascuntur etiam Mytulis. Vidi equidem Mytulos vetustos & mortuos totos istis Glandibus opertos & naues præ vetustate putres, quibus frequentissimæ adnatæ fuerant. Hæ Glandes striatæ sunt, foramen habent è quo veluti frondem emittunt, multæ simul nascuntur. Intus parum carnis continent, paruæ semper manent. Quamobrem has paruas Glandes, illas magnas appellare possumus. Nostri prorsus negligunt, ac ne degustant quidem.

De Conchis læuibus.

CAPUT XXXI.

Lib. 4. de hist. anima. cap. 4.

ASPERAS Conchas, striatas, rugatas, executi sumus, sequuntur læues & non striatæ: has enim ita diuidit Aristoteles. Ἔτι δ' αὐτῶν τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλά εἰσι, τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν καὶ μύες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι γαλάδες. Τὰ δὲ τραχέα οἷον τὰ λιμνόστρεα καὶ πίννα, καὶ γένη κόγχων ἔνια, καὶ κήρυκες. καὶ τούτων τὰ μὲν ῥαβδωτά ἐστιν οἷον κτεὶς, καὶ κόγχων τι γένος, τὰ δὲ ἀρράβδωτα, οἷον αἱ πίνναι, καὶ κόγχων τι γένος. Quem locum non satis expresſit Gaza hoc modo. Ipsarum etiam testarum magna varietas: nam aliæ læues, vt Vngues, Mytuli, & Concharũ quædã quas galadas appellãt. Aliæ scabræ vt Ostreæ, Pinnæ, & Conchæ nõnullę, & Buccina: quædã etiã pectinatim diuisæ, vt Pectunctuli & Concharũ nonnullæ. Aristo. testas

diuid

diuidit in læues & asperas. Rursus asperas, in virgaras & nō virgatas. Sunt igitur testæ quædam asperæ & non virgatæ, vt Pinnarum testæ. Sunt quędam asperę & virgatę, vt Pectinum testę. Quare sic vertendum fuerat. Testarum magna est varietas, aliæ enim læues sunt, vt Vngues, Mytuli, & Conchæ quædam quæ galades nominantur. Quædam asperæ vt Limnostrea & Pinnæ, & Conchæ nonnullæ. Et asperarum quidem aliæ sunt virgatæ vt Pecten, aliæ non virgatæ vt Pinna. Hactenus Aristoteles qui virgaras testas appellat non simplicibus lineis aut tuberculis, sed virgis elatis & striis asperas, de quibus ac de aliis aliter asperis iam diximus. Læuium inter se differētia est à magnitudine & paruitate, à crassitudine & tenuitate testæ, à colore. quędam enim totę nigræ sunt, quędam albę, quędam nigris lineis distinctę, alię purpureas, transuersas & rectas lineas habent, de quibus deinceps.

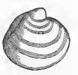
De Concha Galade & Concha nigra.

CAPVT XXXII.

CONCHÆ Γαλάδες Latinum nomen nullum inuenerunt, quare Gaza Latino nomine vsus est. Has inter læues numerat Aristoteles, vt superiori capite protulimus, fortasse à lacteo colore dictę sunt γαλάδες: sunt enim candidissimę, maximę, & lęuissimæ. Nonnullæ parum purpurascentes, quædam flauescentes reperiuntur, sed intus omnes candidissimæ sunt. Caro alba est, dura, concoctu difficilis, succum crassum gignit, ius ex his aluum mouet, si per se coquantur, vel sine multæ aquæ admistione. satis rarò capitur. His Conchas nigras opponimus, quas propria pictura non egere existimauimus, quòd superioribus planè similes sint, nisi quod intus & foris nigricant, caro quoque minus candida est vtraque non admodum concaua est, & testa vna cauitate sua alterius apophysim recipiente firmè colligantur.

De Concha fasciata.

CAPVT XXXIII.

SVPERIORIBVS Duabus similis est Concha quam hic repræsentamus, nisi quòd paulò latior est, quod læuibus videtur peculiare. Præterea quinque veluti fascias latas à latere ad latus ductas habet, iis similes quibus puellæ nostræ capillum redimire solent quas *vettes*, appellant, id est, vittas, vnde & hanc Concham *coquille vetade* nuncupant. Inde Latinè fasciatam vocauimus, nō ineptè, vt arbitror. Testa est admodum læui, dura, marmorea. Hæc succo & substantia à superioribus non differt. Huic similem planè adiungimus, quam ob id peculiariter non depinximus. Differt tantùm lineis purpurascentibus quas per transuersum ductas habet à summo ad imum, alias partim flauescentes, partim albas, intus tota violacea est. Testa est læuissima, si qua sit alia, tenuis. Vna linea caua alterius testæ longam apophysim excipit, & sic arctè colligantur.

De Concha crassæ testæ & Conchulis variis.

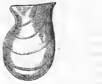

CAPVT XXXIIII.

GALADE & Chama aspera hæc Cōcha figurā nō differt, neque vitá aut substantiá, sed crassitudine tantùm testarum. Hę lineis aliquot à latere ductis distinctæ sunt, nihilominus tamen læues sunt. Ex his vstis & in cinerem redactis præstantissimum antispodium

dium fit,quod in spodij veri vicem commodè vsurpatur. Fiunt & ex his dentifricia, & exsiccantibus admodum medicamentis vtilissimè admiscentur. fit & ex iisdem calx. Sunt & Conchulæ quædam asperæ,quædam læues nucis iuglandis magnitudine, quæ maiores nunquam fiunt,Græci κογχύλια vocant, de quibus Dioscorides loquitur, vt citauimus quum de Chamis ageremus. Ius earum, inquit, cum aqua modica elixarum aluum ciet.

De Concha matre vnionum.

CAPVT XXXV.

DISTVLIMVS In finem sermonis nostri de Conchis pulcherrimam Concham quæ margaritifera est, & lingua Indica Βέρβερι dicta fuit. A Gallis *Nacre de perles* pro Matre perlarum(nos enim perlas vocamus quas Græci Μαργαρίτας,Latini vniones)quod frequentiores & meliores vniones in his quàm in aliis Conchis vel Ostreis inueniantur:nam in aliis etiam Conchis margaritę proueniunt,de quibus suo loco tractabimus.Hæc Concha magna est,spissa, modicè caua,figurâ Pectinum æmula:vna enim parte aurem habet, & foramina parua quæ non permeant.Altera rotunda est, argentei coloris & splendoris maximè in interna parte,externa nonnihil flauescit. Tota læuis vnionum modo.Hanc pro Matre vnionum verissimè repræsentatam fuisse docet Athenæus his verbis. Ἀνδροσθένης δ' ἐν τῷ τῆς Ἰνδικῆς παράπλῳ γράφει οὕτως, τῶν δὲ στρόμβων καὶ χοιρίων, καὶ τῶν λοιπῶν κογχυλίων αἱ ποικιλίαι ἰδιέαι, καὶ πολὺ διάφοροι τῶν παρ' ἡμῖν. γίνονται δὲ πορφύρα τε καὶ ὀστρέων πολὺ πλῆθος τῶν λοιπῶν. ἓν δὲ ἴδιον ὃ καλοῦσιν ἐκεῖνοι βέρβερι, ἐξ οὗ ἡ μαργαρίτης λίθος γίνεται. αὕτη δ' ἐστὶν πολυτελὴς κατὰ τὴν Ἀσίαν, καὶ πωλεῖται περὶ Πέρσας τε, καὶ τοὺς ἄνω τόπους πρὸς χρυσίον. ἔστι δὲ ἡ μὲν τοῦ ὀστρέου ὄψις παραπλησία τῷ κτενὶ, οὐ διέγλυπται δὲ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, καὶ δασὺ, οὐδὲ ὦτα ἔχει δύο, ὥσπερ ὁ κτείς, ἀλλὰ ἕν, ἡ δὲ λίθος γίνεται ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ ὀστρέου, ὥσπερ ἐν τοῖς σιελοῖς ἡ χάλαζα. καὶ ἔστιν ἡ μὲν χρυσοειδὴς σφόδρα,

ὥστε μὴ ῥᾳδίως διαγνῶναι, ὅταν παραλεθῇ παρὰ τὸ χρυσίον. ἡ δὲ ἀργυροειδὴς, ἡ δὲ τελέως λευκὴ, ὁμοία τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἰχθύων. Id est, Androsthenes in Nauigatione Indiæ scribit Turbinum & Chœriorum, & aliarum Concharum formam ibi longè aliam esse quàm apud nos. Illic & Purpuram nasci, & cæterorum Ostreorum magnum numerum. Sed inter alia peculiare id esse quod Berberi vocant, in quo margarita gemma nascitur, magni pretij in Asia, vendíturque Persis & nationibus quæ ad Orientem spectant pari auro repensō. Ostreum aspectu Pectini simile est, Concha non striata sed plana, spissa, non vtrinque aurita Pectinis modo, sed altera tantùm parte. In eius carne gemma concrescit, vt in suilla grando, modò colore adeo similis auro, vt cum eo collata non facilè internoscatur, modò argentei coloris, modò omnino alba, & oculis piscium similis. Hæc sunt quæ certò confirmant nos veram Concham Indicam quæ βέρβερι dicta est, repræsentasse. Eadem ratione arbitror vnionem in Conchis concrescere qua grandinem in porcis, calculum in renibus, vel vesica. Quo anno hæc scriberemus mortuus est quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis constans, quot in rene venularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremum vel uti caput marmoris rotundi & candidi frustulum referebat, vel margaritę maiusculę figuram & splendorem, id ex pituita vitrea concretum fuisse existimo. Quare nec mirum si in Ostreis & Conchis senescentibus vniones reperiantur. De quibus plura suo loco.

De Ostreis.

CAPVT XXXVI.

OSTREA Pro genere vniuerso testaceorum sumi, & vnde dicta sunt, initio huius libri docuimus. Nunc speciatim pro iis testaceis vsurpo quæ Galli *Huistres* vocant. Nos *Peires ostres*, Itali *Ostrege* De quorum differentiis dicemus, à loco, à testarum varietate, à carnis substantia petitis. Sunt igitur quædam quæ in stagnis marinis nascuntur, quædam in ipso mari, illa Λιμνόστρεα vocat Aristoteles, apud quem aliquoties Λινόστρεα perperam legas pro Λιμνόστρεα, quæ à loco nomen habent: Λίμνη enim stagnum significat, vnde Λιμνοθάλατται marina stagna à Galeno dicuntur. Gaza semper Ostrea vel Ostreas conuertit, non satis rectè meo quidem iudicio cùm stagni Ostrea dicere debuisset. Hanc differentiam non omisit Athenæus quum dicit. Τὰ δὲ ὄστρεα γεννᾶται μὲν ἐν ποταμοῖς καὶ ἐν λίμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ. Procreantur Ostrea in fluuiis & stagnis & in mari. Aristoteles Τὰ δὲ λιμνόστρεα γίγνεται, ὅπου ἂν βόρβορος ᾖ, ἐνταῦθα συνίσταται πρῶτον αὐτῶν ἡ ἀρχή. Limnostrea quæ

Lib. 3.

Lib. 5. de hist. cap. 15.

vocan

vocantur, ibi primùm sui originem capiunt, vbi cœnum est. Plura sunt loca in quibus Limnostreorum meminit Aristoteles, quæ in sequentibus commodiùs exponentur.

De Ostreis quæ in stagnis marinis, & in aquis ex marina & dulci commistis procreantur.

CAPVT XXXVII.

LIMNOSTREA Ex duabus testis componuntur modicè concauis, & parum in dorsum elatis, foris inæqualibus & asperis, & in tenues laminas facilè sectilibus, intus læuibus, candidis. Testæ paruæ sunt, caro mollis, suauis, concoctu facilis, maior in his quàm in aliis Ostreis, quorum testæ multò ampliores sunt. Cruda eduntur à plurimis sine vllo ventriculi præter naturam affectu. Sic veteres cruda Ostrea esitasse certum est ex Galeno & Atheneo. In Pontificali cœna scribit Macrobius appositos fuisse Echinos initio, Ostreas crudas. Sic nostri non solùm Echinis & Limnostreis, sed & Ostreis marinis & Lepadibus crudis vescuntur. Conchis striatis, Pectinibus non nisi coctis ob carnis duritiem, alij piperis pauxillum adiiciunt. Huiusmodi Ostreæ sunt in ostiis Rhodani antiquis, vbi nunc sunt lacus, ob immutatum Rhodani alueum. Huiusmodi venduntur Lutetiæ ex Sequanę ostiis, & Burdigalæ. Cur dulciores, suauiores, succulentioréсque sint, in causa est dulcis aquæ admistio. gaudent enim dulcibus aquis, inquit Plinius, & vbi plurimùm influunt amnes, ideo pelagiæ paruæ sunt & rariores. Illud verò paulò diligentius excutiendum est, maioráue sint pelagicis Ostrea quæ in stagnis marinis, aquísve ex dulci permistis proueniunt. Athenæus. Τὰ μὲν ὄστρεα γεννᾶται μὲν καὶ ἐν ποταμοῖς, καὶ ἐν λίμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ. κράτιστα δὲ τὰ θαλάττια, ὅταν λίμνη ἢ ποταμὸς παρακέηται. γίνεται γὰρ εὔχυλα καὶ μείζονα, καὶ γλυκύτερα. τὰ δὲ πρὸς τοῖς καὶ

Lib. 3. Saturnalium.

Lib. 32. c. 6.

Lib. 3.

πέτραις, ἰλύος καὶ ὕδατος ἀμιγῆ, μικρὰ, σκληρὰ, δηκτικά. τὰ δὲ ἐαρινὰ ὄστρεα, καὶ τὰ κατὰ τὴν τοῦ θέρους ἀρχὴν κρείσσονα, πλήρη θαλασσίζοντα, μετὰ γλυκύτητος εὐστόμαχα, εὐέκκριτα, τὰ δὲ συνεψόμενα μαλάχῃ ἢ λαπάθῳ, ἢ ἰχθύσιν, ἢ καθ' αὑτὰ, τρόφιμα καὶ εὐκοίλια. Id est, Ostrea nascuntur in fluuiis, lacubus & mari. Marina optima quando lacus aut fluuius ex proximo influit, tunc enim fiunt boni succi, maiora, dulciora. Quę verò in litoribus & saxis limi & aquæ dulcis expertibus gignuntur, parua sunt, dura, acria. Verna & quæ capiuntur æstatis principio meliora sunt, maris humore plena, cũ dulcedine ventriculo vtilia, aluo facilè deiiciuntur. Quæ cum malua aut lapatho, aut piscibus, aut per se sola elixantur, abundè nutriunt, & aluum soluunt. Loci igitur commoditas, & alimenti copia hæc Ostrea grandiora & meliora efficit. His contraria, pelagia Ostrea parua & rara. Plinius hanc causam reddit. Grandescunt quidem syderis ratione maximè, vt in natura aquatilium diximus. Sed priuatim circa initia æstatis multo lacte prægnantia, atque vbi sol penetrat in vada. Hęc videtur causa quare minora in aliis locis reperiantur: opacitas enim prohibet incrementum, & tristitia minùs appetunt cibos. Solis quidem syderis masculi, vt alibi ait Plinius, mirificam vim in ortu & procreatione rerum nemo est qui ignorat, vt quę eius radiis illustrata non fuerunt longè infœlicius proueniant. Sed Ostreas tristitiã minùs appetere cibos more suo metaphoricè dixit Plinius: neque enim tristitia in Ostreas cadit, neque sensus vllus his inest præter tactum & gustatum aliquem. Illud addam cuius initio capitis memini, Ostrea marina testa quidem longe maiora esse iis quæ in dulcibus aquis reperiuntur, carne verò interna minora: quia mare, vt rectè scripsit Aristoteles, humidum est, calidius, crassius, multóque magis corporatum quàm aqua dulcis, ideo ad gignendum habilius. Cur ergo non etiam maiorem carnem in Ostreis efficit? quia humor dulcis frigidior quidem est, sed τρόφιμος ἐστι καὶ ζόφιμος, potui aptus & nutriens. Quamobrem Ostreæ in stagnis marinis & iuxta amnium ostia alimentum à dulci aqua, teporem à marina accipiunt. Inest in Limnostreis humor quidam candidus. Lac appellat Plinius loco paulò antè citato. Et alibi. Nuper compertum in Ostreariis humorem Ostreis fœtificum lactis modo effluere. In eo inest vis illa ex qua partim generantur. Aristoteles. Ostracodermorum natura consistit partim sponte, partim emissa à se aliqua facultate, quanquam ea sæpe sponte oriantur. Petrus Gyllius vir eruditus & fide dignus affirmat se de viris non paucis spectatæ fidei accepisse Byzantinos Ostrea serere, & eorum quasi lac seminate: idipsum enim in aquam abiectum ad saxa ima adhærescere, & Ostrea fieri. Sic ex decocto fungorum in terram protecto fungi enascuntur.

[Lib.32.cap.6.]

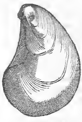
[Lib.2.ca.100.]

[Lib.3.de generat. anim.c.11.]

[Lib.9.cap.51.]

[Lib.3.de gene. anim.cap.11.]

De Ostreis.

CAPUT XXXVIII.

OSTREA Quæ neque in stagnis, neque in fluuiorum ostiis, sed procul ab aquis dulcibus inueniuntur marina siue pelagia nominantur. Sunt persæpe magna, adeo vt in India pedalia sint. Quæ ex Oceano Lutetiam deferuntur sæpe multò maiora sunt iis quæ in nostro Mediterraneo capiuntur. Aliquando multa simul connexa & supra sese posita. Inter hæc repunt Scolopendræ, & vermes in Canaliculis inclusi viuunt. Testæ foris sordidæ & luto obductæ ex crustis multis siue laminis constantes, intus læues & albæ. Caro mollis, circa eam fibræ multæ veluti fimbriam constituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præstantiæ nota est, autore Plinio. Addunt, inquit, peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eóque argumento generosa interpretantur, calliblephara appellantes. Nostra pallidâ sunt testâ, alibi colore differunt. Variant coloribus ait Plinius, rufa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa Circæis. Talia nonnunquam venduntur Burdigalæ *Medokina* & loco vicino *Medoc* appellato allata. His caput nigrum est, caro minùs candida. Palma mensarum diu illis tributa est, vt scribit Plinius, sunt & apud nos in pretio. Et quemadmodum diuersorum in procreandis Ostreis olim diuersæ erant laudes quas persequitur Plinius, Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis & cætera, ita nostro æuo cupediarum amatores Ostreorum censutam faciunt: sunt enim, vt verbis Horatij vtar,

Lib. 32. cap. 6.

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Ostrea qui callent primo deprendere morsu,

Et acria, à dulcibus statim discernunt. Britannica omnibus præferunt. Santonica magis salsa & acria iudicantur. Britannicis Burdegalensia succedunt, inter quæ *Medokina* nigra, suauitate præcellunt, quemadmodum Circæa quæ nigra sunt, ab Horatio commendantur.

Sat. 4.

Lubrica nascentes implent conchylia lunæ.
Sed non omne mare est generosa fertile testa:
Murice Baiano melior Lucrina Peloris,
Ostrea Circæis, Miseno oriuntur Echini,
Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.

Nec locis suis contenta sunt, gaudent enim peregrinatione, transferrique in ignotas aquas. Sic Brundusina in Auerno, ait Plinius. Compasta & suum retinere succum, & à Lucrino adoptare creduntur, vbi Compasta vocat, quæ ex Brundusio allata propter famem longæ aduectionis compascebant in Lucrino. Sic Ostreorum viuaria olim facta sunt, quæ primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, ætate L. Crassi oratoris ante Marsicum bellum, nec gulæ causa sed auaritiæ. Athenæus de Ostreorum substantia ex Mnesitheo. Μνησίθεος δ' ὁ ἀθηναῖος ἐν τῷ περὶ ἐδεστῶν φησὶν, ὄστρεα, καὶ κόγχαι, καὶ μύες, καὶ τὰ ὅμοια, τὴν μὲν σάρκα δυσκατέργαστά ἐστι διὰ τὴν ὑγρότητα τὴν ἐν αὐτοῖς ἁλυκὴν, διόπερ ὠμὰ μὲν ἐσθιόμενα, κοιλίας ἐστὶν ὑπακτικὰ διὰ τὴν ἁλυκότητα. Τὰ δ' ἑψόμενα, ἀφίησιν ἤτοι πᾶσαν, ἢ τὴν πλείστην ἅλμην εἰς τὴν συνεψομένην αὐτὴν ὑγρότητα. Διόπερ αἱ μὲν ὑγρότητες ἐν αἷς ἂν ἑψηθῇ τι τῶν ὀστρείων, ταρακτικαὶ, καὶ ὑπακτικαὶ κοιλίας εἰσὶν, αἱ δὲ σάρκες τῶν ἑψημένων ὀστρέων ψόφους ποιοῦσιν ἐστερημέναι τῶν ὑγρῶν. Τὰ δ' ὀπτὰ τῶν ὀστρέων, ἐάν τις αὐτὰ καλῶς ὀπτήσῃ, ἀλυποτάτην ἔχει διάθεσιν· (πεπύρωται γὰρ, διὸ οὐχ ὁμοίως τοῖς ὠμοῖς ἐστὶ δύσπεπτα, καὶ τὰς ὑγρότητας ἐν αὐτοῖς ἔχει κατεξηραμμένας, δι' ὧν ἔκλυτος ἡ κοιλία γίνεται). Τροφὴν τε δίδωσιν ὑγρόν τε, καὶ δύσπεπτον ἅπαν ὄστρεον, καὶ πρὸς τὰς οὐρήσεις ἔστιν οὐκ εὔοδα. Id est, Mnesitheus Athenensis libro de cibis ait, Ostreatum, Conchatum, Musculorum, ac similium carnem vix concoqui, ob salsum humorem qui in ipsis inest. Quamobrem quum cruda eduntur, ob salsuginem aluum subducere, quum verò elixantur salsuginem suam vel omnino vel magna ex parte in humore quo incoquuntur deponere. Itaque Ostreorum decoctum perturbat, & citat aluum. Elixa verò eorum caro humore suo destituta, murmura excitat, assa autem, modo rectè id fiat innoxia omnino est. Etenim igne victa non perinde ac cruda concoctu difficilis est, exsiccato humore qui in ipsa inerat, quique liberam aluum reddebat. Alimentum humidum concoctu contumax Ostreum omne præstat, & vrinam non ciens. Cæteris omnibus præferenda Galeni sententia, qui scribit, omnium Ostracodermorum commune esse succum salsum in se habere, quo venter subducatur, sed ratione maioris & minoris differre. Ostrea enim

Lib. 32. c. 6.

Lib. 2. de facultate alim.

mol

mollissimam omnium carnem habent, Chamæ autem paruæ, Spondyli, Solenes, Purpuræ, Buccina, atque alia huiusmodi duram. Iu-
re igitur Ostrea, ventrem quidem magis promouent, minùs autem alimẽtum corpori suppeditant, duriora verò concoctioni magis resistunt, sed magis nutriunt, & hæc quidem coquũtur, Ostrea verò non cócta eduntur. Quemadmodũ autẽ illa concoctu, ita etiam corruptu difficilia sunt, iisq; apponuntur bis in aqua pura incocta, quibus cibi in ventriculo corrumpuntur. Ex nostris plerique Ostrea additis pipere, oleo vel butyro suauiora reddunt, nonnulli in sartagine frigunt, sed duriora tum fiunt. Non solùm in cibis sed etiam in medicina magnæ sunt Ostreorum dotes. Peculiariter contra Leporis marini venena Ostrea aduersantur, si Plinio credimus. Stomachum mirè reficiunt, fastidiis medentur. Addiditque luxuria frigus obrutis niue summa montium & maris ima miscens. Testæ Ostreorum cinis vuam sedat, & tonsillas admisto melle. Eodem modo parotidas, panos, mammarúmque duritias, capitum vlcera ex aqua, cutémque mulierum extendit. Inspergitur & ambustis, & dentifricio placet. Pruritibus quoque, & eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ si tundantur strumas sanant & perniones pedum. Quæ Galenus de Ostreorum facultatibus scripsit pete ex LIB. II. de facul. simpl. med. Ego experientiâ comperi ex cinere siue ex calce testarum Ostreorum factã aquam lixiuam ad minuẽdos tumores οἰδηματώδεις pedum & genuum plurimùm conferre: exsiccat enim, multũ digerit: & calefacit si post vstionem cinis non lauetur, lotus minùs calefacit. Illud postremò addendũ cur luna crescẽte Ostrea atque adeo ostracoderma omnia & crustacea augescant, succulẽtiora quæ sint, cõtra decrescente minuãtur, quod tradit Plinius. Iam quidẽ lunari potestate Ostrearum, Conchyliorúmque, & Concharum omnium corpora augeri & rursus minui. Hæc Plinius. In causa sunt propriæ lunæ effectiones, quæ sunt rigare, & modico calore humectare corpora. Luna igitur humores alit & regit, quemadmodũ Sol suo calore fœcundat omnia, quoniam omnium vita oritur à calidi & humidi commistione, & fouetur vtriusque temperamento. Sol masculum sydus, matrisque vicem gerit, Luna fœminæ, fœmineum enim sydus est, & molle atque nocturnum, soluit humorem & trahit, non aufert, vt ait Plinius. Sed Lunæ corpus crassius quia elementis vicinius, non suo lumine, non suis radiis, sed Solis luce ac radiis perfusum & accensum vires suas in inferiorem hunc orbem immittit. Quare cùm variè Solis radios excipiat, variè quoque temperatas esse eius vires & effectiones esse necesse est. Itaque ea abundè à Sole illustrata, corpora quoque humentiora sunt, & contrà. Neque id solùm in Ostreorum, vel crustatorum, aut aliorum animalium corporibus, sed etiam in nostris efficitur. Vnde

Lib.32.cap.6.

Lib.2.cap.41.

Lib.2.ca.101.

prudentes Chirurgi trypano caput vix aperiunt, plena Luna, quia tum cerebrum diffundi magis, & totam cranii capacitatem impleri compertum est. Idem in medulla ossium cernitur. Morbis pituitosis obnoxij huius syderis vim sentiunt, ac vnà cum eo pituitam augeri experiuntur. Sani verò & non animaduertentes has atque alias leuiores immutationes non percipiũt. Athenæus Chamarum genus quoddam Ostreum vocari scripsit. Sed de eo diximus, quum de chamis tractaremus.

De Ostreis syluestribus.

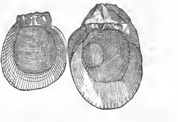

CAPVT XXXIX.

OSTREA Reperiuntur in nostro mari quæ à vulgo *Scandebec* vocantur, propterea quod sapore sunt acri, ob id delicatorum labra nimium calefaciunt & vlcerant: nam *Scandebec*, idem quod rostrum vrens. Testa constant pellucida partibus quibusdam flauescente, aliis purpurascente, foris crinita & crispa, intus splendida, læuissima candidissima. Caro parua, salsa, subamara atque insuauis. Quare etiam à plebe negligitur. Hanc Ostteorum speciem esse puto simi- (Lib. 32. cap. 6.) lem iis quæ tradit Plinius, gigni in petrosis, carentibúsque aquarum dulcium aduentu, sicut circa Grynum & Myrinam, vel potiùs Ostrea (Lib. 3.) esse ἄγρια quæ vocat Athenæus. Γίνεται δὲ ἔνια καὶ ἄγρια λεγόμενα ὄστρεα. πολύτροφα δ' ἐστὶ, καὶ βρωμώδη, προσέτι δὲ εὐτελῆ κατὰ τὴν γεῦσιν. Sunt quædam Ostrea quæ syluesttia nominant, multi alimenti, sed virus olentia, & ori ingtata. Testa syluestrium Ostreorum in fucis mulierum, lapidis specularis vice vsurpari potest, & exsiccantibus pulueribus vtiliter admisceri.

De

De Spondylis.

CAPUT. XL.

IN Ostracodermorum generibus recensentur à Galeno, Plinio & aliis, Spōdyli, ab Athenæo σφόνδυλοι nuncupati, à Græcis hodie *Gaideropa*, ob magnam similitudinem quam cum asini vngula habent, *gaidaron* enim hodie asinum vocant. Galeni interpres ασπονδύλους vertebras conuertit, sed vtendum nomine Græco censeo Plinij exemplo qui aliquot locis Spodylium vocauit, & Macrobij quum Spondylos inter cœnæ Pontificalis prima fercula numerat. Item Columella cum reliquis testaceis Spondylos recenset. Spondylus duplici testa constat intus caua & læui, foris scabra, ad vngulę asini formam rotundata, latiore parte, quæ & inferior dici potest, tenuior est, & multò minus densa, minus concaua, superior pars qua testæ colligātur, strictior, foris elata, intus magis caua, arcta valde & firma articulatione connexa: vtriusque enim testæ binæ apophyses sunt, siue tubercula quæ binis acetabulis vicissim recipiūt & recipiuntur, vinculo medio, nigro & valido cohærent. Caro interna Ostreorum carni similis est, circa hanc fimbriata est membrana. Branchias Spondylis falsò nonnulli tribuunt. Omnia enim ostracoderma sanguinis expertia, & exiguo calore prædita toto corpore per sensum fugientes cutis meatus κατ' διαπνοὴν respirant, quemadmodum insecta autore Aristotele. Intus caro est satis multa sed durior, virus olens, insuauis & ingrata. Galenus inter ostracoderma quæ duram habent carnem recenset. Spondyli saxis adnascuntur, & ita hærent, vt non nisi malleo, aut fracta saxi parte capiantur. In mari nostro pauci reperiuntur. Ego in saxis frefconis Agathensis sinus reperi sed ij. parui sunt, ita hærent, vt in

Lib. 3.

Lib. 3. de facult. aliment.

litus reiicietur. Testa crassiorum est partium quàm testa Ostreorum, difficilius vritur, magísque ad lapidis naturam accedit. In Spondylis Cancri parui reperiuntur, quemadmodum in Ostreis, & Mytulis marinis. Horum nullam, quod sciam mentionem fecit Aristoteles, Athe- [Lib. 3.] næus τράχηλον, ἀπὸ τῆς τραχύτητος, id est, ab asperitate, mea quidem sententia appellauit. Spódylos verò à nobis exhiberi ostendit firmior in his & magis exquisita testarum articulatio, quàm in vllo alio ostracodermorum genere, à qua Spondyli nomen sortiti sunt, quòd vertebrarũ spinæ modo firmissimè articulati sint, quæ vertebræ σφόνδυλοι à Græcis dicuntur.

De Solene.

CAPVT XLI.

INTER Conchas lógas, alię sunt scabræ & asperę, de quibus iam dictũ est: aliæ læues & tenues, quales sunt σωλῆνες qui aliter à Gręcis vocãtur αὐλοί, δόνακες, ὄνυχες, [Lib. 32. cap. 11.] atque etiam Plinio autore δάκτυλοι Eius verba sunt. Solen, siue aulos, siue donax, siue onyx, siue dactylus. Dicitur σωλὼ à canalis siue tubi similitudine, αὐλὸς tubę modo excauatus. δόναξ à figura harundinis crassę, concauę, apud amnes nascentis, [Lib. 1. ca. 115.] quæ δόναξ & Cypria harundo nominatur teste Diosc. ὄνυξ verò id est, vnguis ab extremis, tenuitate & figura vnguibus simili vel à testæ colore & substantia vnguibus nostris non dissimili. Pro re longè diuersa sumitur ὄνυξ apud Diosc. LIB. II. de quo suo loco dicemus. Dactyli ve- [Lib. 9. cap. 61.] rò cur dicãtur tradit Plin. Concharũ è genere sunt. Dactyli ab humanorũ vnguium similitudine appellati Ab Italis *cape longe* vocantur, à Gallis *couteaux*, quod capulis cultrorũ similes sint, ab Anglis *pirot*. Horũ duę sunt formę sic distinctę, vt alii mares alij fœminę nominentur à Plinio & Atheneo, non quod ad procreationẽ semẽ fœtificum hic emittat, ille recipiat. Nam Conchę, Chamę, Solenes, Pectines locis are- [Lib. 32. cap. 9.] nosis spõte proueniunt. Plinius ex his mares alij Donacas, alij Aulos vocant, fœminas Onychas. Vrinam mares mouent. Dulciores fœminæ sunt, & vnicolores. Quo in loco nonnihil desyderari facilè perspiciet qui præcedentia cõnectere voluerit, quę sunt. Purgatur vesica & Pectinũ cibo. Quibus nulla Solenũ mentione facta, subiunxit. Ex his mares & cętera. Quare cõiicio legendũ esse. Purgatur vesica & Pectinum cibo & Solenũ, ex his mares & cętera. Sequitur enim Solenes mares vrinã mouere. Et Athenęus eosdẽ calculosis, & difficilè meięntibus vtiles esse tradit, aliáq; eadem quę Plin. vt ex eodem autore vterq; sua transcripsisse videatur. Οἱ δὲ σωλῆνες μὲν πρὸς ἴσων χαλδμοι. πρὸς ἴσων δὲ αὐλοὶ καὶ δόνακες, καὶ ὄνυχες πολύχυλοι καὶ καχόχυλοι, χολλώδεις, καὶ ὁ μὲν ἄρ-

ρεν-

ρενες αὐτῶν ῥαβδωτοί εἰσι, καὶ οὐ μονοχρώματοι, εἰσὶ δὲ τοῖς λιθιῶσι, καὶ ἄλλοις δυσφο-ρεῖν εὔθετοι. οἱ δὲ θήλεις, μονοχρώματοί τε εἰσὶ καὶ γλυκύτεροι. λαμβάνονται δὲ ἑφθοί, καὶ τηγανιστοί. Κρείττονες δ' εἰσὶν οἱ μέχρι τοῦ χανεῖν ἐπ' ἀνθράκων ὀπτώμενοι. Σωληνισταὶ δ' ἐκαλοῦντο οἱ συνάγοντες τὰ ὄστρεα ταῦτα, ὡς ἱστορεῖ φανίας ὁ Ἐρέσιος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ, τυράννων ἀναίρεσις ἐκ τιμωρίας, γράφων οὕτως. Φιλόξενος ὁ καλούμενος Σωληνιστὴς, ἐκ δημαγωγοῦ τύραννος ἀνεφάνη: ζῶν δὲ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἁλιευόμενος, καὶ Σωληνοθήρας ὤν, ἀφορμῆς δὲ λαβόμενος, καὶ ἐκπορευσάμενος βίον ἐκτήσατο. .Id eſt, Solenes à quibuſdam vocati, à nonnullis δόνακες, & αὐλοὶ, & ὄνυχες ſucci multùm ſuppeditãt, ſed mali & glutinoſi. Mares quidem virgati ſunt, & cærulei coloris, calculoſis & ægrè meiẽtibus petutiles ſunt. Fœminæ vnicolores ſunt, & dulciores. Sumuntur frixi & elixi. Meliores ſunt in prunis toſti quoad hient. Qui hos piſcantur ſo leniſtæ dicti fuerũt, vt narrat Phanias Eteſius in libro cuius titulus eſt Tyrannorum in quos vindicatũ eſt cædes, his verbis. Philoxenus Soleniſtes ex Tribuno pleb. factus eſt tyrannus, initio piſcatione victitans, & Solenas venari ſolitus, occaſione verò data mercaturam exercens facultates ſibi parauit.

De Solene mare.

CAPVT XLII.

SOLENEM Marem hodie nulla natio à fœmina diſtinguit. Athenæus vtrunque iiſdem nominibus appel lat, Plinius inter nomina diſcrimen facit: nam mares Solenes, Aulos, Donacas vocat, fœminas Onychas, quã differentiã non negligimus. Eſt igitur Solen mas ex Concharum longarum genere: duplici conſtans teſta, læui, renui, alterã tantũ parte colligata nigro vinculo, etiam ſi aliter ſcribat Ariſtot. Cũ enim δίθυρον alia ſint altera parte ligata, alreta ſoluta, vt claudi & aperiri poſſint, alia vtroq; latere connexa, in bis poſtremis Solenas numerat, cùm cõrrã ſemper altera parte ſolutos videas, neq; in ea aut vinculi aut articulationis vllius veſtigiũ. Dodrantali ſunt lõgitudine, pollicis craſſitudine, harũdinis modo caui, extremis duobus ſem per apertis: anteriore caput exerit & rettahit teſtudinis ritu. Secũdùm teſtæ longitudinẽ carnem protenſam habet. Teſta cæruleo eſt colore, lineas euidẽtes habet per trãſuerſum ductas, qua parte colligatur craſſior eſt, aliis partibus in tenuẽ ſubſtantiam deſinit ſicuti Mytuli. Aqua

Lib.4. de hiſt cap.4.

& arena viuit. Ad strepitum se subtrahære, inferiúsq; subsidere cernitur, vt ait Arist. Mira quæ de Dactylis siue Solenibus scribit Plinius. Concharum è genere sunt Dactyli, ab humanorum vnguium similitudine appellati. His natura in tenebris remoto lumine, alio fulgore, clarere & quantò magis humorē habeant. Lucere in ore mandentiū, Lucere in manibus atq; in solo, atq; veste decidētibus guttis, vt procul dubio pateat succi illam naturā esse, quam miremur etiā in corpore. Hactenus Plinius. Huius splendoris causam esse puto glutinosum Solenis succum: quæ enim tenacia, & veluti glutino compacta, ea læuia, æqualia atq; perpolita esse solent, atq; ob id relucentia, veluti pix, asphaltum, albumē oui. Solenescum sale & aceto edendi, vt minùs noxij sint, vel cum sale, aceto & oleo, quod tamen quidā improbāt, quòd oleum lentorem habet, cùm contrà ad glutinosi Solenum succi attenuationem acetum & sal, multò magis cōferant. In prunis tosti deteriores sunt, quia magis exucci, duriores & sicciores. Mirum quod tradiderunt Atheneus & Plinius Solenes vtiles esse in cibo calculosis, & vrinas monere, cùm Atheneus ipse scripserit, multi succi esse sed mali, & glutinosi, atque id experientia confirmet, succus verò is calculo efficiendo, & vrinę retinēdę potius quàm promouēdę aptior sit, nisi de iure id accipiendum sit, quod ob salsuginē & accrimoniā hac vi prędi tū sit. Ego testarū cineribus ad idem malū vti mallē, insigniter enim attenuant, incidunt & exsiccāt, quod si timeatur in exsiccando morsus aliquis, priùs sunt lauandi. Solenem marem verè à nobis repręsentatum fuisse clarè ostendunt Athenæi verba iam citata. Eadem illos apertè refellunt qui Conchę alterius longæ speciem pro Solene mare depinxerunt. Ea enim tota candida est, at ex Athenæo Solen mas cærulei est coloris.

De Solene fœmina.

CAPVT XLIII.

ONYCHAS Appellat Plinius Solenes fœminas, quę colore, sapore, magnitudine à maribus differunt, in aliis omnibus similes. Testa lineis cæruleis distincta non est, ob id Plinio vnicolores dicuntur. Caro dulcior est, maribus minores esse solent. Solenes vtrique in

in arena defixi viuunt, ferreo instrumento ex ea eximuntur.

De Musculis.

CAPVT XLIIII.

NON Facile est dicere qui sint Musculi à quibusdam Latinis dicti, qui μύες à Græcis masculino & fœminino genere. Item qui sint μύακες Dioscoridi, Mytuli & myes Plinio. Cum ostracodermis Musculos Plautus recenset. Habemus Echinos. Lopadas, Ostreas, Balanos captamus, Conchas marinam vrticam, Musculos, Plagosas, striatas. Sic & Celsus LIB. II. Ostrea, Pelorides, Echini, Musculi, & omnes ferè Conchulæ aluum mouent. Gaza Aristotelis μυΐσκους, musculum interpretatus est Plinium secutus, vt docuimus priore parte operis nostri, μύας verò semper Mytilos. Athenæus μύτλον à Romanis appellatam fuisse Tellinam scribit, quam Græci quidam ἀντέλλην nominabant. Hermolaus Barbarus mytylum & mytlum idem esse putat. Athenæus μύας in diuerso genere diuersa significare demonstrat his verbis. Οἱ δὲ μύες μέσως εἰσὶ τρόφιμοι, διαχωρητικοὶ, οὐρητικοί, κράτιστοι δὲ οἱ ἐφέσιοι, καὶ τούτων οἱ φθινοπωρινοὶ, αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν οὖσαι μικρότεραι, γλυκεῖαί τε καὶ εὔχυλοί εἰσι, πρὸς ἔτι καὶ τρόφιμοι. Myes mares mediocriter nutriunt, aluum cient & vrinas. Optimi sunt Ephesij præsertim Autumno. Myes fœminæ, maribus minores, dulces sunt, boni succi, copiosè nutriunt. Tria, inquit Hermolaus, inuenio quæ μύες dicuntur. Primùm Testudines sunt, ideóque non μύες in plurali, sed μῦδες & ἐμύδες vocantur. Genus hoc, aquatilis mus, & lutaria Testudo à Theodoro, marinus mus à Plinio quandoque LIB. IX. vertitur. Alterum inter pisces, Tertium inter Ostrea pro Mytulo. Quos μύακες appellat Dioscorides, Plinius Mytulos nuncupasse videtur. Quoniam quæ περὶ μυάκων scripsit Dioscorides eadem planè de Mytulis Plin. Μύακες καέντες δ' αὐτὸ δρῶσι τοῖς κήρυξιν. ἰδιαίτερον δὲ πλυθέντες ὡς μόλιβδος χρήσιμεύουσιν εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ σὺν μέλιτι. Ἐκλήκοντες παχύτητας βλεφάρων καὶ σμήχοντες λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλως ἐπισκοτοῦντα ταῖς κόραις. ἡ δὲ σὰρξ αὐτῶν κυνοδήκτοις ἐπιτίθεται ὠφελίμως. Plinius hæc ferè sic conuertit. Mytuli quoque vt Murices cinere vim causticam habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoque plumbi modo, ad genarum crassitudines, & oculorum albugines, caliginésq;, atq; in aliis partibus sordida vlcera, capitísq; pustulas. Carnes verò eorum, ad carnis morsus imponuntur. Ante locum hunc tradit Myacas degenerare in duas species in Mytulos myiásque. In hac nomine dissensione & varietate hæc rectè statui posse iudico. Myacas generis nomine

Lib. 32. cap. 7.

Lib. 32. cap. 9.

appellat Plinius huiusmodi testacea, quæ Aristoteles μύας vocat Gaza Mytulos, Athenæus μύας vtroque genere. Aceruantur, inquit Plinius, Muricum modo, viuúntque in algosis gratissimi Autumno. Sic Aristoteles cùm exposuisset quomodo Purpuræ & Buccina congregentur & fauificent, idem post περὶ μυῶν dicit. κηριάζουσι δ' ἢ οἱ μύες. Athenæi locum περὶ μυῶν vtriusque generis paulò antè protulimus. Myacum verò duæ erunt species, Myiæ siue Myiscæ quę à Plinio dicuntur, & Mytuli. Hermolaus in hoc Plinij loco Myiscas in exemplaribus aliquot vetustis legi affirmat. Sed si quid in rebus marinis cóiectuta iudiciúmque meum valere debent, Myscos rectè legi posse arbitror, vt sint parui μύες, vt declarat Plinius, qui dicuntur ab aliis Latinis Musculi diminutiuo nomine à Mus, vt μύσκος diminutiuum nomẽ est à μῦς, Myæ siue Myiscę siue Mysci ἐλάττους μύες Aristotelis qui plurimi circa vnũ principium aliquod adnascuntur. Μύες in fœminino genere Athenęi. Hos Musculos à Latinis appellari puto, vt iam dixi. His maiores Mytuli erunt Dioscoridis μύακες vt prius demonstratum est. Vel Dioscorides μυάκων nomine vtrunque genus comprehendit. Quod si nominum horum rationem haberi nolis, sed rei tantùm, dicemus in mari reperiri Mytulos siue Musculos, siue μύακας maiores, & minores simul colligatos. De quibus deinceps dicemus.

Lib. 32. c. 9.
Lib. 5. de hist. anima. cap. 15.
Lib. 3. de gene. anim. cap. 11.

De Musculis.

CAPVT XLV.

MVSCVLOS Paruos & rotundos Plinius Myias vocat, id est, Muscas, nostri *mousches de mar*, Galli, *moules*, Gręci hodie *midia*. Veneti *conchole*. Sunt ex ostracodermorũ genere, quæ tenui testa, & duplici côteguntur. Circa saxa aut ligna nascuntur, pilis & veluti lana alligantur. Testa foris nigra, ferè semper vel musco, vel lanugine obducta, intus lęuis & splendens, ex albo cęrulea, parte acutiore crassior & spissior, reliquo ambitu rotũdo tenuior. Caro intus pallida, quum cruda est, cocta vitellis ouorũ similis, in ambitu fimbriata, in ea foramen est

est euidens ad attrahendam aquam: neque enim per villos attrahit, quod ineptissimè quidam asserunt, lanæ illius siue byssi vsum ignorantes. In media carne est particula carnosa, linguæ similis. Inest & mutis, & pituita quædam glutinosa. Callo albo adhæret. Excutiendus est hic locus Aristotelis LIB. V. de histor. animal. Ἐμφύονται δ' ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λευκοί, τὸ μέγεθος πάμπαν μικροί. πλεῖστοι μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυελώδεσι. Quem sic conuertit Gaza. Cancri colore albido, corpore admodum parui in nonnullis testa operti generis nascũtur, & plurimi quidem in Mytulis soliatis: neq; id satis rectè, vt opinor, deceptus vocis τοῦ πυέλου significatione, in qua pro balneorum solio siue labro propriè vsurpatur. Sed hinc ad alia concaua & profunda transfertur, sumitúrq; ἀντὶ τῆς κοιλότητος. Sic Galenus cauitatem cerebri meatus per quos excrementa crassiora expurgantur excipientem, πύελον nominauit. Ἡ μὲν οὖν ὑποδεχομένη τοὺς πόρους κοιλότης, ἣν οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ σχήματος πύελον, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς χρείας χοάνην ὀνομάζουσιν, ἐκ μὲν τῶν ἄνω μερῶν, οἷον δεξαμένης τινὸς ἐπέχει χρείαν, ἐκ δὲ τῶν κάτω καθάπερ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐνδείκνυται, χοάνην μιμεῖται. Id est, cauitas igitur quæ meatus hos excipit, quam alij à figura πύελον, alij ab vtilitate χοάνην, id est, infundibulũ nominãt, superiore parte veluti lacunæ vtilitatem præbet, inferiore autem, vt & nomẽ indicat, infundibulis similis est. Non sum nescius hoc in loco πλύελον in vulgatis codicibus legi, sed meliùs πύελον doctiorũ iudicio legas. Dioscorides de Tithymali characiæ semine loquens, cauitatem in qua fructus continetur πυέλοις cõparat. Ἐπ' ἄκρων δὲ τῶν καυλῶν κόμη σχοινοειδῶν ῥαβδίων, καὶ ὑπ' αὐτῶν ὑπόκοιλα ὅμοια πυέλοις, ἐν οἷς ὁ καρπός. Pendet in cacuminibus cauliũ coma iunci sub qua caueolæ foliolis balneorum similes, in quibus semen continetur. Quare cùm πύελος cauum locũ significet, Mytulos πυελώδεις non soliatos dixerim, sed in imo maris, siue in gurgite natos, ad eorum testaceorum discrimen qui in limo cœnoso, vel in arenoso proueniunt. Hanc interpretationẽ meam confirmo ipsiusmet Gazæ authoritate, locum enim qui mox sequitur, ita vertit. φύεται μὲν οὖν τὰ ὄστρεα (καθάπερ εἴρηται), φύεται δ' αὐτῶν τὰ μὲν ἐν τοῖς πυελώδεσι τόποις, ἔνια δὲ ἐν τοῖς σκληροῖς καὶ ῥαχώδεσι, τὰ δ' ἐν τοῖς ἀμμώδεσι. Nascitur enim Concharum genus quemadmodum expositum est, sed locis variis: nam alia vadis, alia gurgite, alia duris locis atque asperis, alia arenosis. Perspicuè vides Ostrea ἐν τοῖς πυελώδεσι nata, in gurgite nata dici. In Mytulis igitur in imo maris natis cancri parui proueniunt, nec in Mytulis in stagno marino, aut in quouis loco alio lutoso & & sordido procreatis Cancros paruos vnquam reperias. Nos verò Myias, siue Myiscas, siue Myscos Plinij siue Musculos, & Athenæi τοὺς ἐλάττονας μύας, siue τοὺς μύας repræsentasse perspicuè ostendunt sapor dulcior, in his & suauior paruitas, rotunditas, testa hirta, atque

Cap. 15.

Lib. 9. de vsu part.

Lib. 4. cap. 165.

alia quæ his à Plinio & Athenæo tribuuntur. Plinius. Degenerant in duas species, in mytulos qui salem virúsq; resipiunt, Myiásque quæ rotunditate differunt, minores aliquanto, atq; hirtæ, tenuioribus testis, carne duriores. Athenæus. Οἱ δ' ἐλάσσονες τούτων, καὶ δασεῖς ἔξωθεν, οὐρητικώτεροι μέν εἰσι καὶ εὐχυλότεροι τῶν σκιλλωδῶν. ἀτροφώτεροι δὲ διά δ' μέγεθος καὶ τῷ γένει ὄντες τοιοῦτοι. id est, minores & veluti hirti, magis vrinam prouocant, & melioris succi sunt iis qui scillæ similes sunt, minus tamen alunt, quia minores & quia natura sunt huiusmodi. Aliquanto pòst. Αἱ δὲ μύες καὶ τῶν μυῶν ὅσαι μικρότεραι, γλυκεῖαί τε, καὶ εὔχυλοι εἰσὶ προσέτι δὲ καὶ τρόφιμοι. Quæ Myes dicuntur, aliis minores sunt, dulces boni succi. Præterea satis nutriunt.

Lib. 32. cap. 9.

Lib. 3.

De Mytulis.

CAPVT XLVI.

MYTVLOS Nostri *muscles* vocant, & *consalmes de mar*, ad differentiam fluuiatilium vel palustrium Mytulorum quibus figura tantum similes sunt. A Musculis differunt magnitudine & rotunditate, gustu etiam inferiores sunt: nam salem virúsque resipiunt, ait Plinius. Eosdem esse Mytulos cum Dioscoridis Myacibus antè ostendimus ex eadem præparandarum testarum ratione, & ex iisdem facultatibus. Quarum postremam non probat Galenus. Τῶν δὲ μυάκων ἀρμόττειν ἕλκεσιν ὑπὸ κυνὸς δακνόντος γεγονόσιν, ἐγὼ δ' οὐδεμίαν εὑρίσκω δύναμιν ἧς δεῖται τὰ τοιαῦτα τῶν ἑλκῶν, ὥσπερ ὑπὸ τοῦ λυττῶντος κυνὸς δακνόντος γενόμενα. Porrò Mytulorum carnem tradunt vlceribus à mordente cane inflictis competere. Ego verò nullam insignẽ facultatem inuenio quam requirant id genus vlcera, tanquam ea quæ à rabido cane mordente sint inflicta. In oleorum præparatione testa Mytulorum vtebantur veteres: est enim caua & labris tenuibus. Dioscorides de cicino oleo. Ὅταν δὲ ἀφῶσι τὸ ἐν αὐτοῖς ὑγρὸν πάντα, ἄρας τὸν λέβητα ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ἀπόψα μύακι δ' ἐπιπλέον ἔλαιον καὶ ἀπόθες. Vbi insitum prorsus humorem reddiderunt, sublato ab igne vase, innatans oleum Mytuli concha tollitur, & reconditur. Et mox de oleo amygdalino. Εἶτα ἀποθλίβων πρὸς πλάκα ἐξέτασε, καὶ δ' ἀπὸ τῶν δακτύλων εἰς μύακα ἀναλάμβανε. Mox tabellis premitur, & quod digitis hæsit, Mytuli concha

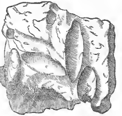
Lib. 32. cap. 9.

Lib. 1. cap. 38.

exci-

excipitur. In hac concha pictores hodie colores suos diluũt, tum quod ij à testa nihil immutẽtur, tum quod sustinenti manui nulli sint oneri. Hæc de Mytulis marinis de Mytulis marini stagni & fluuiorum suo loco dicemus.

De Pholade.

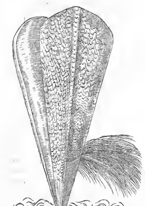

CAPVT XLVII.

RERVM Similitudo facit, vt post Mytulos de Conchis iis dicamus, quas hodie in quibusdam Italiæ littoribus balanos vocant. Sed quale sit id genus primùm describamus. Ita in saxis latet, vt saxo vndique contegatur, per foramen duntaxat exiguum & sensui vix patens aqua nutritur. Testis constat duabus, longis, non in larum extensis Mytulorum modo, sed rotundis. Intus eadẽ ferè est caro quæ in Mytulis. In saxis adeo duris nascitur vt non nisi ferreo maleo diffracto saxo distrahatur. Sunt qui putent in saxis aquę salsę vi excauaris prouenire, alij in luto in saxorũ cauernulis aceruato. Ego crediderim in saxorum cauernulis vel vi vel natura factis, aquæ marinæ appulsu procreari atq; in Conchã verti, quę cauitatis siue foraminis figurã sernat. Vidi huiusmodi Conchas in portu Veneris. Missum est ad me alio ex litore saxũ, cuius partẽ hîc expressi, in quo nullę rimæ nullę cauernę, sed foramina tantùm apparebãt tam exigua vt vix acum admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto cauitates internæ multæ erãt, vario situ & diuersæ magnitudinis, in quibus Cõchas istas repeti, quas cum saxo depictas exhibeo. Quare figurã diutius contemplatus, antiquorũ Balanos non esse iudico, sed φωλάδας de quibus hæc Athenæus. Αἱ δ' φωλάδες πολυτροφώτεραι, βρωμώδεις δ'. Pholades multùm alunt, sed virus olẽt. Et: Αἱ δὲ φωλάδες εὔστομοι, βρωμώδεις δὲ καὶ χαρόχυλοι. Pholades Lib. 3.

palato suaues sunt, sed virus resipiunt, & mali sunt succi. Primum huic sententię meæ aptissimè quadrat nominis ratio: Nam vt φωλάδες dicuntur ferę quę in lustris degunt, ἀπὸ τοῦ φωλεύειν quod latere significat, ita nihil in marinis rebus reperias, quod penitus in saxo lateat, sicuti Côchę quas proponimus, deinde notæ Athenæi his proprię sunt: Nam virus olent, & mali succi sunt. Harum nullus, quod sciam meminit pręter Athenæum.

De Pinna magna.

CAPVT XLVIII.

IN Concharum classe censendæ sunt Pinnę & Pernæ: ex duabus enim testis componuntur, à Mytulorum figura non multùm alienę sunt. Bysso alligantur. Cancri in his nascuntur, vt in Mytulis gurgitum. De his igitur ordine dicẽdum, primùm de Pinna magna ex qua reliquę dignoscentur. Pinnam Latini vocãt seruata Gręcorum appellatione à quibus Πίννη & Πίννα dicitur, fortasse à sordibus quibus semper obducta est: πίνος enim sordes significat, & πιναρὸς sordidum. A Massiliensibus *Nacre* vocatur, à Genuẽsibus *Pinna lana* ob byssum, à Venetis *Astura* nomine communi aliis multis Cõchis. Pinna duabus

gran-

grandibus patula est conchis, ad cubiti magnitudinē accedit, tantam Romæ vidi. Hac paulò minorem mihi Pisis ostendit Guinus medicus præstantissimus. In nostro litore pedali sunt magnitudine. Mytulis quodāmodo similis est, nisi quòd strictiorem partē multò magis acutam & longā habet, quoniam in arena vel in cœno affixa viuit. Testa foris est aspera, colore fusco, intus nitidi & argētei splendoris si in arena vixerit Pinna, si in cœno colore est magis flauescēte, & minùs splēdente. Ab inferiore & strictiore parte in amplā latitudinē extenditur, illic arctissimè clauduntur testæ, hîc facilè diducūtur. Intus multū est carnis, cuius omnes ferè partes indiscretę sunt, veluti in Mytulis. Pinnæ in arenosis & cœnosis locis proueniunt, ex bysso alligantur. Est autem byssus hîc mollissima & delicatissima lana dicta à similitudine eius ex qua diuitū pretiosissimi pāni cōficiebātur, vt de diuite in Euangelio legitur, qui induebatur purpura & bysso, quo in loco quidam ineptissimas interpretationes finxerunt. Pinnarū byssus à Mytulorum bysso tam differt quàm stupa canabina à tenuissimo & delicatissimo serico. Eius magnitudo Pinnarum magnitudini respōdet: in maximis enim pedem vnū longus est, in aliis breuior. Eius vsus est nō vt eo alimentū trahatur, neq; vt per id capillamentū limus ac spurcitiæ attrahantur: nam circa os positus non est, sed veluti è medio ventre neruosæ substantiæ alligatur. Præterea superiorem & latiorē partem aperit alimenti hauriēdi causa, & recludit. Quis est igitur byssi vsus? Eum sic docet Aristot. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου ἐν τοῖς ἀμμώδεσι καὶ βορβορώδεσι. Pinnæ rectè locis arenosis cœnosísque ex bysso proueniunt. Quo ex loco emendandus est Athenæi locus. Αἱ δὲ πίνναι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βυθοῦ, legendum enim βύσσου pro βυθοῦ. His addimus Pinnas bysso alligari proximis corporibus, vt firmiùs subrecta semper stet. In Pinna reperitur Pinnother siue Pinnophylax. Sed quæ de Pinnæ & Pinnotheris societate fabulosa referūtur, ita refutauimus in priore parte operis nostri, vt superuacua nunc fuerit de his oratio. Nūc de earū substantia. Athenæus. Αἱ δὲ πίνναι οὐρητικαί, τρόφιμοι, δύσπεπτοι, δυσανάδοτοι, ἐοίκασι δ᾽ αὐταῖς καὶ οἱ κήρυκες. Pinnæ vrinas pellunt, multùm alūt, difficilè concoquuntur & distribuuntur. Similia autem ipsis sunt Buccina. Paulò pòst subiungit Pinnam mediā esse inter Purpuras & Buccina. Huius & Buccini partes duas facit idem Athenæus & diuersam ipsarum naturam explicat. Cùm de Purpurę & Buccini substātia dixisset, subdit. Ὧν οἱ μὲν τράχηλοι εὐστόμαχοι, δυσκατέργαστοι δέ, διὸ τοῖς ἀσθενοῦσι τὸν στόμαχον οὐκ οἰκεῖοι, δυσέκκριτοί τε καὶ μέσως τρόφιμοι. Τούτων δὲ αἱ μήκωνες λεγόμενοι πρὸς τοῖς πυθμέσιν, ἁπαλαί, εὔφθαρτοι, διὸ τοῖς τὴν γαστέρα ἀσθενοῦσιν οἰκεῖαι. Horum tracheli ventriculū iuuāt, difficilè cōcoquntur, ob id imbecillo vētriculo inutiles sunt, aluum morātur, & mediocriter alunt. Mecones verò quæ dicuntur, in imo sitæ, tenerę sunt, facilè corrumpūtur, qua de causa iis qui imbecillo sunt vētriculo inutiles sunt. Hîc pro οἰκεῖον repo

Lib. 5. de hist. cap. 15.

Lib. 3.

Lib. 18. ca. 25.

fuimus οὐκ οἰκεῖοι. Τράχηλον non ceruicem, aut collum cõuertimus quo carent ostracoderma omnia, & pisciũ reliquorũ maxima pars: verùm hîc τράχηλος pars est in pinnis & Buccinis dura, neruosa, siue callus cui reliqua caro innititur, proportione vertebris respõdens, ob id ex similitudine τράχηλον appellari puto, quemadmodũ etiam mediã mali partem sic vocari autor est Athenæus. Neq; verò sumi hîc posse pro Conchæ specie manifestũ est, vt alibi sumitur apud eundẽ Athenæũ, quam Spondyliũ ab alijs nominari diximus. μήκων quid sit in Cõchis & turbinatis declarat Aristot. Ἔστι γὰρ ἡ μήκων δοκεῖ περίττωμα πᾶσι τοῖς ὀστρακοδέρμοις δ' πολὺ αὐτῆς. Gaza sic vertit. Quod papauer appellamus quasi materia vacãs atq; excremẽtitia magna sui parte, in omnibus testaceis generibus inest. Et paulò pòst. τὴν δὲ μήκωνα πάντα ἔχει ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ, οὐδὲ ἴσην, οὐδὲ φανεράν. Papauer omnia habẽt, sed non loco eodẽ, nec par, nec ex æquo manifestũ. Sunt qui μήκωνα ex Arist. pro piscis specie vsurparint, sed nõ sine errore, vt in priore operis nostri parte docuimus. Pinnę semper ouũ continẽt aliquãdo maius aliquãdo minus ꝓ lunari potestate. Ouũ autẽ illud est quale in Echinis Ostreisq;, nõ qđ ad generationẽ cõfert, sed qđ melioris tantũ nutricariõis indiciũ est, quale est in sanguine præditis pingue. Pinnę enim spõre proueniũt. In his vniones reperiũtur in Acarnania autore Plinio, sed nõ laudati. Seniores & maiores Pinnæ duriores sunt, minores teneriores, pleniores. In locis tranquillis nascuntur vẽto non perflabilibus, maximè vbi aqua dulcis mari permiscetur. In locis in quibus mare fluit & refluit vix reperias, in Gręcia, plurimas, in Italia, in Gallia nostra Narbonensi raras. Hyeme meliores sunt, & elixę assis. Sunt qui vino & aceto maceratas molescere aiunt, sed flatus gignere, quod verũ esse non potest, cùm vinũ flatus discutiat, nisi ea ratione qua humidiora fiunt, flatus gignere dicãtur.

Lib. 11. *Lib. 3.* *Lib. 4. de hist. cap. 4.* *Lib. 9. de hist. cap. 2.* *Lib. 5. cap. 5.* *Lib. 9. cap. 35.*

De perna.

CAPVT XLIX.

NATVRA In Concharum varietate lusit, vt ex vnius generis formis pluribus, veluti Tellinis, Ostreis. Myacibus liquet, de quibus priùs diximus. Sic Pinnarum vnicum genus nõ est. Pinna enim altera est quam hîc proponimus, vt ex figura perspicuũ est. Perna à Plinio vocatur

Lib. 32. cap. 11.

eatur. Pernę, inquit, Concharũ generis, circa Pontias insulas frequentissimę stant velut suillo crure longo in arena defixæ, hiantésque qua limpitudo est, pedali non minus spatio. Cibum venantur. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim spissatos. Intus pro spondylo grandis caro est. Quę omnia in eã quam expressam hîc proponimus, maximè competunt, præsertim figura suilli cruris vnde nomen habet: dicitur enim pernę tam priores quàm posteriores coxę porcinę suitę: Neque absurdè quis existimauerit eius generis Pinnã hanc esse in qua vniones nasci ex Theophrasto tradit Athenęus. Θεόφραστος μὲν ἐν τῷ περὶ λίθων γράφει οὕτως. τῶν θαυμαζομένων δὲ λίθων ἐστὶ καὶ ὁ μαργαρίτης καλούμενος, διαφανὴς μὲν τῇ φύσει. ποιοῦσι δ' ἐξ αὐτοῦ τοὺς πολυτελεῖς ὅρμους. γίνεται δ' ἐν ὀστρέῳ τινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, πλὴν ἐλάττονι. μέγεθος δὲ ἡλίκον ἰχθύος ὀφθαλμὸς εὐμεγέθης. Id est Theophrastus de libro gemmis scribit ad hũc modum. Inter gemmas pretiosas margaritę sunt, naturâ pellucidę, ex quibus fiunt sumptuosissima monilia. Eas generat Ostreum Pinnis simile, sed minus, tã magnas quàm est magnus piscis oculus. Huiusmodi Pinna parua in mari nostro reperitur, & in ea vniones parui. Intus caro superiori similis, nisi quod trachelo caret, id est, media illa parte dura & neruosa. Tota igitur intus mollior est, & ad coquendum facilior. Hoc illud est quod intelligit Plin. quum dicit: Intus pro spondylo grandis caro est. Spondylum appellans callum seu carnem duriorem & interiorẽ Ostreorũ, quo nomine alibi vsus est, quum loquitur de specie Ostreorũ, neq; in luto capta, neque in arenosis, sed solido vado, spõdylo breui atq; nõ carnoso, nec fibris laciniosa, ac tota in aluo.

Lib. 3.

De Pinna parua.

CAPUT L.

CONCHA Hæc & figura, & victus ratione, & bysso Pinnæ species est, magnitudine differt, & eo quod antequam & acuta & stricta parte in amplitudinem extendatur, excauata est. In cœnosis & arenosis viuit defixa, carnem intus duram habet, quæ virus resipit. Omnium

Pinnarum testæ eandem,cum Mytulorum testis facultatem habent. Hactenus diximus de Ostracodermis tum iis quæ vnica, tum iis quæ duplici testa constant, huic libro finem impositurí,cùm de bysso Pinnarum,& de Margaritis quę in Conchis reperiuntur tractauerimus.

De Bysso.

CAPVT. LI.

IN Sacris Bibliis byssi & byssinarum vestium fit aliquoties mentio,atque etiam in prophanorum libris. In quibus cùm Theologorum atque aliorum sententię variæ sint,consentaneum fuerit quid de hac re sentiendum sit exponere. Byssus duplex est, terrenus & marinus.De terreno bysso Plinius. Asbestino lino principatus in toto orbe,proximus byssino, mulierum maximè deliciis circa Elim in Achaia genito,quaternis denatiis stipula eius permutata quondam, vt auri.Et Pausanias prodidit byssum non alia Gręciæ parte nasci quàm in Elide tanta tenuitate,vt ne Iudaicę quidem bysso cedat,etiam si colore minùs rufet quàm Iudaica,quę colorem & splendorem auri referebat.Erat igitur lini nõ lanę species est,ex Plinio & Pausania, in Gręcia & Iudęa nascentis.Ex ea vestes atque alia ornamenta contexebantur byssina,quæ vt autum fulgebant.Vnde illud Exodi CAP. XXVI. Fecit & velum ex hyacinthino serico, purpureo,coccino bis tincto, & bysso torta,cherubin fecit in ipsis opere polymito.Et mox.Fecit quoque velamen in ostium tabernaculi ex hyacinthino serico, purpureo, coccino bis tincto,& bysso torta,opere Phrygio.Iulius Pollux aduersa de bysso tradidisse videtur.Porrò byssina quoque & byssus lini quędam species apud Indos.Nunc apud Ægyptios ex arbore quędam lana fit,ex qua vestem confectam lino maximè similem esse quispiam dixent,sola densitate excepta:densior enim arbore fructus enascitur, nuci similis duplici munitus cortice,qua dirempta, postquam instar nucis floruerit,interius hoc quod lanam refert eximitur, vnde subtegmen conficitur,stamen autem illi subtendunt lineum. Et Philostratus.Homines qui secundum Indum flumen habitant lineis amiciuntur vestibus:etenim linum in agris plurimum nascitur,calciamenta gestant ex papyro,nobiliores bysso induuntur. Byssum verò ex arbore nasci ferunt,quæ basi quidem populo sit persimilis,foliis verò salici.Sed animaduertendum est Plinium non solùm linum vocasse id quod ex herba contusa netur,sed etiam quod ex fruticibus & arboribus carpitur Superior pars Ægypti,inquit, in Arabiam vergens, gignit fruticem quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruulus est, similémque barbatæ nucis defert fructum,cuius in exteriore bombyce lanugo netur. Aliud lini genus facit ex harundine, aliud è genista,quod etiã hodie apud nos mulieres

Lib.19.cap.1.

Lib.19.cap.1.

lieres rusticæ conficiunt. Æthiopes Indique è malis, Arabes cucurbitis in arboribus. Quare materia omnis, siue ex herbis contusis, siue ex fructuum lanugine carpta, ad texendum idonea, linum vocatur. Alter est byssus marinus ex Pinna delicatissimus & mollissimus, sericæ lanę comparandus, colore fusco, à similitudine Byssi Græci vel Iudaici sic nominatus: priùs enim cognitæ sunt diuitię terrenæ quàm marinæ, quem non dubito pretiosarum vestium textui additum terreno.

De Margaritis.

CAPVT LI.

DE Margaritis Concharum quarundam veluti fœtu nunc dicemus. Has vniones Latini vocant, non quod in vnica tantùm Concha reperiantur: Nam Æliano teste, pleræque adeo multos vniones possident, vt sint qui dicant in vnica Concha viginti procreatos fuisse, sed quod nulli duo indiscreti reperiantur: vnde nomen vnionum Romanæ scilicet imposuere delitiæ: nam apud Græcos non est, neque apud Barbaros inuentores eius aliud quàm Margaritæ. Latini quidam Margaritum dixerunt neutro genere & masculino. Inuestigare nunc oportet quid sit vnio, sit'ne Conchæ pars, vel excrementum, vel morbus quidam: de hac enim re summi viri dubitarunt. Chares Mitylenæus vniones ossa appellauit Athenæo teste. Χάρης δὲ ὁ Μιτυληναῖος ἐν ἑβδόμῃ τῶν περὶ Ἀλέξανδρον ἱστοριῶν φησί. θηρεύεται δὲ κατὰ τὴν Ἰνδικὴν θάλασσαν, ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀρμενίαν, καὶ Περσικὴν καὶ Σουσιανὴν, καὶ Βαβυλωνίαν παρόμοιον ὀστρέῳ τὸ δ' ἐστὶν ἁδρὸν καὶ πρόμηκες, ἔχον ἐν αὐτῷ σάρκα τε μεγάλην, καὶ λευκὴν, εὐώδη σφόδρα, ἐξ ὧν ἐξαιροῦντες ὀστᾶ λευκὰ προσαγορεύουσι μὲν μαργαρίτην. κατασκευάζουσι δ' ἐξ αὐτῶν ὁρμίσκους τε, καὶ ψέλλια περὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, περὶ ἃ σπουδάζουσιν οἱ Πέρσαι, καὶ Μῆδοι, καὶ πάντες Ἀσιανοὶ, πολὺ μᾶλλον τῶν ἐκ χρυσίου γεγενημένων. Id est, Chares Mitylenęus septimo libro Historiarum Alexandri ait. Capitur verò in Indico mari & circa Armeniam, Persidem, Susianam, Babyloniam Ostreo quiddam simile, quod magnum est & oblongum, habétque intus carnem multam, albam, suauissimi odoris, cuius exempta ossa Margaritas vocant, ex quibus monilia componunt & armillas, manus atque pedes ornant, qui cultus maiore in pretio est apud Persas, Medos, & Asianos omnes, quàm quæ ex auro confecta sunt. Quæ sententia à veritate abhorret. Nam si vniones Ostreorum ossa essent, ij semper in omnibus Ostreis reperirentur, cùm ossa ad corporis fabricã necessaria sint, veluti partiũ reliquarũ fulcra, quod falsum esse docet experientia. Id que contra Ostreorum naturam est, quę similiter

Lib. 13. ca. 16.

Lib. 3.

atque crustata molle intus habent, nec durum quicquam, sed foris, ut rectè scripsit Aristoteles. Fuerũt qui existimauerint uniones Concharum veluti nucleos esse, alij Concharum partus, quam sententiam Plinius refert. Has vbi genitalis anni stimulauerit hora, pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido conceptu tradunt, grauidas postea eniti, partúmque Concharum esse margaritas, pro qualitate roris accepti. Si purus influxerit, candorem conspici: si verò turbidus, & fœtum sordescere, eundem pallere, cælo minante conceptũ, ex eo quippe constare, cælique eis maiorem societatem esse quàm maris, inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina serenum. Si tempestiuè satientur, grandescere & partus. Si fulguret, comprimi Conchas, ac pro ieiunij modo minui. Si verò & tonuerit, pauidas ac repẽte compressas quæ vocant physemata efficere speciem, verùm inani inflatam sine corpore. Hos esse Concharum abortus. Hæc Plinius, quibus non consentiunt ea quę apud Athenęum ista de re scripta sunt. Φασὶ δ' ὅταν βρονταὶ συνεχεῖς ὦσι, καὶ ὄμβρων ἐγχύσεις, τότε μᾶλλον τὴν πίνναν κύειν, καὶ πλείστην γίγνεσθαι μαργαρίτην, καὶ εὐμεγέθη. τοῦ δὲ χειμῶνος εἰς τὰς ἐμβυθίους θαλάσσας δύνειν εἰώθασιν αἱ πίνναι. θέρους δὲ τὰς μὲν νύκτας κεχήνασι διανηχόμεναι, ἡμέρας δὲ μύουσιν. ὅσαι δ' ἂν πέτραις, ἢ σπιλάσι προσφυῶσι, ῥιζοβολοῦσι, κἀνταῦθα ἐνοῦσαι τὴν μαργαρίτην γεννῶσι. Id est, aiunt verò quum sępe tonat, & largius pluit Pinnam tum magis concipere: margaritásque plures & magnas procreari. Hyeme autem in profundos maris gurgites condi solere. Æstate hiantes sursum enatare noctu, interdiu conniuere. Quę saxis, saxorúmve cauis adnatę fuerint, radices agunt, & illic commorantes procreant margaritas. Hæc ab iis excogitata sunt, qui particularem Ostreorum naturam ignorant. Nam Pinnę radice innituntur, súntque immobiles, nunquam sedem in qua hęrent sponte naturę mutantes, vt verè scripsit Aristoteles. Sed nec superior etiam opinio, quam ex Plinio recitauimus, vera est. Etenim testa silicea intecta omnia sponte & non ab aliis procreantur, neque aliud quicquam procreãt. Neque idem partus à diuersis editur, quemadmodum vniones à diuersis specie Conchis siue Ostreis. Adde quod omnia quę procreant, statis quę que temporibus fœtus suos & concipiunt, & emittunt in lucem, cùm in variis Ostreis aliquando vniones reperiantur, aliquando nulli: modò hoc tempore, modò illo. Ægyptij hodie externis mercatoribus in Ægyptum proficiscentibus narrant de pisce Columbo, quem Orbem vocauimus, eadem ferè quę Plinius de Conchis margaritiferis, eum scilicet ore hiante rorem excipere, ex quo deinde vniones efficiat. Sed fabulosa sunt ista: neque enim vnquam in huiusmodi pisce inuenti sunt vniones, neque ros haustus nõ posset non in ventriculo immutari & concoqui, vel vnà cum excrementis aliis excerni. Quare his reiectis opinionibus Androstheni assentior

Lib. 4. de hist. anim. capit. 1. & 4.

Lib. 9. cap. 35.

Lib. 4. de Hist. cap. 4.

ſentior qui ſcripſit τὸν λίθον ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ ὀστρέου γίνεσθαι, ὥσπερ ἐν τοῖς συείοις τὴν χάλαζαν, id eſt, in carne Oſtrei gigni vnionem, quemadmodum in ſuum carne grandinem. Idem Iuba tradit referente Plinio. Arabicis Concham eſſe ſimilem Pectini inſecto, hirſutam Echinorum modo, ipſum vnionẽ in carne ipſa eſſe grandini ſimilẽ. Grandinem autem in porcis intelligere oportet, grana compacta, & ſatis dura, per earnem ſparſa, ex craſſa & viſcida pituita concreta, atque exſiccata, vt ganglium in neruoſis partibus, ad cuius genetationem pituitæ craſsitudini & glutino, facultatis aſſimilatricis imbecilla vis accedit. Galli in porcis lepram vocant, quam ex lingua, maximè inferiore eius parte dignoſcunt: in ea enim grana illa manifeſtè apparent. Ariſtoteles cauſam grandinis ſuum, & eius dignotionem ſic docet. χαλαζώδεις δ' εἰσὶ τῶν ὑῶν αἱ ὑγρόσαρκοι, τά τε περὶ τὰ σκέλη, καὶ τὰ περὶ τὸν ῥάχηλον, καὶ τοὺς ὤμους, ἐν οἷς μέρεσι καὶ πλεῖσται γίνονται χάλαζαι. κἂν μὲν ὀλίγας ἔχῃ, γλυκερὰ ἡ σάρξ, ἂν δὲ πολλάς, ὑγρὰ λίαν καὶ ἄχυλος γίνεται. Δῆλαι δὲ εἰσιν αἱ χάλαζαι, ἔν τε γὰρ τῆς γλώττης τῷ κάτω ἔχουσι τὰς χαλάζας, καὶ ἐάν τις ῥίχας ἐκτίλλῃ ἐκ τῆς λοφιᾶς, ὕφαιμοι φαίνονται. ἔτι δὲ τὰ χαλαζῶντα τοὺς ὀπισθίους πόδας οὐ δύνανται ἡσυχάζειν. Grandinoſi ſues fiunt, quorum crura, & collum, & armi carne conſtant humidiore, quibus partibus vel plurimæ grandines innaſcuntur. Caro dulciot eſt ſi grandines habent paucas: ſed ſi multas humida valde & inſipida eſt. Facilè qui grandenr cognoſcuntur: parte enim inferiore grandines habentur, & ſi ſetam dorſo euellas, cruorem in radice pili euulſi videris. pedibus etiam poſterioribus conſtare non poſſunt qui grandenr Er Aetius de elephantiaſi ſcribens, inter alias notas hanc quoque affert, ſub lingua venulas varicoſas fieri ac nigreſcere, quod ſignum eſt etiam viſcera ipſa in ſimili conſtitutione eſſe eiuſmodi planè qualis in porcis quibuſdam circa interna videtur, quæ grandinis nomine inſignirur. Quemadmodum igitur in porcis grãdo, ita in Conchis quibuſdã vniones efficiuntur ex humore craſſo & viſcoſo, puro tamen, nec luto aut ſordibus externis infecto, qui vel alimenti conuenientis redundantia eſt, vel excrementorum. Id in Mytulis, & Oſtreis, & Conchis quibuſdam recentibus non hiantibus & ſemicoctis contemplari licet, in quibus humorem iam craſſiorem effectum pellucidúmque cernas: ea eſt generandorum vnionum materia. Non autem ſemper in media carne reperiuntur, ſed aliis atque aliis locis, inquit Plinius. Vidimúſque eam extremis etiam marginibus velut è Concha exeuntes, & in quibuſdam quaternos quinóſque. Et: craſſeſcunt etiam in ſenecta, conchíſque adhæreſcunt, nec iis auelli queunt, niſi limâ. Quibus vna tantùm eſt facies, & ab ea rotunditas, auerſis planities, ob id tympana nominantur. Quo ex loco tympanorum antiquorum figura diſcenda eſt, qui-

Lib. 9. c. 35.

Lib. 8. de Hiſt. cap. 21.

Lib. 9. cap. 35.

bus in sacrificiis Matris Deûm vtebantur. Vergilius.

Aeneid. 9. *Tympana vos, buxúsque vocat Berecynthia matris Idaæ.*

Illa altera parte plana, altera rotunda erant, non vtraque plana qualia sunt nostra. Illis etiam hodie vtuntur Aphri, atque Turcæ. Talibus etiam Monspelienses nostri vtuntur quæ *Tymbaules* vocāt, quæ vasa sunt fictilia omnino rotunda, dempta anteriore parte plana, membrana ex asinina pelle clausa. Bina gestant è zona appensa, quæ baculo pulsant, adhibitóq; fistularum rusticarum, tum geminarum laminarum, quæ chalibeæ sunt & rotundæ, atque inter se colliduntur, sono, satis impudicam saltationem canunt. Ex his illustrabitur etiam Galeni locus LIB. VI. de differ. & caus. morb. & sympt. in quo lapsus est interpres doctus & elegans, qui τυμβαύλας scribit similes esse tympanis nostris quæ *Tymbaules* appellari diximus, nominis quidem similitudine in hunc errorem inductus: sunt enim τυμβαῦλαι nō tympana, neque qui tympana pulsant, verùm qui ad mortuorum sepulchra tibiis canebant, nominis ratione id indicante: τύμβος enim sepulchrum est, tumbam nos vocamus, & αὐλὸς tibia. Hi Latinè siticines dicuntur, quòd apud sitos canere soliti essent, hoc est vita functos. Quod de tympanis nihil hîc cogitarit Galenus, verba ipsius clarè ostendunt. Βομβώδεις δ᾽ εἰσὶν ἕτεροι τοῖς ἐξ εὐρυτάτων αὐλῶν ἐοικότες, ὁποίους ἔχουσιν οἱ τυμβαῦλαι καλούμενοι, διὰ μὲν τὴν ὕλην ἐξ ἧς γεγόνασιν οὐ δυναμένους ἠχεῖν καθαρὸν: διά τε τὴν εὐρύτητα τῆς τοῦ πνεύματος ὁδοῦ, βαρύτατα φθεγγομένους. Alii sunt bombis similes, referentes sonos qui à latissimis tibiis eduntur, quales habent qui τυμβαῦλαι vocantur. materia quidem ex qua fiunt in causa est cur clarè non sonēt, latitudo verò viæ spiritus, cur grauissimè. Perspicuum est hîc de tibiis latioribus non de tympanis sermonem fieri. Sed ad vnionum materiam redeamus, quam etiam nō ineptè calculorum in renibus generationi comparare possis: vidi enim vt iam annotauimus, è renibus eductum calculum è pituita vitrea, vt conicio, concretum, tam splendidum & candidum, vt iis dotibus cum vnione certaret. Vniones non in vnica Concha gigni tradunt diuersi authores. Indicus maximè hos mittit

Lib. 9. cap. 35. Oceanus, inquit Plinius, inter ea quæ ex Indicis quoque insulis petunt, & admodùm paucis. Fertilissima est Taprobane & Stoidis. Item Perimula promontorium Indiæ. Præcipuè autem laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris rubri. Et aliquanto post. In nostro mari, ait, reperiri solebant. Crebriùs circa Bosphorum Thracium, rufi ac parui in Conchis quas Myias appellant. At in Acarnania quæ vocatur Pinna gignitur. Quo apparet non vno Conchę genere nasci. Nec in Acarnania ante laudari reperiuntur, enormes & feri, colorísque marmorei. Meliores circa Actium, sed hi parui: & in Mauritaniæ

maritimis.

maritimis. Idem apud Arbenæum legere est: alij enim in Ostreo Pinnis simili gigni tradunt, alij in Indico Ostreo Pectini simili, quod Berberim vocant, alij in Ostreo magno & oblongo in India, Armenia, Perside, Babylonia, alij in Persico pelago. Principium culménque omnium rerum pretij margaritę tenent, ait Plinius. Cleopatra super bissimo ac procaci fastu, vt regina meretrix, lautitiam Antonij omnem, apparatúmque detrectans, quærente eo quid astrui magnificentiæ posset, respondit, vna se cœna centies sestertium absumptutam, duos maximos vniones per manus Orientis Regum sibi traditos, quos auribus tum gerebat, intelligens. Androsthenes scripsit in Asia, Perside, & aliis Orientis regionibus tanti pretij fuisse, vt pari auro rependerentur. Nostro æuo multis aliis gemmis postponuntur. Venetiis nulla fœmina satis ornata esse censetur, quæ non è collo suspensos vniones gestet. Puellæ nostræ in capite gestant, aliæ paruulos & perforatos consuunt. Americus Vespucius in secunda sua nauigatione si non diserté, saltem verè, vt puto, de vnionum copia & vilitate hæc prodidit. Ad gentem, inquit, quandam peruenimus, quæ nos cum maxima suscepit amicitia, & quamquidem vnionum perlarúmque Orientalium comperimus numerum maximum tenere, propter quod quadraginta & septem diebus ibi perstitimus. Et centum & decem & nouem vnionum manchas pretio æstimabamus quadraginta non superare ducatos. ab eis comparauimus: nam nolas, specularia, crystallinósque nonnullos, necnon leuissima electri folia eis tantùm propterea tradidimus, nempe quotquot quilibet obtineret vniones, eos pro sola nola donabat. Didicimus quoque interdum ab eis quomodo & vbi illos piscatentur, qui quidem Ostreolas in quibus nascuntur, nobis plures largiti sunt, & pariter nonnullas mercati fuimus, vbi in quibusdam centum & triginta vniones, in quibusdam verò nō totidem repetiebantur. Nouerit maiestas vestra quod nisi præmaturi sint, & à Conchyliis in quibus gignuntur per se excidant, omnino perfecti non sunt, quinimo in breui, vt sæpius expertus sum, emarcescunt, & in nil redacti sunt. Cùm verò maturi fuerint, in Ostrea ipsa inter carnes, præter id quod carnibus ipsis hæreant, se separant, huiusmodi optimi sunt. Hactenus Americus. Dos omnis vnionum est, tradente Plinio, in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, quas notas singulatim persequemur. Clariores sunt in mari rubro reperti. Indici specularium squamas assimilant. Circa Bosphorum Thracium rufi sunt & parui. In Acarnania coloris sunt marmorei. In Britannia decolores. Flauescunt & in senecta, rugísque torpescunt, nec nisi iuuenta cōstat ille qui quæritur vigor. Vsu etiam atteri nō dubium est, colorémque indiligentia mutari. Summa ig tur laus coloris est exaluminatos vo-

Lib. 9. cap. 35.

cari, id est, ad aluminis colorem accedentes, quod optimum cẽsetur, quum candidissimũ est autore Dioscoride. Magnitudine differunt, vt in Acarnania magni nascuntur, sed coloris non laudandi. Circa Actium meliores sunt, sed parui. In Britannia contrà, parui sed haud boni. Figuræ varietate discernuntur, quod aliæ sint totæ rotũdæ, aliis vna tantùm est facies, & ab ea rotunditas, auersis planities. Sunt alij prorceriores fastigiata lõgitudine, alabastrorum figura in pleniorem orbem desinentes. Hos digitis suspendere, & binos ac ternos auribus, fœminarum gloria est. Has elenchos appellabant authore Plinio,

Lib. 5 cap. 113.

Item Iuuenale

Saty. 6.

Turpe putat nil
Quum virides gemmas collo circumdedit, & quum
Auribus extensis magnos commisit elenchos.

Crotalia etiam nominabant à sono & collisu ipso margaritarum. Quidam sunt rugati, vt qui ætate deteriores redditi sunt. Nonnulli sunt læues, & inani inflati, qui ob id physemata Græco nomine vocantur. Pondus ad hoc æui semunciæ pauci singulis scrupulis excesſere. Differunt quoque ætate, & Concharum siue Ostreorum in quibus nascuntur varietate, vt ex superioribus liquet. Colliguntur diuersis modis. Quidam eos sponte sua decidere, & in saxis iisdem reperiri putant, in quibus Conchæ & Ostrea. Ego verò nõ nisi post Ostreorum mortem absumpta carne decidere puto. Etenim carni & testæ adhærent. Quidam tradunt asserente Plinio, sicut apibus ita Cõcharum examinibus singulas magnitudine & vetustate præcipuas esse veluti duces, miræ ad cauendum solertiæ: has vrinantium cura peti, illis captis, facilè cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas sale in vasis fictilibus, exesa carne omni, nucleos quosdam corporum, hoc est, vniones decidere in ima. Hæc quidem posteriora veriora esse puto, priora non item: Nam Conchis duces esse & retibus capi falsum est. Illud quoque fabulosum est, Concham ipsam quum manum videt, comprimere sese, operirèque opes, gnara propter illas se peti: manúmque nisi si præueniat, acie sua abscindere, nulla iustiore pœna, & aliis munita suppliciis. Quippe inter scopulos pars maior inuenitur, sed in alto quoque comitatur marinis canibus, nec tamen aures fœminarum arcentur. Etenim Conchis omnibus tactus tãtùm sensus, atq; gustatus parum exquisitus à natura tributus est, aliorum omnium sunt expertes. Nec in eis solùm sensus, sed & mentem inesse dicas ex Plinio. Idem periculum venantium margaritas. & qua ratione vitetur, sic explicat Athenæus. Κινδυνεύουσι δ' οἱ θηρῶντες τοὺς μαργαρίτας, ὅταν κεχηνότα κόγχον κατ' εὐθὺ ἐκτείνωσι τὴν χεῖρα: μύει γὰρ τότε, καὶ πολλάκις οἱ δάκτυλοι αὐτῶν ἀποπρίονται. ἔνιοι δὲ καὶ παραχρῆμα ἀποθνήσκουσιν, ὅσοι δ' ἐκ πλαγίου ὑποθέντες τὴν χεῖρα τύχωσι, ῥαδίως τοὺς κόγχους

Lib. 9. cap. 35.

Lib. 3.

ἀπὸ

ἀπὸ τοῦ λίθου ἀποσπῶσιν. In periculo versantur qui venantur margaritas, si in biantes conchas manum immiserint, tunc enim comprimunt, ac sæpe digitos præcidunt, aliquando nonnullis persæpe morientibus. Qui verò à latere manũ subiecerint, facilè Conchas à saxis auellunt. Vniones in medicina ab Arabibus vsurpabantur, aduersus cordis affectus, hodie quoque horũ imitatores iisdem vtuntur. Inde celebres & frequentes in officinis duæ antidoti Diamargariton frigidum, & calidum, hoc est ex vnionibus, quarum prior in frequentiori est vsu, atque alia quæ manus Christi perlata ab vnionibus nominatur. Serapio in suo Aggregatorio ex Rasi vniones frigidos & siccos esse in secundo ordine tradit. Cardiacis prosunt, cordisque syncope laborantibus conferunt, ad spirituum confirmationem, ad fluxum sanguinis exsiccandum, ad oculorum claritatem. Ob eam causam collyriis admiscentur, non quod digerendi vi præditi sint, neque enim vtiliter ad cordis imbecillitatem, & spirituum robur confirmandum adhiberẽtur, sed ob eam quam dixi exsiccandi vim. Melancholicis conuenire non video cùm frigidi sint & sicci, nisi quod spiritus puriores efficiant, vaporésque atros ad cor conscendentes siccitate sua absumant, qua vi menses retinere sum expertus. Nullam mea quidem sententia facultatem ad pterygia & suffusiones curandas adferunt, etiam si quidam iis vtantur. His dentes candidiores reddi traditum est, sed idem præstant testæ Concharum & Ostreorum in quibus inueniuntur. Solent Pharmacopœi in marmoreo mortario in pul uerem redigere, ne aliquid vel coloris, vel substantiæ, vel saporis ingtari à metallico contrahant. Possunt & aceti acerrimi asperitate, vel vuæ acerbæ, vel Citrij pomi succo dissolui. Id comprobauit Cleopatræ luxuria, quam fusiùs explicat Plinius LIB. IX. Non desunt Chemistæ, qui ex multis paruis in aquam dissolutis, se posse magnos conficere venditent, qui splendore, læuore, pondere atque omni alia dore Cleopatræ vnionibus inferiores non sint. Sed qui id dixerint permultos audiui, qui id præstiterint nullos vidi. Serapio in vnionum vicem Cóchylia magna & splendida, & fulgentia vsurpari posse tradit, modò dimidio pondus augeamus.

GVLIELMI RONDELETII DE TESTACEIS

LIBER II.

Quæ Turbinata dicantur, & quæ omnibus communia propriaque sint.

CAPVT I.

SVPERVACVVM Foret hîc de turbinis & turbinati significatione satis omnibus nota dicere, nisi variè ab autoribus vsurparetur, ac proinde turbinatorum obscurior esset diuisio. Est igitur turbo qui ex amplo & lato paulatim in mucronem desinit, vt de Buccina scripsit Ouidius.

Caua Buccina sumitur illi
Tortilis in latum quæ turbine crescit ab imo

Huius figuræ est turbo lusoriùs,

Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent, vt ait Virgilius.

Ab huius figuræ similitudine, dicuntur turbinata ostracodermorum genera. Quare latiùs fusa sumuntur ab Aristotele, quum sic distinxit: Τὰ δὲ στρομβώδη καθάπερ εἴρηται πρότερον, καὶ τούτων τὰ μὲν ἑλικὴν ἔχοντα οἷον κήρυκες, τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος. Turbinati generis alia in anfractum intorta, vt Buccina, alia in globum circumacta vt Echinorum genera. Alio in loco Aristot. in turbinatis Echinos non recensuit, quãuis testa opertos, vt ex ipsius verbis perspicuũ est. Quę testa operiũtur vt Vmbilici, Cochleę, Purpuræ, & omnia quę Ostrei aut Cõchę nomine appellamus, atq; etiã Echinorũ genus. Præterea turbinatis, tradẽte eodẽ, hoc peculiare est, vt testæ postrema à capite clauiculatim intorqueantur. Operculũ etiã ea omnia iã inde

Lib. 4 de par. anim. cap. 7.

Lib. 4 de hist. anima. cap. 4.

Ibidem.

ab ort

ab ortu naturæ gerunt. Quæ Echinis nullo pacto conueniunt. Illa στρομβώδη meritò quidem nuncupat παρὰ τὸ στρέφεσθαι, quod contorqueri significat. Hac posteriore turbinatorum significatione vtimur, & turbinatis Cochleas subiicimus, quæ clauiculatim intorquentur etiam si non in longum mucronem deficiant. Sed ne qua sit in restaceorũ diuisione obscuritas, ea sic perspicuè distinguemus. Testaceorum alia sunt vndique contecta, alia parte duntaxat altera. Vndique conteguntur Tellinæ, Pectines, Mytuli, Conchæ aliæ. Altera tantùm parte vt lepas, Auris marina. Rursus eorum quę vndique integuntur, alia testa continua penitus conclusa sunt, vt nulla ex parte carnem detectam habeant, veluti Holothuria, Tethya, Echini. Alia testa continua inclusa quidem, nec vlla ex parte conspecta, dempto capite, vt Buccina, Purpuræ, Cochleæ, denique turbinata omnia, quæ capitis operculum habent. Alia testa vndique conglobata quidem, sed non in gytum conclusa sunt, quæ rimam habent sine operculo, vt Conchæ venereæ. Alia vndique duabus testis contecta, vt Pectines, Chamæ, Dactyli, &c. Ex his omnibus ea tantùm hîc tractamus, quæ testam habent vnicam totam continuam, atque in anfractus contortam, dempto capite, quod semper operculo tegitur. Atque hoc quidem turbinatis proprium est, quo à reliquis secernantur. ipsis tamen omnibus commune est, quod iam diximus, quódque testa intorta sit. Mouentur etiam eadem omnia & serpunt, parte dextra non ad clauiculas, sed in aduersum. Eorundem omnium caro intus laxior continetur, & quæ faciliùs auelli potest. Interiorum natura in turbinatis omnibus similis est, nec nisi magnitudine variat, aliis enim partes maiores, aliis euidentiores, aliis minores obscurioresque sunt. Adhæc discrimen illud duritię, mollitiæ, cæterarúmque eiusdem generis affectionum. Caro enim prima in ore testę, qua in omnia torosiuscula habent, aliis magis talis, aliis minus. Caput eius partis medio prominulum iungitur, & cornicula duo, quę pro magnitudine plus minus capiunt incrementi. Exerunt caput more eodem omnia, idémque per metum retrahunt intrò. Nonnullis etiam os, & dentes acuti, breues & tenues, vt Cochleis. Promuscidas etiã getit modo muscarũ, quod quidẽ membrũ linguæ speciem præ se fert. Habẽt hoc idem & Purpuræ & Buccina firmũ & robosum, quo similiter vt asili & tabani, quadrupedũ tergora penetrant, imò longè validius, testas enim escarum possunt perforare. Venter os protinus excipit, similis in Vmbilicis ingluuiei auium: habẽtq; parte inferiore duo albida, torosa, mammis similia, cuiusmodi carunculas vel in Sepiis esse animaduertimus, sed hæc torosiora. Gula à ventre duplex, longa porrigit se vsque ad papauer, quod postremum fundo commissum est. Hæc ergo vt in Purpuris & Buccinis conspicua in clauicula testæ continentur. Quod

autem gulæ ſubiungitur, inteſtinum eſt, gulæ ipſi continuum, ſimpléxque ex toto vſque ad exitum, cuius initium circa anfractum papaueris eſt, quà & laxius hæret, quod enim μήκωνα Latinè verbum è verbo papauer appellamus, in omnibus teſtaceis generibus ineſt. Hinc ſurſum verſus replicans, carnis repetit ſedem, finítque ad caput, vnde eiicitur excrementum, pariter in omnibus turbinatis generibus, tam aquaticis quàm terreſtribus. Hæc eſt interiorũ partium quibus turbinata conſtant, deſcriptio ex Ariſtotele. Purpuræ & Buccina lentorem cuiuſdam ceræ ſaliuant, qua de re fuſius alibi diximus. Mucorem etiam emittunt turbinata reliqua.

Lib. 4. de hiſt. cap. 4.
Libr. 4. cap. 4. prioris partis.

De Purpura.

CAPVT II.

DE Turbinatis dicturi à Purpura ſumemus initium, tum ob certas & illuſtres notas, quibus à cæteris internoſcitur, tum ob celeberrimi illius & pretioſiſsimi liquoris à principibus, & prodigo luxu nobilitatis vitis tantis impendiis expetiti, præſtantiam. Πορφύρα nominatur à Græcis, & πορφύρια μικρὰ Purpuræ paruæ ab Ariſtotele. Genuenſes *ronceram* vocant ab aculeis, Veneti *ognellam*, noſtri *burez* mutuata, vt apparet, dictione à Murex. Plinius Purpuras alio nomine Pelagias appellari tradit. Purpuræ, inquit, nomine alio pelagiæ vocantur. Inde pelagium earum ſuccum tingendis lanis laudatiſsimum idem appellat. ' Buccinum per ſe damnatur quoniam fucum remittit. Pelagio admodum alligatur, nimiæque eius nigritię dat auſteritatem illam, nitorémque qui quæritur cocci. Sed hæc mihi appellatio non purpurarum omnium, ſed vnius tantùm differentiæ à loco ſumptæ

Li. 5. de Hiſt. anima. cap. 15.
Lib. 9. cap. 37.
Lib. 9. cap. 38.
Lib. 5. de Hiſtor. cap. 15.

ſumptæ videtur eſſe debere, id quod ex Ariſtotele facilè colligitur. Ἔστι δὲ τῶν πορφυρῶν γένη πολλά, καὶ εἰσὶ μὲν μεγάλαι οἷον αἱ περὶ τὸ Σίγειον καὶ Λέκτον. αἱ δὲ μικραί, οἷον ἐν τῷ Εὐρίπῳ, καὶ περὶ τὴν καρίαν. καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ τραχεῖαι, καὶ τὸ ἄνθος αὐτῶν αἱ μὲν πλεῖσται μέλαν ἔχουσιν, ἐνίαι δὲ ἐρυθρὸν μικρόν. Quæ ſic Gaza conuertit. Genera Purpurarum plura, & nonnullæ magnitudine augentur inſigni, vt quæ ad Sigeum & Lectum Idæ promontoria gignuntur. Aliæ paruæ vt quas Euripus fert, & Caria. Pelagiæ magnæ ſcabræque ſunt, quarum flos magna ex parte niger, ſed nonnullis rubidus puſillum. Purpuras quæ ἐν τοῖς κόλποις naſcuntur, pelagias rectè interpretatus mihi eſſe videtur Gaza. Nam κόλπους τῆς θαλάσσης Græci τὰ κοιλώματα τῆς θαλάσσης appellant, & τὴν βαθεῖαν θάλασσαν. Et qualem hîc florem pelagiis tribuit Ariſtoteles, talem pelagio Plinius ſcilicet nigricantem. Purpura noſtra oui eſt magnitudine, non nego alibi multò maiorem reperiri. Teſta rugata, aſpera, cinerea, aliquando flaueſcente, aliquando ex viridi cinerea, intus luteo colore. In anfractus contorta eſt. Aculeis veluti clauis ordine diſpoſitis munita, primis minoribus, mediis longioribus multò, vnde Plinius clauatam eſſe Purpuram dixit, ad turbinem vſq; aculeis in orbem ſeptenis ferè. Roſtro eſt longo, tubuli modo excauato per quod linguam exerere creditur. Ante id foramen eſt rotundum, operculo intectum quod ſeparatim depingendum curauimus, de quo etiam ſeorſum dicemus. Ex his perſpicuum eſt quàm alienæ ſint à vera Purpura aliorum picturæ, quorum hi roſtrum tubulatum, illi turbinem omiſerunt. Caro interior qualem in turbinatis antea ex Ariſtotele deſcripſimus, ſuntque falſiſſima quæ nonnulli de Purpurarum branchiis, & aliis partibus ſe percepiſſe blaterant. Purpurarum genera eſſe plura iam diximus ex Ariſtotele. Earum differentiæ ſumuntur à loco, magnitudine, paruitate, floris ſiue ſucci varietate. Magnæ ſunt ad Sigeum & Lectum, paruæ in Euripo & Caria. Pelagiarum aquiloniatum flos nigricat. Paruarum litoralium & auſtrinarum rubet. Earundem plura genera tradit Plinius pabulo & ſolo diſcreta. Lutenſe putri limo, & Algenſe enutritum alga viliſſimum. Vtriſque melius Tenenſe in Tenei maris ora collectum. Hoc quoque tamen etiamnum leuius atque dilutius. Calculoſæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchyliis, & longè optimo Purpuris. Dialutenſe, id eſt vario ſoli genere paſtum. De generatione Purpurarum diximus in priore parte operis noſtri, quæ ſponte naturæ fit, ſine maris & fœminę commiſtione, ſine ouis. Quamobrem hoc in loco improbanda eſt autoris lib. de aquatilibus ſententia, ab Ariſtotelis mente alieniſſima etiam ſi eam exponere velle videatur, quam tamen miſerè deprauat & corrumpit, vt ex eius verbis perſpicuum fiet. Vterque autem piſcis (de Buccino & purpura loquitur) purpureum colorem fundit, eſtque

Lib. 5. de hiſt. ca. 15.

Lib. 9. cap. 36.

Lib. 9. cap. 37.

Lib. 4. cap. 4.

Massiliæ, Genuæ ac Venetiis in cibis expetitus: sed Buccini caro Purpuræ carne durior est. Ambo quoq; fauare dicũtur, quod sanè hoc pacto faciũt. Qua sub lapide prona parte oblõga, albáq; deinceps pendenria disponũt, quæ ita disposita faui nomẽ habent, ab apũ similitudine. Supini autẽ sub lapide stabulanrur, quũ fauificãt: quo verò tẽpore fauos extruũt, si incoquãtur & abscindãtur, oua intro continere cõperiẽtur, quæ saliuario lẽtore lapidibus & cautibus ferruminãt, vt inde decidere nõ possinr, quod tã magno artificio cõstruunt, vt nihil coaceruatũ esse videatur. Hæc autẽ fauificatio verna esse solet. Primũ vt hęc à veritate quã maximè abhorrere intelligas, esséq; planè ægri somnia, explicandũ quomodo procreẽtur Purpuræ & Buccina, deinde quid sit fauare siue fauificare Omne ostracodermorum genus expers coitus est, inquit Aristot. Et cum . Purpuræ tum etiã reliqua testis inclusa, è limo ferè & materia putrescẽte oriuntur. Quod & necessaria ratione cõfirmatur. Etenim nulla naturalis actio sine partibus ad eam aptè conformatis perfici potest: nam partibus singulis sua sunt rẽperamẽta, à quibus facultates, & ab his actiones proficiscuntur, quas omnes corruere necesse est, imo ne esse quidem possunt, si harũ fundamentũ vel subiectũ nullũ existat. At quæ; in Purpura, Bucciuo, turbinatísq; omnibus patres sunt semini generãdo, cõtinẽdo, emittẽdo, recipiẽdo & fouẽdo idoneæ? Quænã aliæ pręter eas quę sustinẽdo, nutriendóq; simpliciter animali destinatæ sunt? Prætereà quæ commistio corporum vndique testa conclusis esse potest? Dices fortasse ex Aristotele Genus omne ostracodermorum Vere Autumnóq; habere ea quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis, quippe quibus etsi per ea tempora præcipue vbertas ouorum est, tamen nullo tempore cõmittitur, vt ouis omnino careant, sed maximè pleniluniis diebúsque tepidis restituuntur. Hęc quidem Aristot. prodidit, sed locus is ex alio intelligẽdus & explicandus est, qui legitur LIB. III. de gener. anim. Quę oua appellãtur nihil ad generationẽ conferunt, sed indicio sunt melioris nutricationis, quale in sanguineis pingue est, quãobrẽ sapore per id tẽpus pręstãt, cibóq; laudantur: argumẽto quod & Pinnę, & Buccina, & Purpurę cõtinẽt quidẽ semper ouũ illud vocatũ, sed alias maius, alàis minus. Quare falsum est oua huiusmodi per similitudinẽ sic appellata, nõ ex semine, nõ ex fœminę & maris coitu cõcepta, ita disponi vt faui nomẽ habeãt, ab apũ similitudine, vt hoc sit fauare siue fauificare. Est enim longè aliud apud Arist. Atheneũ. Plin. Αἱ μὲν οὖν πορφύραι τοῦ ἔαρος συναθροιζόμεναι εἰς ταὐτό, ποιοῦσι τὴν χαλουμένην μελίκηραν. τοῦτο δ' ἐστὶν οἷον κηρίον, πλὴν οὐχ οὕτω γλαφυρόν, ἀλλ' ὥσπερ ἂν ἐκ λεπύρων ἐρεβίνθων λευκῶν πολλὰ συμπλακείη. οὐκ ἔχει δ' ἀνεῳγμένον πόρον οὐδὲν τούτων, οὐδὲ γίνονται αἱ πορφύραι, ἀλλὰ φύονται καὶ αὗται, καὶ τἆλλα ἐκ τῆς σήψεως καὶ ἰλύος ὀστρακόδερμα. τοῦτο δὲ συμβαίνει ὥσπερ ἀποκάθαρμα, καὶ ταύταις, καὶ τοῖς κήρυξι. κηριάζουσι γὰρ καὶ οἱ κήρυκες, id est purpuræ ver

Lib. 5. de hist. cap. 15.

Lib. 5. de hist. cap. 12.

Cap. 11.

Aristo. lib. 5. de hist. anim. cap. 15.

ræ verno tempore eundem in locum ſeſe colligentes,condunt quam fauaginem nominant, quæ veluti fauus eſt apum, verùm non ita elegans ſed quaſi ex putaminibus cicerum alborum multa inter ſe compoſita, ſtruem vnam ſua cohęſione coagmentatam. Nullum iis patet foramen, neque ex iis naſcũtur Purpuræ. Sed cùm Purpuræ,tum etiã reliqua teſtis incluſa à limo ferè & materia putreſcente oriuntur. Illa verò coagmentatio fauo ſimilis,purgamẽtum tam iis quàm Buccinis euenit:nã Buccinis quoq; fauificare in more eſt.Igitur κηριάζειν, ſiue μελικηρίζειν,ſiue οἷον κηρίον ποιεῖν,quod eſt Gaza interprete fauare ſiue fauificare,vel vt Plinius loquitur,lentorem cuiuſdam cerę ſaliuare,dicuntur Purpuræ & Buccina quum emittunt lentorem quendam,ſiue humorem mucoſum,velut à ſeminis natura, ſemen verò eorum nullum eſſe exiſtimandum eſt.Ex eo lentore concreto & exſiccato fit congeries veluti putaminum cicerum alborum, inter ſe cohęrentium, quam in litus eiectam pharmacopolæ quidam pro ſpuma maris, alij pro alcyonio falsò vſurpant. Quocirca procreantur Purpuræ, & Buccina ſponte, vt alia oſtracoderma,è limo & materia putreſcẽte,vt iam dictum eſt:& præter ſaliuatium lentorẽ tenui humore in terram recepto. Ac quemadmodum fungorum decocto in terram effuſo fungi permulti breui enaſcuntur,ita Purpurarũ origine aliqua præcedente, multò maior copia prouenit:à ſingulis enim excrementi aliquid effluit,quod quidem ſemen non eſt.Atque hæc eſt duplex Purpurarum Buccinotũ,Mytulorũ origo ab Ariſt.tradita,& à nobis fuſius explicata libro quarto prioris partis operis noſtri.Reliquas actiones moreſq; perſequamur. Quæ mobilia ſunt,inquit Ariſt.eadem carne veſcũtur, iis victus ex piſciculis eſt,vt purpuris:ſunt enim carniuoræ,& quidem eſca huiuſmodi capiuntur.Plinius etiam alga nutriri tradit. Paſcitur Purpura: ait Ariſtoteles,exerta lingua ſub operculo,quæ Purpuris digito longior eſt,qua tamen Conchulas, tum ſui generis teſtam perforare poteſt.Et Plinius. Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua paſcitur perforando reliqua conchylia,tanta duritia aculeo eſt. Et alibi Purpura vocatur, calculatim procurrente roſtro, & calculi latere introrſus tubulato, qua proferatur lingua. Sed id diligentius conſiderãdum,linguáne teſtas perforet. Lingua omnibus animalibus in ore eſt,os autem in capite, quod operculo tegitur in Purpurã, atq; adeo in turbinatis omnibus.In roſtro igitur longo & tubulato lingua non eſt,ſed per id eam profert,& exerit. At linguam Purpurarum & turbinatorũ omniũ promuſcidibus muſcarũ quę inter cornua ſunt, comparat,quæ firma eſt,toroſa ac rotunda,quæq; exeri poteſt,quã tamen ſi per anatomen propiùs intueare & tractes:neq; ita longa, neq; ita duram eſſe certò comperies,vt per longum roſtrũ teſtas perforare poſſit.Quare id fabuloſum eſſe puto, ſed ea, quo ad eius fieri poteſt,

Lib.9. cap.36.

Lib. 8. de hiſt. cap.2.

Lib.9.c.37.

Li. 5. de hiſt. anima.cap.15.

Lib.9 cap 36.

exerta, Purpuræ ſuccos & humores aliarum Concharum exugunt Pectinum ritu, roſtro acuro & duro tanquam terebello excauato reſtas alias perforant. Tempus viuendi Purpuris & Buccinis longum, annos enim circiter ſex Purpuræ viuunt, & ſingulis annis incremen tum earum paret per orbes: quibus totidem quot annos habent, reſta clauicularim intorta in crepidinem deſinir. Plinius annum vnum adiicit. Purpuræ viuunt annis plurimùm ſeptenis. Et: Purpuræ & Buccino orbes totidem quod habent annos. Nunc de Purpuræ partibus, earúmque in cibis vel in medicamentis vſu. Purpura vſta exſiccar, inquit Dioſcorides, dentes abſtergit, excreſcentias in carne cohiber, vlcera purgat, & ad cicarricem perducit. Galenus paulò fuſiùs eadem docet LIB. XI. ſimplic. medicamentorũ. Paulus Æginet. Purpuræ crematæ teſtis eandem vim tribuir quã pompholygi, id eſt, ſiccandi ſine roſione. Aetius. Purpurarum teſtæ cum aceto potæ lienes tumentes ſanant, & ſecundas morantes detrahunt. Vſtarum cinis ad eadem confert ad quæ Buccinorum. de quibus ſuo loco. His addit Dioſcorides. *Ἰόνια δὲ καλεῖται τὰ ἐπὶ τῶν κηρύκων καὶ πορφυρῶν μέσα, περὶ οἷς ἡ ἕλιξ ἐστὶ τοῦ ὀστράκου. Καίεται δὲ ὁμοίως δύναμιν ἔχοντα καυστικωτέραν τῶν κηρύκων, καὶ τῆς πορφύρας, διὰ δὲ πιέζειν αὐτῶν τὴν φύσιν.* Id eſt, Ionia vocanrur Purpurarum Buccinorúmque mediæ partes, circa quas teſtæ volumen clauiculatim intorquetur. Cremata ſimili modo maiorem Purpuris Bucciniſque facultatem vrendi conſequuntur, quoniam apprimendi naturam obrinent. Qui locus mihi ſatis explicatus non videtur, eriam ab iis qui bene longa commentaria in Dioſcoridem conſcripſerunt. Ac primùm alij *ἴονια*, alij *κιόνια* legunt. Qui *ἴονια* legunt deductum putant vocabulum à dictione *ἴον*, quæ violam ſignificat, quia Purpurarum quarundam flos violacei ſit coloris, qui flos eſt inrer papauer & ceruicem. Hermolaus *κιόνια* legit, id eſt, Columellas, vt ſint Buccinorum Purpurarúmque partes mediæ, quibus velut columnis & fulcris caro & reliquæ partes innitanrur. Sunt autem partes hæ mediæ, partes corporis interni Purpurarum valde toroſæ & firmę, ac fibroſę, circa quas reſtæ volumina capreolorũ ritu conuolui incipiunt, ſecundum Dioſcoridem, vel quibus hæret vena illa, vel membrana florem Purpurarum continens, ſecundum Ariſtotelem, inter papauer, quod inferiore eſt loco, & trachelon ſiue ceruiculam, ſiue collum ſuperiore loco. Sed præſtat Ariſtotelis locum proferre, vt ei lucis aliquid inferamus. *Τὸ δ' ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τοῦ μήκωνος, καὶ τοῦ τραχήλου τούτων δ' ἐστὶν ἡ σύμφυσις πυκνή. Τὸ χρῶμα δ' ἰδεῖν, ὥσπερ ὑμὴν λευκὸς, ὃν ἀφαιροῦσι, θλιβόμενος δὲ βάπτει, καὶ ἀνθίζει τὴν χεῖρα, διατείνει δ' αὐτὴν ὥσπερ φλέβα. τοῦτο δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ ἄνθος, ἡ δ' ἄλλη σύμφυσις οἷον στυπτηρίας.* In cuius loci cõuerſione Gaza ſenſum quidẽ Ariſtot. mihi videtur eſſe aſſecutus, ſed obſcurè locum ſic interpretatus eſt. Florem ſuum

Lib. 9. cap. 36.

Lib. 2. cap. 4.

Lib. 7. cap. 3.

Lib. 5.

Lib. 2. cap. 6.

Lib. 5. de hiſtor. cap. 15.

ſuum inter papauer dictum & collum cõtinent, textu ſpiſſiore, aſpectu veluti membranæ candicantis, quam detrahunt, tingit hæc expreſſa & inficit manum. Pertinet eadem ſuo ſitu perinde vt vena, idque flos ille celeber putatur, reliquum contextus quaſi alumen eſt. Quæ dilucidius ſic expreſſa ſunt. Purpuræ florem habent inter papauer & ceruicem, quorum cohærentia denſa eſt, coactáque. Coloris quidem aſpectu membranam albam refert, quam detrahunt, preſſáque tingit & inficit manum, diſtenditur autem vt vena, atque in hac quidem eſt flos purpuræ, reliqua coagmentatio eſt veluti alumen. Hæ ſunt mediæ partes de quibus Dioſcorides, quibus maiorem vrendi facultatem tribuit, quàm teſtis, quia tenuiorum ſunt partium, celeriúſque peruadunt & permeant. Ex Purpuris vſtis dentifricia optima ſic conficimus. Eas vſtas vino extinguimus, abluimúſque, deinde aceto roſato, poſtremò aqua roſarum. Tum melle ſcillitico, vel oxymelite exceptis, & ad confectionis formam redactis, odoris boni, ſaporíſque conciliandi cauſa roſas & caryophylla addimus. Idem cinis cum puluere glycyrhizæ, papaueríſque ſemine, ex cremore hordei & pauco vino albo ſumptus, pulmonibus malè affectis mirè auxiliatur, fluxiones inhibendo, & id quod iam fluxit abſumendo, exſiccandóque. Totæ partes internæ in oleo percoctæ mitigandi doloris vim habent. Saliuâ earundem quæ admodum lenta eſt, ſiccantur & glutinantur vulnera recentia, maximè ſi cum pauco ſanguine draconis adhibeatur. Quantum ad Purpurarum vſum in cibis attinet, vniuerſè ſcribit Galenus Purpuris, Oſtreis denique oſtracodermis omnibus hoc eſſe commune, vt ſalſum in carne ſuccum contineant, qui aluum ſubducat, caro verò dura ſit, ſed hæc vnicuique magis minúſque ineſt, qualitatis quantitatíſque ratione. Sed in Purpuris diuerſæ partes, diuerſam naturam habent. Athenæus. Αἱ δὲ πορφύραι μεταξὺ πιννῶν εἰσὶ καὶ τῶν κηρύκων, ὧν οἱ μὲν τράχηλοι, πολύχυλοι εὔστομοι, τὸ δὲ λοιπὸν αὐτῶν, ἁλυκὸν καὶ γλυκὺ, καὶ εὐδιαχώρητον, εἰς ἐπίκρασίν τε ἐπιτήδειον. Inter Pinnas & Buccina Purpuræ mediæ ſunt naturæ, quarum tracheli multi ſunt ſucci, ori grati, reliquæ partes ſalſæ ſunt & dulces, facilè diſtribuuntur, & humores corporis vitioſos ad iuſtam temperationem reducunt. Rurſus Athenæus. Τροφιμώτεραι δὲ τούτων εἰσὶ, καὶ ἀπολαυστικώτεραι αἱ τῆς πορφύρας μήκωνες πλὴν σκιλλωδέστεραι ὑπάρχουσι: καὶ γὰρ ὅλον τὸ κογχύλιον τοιοῦτον ἐστὶν, ἴδιον δὲ καὶ ταύταις, τε τοῖς σωλῆσι παρέπεται τὸ ἑψομέναις παχὺν ποιεῖν τὸν ζωμόν. ἑψόμενοι δὲ καθ' ἑαυτοὺς καὶ οἱ τράχηλοι τῶν πορφυρῶν, εὐθετοῦσι πρὸς τὰς τῶν στομάχων διαθέσεις. Copioſius alimur, maioríque cum voluptate veſcimur papauere purpuræ, quàm cæterorum, ſapit tamen ſcillam, vt & Concha tota. Peculiare eſt his & Vnguibus, quod coctæ iuſculum ſpiſſant. Elixi quoque ſeorſum purpurarum tracheli ventriculo malè affecto proſunt.

De Operculo Purpuræ.

CAPVT III.

PRÆTER Purpurarum partes iam explicatas seorsum dicemus de alia, quæ & figura, & viribus, & nomine à superioribus distat. Hanc Aristot. ἐπικάλυμμα siue κάλυμμα vocat, id est Operculum siue integumentum à verbo, καλύπτω. Appellat etiam ἐπίπτυγμα LIB. V. de Hist. anim. ἔχουσι δὲ καὶ τὰ ἐπικαλύμματα κατὰ ταῦτα ἀμφότερα, καὶ τὰ ἄλλα τὰ στρομβώδη ἐκ γενετῆς πάντα. νέμονται δὲ ἐξαίροντα τὴν καλουμένην γλῶτταν ὑπὸ τὸ κάλυμμα. Operculum vtrique huic generi adhæret natiuum, & cæteris omnibus turbinatis, pasci quoque exerta lingua appellata sub illo operculo solent. Et alio in loco. Ἔτι δ᾽ ἐπίπτυγμα πάντ᾽ ἔχει ἐκ γενετῆς. Operculum etiam iam inde ab ortu omnia gerunt, de turbinatis loquitur. Statim ab ipsa procreatione turbinatis operculum inesse dicit, ad discrimen Cochlearum. quæ ipse sibi ex glutinoso humore, siue ex muco suo operculum conficiunt. Dicitur aliter à Græcis πῶμα, vt à Galeno, qui seorsum de eo hæc prodidit. πώματα πορφυρῶν δι᾽ ὄξους ποθέντα σπλῆνας οἰδαλέους ἔγραψάν τινες ἰᾶσθαι, θυμιώμενα δὲ τὰς πνιγομένας ὑστερικῶς ὠφελεῖ, ἐκβάλλει τε καὶ τὰ κατεχόμενα χόρια. Opercula Purpurarum ex aceto pota scripserunt quidam tumenti lieni mederi, suffitu autem excitare fœminas vuluæ strangulatu oppressas, & morantes secundas detrahere. Eodem nomine operculum Conchylij nominauit Dioscorides, & Cochleas quasdam alpium Liguriæ πωματίας, id est, operculares. Dicitur autem πῶμα quod eo testarum foramina claudantur, vt vasa operculo suo. Carni hęret, & vnguis noster, ac tanquam ex filis siue ex fibris coagmentatum quid & duratum esse dicas, vt ex eius pictura quam cum Purpura superiore capite expressimus, licet perspicere. Differt substantia à testa quæ multò friccior est, neque fumum emittit, nisi si accensa liquore aliquo extingueretur. Operculum verò pinguitudinis nonnihil in se habens, fumum reddit cornu modo. Vires eius in medicamētis antè ex Galeno tradidimus, quarum seorsum non meminit Dioscorides, sed in capite de Vngue. Qua de re suo loco dicemus. Pharmacopolæ hodie in officinis habent Conchyliorum, Buccinorúmque opercula permista, quæ blattas byzantias vocant, vt fusius declarabimus quum de Conchyliis agemus. Sed hoc nomine Purpurarum tantùm opercula appellanda erant. Nam βλάττα siue βλάττιον Purpuram significat, vnde blatteus color pro purpureo. Cassiodorus in Epistolis de Chamæleonte. Colores suos multifaria qualitate cōmutat, modò veneta, modò blattea, modò prasina, modò cyanea. Eutropius: Nero inusitata luxuria fuit, vt qui exemplo Caligulæ frigidis & calidis lauaretur vnguentis, hamis argenteis, aureísque piscaretur, quæ blatteis funibus extrahebantur, quos Suetonius, & Orosius inter

Cap. 15.

Lib. 4. de hist. anima. cap. 4.

Lib. 11. simpl. med.

Lib. 2. cap. 10. & 11.

interpretantur purpureos. Ille: Piscatus est, inquit, rete aurato, purpura coccóque funibus nexis. Orosius Luxuriæ, inquit, tam effrenatæ fuit Nero, vt retibus aureis piscaretur, quæ purpureis funibus extrahebantur. Hæc Hermolaus vir pereruditus in suis in Pliniũ glossematis annotauit. Sed etsi βλάττος Purpuram significet, tamen pro operculo solùm Purpuræ vsurpari docet Nicolaus Myrepsicus, qui tamen non sine errore dixit blattum byzantium esse ὀστοῦν τῆς ῥινὸς τῆς πορφύρας, id est, os narium Purpuræ. Hodie quoque in officinis blattam byzantiam esse credunt, quod in ore & naribus Purpuræ reperitur, quo ineptius nihil dici potest. Purpuræ enim neque nasum, neque nares, neque ossa intus habent, cùm testacea omnia foris durum, intus molle contineãt. Crediderim igitur legendum ὄστρακον ἢ ῥινὸν τῆς πορφύρας, id est, testam vel clypeum, siue scutum Purpuræ: ῥινὸς enim præter quam quod pellem significat, vnde ὀστρακόδερμα ab Oppiano ὀστρακόεντα vocantur, etiã pro scuto sumitur teste Phauorino. Ῥινοὶ, inquit, καλοῦνται αἱ ἀσπίδες, ὅτι ἐκ βοείων βυρσῶν εἰσὶ, id est, ῥινοὶ vocantur scuta rotunda, quod ex corio bubulo cõstent. Operculum verò veluti scutum, Purpuræ capiti imponitur. Cur verò βλάττος βυζάντιος, vel βύζαντιος dicatur à nemine, quod sciam, traditur. Ego coniicio à Byzante, vel Byzantio Aphricæ cognominari, nam etiam illic purpura tingebatur.

De Flore Purpuræ tingendis vestibus magnopere olim expetito.

CAPUT IIII.

QVA In parte contineatur infector ille Purpurarum succus, superiùs ostẽdimus ex Aristotele, quum de Purpurarum partibus ageremus. Plinius ab Aristotele non dissentiens scripsit Purpuras florem in mediis faucibus habere. Liquoris hic est minimi in candida vena, vnde pretiosus ille bibitur, nigrãtis rosæ colore sublucens. Reliquum corpus sterile. Partem hanc quæ succum continet cordi proportione respondere puto: cor enim hepar, cerebrum, atq; alias partes indiscretas habent Purpuræ, & testacea omnia. Vnde constat nugari eos qui cor, hepar, branchias se in Purpuris inuenisse prædicant. Arist. atq; alij Græci ἄνθος τῶν πορφυρῶν vocant, Plin. atq; alij florem Purpuræ, aliquando succum: Cum vita, inquit, sua succum illum euomunt. Et: Cùm fœtificauere fluxos habẽt succos. A flore Purpuræ vestes ἀνθιναὶ dictæ sunt, et toga picta à florido Purpuræ colore. Testis est Festus Põp. Picta inquit, quæ nũc toga dicitur, antea purpurea vocitata est, erátq; sine pictura. Eius rei argumẽtũ est pictura in æde Vertũni & Consi, quarũ in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papyrius cẽsor triũphãtes ita picti sunt.

Lib. 9. cap. 36.

Lib.13. Vitruuius florem Purpuræ, saniem vocat, & Ostrum: sic enim LIB. VII. Incipiam inde de ostro dicere, quod & chariſſimam & excellentiſſimam habet præter hos colores aſpectus ſuauitatem. Et prius. Accedit huc chryſocolla, oſtrũ, armenium. Et: Ea Conchylia quum ſunt lecta, Georg.2. ferramentis circunſcindunrur, è quibus plagis purpurea ſanies. Vergi.

Et gemma bibat & ſarrano dormiat oſtro.

Et alij pluribus locis. Dictum verò eſt oſtrum ἀπὸ τῶ ὀςράκυ, quòd à Purpuris teſta tectis eximeretur, ex Vitruuij ſententia. Quomodo ſucLib.5.de hiſt. cap.15. cus ille colligeretur ſic docent veteres. Tradit Ariſtoteles eas quum fa uiſicant deterrimum florem gerere. Paruas cum teſtis tundi ſolitas, alioqui difficile eſt ſuccum detrahere. Maioribus teſtas diffringebant, quamobrem ceruix à papauere ſeparabatur: flos enim inter hæc ſitus eſt ſupra ventrem. Dabant operam vti viuæ frangerentur: nam ſi priuſquam fregeris expirarint, florem omnem cum vita euomunt. Quapropter ſolebant eas aſſeruare in naſſis, dum ſe ipſæ colligerent, atque quieſcerent. Veteres naſſam eſcæ adiunctam demittere non ſolebant, ita ſæpe accidebat, vt Purpura iam detracta decideret. Poſtea Lib.9.cap.37. adiunxerunt naſſas ne ſi decidat, liberetur. Idem clarius Plinius. Capiuntur Purpuræ paruis rariſque conchis textu, veluti naſſis in alto iactis. Ineſt his eſca, cluſiles mordaceſque Concharum quales videmus. Has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes. Appetunt eas Purpuræ, porrectiſque linguis infeſtant. At illæ aculeo extimulatæ claudunt ſeſe, comprimũntque mordentia: ita pédentes auiditate ſua Purpuræ tolluntur. Viuas capere contendunt, quia cum vita ſua ſuccum illum euomunt. Et maioribus quidem Purpuris detracta ConLib.7.cap.13. cha auferunt, minores cum trapetis frangunt. Vitruuius. Conchylia quum ſunt lecta ferramentis circunſcindunrur, è quibus plagis purpurea ſanies, vti lachryma profluens, excuſſa in mortariis terendo comLib.1.cap.4. paratur. Iulius Pollux & capiendarnm Purpurarum, & colligendi floris hanc rationem, qua Phœnices vtebantur ſic tradit. Phœnices ſic venantur animal, lanamque ſic tingunt, vt ex ipſo aſpectu florere dicas. Funi contexto, longo, valido, firmóque, vt in mare multùm extendi poſſit, alligant modicis interuallis diſſita ex ſparto, iuncóve compoſita, veluti continua tintinabula, quorum denſus eſt ingreſſus; ſparti enim vel iuncorum fines, ex vaſculorum oris eminere de induſtria faciunt, vt facilè ingredi, & eos dirimere poſſint, regredi verò nõ item. Hæc vaſa eſcis plena, purpurarij in ſaxoſa loca demittunt, fune ex ſubere appenſo, vt prædam ſuſtineat. His noctu & ſæpius diu illic relictis, vaſa Purpuris plena extrahunt. Deinde tuſis ibidem teſtis, carnéque ſale condita ad tincturam, ac ſordibus omnibus aqua expurgatis, in feruente lebete prędam marinam coquunt. Sanguis verò ſtatim atque ignem ſenſerit, funditur & floreſcit, alius quidem flaueſcit,

alius

alius ex cæruleo ſplendet, alius diuerſi eſt coloris. Quicquid autem in lebetem demiſeris, ſanguinémque illum contigerit, eodem colore inficitur. Hactenus Iulius Pollux, cuius ſenſa fideliùs, vt arbitror, expreſsimus quàm Latinus interpres. Cæterùm pretioſus ille Purpurarum ſuccus, non in omnibus Purpuris eiuſdem coloris erat. Pelagiarum, magnarùmque flos magna ex parte niger, in nonnullis rubeſcens, paruarum & litoralium rubet. In Aquiloniis partibus niger. In Auſtrinis ruber. Vitruuius Oſtri varietatem ſic diſtinxit. Quod legitur in Ponto & Gallia, quòd hæ regiones ſint proximæ ad Septétrionem, eſt atrum. Progredientibus inter ſeptentrionem & occidentem, inuenitur liuidum. Quod autem legitur ad Æquinoctialem, orientem, & occidentem, inuenitur violaceo colore. Quod verò meridianis regionibus excipitur, rubra procreatur poteſtate, & ideo hoc rubrum. Rhodo etiam inſula creatur, cæteríſque eiuſmodi regionibus, quæ proximę ſunt ſolis curſui. Sed hîc animaduertendum Purpuram nigram ſumi pro violacea exaturata. ſic enim ſæpe à veteribus nigrum ſumi alibi demonſtrauimus. Purpura violacea me iuuene vigebat, inquit Nepos Cornelius, qui Diui Auguſti principatu obiit: cuius libra denariis centum vænibat, id eſt, decem aureis ſolatis. Succeſſit dibapha Tyria, quę in libras denariis mille non poterat emi, id eſt, centum aureis ſolatis. Dibapha dicebatur quod bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio. Dibaphum Cicero appellat. Veſtimenta Purpura infecta eo temperamento, vt amethyſti gemmæ colorem referrent, amethyſtina dicebantur. Plinius LIB. XXXVII. de amethyſtis loquẽs. Indicæ abſolutum Purpuræ colorem habent: ad hancque tingentium officinæ dirigunt vota: fundit enim aſpectu leniter blandũ, neque in oculos vt carbunculi vibrant. Iam amethyſtinæ purpuræ Tyria addebatur, vnde nomen Tyriamethyſtus. Plinius LIB. IX. Non eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomẽ amethyſtum, rurſus abſolutus nutriebatur Tyrio, vt ſit ex vtroque nomen improbum, ſimúlque luxuria duplex. Tyria Purpura olim celeberrima fuit, ſic nominata à Tyro, quondam inſula, poſtea verò Alexandri magni oppugnantis operibus continenti iuncta. Strabo. πολὺ γὰρ ἐξήτασται πασῶν Τυρία καλλίστη πορφύρα. Longè omnium præſtantiſsima habetur Tyria purpura. Quia verò Tyrus priùs Sarra vocaretur, Sarranum oſtrum dixit Vergil. & Sarranam Purpuram Iuuenalis. Dicuntur & ſimpliciter Tyriæ, purpura infectæ veſtes. Hîc non omittendum coccum & purpuram colore quidem conuenire, ipſa tamen materia plurimùm diſsidere, cùm huius marina ſit, illius terrena. Quamobrem Purpuræ appellatione coccum non contineri rectè cenſuit Vlpianus in lege, ſi cui lana. ſuprà de legatis tertio. Neq; eam ob cauſam inter ſe diſſentiunt, Matthæus, Marcus, & Ioannes de veſte qua Iudæi induerunt

Ariſt. libr. 5. de hiſt. c. 15.

Lib. 7. cap. 13.

Cap. 9.

Cap. 41.

seruatorem nostrum Iesum Christum. sic Matthæus. περιέθηκεν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην. id est, circundederunt ei chlamydem coccinā. Marcus. καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν. Et induunt eum purpura. Ioannes verò: καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν. Et pallio purpureo circundederunt eum. Quam Marcus & Ioannes purpuream vocant, Matthæus coccinam appellat à colore, qui idem est cum purpureo. Matthæus colorem, alij materiam expresserunt. Neque illud prætereundum Purpuræ succo veteres coccū permiscuisse. Plinius LIB. IX. Quin & terrena miscere, coccóque tinctum Tyrio tingere, vt fieret bis bysinū. Coccum autē à Dioscoride κόκκος βαφική dictum, id est, granum infectorium: satis magna copia colligitur in Gallia nostra Narbonēsi vocatúrque *vermillon*, à Gallis *graine descarlate*, ab Arabibus *Kermes*, vnde Kermesinus color. Immensa Purpuræ pretia, vestimentorum quæ ea tingerētur varietatem, quibúsque iis vti liceret, tum apud Græcos, tum apud Latinos, petere debes ex Budęo & Baysio viris ætate nostra doctissimis, & totius antiquitatis peritissimis. Ad philosophica reuertatur oratio.

Cap. 40.

Quæ dicantur Purpurarum κροκίδες.

CAPUT V.

SVNT Qui quum legunt apud Galenum LIB. III. de medicamentis κατὰ τόπους in auricularijs medicamentis κροκίδα τῆς πορφύρας siue κογχυλίας. Et linum è Purpura apud Paulū Æg. existimēt in Purpuris lanā aliquā, siue stupam, siue linū, siue tomentum reperiri, quo cōtuso & depexo in medicamentis veteres vterentur. Sed illi toto cælo aberrant, vt dicitur: nihil enim tale in Purpuris, neque in turbinatis alijs reperias. Neque bysso alligantur, vt Pinnæ & Mytuli. Mouentur enim Purpuræ, & caro turbinatorū omniū non aliter alligatur quàm circa testarum volumina. Quare intellexerunt veteres per κροκίδα lanæ Purpura tinctæ crassiorē & minus curatam partē, cuius meminit etiam Dioscorides. Τὸν δ' αὐτὸν τρόπον καὶ κροκίδες καίονται τῆς θαλασσίας πορφύρας. Nec secus fimbriati marinarum Purpurarum flocculi cremari solēt. Cur ita appellarint id in causa est, quod Purpura nō solùm pro marino animali, sed pro succo eius, pro vestimēto ex eo tincto, & pro lana tincta sumatur. De reliquis significatis testimonia multa veterū proferre possem quæ sciēs prætereo. De postrema significatione proferemus locum Galeni LIB. VII. Methodi med. Ἐν ναρδίνῳ μύρῳ λειώσας μαστίχην χίαν ὡς λιπαρωτάτην, ἀναλαμβάνων πορφύρᾳ χρῶ. Quæ transcribens Paulus Ægin. dixit. ταῦτα λειούμενα ἀναλαμβάνεται πορφύρᾳ, ἢ ἐρίῳ, καὶ ἐπιτίθεται τῷ στομάχῳ.

Lib. 4. cap. 83.

De M

De Murice.

CAPUT VI.

NOMEN Murex est polysemum, significat enim acumen siue asperitatem saxi prominentis Nonio teste. Virgilius. *Aeneid. 5.*

Et acuto in murice remi
Obnixi crepuere

Aliquando Murices machinulæ sunt ferreæ, dolosæ, tetragona forma, quæ in quancunque partē incubuerint, vnum aut plures aculeos infestos protendunt. Vocantur à Græcis τρίβολοι, vt rectè annotat Budæus. Sumitur etiam murex pro Purpura. Martialis.

Sanguine de nostro tinctas ingrate lacernas
Induis, & non est hoc satis, esca sumus.

Inde & Murex Tyrius à Virgilio.

Tyrióque ardebat murice lana.

Et ab Ouidio phocaicus. Nonnūquam Murex generis nomē est, cui subiiciuntur Concha venerea, & Buccinum. Plinius. Muricem esse latiorem Purpura, neque aspero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice concha, vtroque latere se se colligente. His verbis Concham veneream descripsit, vt suo loco docebimus. Et alio in loco Murices pro Buccinis vsurpauit. Purpuræ viuunt annis plurimùm septenis. latēt sicut Murices circa canis ortum tricenis diebus. Aristoteles. τὰ μὲν γὰρ ὀστρακόδερμα πάντα φωλεῖ, οἷον τά τε ἐν τῇ θαλάττῃ πορφύραι, καὶ κήρυκες. Et: Congregantur verno tempore, mutuóque attritu lentorem cuiusdam ceræ saliuant, simili modo & Murices. sic Aristoteles cùm procreationem Purpurarum docuisset, subiunxit. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐγγίνονται ταῖς πορφύραις καὶ οἱ κήρυκες. Ex his notum est Plinium hæc ex Aristotele descripsisse, & pro Buccinis Murices conuertisse. Denique generis nomen esse non Conchę tātùm vnius satis declarat Plinius, quum dicit. Muricum generis sunt quæ vocant Græci Colycia, alij Corythia, turbinata æquè, sed minora, multò efficaciora, etiam & oris halitum custodientia. De his suo loco dicemus. Quare cùm Muricis nomen pluribus accommodatum sit, Gaza Plinij imitator κήρυκας non Murices conuertit, sed Buccinas. Nunc ad Muricum turbinatorum species conuertatur oratio.

Lib. 9. cap. 25. *Ibidem. c. 36.* *Lib. 8. de hist. cap. 13.* *Lib. 32. cap. 9.*

De Murice Marmoreo.

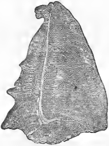

CAPVT VII.

MVRICVM Qui sequũtur copiam, mihi fecit Gulielmus du Choul Allobrogum præfectus, vir procul dubio antiquitatis peritissimus, si quis alius in tota Europa hodie extet. Is nullis à me prouocatus officiis sed planè regio & liberali animo quo erga omnes literatos vtitur, erga me quoq; vsus, non solùm Murices Cõchyliáque mihi communicauit, sed & aliarum pulcherrimarum & variatũ rerũ copiam maximam, maximis sumptibus comparatam, ex quo veluti penu ditissimo & abũdantissimo tandem aliquando depromet, & literarum luce illustrabit multa, quę hactenus à paucissimis aut potiùs nullis cognita in tenebris iacuerunt, quæ tamẽ ad Philosophica, Poetica, Historica intelligenda planè necessaria sunt, vt hoc nomine literatos omnes maximopere sibi sit deuinctutus. Murices hîc appello, qui & turbinati sunt, & longos firmósque aculeos siue clauos habent, quos, vt internoscerentur, quàm maximè propriis nominibus potuimus, distinximus. Eum quem hîc exhibemus, à candore duritiáque qua marmor cãdidum æmulatur parte externa, marmoreum appellamus.

lamus. Patte intetna ex albo purputaſcit. Teſta grauis eſt, denſa, ſolida, aculeis multis horrẽs, figura intet Buccinum & Conchylium media, ampla, vt meritò δλεχγχόπλος dici poſsit, quemadmodum Purpuræ ſpecies quædam. Tetreæ eſt ſubſtantiæ, frigidæ & ſiccæ cum detergendi vi, ob ſalſuginem quam ſetuat. Quare ad dentifricia vti poſſumus, & in epuloticis medicamẽtis. Vritur facilè atque in cinerem redigitur, & acrimoniam aliquam ob empyreuma acquirit, quam diligenti ablutione deponit. Calcis itaque modo elota cum oleo roſato in vnguentũ reducitur. Ambuſtis medetur, cicatricémque pulchram inducit. Adhæc omnia fœliciter vti poſſumus. Carnem atque operculum, Purpurarum, Buccinorum carni opetculiſque rectè aſsimilari iudico. Sed hæc in vniuerſum de Muticum ſubſtantia dicta ſint.

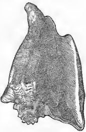
De Murice triangulari.

CAPVT VIII.

HIC Altera parte murex planus, altera fetè totundus, ſed ita vt vtrinque duo ſint latera, tertium plana pars efficiat, à qua figura quæ huic propria eſt triãgularis iute dicitur: aculeos habet breues & firmos, vario eſt colote, foramen duplex habet rugoſum, quo ob teſtæ amplitudinem & breuitatem, ſonus editur grauis & triſtis. Teſta tota ad Cõcbylij teſtam magis accedit. Operculum quum vritur fumum emittit, ob id pingue aliquid babet. Quare in oleo amygdalino decoctum in aurium doloribus vtiliter vſurpatur.

De Murice lacteo.

CAPVT IX.

MVRICEM Quẽ hîc repræſentamus à lacteo colore lacteum nuncupauimus. Turbine obtuſiore eſt quàm cæteri. Exocbas & tubercula potiùs habet quàm clauos ſiue aculeos. Teſta ad fucos vti poſſumus Concharum venerearum vice.

De Murice Coracoide.

CAPVT X.

VT Anatomici omoplatæ appendicẽ à roſtri coruorũ ſimilitudine coracoidem appellarunt, ita & nos Muricem hunc coracoidem ab aculeis iucuruis, & roſtris coruorum ſimilibus, à nota illuſtriore & huic propria nomen ponentes.

De Ap

De Aporrhaide.

CAPUT XI.

APORRHAIDVM Duobus in locis meminit Aristoteles. Gaza Murices interpretatus est. Οἱ δὲ νηρεῖται προσέχονται μὲν, καθάπερ αἱ λεπάδες, καὶ αἱ ἀπορραΐδες, καὶ πᾶν δὲ τοιοῦτο γένος. προσφύονται δὲ καὶ ταῖς πέτραις, ὅταν ἀποκλίνωσι δὲ ἐπικάλυμμα: τοῦτο γὰρ ἔοικεν εἶναι ὥσπερ πῶμα. ὃ γὰρ τοῖς διθύροις ἄμφω, τοῦτο τοῖς στρομβώδεσι δὲ ἕτερον μέρος. Τὸ δ' ἐντὸς σαρκῶδές ἐστι, καὶ ἐν τούτῳ δὲ στόμα, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει ταῖς ἀπορραΐσι, καὶ ταῖς πορφύραις, καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις. id est, Gaza interprete. Natices saxis adhærescunt more patellarum & Muricum, ac cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod velut operculum sibi possident. Vsum enim quem biualuibus pars vtraque administrat, eundẽ altera exhibet turbinatis. Caro intus qua oris habitus. Modus hic idem Muricibus, purpuris, atque omnibus generis eiusdẽ. Ex his sunt qui dubitandi occasionem sumat, sint'ne Aporrhaides in Muricum, an in Lepadum genere. In Lepadum quidẽ genere nec ab Aristotele, nec ab vllo alio disertè ponuntur: duas enim duntaxat Lepadum species ponit Aristoteles, λεπάδα, & λεπάδα ἀγρίαν. Sunt tamen qui ex Lepadum genere esse inde effici putant, quòd Lepadum more saxis adhæreant. Sed non rectè. Nam quanuis Lepadum more adhęreant Aporrhaides, non inde tamen efficitur, eiusdẽ generis esse cum Lepadibus. Etenim Neritæ adhærent vt Lepades, vt ibidem dicitur, tamen à Lepadibus genere differunt. Quod si quem mouere debuit Aristotelis locus, in quo vnà cum Lepadibus Aporrhaidum memi-

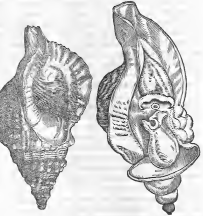
Lib. 4. de hi- sto. cap. 4.

nit,& is qui mox ſequitur, ab ea ſententia abducere debuiſſet,in quo cum Purpuris & turbinatis Aporrhaidas numerat. Τὸν αὐτὸν δ' τρόπον ἔχει ταῖς ἀπορραΐσι, καὶ ταῖς πορφύραις, καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, Quare Aporrhaidem in turbinatorum genere eſſe cenſeo, vt ex ſuperiore Ariſtotelis loco diligentiùs animaduerſo perſpicuum eſt. Etenim vt Lepades adhærent ſaxis,ita Neritæ,Aporrhaides,& omnes eiuſdem generis adhærent ſaxis,ſed alia adhæſionis modo. Nam Lepades parte altera detecta,& carnem oſtendente affixæ ſunt:Neritæ verò & Aporrhaides acclinato tegmine,quod illis eſt operculum, ad ſaxa, quemadmodum videmus Cochleas terreſtres ſaxis,& truncis arborum, qua parte carnem oſtendunt,veluti adglutinatas. Ergo operculum habet Aporrhaides & Neritæ, id quod proprium eſſe turbinatis iam diximus.Quibus ſubdit Ariſtoteles operculum Neritarum,Aporrhaidū, atque aliorum turbinatorum eundem præſtare vſum,quem in biualuibus conchis teſtam alteram. Quemadmodum enim in biualuibus, cluſilibus & reſeratilibus à duabus teſtis tota interna caro tegitur,ita à turbinata teſta,& addito foramini carnem oſtendenti operculo tota turbinatorum caro occulitur. Ex his efficitur Neritas & Aporrhaides in turbinatis haberi. Ac Aporrhaidem rectè Muricem mihi videtur Gaza conuertiſſe,ob aculeos multos,& longos,atque acutos,quibus Murices omnes armati ſunt,qualis eſt hîc quem proponimus. Dicam præterea quod ſuſpitionibus & coniecturis tantùm inductus de Aporrhaide ſentio. Nimirum eſſe eius Muricum, ſiue turbinatorum generis, cuius mentionem facit Plinius LIB. XXXII. Muricum generis ſunt quæ vocant Græci Colycia,alij corythia, turbinata æquè ſed minora multò, efficaciora etiam,& oris habitum cuſtodientia. Quod Muricum genus priuſquam explicemus,de varietate lectionis dicemus ex Hermolao,qui pro colycia,alij corythia, legendum cenſet ex Athenæo Colycia ſiue Corycia. Etenim Chamæ genus quoddam Græcis ait vocari χωρύκους in Macedonia,quas Athenis κρεῖς dicant. Cæterùm eas non muricibus,ſed(vt dixi)Chamis præſertim tracheis adſcribit,quod & Plinio placuiſſe huius libri calce video. Facit hoc generum affinitas.Hæc ſunt Hermolai verba, quæ vero conſentanea mihi non videntur,neque is Plinij locus ex Athenæo emendari poteſt. Nam ſi χωρύκων nomen Chamis competat, idem turbinatis longè diuerſi generis competere minimè poteſt. Neque illud verum affinitate generum fieri, vt idem nomen vtriſque conueniat: ob id Chamis etiam tribui in calce operis, neque enim ideo poſt Chameglycymeridas ponit Colycia ſiue Coryphia, quod Chamis id nominis tribui velit, ſed quia elementorum ordine piſces recenſet. Quam ob cauſam poſt Chametracheas, Chameleos, Chameglycymeridas, ſubiungit Colycia,& Coryphia, quia à litera C, incipiunt. Vtroque igitur

Cap. 7.

igitur Plinij loco Coryphæa legendum coniicio, intelligíque id muricis siue turbinati genus, quod Aporrhaidem vocat Aristoteles. nomen enim optimè quadrat, quoniam κορυφή ad omnia extrema & summa transfertur, Inde κορυφαῖον, quod summum est, & extremum. vnde turbinata hæc in quibus aculei eminent, Coryphæa dicentur. Id etiam conuenit, quod multò minora sint reliquis. Sed hæc pro suspitionibus habeantur.

De Buccino.

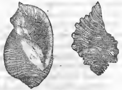

CAPUT XII.

KΗΡΥΚΑ Aristotelis, Buccinam Gaza semper interpretatur. Plinius Buccinum. Buccinum minor concha ad similitudinem eius Buccini, quo sonus editur: vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Aliquando Muricem vocat, sicuti in superioribus do-

Lib.9.c.36. cuimus, Cur Buccina vocetur, verba Plinij ante citata ostendunt. Est ex turbinatorũ genere, longiore testa, in medio latior est, inde in turbinem longum desinit: altera parte margine in longum procurrente, atque illic rotunditate oris incisa. Tota intus lęuis est, & candida. Foris tuberculis multis atque exochis aspera. Caro interna partibus quibusdam rufa, quibusdam rubens spectatur, intus candida. Foramen operculo, quod est oui figura, integitur, & arctissimè clauditur. Duo Buccina hîc exhibemus. Vnum interni nihil ostendens, alterum prominente interno corpore, & inuerso operculo. Antiquorum Buccina esse declarat succus dilutior, & minus floridus quàm in Purpuris, quod de *Lib.9.cap.38.* Buccino tradit Plinius. Buccinum per se damnatur quia fucum remit- *Lib.4.de hist. cap.4.* tit. Testa scabra & aspera, sed non aculeata, neque clauata. Aristoteles. Ἔτι δ᾽ αὐτῶν τῶν ὀστράκων διαφοραὶ πρὸς ἄλληλα εἰσίν. τὰ μὲν γὰρ λειόστρακά ἐστιν, ὥσπερ σωλὴν καὶ μύες, καὶ κόγχαι ἔνιαι αἱ καλούμεναι ὑπό τινων γαλάδες. τὰ δὲ τραχέα, οἷον τὰ λιμνόστρεα, καὶ πίννα, καὶ γένη κόγχων ἔνια, καὶ κήρυκες. Testarum permagna est varietas· quædam enim læues sunt, vt Vngues, Mytuli & Conchæ nonnullæ quæ galades à quibusdam vocantur, aliæ asperæ vt Limnostrea, & Pinna, & Concharum genera quædam, & Buccina. Plinius. Præterea clauatum est ad turbinem vsque, aculeis in orbem septenis ferè, qui non sunt in Buccino. Quæ notę omnes cùm certissimæ sint, & in his Buccinis quæ proponimus maximè expressæ, non possum non in eadem permanere sententia, etiamsi *Lib.9.cap.36.* Plinij locus vnus repugnare videatur, in quo hæc scripsit. Concharum ad Purpuras & Conchylia eadem quidem est materia, sed distat temperamento. Duo sunt genera, Buccinum minor Concha, ad similitudinem eius Buccini, quo sonus editur: vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa, alterum Purpura vocatur & cætera. At contrà euenit in nostro litore: Purpura enim semper minor Buccino reperitur. Sed hunc locum corruptum esse docent nos vetustiora exemplaria, in quibus pro minor, maior legitur, quemadmodum etiam legendum esse res ipsa demonstrat. Corruptus est etiam Athenæi locus, ex quo colligunt omnes qui de piscibus nostro sæculo scripserunt, Buccinum minus esse Purpura, quod filius Purpuræ vocetur. Lo- *Lib.3.* cus Athenęi est huiusmodi. Περὶ δὲ τῶν κηρύκων ὁ ἀρχίατπος τάδε λέγει. κῆρυξ θαλάσσης θρέμμα υἱὸς πορφύρας. Vbi pro υἱὸς legendum ὡς. Id est, Buccinum marinum abundè nutrit vt Purpura. Buccina concremata eadem præstant quę Purpurę, sed vehementiùs vrunt: si quis salis plena fictili crudo adurat. Dentifricio conueniunt: ambustis vtiliter illinuntur, quibus solui medicamentum non oportet: nam postea quam vulnus cicatricem duxerit, ipsum in testæ modum induratum, *Lib.2.cap.5.* sponte sua decidet. Fit etiam calx è Buccinis. Hęc Dioscorides.

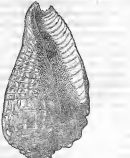
De Buccino paruo, & striato.

CAPVT XIII.

INTER Buccinorum genera hęc duo reperi, paruum, lineis frequentibus asperiusculū, vt fortasse illud sit Plinij Buccinum Purpura minus, iis quibus vetustior Plinij lectio non placeat, neque succo, neque partibus internis à superiore differt. Alterum huic simile est, nisi quod lineas prominentiores habet, & transuersas, vt striatus meritò dici possit. Est & testa spissiore durioréque.

De Conchylio.

CAPVT XIIII.

DVBITANT Nonnulli sit'ne Cōchylium turbinatorum genus vnicum, vel nomen omnibus, vel multis turbinatis commune, qua in significatione vsurpauit Plin. Sed vnde Conchyliis pretia? Et: Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua

Lib. 9. cap. 36.

Lib.7.cap.13. Conchylia. Vitruuius pro purpura. Incipiam nunc de ostro dicere, quod & charissimam & excellentissimam habet præter hos colores aspectus suauitatem. Id autem excipitur ex Conchylio marino, è quo purpura inficitur. Quare Conchylij nomen est polysemum apud Poëtas, Historicos, Philosophos, & Iurisperitos. Sed & speciei nomen esse puro, quæ qualis sit, nunc inuestigandum. Sunt qui nihil aliud esse Conchylium quàm Purpuram arbitrentur. Quod haud *Lib.9.cap.35.* verum esse ex Plinio sic comprobamus: Ait enim, Conchylia & Purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis pretia fecit. Et de Purpuris loquens. Calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchylus, & longè optimo Purpuris. His manifestè Plinius Conchylia à Purpuris seiunxit. Aliis Conchylium idem est quod Buccinum, quòd Plinius cùm duo tantùm genera turbinatorum continentium florem illum tingendis vestibus tantopere expetitum posuerit, alterum Purpuram, alterum *Lib.9.cap.36.* Buccinum, necesse esse videtur Buccinum esse qui Murex, κήρυξ, & Conchylium appelletur: cùm etiam constet, & Murice Tyrio infectas vestes dici, & conchyliatas. Quæ ratio etiam si valida nonnul- *Lib.9.cap.39.* lis videatur, eam tamen facilè conuellere possum eiusdem Plinij autoritate, qui euidentissimè Conchylium à Buccino seiunxit. In Con- *Lib.21.cap.8.* chyliata veste cætera eadem sine Buccino, prætérque ius temperaturæ. Et alio loco, Conchyliis suum florem colorémque proprium tribuit. Luxuria vestibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales. Vnum in cocco, qui in rosis micat, gratius nihil traditur aspectu. Et in Purpura Tyria, dibapháque Laconica. Alium in amethysto, qui in viola, & ipsum purpureum, quémque ianthinum appellamus. Genera enim tractamus in species multas sese spargentia. Tertius est qui propriè Conchyliis intelligitur, idque multis modis. His adiungemus Dioscoridis testimonium, qui cùm dixisset de Purpura & Buccino, aliquantò post de Conchylij operculo seorsum scripsit & in fine addit. αὐτὸ δὲ τὸ κογχύλιον καῆεν ποιεῖ ὅσα καὶ ἡ πορφύρα, καὶ ὁ κήρυξ. Crematum Conchylium idem efficit, quæ Purpura & Buccinum. Quare cùm ex his constet Conchylium diuersam esse à Purpura & Buccino turbinati speciem, iam quale ipsum sit explicemus. Conchylium seruato Græco nomine vocatur à Latinis. Sunt qui Ostracium putent dici. Sed illi nomen partis toti accommodant, vel Plinius nomen totius parti *Cap.10.* dedit: sic enim LIB. XXXII. Inuenio apud quosdam ostracium vocari, quod aliqui onychen vocant. At onyx, inquit Dioscorides ἐστι πῶμα τοῦ κογχυλίου, id est operculum Conchylij, pro quo etiam ostracium sumi à Plinio declarant ipsiusmet verba. Hoc suffitum vuluæ pœnis mirè resistere. Odore castorei, meliúsque cum eo vstum proficere. Quæ eadem sunt cum his quæ operculo Conchylij tribuit

Diosco

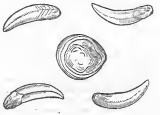
Dioſcorides: commendat enim vngues, qui odorem caſtorei referunt, eorundémque ſuffitu excitari tradit fœminas, quæ vuluarum ſtrangulatione conciderint. Conchylium eſt ex magnorum turbinatorum genere, ea parte latius qua in turbinem deficit, ſine aculeis, tuberculiſve vllis. Foramen quo caro interior oſtenditur, non rotundum, vt in Purpura & Buccino, ſed longum. Tale etiam eſt operculum de quo mox dicemus. Conchylis ſuccum ineſſe purpureum ſatis teſtatur Plinius LIB. XXI. Tertius eſt qui propriè Conchylijs intelligitur multis modis. Vnus in heliotropio, & in aliquo ex his plerunque ſaturatior: alius in malua ad Purpuram inclinans, alius in viola ſerotina Conchyliorum vegetiſſima. Ex eodem ſucco lanas tingi ſolitas facile eſt ex veterum ſcriptis confirmare. Marcellus Medicus de affectibus aurium ſcribens, claudendam autem lana infecta Conchylio marino monet: exſiccandi enim vires habet. Et Crito apud Galenum LIB. III. medicament. κατὰ τόπους, Conchylio infectos flocculos in aurem immittendos. Plinius per ſe Conchylio infectam lanam magnopere prodeſſe auribus tradit. Qui Conchylia legebant Conchyliarij dicebantur, & Conchylileguli, & Conchylæ à Plauto. Conchylij partes omnes in medicamentis vſurpantur. Crematum Conchylium idem efficit quod Purpura & Buccinum, ait Dioſcorides. Operculum ſuffitu excitat fœminas vuluæ ſtrangulatu oppreſſas, comitialéſque. Carnem internam medicamentis dolorem aurium ſedantibus admiſcet Galenus in fine libri tertij de medicamentis κατὰ τόπους quum myrrham, adipem anſerinum, vel butyrum, vel reſinam, & Conchylij internam partem æquis partibus trita ſuper aurem ponenda monet. Quo in loco Cornarius legendum ſuſpicatur non κογχυλίου τὸ ἔνδον, ſed τὸ ἐκτὸς, opinionémque ſuam hæc ratione firmare conatur, quod teſta & operculum vim habeant reſiccandi ſine morſu, & quod cauum Purpuræ, Plinio teſte, valeat ad præciſos neruos, ſed malim ego priorem lectionem ſequi. Nam eo in loco magis dolorem ſedare ſtudet Galenus, quàm exſiccare, vt alia quæ enumerata ſunt, oſtendunt, ſcilicet adeps anſerinus butyrum, reſina quæ doloris alleuamentum afferunt, calore & humore. Quare per κογχυλίου τὸ ἔνδον carnem intelligo, quæ ob ſalſum ſuccum digerendi vim aliquam obtinet, & ob ſubſtantiam pinguem, glutinoſámque παρηγορικόν quid habet. Ob eam cauſam vermes & aſelli qui ſub aquario vaſe ſtabulantur, in eodem aurium affectu à veteribus commendantur. Teſta verò magis exſiccat, quàm vt dolorem leuantibus medicamentis admiſceri debeat: exſiccando enim cõſtringendóq; dolorem augerent potiùs quàm lenirent. Repetiuntur Conchylia parua eiuſdem figuræ quæ ſuperiùs depicta eſt in ſpongiis fabę magnitudinem non ſuperantia.

Cap. 8.

Lib. 32. cap. 5.

Lib. 2. cap. 10

De Operculo Conchylij,& Buccini.

CAPVT XV.

QVVM De Purpura diceremus, satis demonstrasse nos arbitror operculum eius βλάττιον siue βλάττιον βυζάντιον, siue βυζάντιος appellari debuisse. Nunc ostendendum nobis est blattam byzantiam Arabum nihil aliud esse, quàm Conchylij operculum, quos imitati Pharmacopolæ nostri Conchyliorum, Buccinorúmque opercula permista vendentes, blattas byzantias vocant, has rotundas, illas longas. Serapio. Athfar atheb, id est, vngula aromatica, & blatta byzantia Dioscoridis, est Conchylium ex speciebus Ostreorum, & est similiter de Conchyliis palpir, & reperiuntur in regionibus Indiæ, in aquis iuxta quas oritur spica nardi, odor autem eius est aromaticus, quoniam istud animal comedit nardum, & ipsa colliguntur tempore æstiuo, quando aquæ desiccantur. Reperiuntur etiam ex eis in litoribus maris Euzim, & color eius est declinans ad albedinem, & est pinguis, sed illa quæ nascitur in Babylonia est coloris subnigri, & est maior illa, & omnes habent bonum odorem quando fumiganrur, cum eis sentitur sicut odor castorei. Quando igitur fir fumigario cum eis mulieri habenti suffocationem matricis, & similiter habenti epilepsiam, confert, & quando bibuntur molliunt ventrem, & faciunt omnes operariones quas faciunt ostraca de paraca, vel portura. Eadem repetir Serapio eodem in libro de Purpurarum operculis agens. Quæ omnia ex Dioscoride transcripta esse nemo est qui neget, si illa cum Dioscoridis verbis contulerit, quæ sunt huiusmodi. Vnguis, siue onyx, Conchylij regumentũ est, ei simile quo Purpura integirur, quod in Indiæ nardiferis lacubus inuenitur, suauẽ ideo spirans odorem, ꝙ Conchylia inibi nardi pabulo vescantur. Colligitur postea quàm stagnantes aquæ æstiuis

Lib. de simpl. cap. 91.

Lib. 2. cap. 10.

ſqualoribus inaruerint. Laudatiſsimus qui à mari rubro defertur, candicans pinguis, Babylonicus nigreſcit,atque minor conſpicitur. Ambo odoris gratia ſuffiuntur, ſed aliquatenus caſtoreum olent. Iidem ſuffitu excitant fœminas vuluæ ſtrangulatu oppreſſas, comitialeſque. Poti ventrem molliunt. Hæc Dioſcorides quibus planè ſimilia ſunt quæ Serapio de blatta byzantia literis mandauit. Dicitur autem vnguis à figura: eſt enim operculum oblongum, auium carniuorarum vnguibus ſimile. Altera tantùm parte adhærens,id eſt, craſſiore. Quum incenditur fumum multum emittit, valétque ad ea quæ tradidit Dioſcorides. Sed id propius intuendum, quod ſcribit in Indiæ nardiferis lacubus inueniri, ſuauem ideo ſpirare odorem, quod Cōchylia inibi nardi pabulo veſcantur, colligique poſteà quam æſtiuis ſqualoribus inaruerint. Nam ſi Conchylia marina ſint animalia,quomodo in lacubus inueniuntur, colliguntúrque aquis æſtu exſiccatis? An mare deferunt turbinata,vt fluuios lacúſque ſubeant? Hæc à Dioſcoride ex aliorum ſententia dicta eſſe crediderim, eáque ex aliis deſcripſiſſe,quibus expoſitis, præfert ea quæ ex mari adferuntur.Sunt qui Blattas byzantias longas,negent eſſe onychas,ſiue opercula Conchyliorum,quod Blattæ byzantiæ non ſint odoratæ ſed fœtidæ. Quam opinionem facilè ex eo poſſum refellere,quod Dioſcorides non ſemper εὐώδης voce id quod grato ſolùm & iucundo odore placet,ſed aliquando id quod vehementi & graui eſt odore.Sic pix dicitur ab eo εὐώδης, quam tamen ſuauis odoris eſſe nemo dixerit. Sed de hac re plura aliâs dicturi ſumus. Quod autem hoc loco εὐώδης rectè interpretemur, id maximo eſt argumento, quod qualitatem odoris exprimere volens Dioſcorides dixit. Ἀμφότεροι δ' εὐώδεις, θυμιώμενοι, καστορίζοντες ποσῶς τῇ ὀσμῇ. Ambo graui odoris (de marino & Babylonico loquitur) incenſi caſtoreum quodammodo redolent, quod caſtoreum odore graui & virus redolente eſſe debere tradidit idem Dioſcorides. Huc accedit quod non niſi à fœtidis rebus facto ſuffitu, ſuffocatione vuluę oppreſſę excitantur, neque comitiales. Quare ſi quę blattę byzantiæ, hodie venduntur à ſeplaſiariis grati & ſuauis odoris non ſint,ideo Conchyliorum opercula,vel Vngues eſſe non rectè inficiaberis. Eximendus ſcrupulus alius,quem nobis inicit Dioſco. quum dicit: Vnguis Cōchylij tegumentū eſt,ei ſimile quo purpura integitur.Quę cōſentire non poſſunt cum iis quę diximus de Conchylij operculo,longo ſtrictóq;,Buccini verò & purpuræ rotūdo, niſi hanc ſimilitudinē ad vſum ſubſtantiámq;,non ad figurā referamus.Vt ſit ſenſus.Quemadmodū Purpura operculū habet,quo foramen clauditur veluti teſtā altera,ita & Conchyliū,vel ſubſtantia, viribúſq; ſimile eſt Conchylij operculū Purpuræ operculo, nō autem figurâ.Hęc ſunt quæ de Cōchylij & Buccini operculis dicēda putaui.

Lib.1.cap.98.

Lib.2.cap.26.

De Magno Turbine.

CAPUT XVI.

NVNC Dicemus non de στρομβώδεσι, sed de στρόμβοις ipsis, id est, non de turbinatis, sed de turbinibus, qui in longiorem & acutiorem verticem deficiunt, quàm turbinata & Cochleę. στρόμβους eosdem esse puto cum στραβήλοις & ἀστραβήλοις, quorum meminit Athenęus. *Lib. 3.* Ἀγίας καὶ Δέρκυλος ἐν ἀργολικοῖς, τοὺς στραβήλους ἀστραβήλους ὀνομάζουσι, μνημονεύοντες αὐτῶν ὡς ἐπιτηδείων ὄντων εἰς τὸ σαλπίζειν. Agias & Dercylus in Argolicis strabelos vocāt astrabelos, de his hoc tradentes quod tubę modo sonos edant. Primum turbinē proposuimus longum & magnū, multisq; voluminibus constantem, pro corporis crassitudine, margine spisso & aspero, testâ alba lineis, tuberculisq; multis scabra & aspera. Foramen rotundum habet & rimam qua excernuntur excrementa. Saxis hæret turbine sursum verso. Quæ de testæ carnisque vsu in Purpuris Buccinisque dicta sunt, huc possunt accommodari.

De

De Turbine tuberoſo.

CAPVT XVII.

IN Turbinum generibus hîc iure numetabitut, qui à tubetculis multis tubetoſus cognominatut. Is ſiniſtræ manui proximus eſt, longus, tenuis, in muetonem deſinens. Huiuſmodi ſunt quidam albi, quidam nigri, quidam vatij. Pollicis magnitudinem nunquam excedunt. In his Cancelli cùm parui ſunt, viuunt autote Atiſtot. ſuntq; longiotes iis qui Netitatum ſunt hoſpites. Huius genetis Turbines in tetra teperiuntut, qui Cochleatum nomine comptehenduntut: nam prætet Cochleas nullũ teſtaceum genus in tetra viuit. Eiuſdem Tutbinum generis ſunt aliquot ſpecies diuerſæ, quædam longæ, tenues, acutiotes, lęues, cuiuſmodi tres ſunt tuberoſo ptopiores. Alij, poſttemi ſcilicet duo in pictuta capiti huic præpoſita, inæquales, tubetoſi, ſcabri, virgati. Vita, morbus, ſubſtantia non diffetunt.

De Turbine angulato.

CAPVT XVIII.

HIC Turbo Buccinis ſatis ſimilis, quia teſtæ volumina ita à ſe diſcreta ſunt, vt in medio angulos efficiant, cognominatur angulatus. In Tutbinem tenuatur infetiote in parte, ſuperiote in lõgum & acutum toſtrum: ſic enim cum Plinio loqui poſſumus, qui Purpuræ to-

m

ſtrum dixit. Colore eſt marmoreo. Vſus dentifriciis conficiendis vtiliſſimus eſt.

De Turbine muricato.

CAPVT XIX.

TVRBO Hic aſpectu quidem Buccino haud diſſimilis eſt, ſed à tuberculis multis, breuibus quidem, & obtuſis muricatus appellatur. Superiore parte tumidior eſt. Intus teſta purpurea eſt, foris alba & veluti calce illita.

De Turbinibus intra ſpongias viuentibus.

CAPVT XX.

CVM Sæpius Spongias ſecarem in fruſta, vt penitus earum naturam peruestigarem, in iis varietatem maximam reperi Conchularum omnis generis, Conchyliorum paruorum, Buccinorum, Turbinum. Cuiuſmodi aliquot hîc exhibeo: omnes enim perſequi infiniti eſſet operis, ac vani laboris. Nam quis eſt qui cognitione ac verbis tantam naturæ rerum fœcunditatem aſſequi poſſet? Differunt hæc inter ſe gener

nere:nam vel ſunt Cochleæ, vel Turbines vel Neritæ,vel Vmbilici. Differunt & coloribus.Dicemus tantùm de eo paruo Turbine qui ſiniſtræ manui proximus eſt rimámque longiuſculam veriùs quàm foramen habet,teſta non intorta,qui & intra Spongias,& extra reperitur,Conchuláque lactea à candido colore nominari poteſt.Hac in ſuccis vtuntur mulieres, in ſucco pomi citrij diſſoluta, & ſublimato,vt nunc loquuntur,permiſta:ſic enim facies ſplendidiores, & candidiores effici putant. Sed quia ſublimatum atque ſimilia faciem contrahunt,& corrugant vi & acrimonia ſua eas peſſimè ſibi conſulere arbitror. Multò vtilius foret in pinguedine felis diſſoluere. Huc accedit, quod hac fuci ratione tanquam cruſta inducitur, cuius particulæ ſi exiliant,atque eximantur, turpiſſimè fucus detegitur.Hanc Conchulam appellant *petite porcelaine*, eámque equorum frænis & phaleris nonnulli accommodant.Ex iiſdem & gagatarum globulis mulieres monilia & cingula contexunt, præſertim viduæ quæ luctus tempore non niſi nigris, candidiſque ornantur. Sed quæ equorum ornamentis adduntur,craſſiore durioréque ſunt teſta,aliæ ſunt tenuiore, & fragiliore. Vtræque & candore & figura ſimiles.

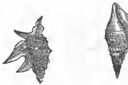
De Turbine aurito.

CAPVT XXI.

TVRBINEM Auritum vocamus ob extremi alterius turbinatæ parti aduerſi latam vtrinque appendicem. Eſt autem hic Turbo perelegans,& rarus in maxi noſtro.Teſtæ volumina tuberculis extantibus,pulchro ordine diſpoſitis diſtincta ſunt. Horum imaginem imitantur aurifices in vrceis efformandis,addita baſi.

De Turbine Pendedactylo, & Tessarodactylo.

CAPVT XXII.

INTER Cochleas Plinius Pendedactylos quosdam nominat. De his ne turbinatis intellexerit quę proponimus, nescio. Illud sanè omnibus notum esse potest ex turbinatorum definitione & natura, potiùs Turbines esse quos hîc expressimus, quàm Cochleas, cùm in longum protendantur, voluminàque scabra, & veluti striata habeant, cùm Cochleæ maximè rotundæ sint, & turbine compresso non extenso. Dicitur autem Pendedactylus turbo, quod quunque habeat appendices longas & acutas, si extremum turbinis annumeres. Alius est Turbo cui quatuor duntaxat sunt dactyli. Ex his turbinatis alij sunt albi, alij nigricant, alij varij sunt.

De Trochis.

CAPVT XXIII.

HOC Turbinum genus à similitudine instrumenti quo lusitant pueri, Trochos appellamus. Alij sunt parui, qui à superiore, amplàque parte statim in breue acumen deficiunt. Alij longiores. Omnes læues sunt, & varij. Testa veluti crustis duabus constare videtur, exter

externa minus nitet, quæ subiacet vnionum est splẽdore. Præter Trochos duos, adiecimus aliquot diuersas stromborum formas, quarum aliæ ad Buccinorum, aliæ ad Conchyliorum speciẽ accedunt. Vt nobis vitio verti meritò posset, si quæ in hoc genere illustria sunt, & à veteribus disertè expressa prætermitteremus: ita curiosiùs certè facere videremur, atq; superuacaneæ diligentię accusandi essemus, si omnia & minuta Conchularum, Turbinum, Cochlearum genera persequi vellem. Si quis enim otio abundans in marinis litoribus spatiari velit, & in saxa maris penetrare, totam istam rem in infinita varietate versari videbit. Genera igitur, & illustriores species cognoscendæ, atque vt quæque vel minutæ vel neglectæ, vel nominibus non expressæ fuerint, ad genera sua erunt reuocandę.

De Nerita.

CAPVT XXIIII.

QVAS Aristoteles Νηρείτας vocat, Gaza Natices conuertit, à natando, vt opinor. Sint'ne in turbinatorum genere dubitauerit aliquis ex Aristot. qui sic scripsit LIB. IIII. de Hist. anim. προμηκέστερα δ' ἐν τοῖς στρόμβοις τῶν ἐν τοῖς νηρείταις. ἕτερον δὲ γένος ἐστὶ τὸ τῶν νηριτῶν, τὰ δ' ἄλλα παραπλήσιον. Longior est qui Turbinem subit, quàm qui Neritam: genus enim diuersum est quod in Nerite degit, cętera quidem non absimile. Et paulò pòst. ὅσα δ' ἔχει μείζω τὸν ἀριστερὸν πόδα, ταῦτα ἐν μὲν τοῖς στρόμβοις οὐκ ἐγγίνεται, ἐν δὲ τοῖς νηρείταις ἐγγίνεται. Quibus sinister pes grandior est, ij nunquam cum turbinatis hospitantur, sed cum Neritis tantùm ineunt societatem. Hîc Aristoteles de Turbinibus & Neritis, vt de diuersis loqui videtur, atque ab his Neritas seclusisse. Sed si rem diligentiùs expendas, eam aliter habere comperies. Nam Nerita à turbinatis non genere, sed specie differt. Cum turbinatis igitur conuenit, quod testa sit clauiculatim intorta, sed rotunda & ampla, qua, ab ea turbinati specie distat, cui testa est longa, strictáque. Ideo Cancellus (de hoc enim in locis modò citatis loquitur Aristoteles) longior est qui in turbinatis longis hospitatur, quàm qui in Neritis, turbinatis quidem, sed non longis. Qualis verò sit Nerita, & quod sit inter turbinata collocanda, ita explicat Aristoteles. Ὁ δὲ νηρείτης τὸ μὲν ὄστρακον ἔχει λεῖον, καὶ μέγα, καὶ στρογγύλον. τὴν δὲ μορφὴν παραπλήσιον τοῖς κήρυξι. Πλὴν οὐκ ὥσπερ ἐκεῖνοι τὴν μήκωνα μέλαιναν, ἀλλ' ἐρυθράν.

Cap. 4.

Lib. 4 de hist. anima. cap. 4.

προσπέφυκε δὲ νευρικῶς κατὰ τὸ μέσον. ἐν μὲν οὖν ταῖς εὐδίαις ἀπολυόμεναι νέμονται ταῦτα. πνευμάτων δὲ ὄντων, τὰ μὲν καρκίνια ἡσυχάζει πρὸς τοῖς λίθοις, οἱ δὲ νηρῖται προσέχονται μὲν, καθάπερ αἱ λεπάδες. Id est, Nerita testa est læui: ampla & rotunda, forma Buccinis proxima, papauer tamen non nigrum, vt Buccina, sed rubrum habet. Testæ annexum corpus eius medium firmiter est. Pascuntur in mari tranquillo à saxis soluta. at quoties flatus vrgent, Cancelli hospites sese in saxa recipiunt, Neritæ saxis adhærent Lepadum more. Huiusmodi est Nerita, cuius imaginem veram non magnitudinem expressimus. Est enim Concha ampla & capaci, rotunda, læui, turbinata, ad formam Buccinorum accedente. De Neritis hæc Plinius. Nauigant ex his Neritæ, præbentésque concauam sibi partem, & alterã auræ opponentes, per summa æquorum velificant. Hæc de Nerita Aristotelis.

Lib.9.cap.33.

De Nerita Æliani.

CAPVT XXV.

ÆLIANVS Longè aliter Neritam describit quàm Aristot. vt ex eius verbis liquet, quæ sunt huiusmodi. Cochlea marina magnitudine exigua, forma pulchritudine eximia spectatur: eo maris vbi sordium vacuitas est, & tranquillitas viget, & in saxis ad imam maris sedem adhæréscentibus nascitur, hæc Nerite appellatur. hoc maximè ab Aristotelis. Nerita differt, quod illa magna sit, hæc parua. Nec mirum esse debet Ælianum ab Aristotele & Plinio in pisciũ descriptionibus dissentire, id quod in pletisque facit, Ex paruitate, & formæ pulchritudine Aeliani Neritam esse colligimus eam quæ capiti præfixa est. Punctis nigris elegãter distinguitur, testa intus purpurea, in margine candida. Quòd si quis Neritam inter Cochleas reponere voluerit non valde refragabor.

Lib.13.cap.23.

De Cochleis.

CAPVT XXVI.

PERMVLTA Cochlearum sunt genera. Aliæ terrenę sunt, aliæ aquatiles, & hæ vel in aqua dulci, vel in mari degentes. Horum trium generum meminit Dioscorides, vnicuique peculiares vires tribuens. κοχλίας χερσαῖος εὐστόμαχος, δύσφθαρτος. Cochleę terrestres stoma-

Lib.2.cap.11.

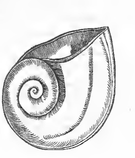
macho vtiles sunt,& non facilè corrumpuntur. Et mox: καὶ ὁ θαλάσσιος ὁ εὐστόμαχος, καὶ εὐέκκριτος: ὁ δ' ποτάμιος βρωμώδης. Marina stomacho idonea,& facilè aluo excernitur, fluuiatilis verò resipit virus. Totidem Cochlearum genera enumerat Plinius. In eodem genere sunt Cochleæ aquatiles,terrestrésque, exerentes se domicilio, bináque ceu cornua protendentes contrahentésque. De marinis loquitur quum scribit. Echini oua plenilunijs habent hyeme, & Cochleæ hyberno tempore nascuntur. Dioscorides κοχλίου nomine omnes comprehendit addito epitheto. Aristoteles Cochleas terrestres alio nomine distinguit tradit, vocaríque à nonnullis κωχλία. Massarius vir admodum doctus in suis annotationibus in nonum librum Plinij existimat Cochleas à Græcis appellari στρόμβους, id est, Turbines. Eius hæc sunt verba: Sunt autem Cochleæ inter testacea, quæ sanguine carent. Verùm aliæ aquatiles, aliç terrestres sunt, quç item in plures species distinguntur. Aquatiles Cochleç sunt, quæ Grecè strombi, Latinéque turbines communi alio nomine nuncupantur, quod ex amplo in tenue deficiant in vertiginem torti. Sed ille mea quidem sententia fallitur. Nam strombi à Cochleis secernuntur, vel ipso Plinio autore, qui in piscium marinorum catalogo, seorsum Concharum genera & strombos recensuit. Et alio in loco pro diuersis ponit. Quartanis Cochleç fluuiatiles in cibo recentes. Deinde: Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Reuera Cochleç τῶν στρομβωδῶν nomine concluduntur, verumtamen στρομβώδη καὶ στρόμβοι multò latiùs patent. Nam στρομβωδῶν nomine intelliguntur etiam, quç in longum turbinē desinunt, & in anfractus contortū, à quibus differunt Cochleç, quod testa quidem sint clauiculatim intorta, sed rotūda & non in longū protēsa: dicuntur enim κοχλίαι, quòd habeant τὰ ὄστρακα κυκλοτερῆ. στρόμβοι verò etiā dicuntur, quibus testa quidē in turbinem desinit, etiam si clauiculatim contorta non sit, vt ex superioribus strombis quos depinximus pespicuum fit. Quod si quando apud autotes confundantur hç significationes obseruandū est prçter rerū ipsarū naturam id fieri. Id silentio prçteriri non debet, quod κόχλος apud Aristot. Vmbilicus à Gaza conuertitur, perinde ac si quędam alia species esset. Sed hoc vocabulo nullus veterum Latinorum, quod sciam, pro Cochleç specie vsus est prçter Ciceronem LIB. II. de oratore. Sepe ex socero meo audiui quum diceret, socerum suum Lęlium semper ferè cum Scipione solitum rusticari, eósque incredibiliter repuerascere esse solitos, cùm rus ex vrbe tanquam ex vinculis euolauissent. Non audeo dicere de talibus viris, sed tamen ita solet narrare Scęuola, Conchas eos & Vmbilicos ad Caietam, & ad Lucrinum legere cōsueuisse. Neq; sum nescius doctos homines Vmbilicos, paruos rotūdósq, lapillos & politos interpretari qui in litoribus reperiūtur. Alij vel ad lapi-

Lib. 9. cap. 32.

Lib. 32. cap. 11. Cap. 10. eius. libr.

dem vel ad Concham, vel ad herbam referunt. Verùm ad herbam referre ineptum est, cùm Vmbilicus herba in vmbrosis & præhumidis locis proueniat. Quid lapilli parui similitudinis cum Vmbilico habeant, non video. Quare Cochleæ speciem per Vmbilicum intelligendam puto, quod facilè sibi persuaserit is, qui ea quæ de Vmbilicis deinceps dicentur, attentè legerit.

De Cochlea quæ in oleario vsu erat.

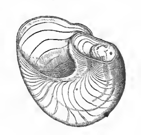
CAPVT XXVII.

COCHLEA Hæc rotunda est, & testa intorta & magna admodum, adeo vt sit quæ aquæ quatuor libras capiat. Ob id eam esse puto, quam Plinius memoriæ mandauit in oleario vsu fuisse, quòd ea oleum decapularent, vel ea in vsus quotidianos oleum haurirent, cuius figura ad id percommodè quadrat, quemamodum vasis eius, quod arytænam vocant, veluti rostro prominentiore ad hauriendum, fundo cauo & capaci ad retinendum. Huiusmodi Cochleam etiam aurifices, additis ansa & basi in vrceos efformant eleganti artificio, quod eam contra venena aliquid valere credant.

Lib. 32. cap. 11.

De

De Cochlea margaritifera vulgò dicta.

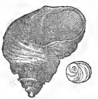

CAPVT XXVIII.

COCHLEAM Hanc margaritiferam, quæ ex India, & sinu Persico adfertur vulgus appellat, quia vnionum colore fit, & splendore. In ea verò vniones non reperiuntur, sed in iis quę conchis binis constant, vt iam ostendimus. Auro argentóque hęc includitur in poculorum speciem. Ex eadem in frusta dissecta, imaguncul ę, globuli ad nuncupandas preces, monilia conficiuntur. Sunt qui hanc secundam esse Nautili Conchæ speciem tradunt, sed falsò, vt ex Aristotele dilucidè colligitur his verbis. Ἔτι δ' ἄλλοι δύο ἐν ὀστρέοις, ὅ, τε καλούμενος ὑπό τινων ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικὸς, ὑπὸ ἐνίων δὲ ᾠὸν πολύποδος. Τὸ δ' ὄστρακον αὐτοῦ ἐστὶν οἷον κτεὶς κοῖλος, καὶ οὐ συμφυής. Οὗτος νέμεται πολλάκις παρὰ τὴν γῆν, εἶθ' ὑπὸ τῶν κυμάτων ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ περιπεσόντος τοῦ ὀστρέου ἁλίσκεται), καὶ ἐν τῇ γῇ ἀποθνήσκει. εἰσὶ δ' αὐτοὶ μικροὶ, τῷ εἴδει δὲ ὅμοιοι, ταῖς βολιταίναις, καὶ ἄλλος ἐν ὀστράκῳ, οἷον κοχλίας, ὃς οὐκ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ' ἔστιν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε προτείνει τὰς πλεκτάνας. Prȩter dicta Polyporum genera duo sunt Conchis indita, quorum alterum à quibusdam nautilus & nauticus vocatur, ab aliis ouum polypi. Testa ipsius similis est Pectini cauo, & ei nō cohęret. Sępiùs iuxta terram pascitur. Vnde euenit vt fluctibus iactatus in terram deiiciatur, cúmque testa exciderit capiatur & in terra emoriatur. Sunt autem parui & specie similes Bolitenis. Alterum genus veluti Cochlea in testa latet, nec vnquam egre-

ditur, sed sua interdum brachia exerit. Primùm stupidi est non animaduertisse Aristotelem duo tantùm Polyporum genera conchis conclusa constituisse, vt ex verbis eius liquet, contra cuius mentem autor lib. de aquatilibus tria ponit. Tertia, inquit Nautili species ab Aristotele prodita. Sed hæc secunda quam adfert, Nautilus Aristotelis esse nequit, neque enim Pectini cauo vlla ex parte comparari potest. Deinde cùm Nautili corpore sint exiguo, trahere concham tantæ magnitudinis non possent. Hoc non est artificiosè fingere: Qui enim fingit saltem probabilia debet dicere. Neque concha nauplij quam depinxit Plinius, esse potest, vtpote cuius figura ab hac con- *Lib.9.cap.30.* cha alienissima sit. Nauigeram similitudinem & aliam in Propontide sibi visam prodidit Mutianus: concham esse acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata: in hac condi nauplium animal Sepiæ simile.

De Cochlea cælata cum suo operculo

CAPVT XXIX.

IN Mari permultæ sunt Cochlearum formæ. Hoc genus quod proponimus ad Turbinum speciem accedit. A nostris, Prouincialibus, & Hispanis *Scaragol*, vel *cagarolo de mar* nominatur, quòd ad Cochlearum terrestrium quas *cagaroles* vocant, formam accedat. Testa est turbinata, & satis longa, cælaturis inæqualis & scabra, spissiore quàm in Cochleis terrestribus, intus læui. Operculum spissum est, rotundum, superiore parte non asperum, in qua voluta expressa est, vel figura turbinis Cochleæ clauiculatim intorti. Intus, qua scilicet parte carnem Cochleæ contingit, tuberosum est, & inæquale, rubri

co-

coloris. Partibus internis hæc Cochlea à terrestribus non differt. Carne est dura, & ad concoquendum difficili. Succum salsum gignit, venerem extimulat. Elixa melior est. Testa in aceto macerata, superiore veluti cute vel crusta spoliatur, redditúrque Cochleæ margaritiferæ modo splēdens, nitida & vnionis modo colorata. Sunt qui Cochleam quā hîc exhibemus, Vmbilicum appellent, sed non sine errore, vt perspicuum fiet, quum docebimus qui sint Vmbilici, & quid à cæteris Cochleis differant.

De Cochlea Echinophora.

CAPVT XXX.

PARVIS Buccinis figurâ similis est hæc Cochlea, quam echinophoram ab asperitate nominamus: tota enim tuberculis, siue aculeis conspersa est. Operculo, succo, substantia, à paruo Buccino non differt.

De Cochlea Cylindroide.

CAPVT XXXI.

NATVRA Adeo fœcunda est in turbinatorum & Cochlearum varietate, vt omnes nominibus exprimere perdifficile sit, quod etiam veteres non fecerunt, alioqui rerum indagatores seduli, & in nominibus inueniendis fœlices. Nos tamen distinctionis gratia,

atque vt aliæ ab alijs internoſcantur, nomina ponimus quæ præſertim figuram exprimant, vt in ea facimus quæ hîc à nobis proponitur, κυλινδροειδής que vocatur, à figura cylindro proxima. Pyramidem etiam refert. Pyri modo turbinata eſt, punctis varijs notata, Pollicis craſſitudinem vix vnquam ſuperat.

De Cochlea læui turbine obtuſo.

CAPVT XXXII.

LÆVIS Eſt & polita admodum Cochlea iſta atq; in turbinem longiuſculum deſinês, ſed obtuſum. Operculo tegitur. Teſta eſt craſſiore quàm cæteræ, carnéque minus dura. Frequentiſſimè circa Lerinum inſulam capitur.

De Cochlea depreſſa.

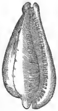

CAPVT XXXIII.

OPERCVLVM Cochleæ cælatæ refert Cochlea quam hîc repræſentamus quæ concaua eſt, & carnẽ intus habet. Simillima eſt cochleis terreſtribus, quæ aliquando in terra effoſſa reperiuntur. Altera parte plana eſt, altera excauata in voluminibus, quæ initio parua paulatim creſcunt ad foramen vſque.

De

De Concha Veneris, siue Murice Mutiani.

CAPVT XXXIIII.

HERMOLAVS Barbatus Plinij locum LIB. XXXII. emendans, pro Veneti cymbia, legi posse censet Veneriæ, Senecam citãs. Venetię, inquit, Spondyli & Ostrea, Venereę Conchæ nusquam alibi mentionẽ factã fuisse scio. Eam esse puto quæ apud Gnidiorum Venerẽ colebatur, vnde Concha siue Cochlea Venerea dicta sit, quam describit Plinius ex Mutiano, qui Muricem appellabat. Mutianus, inquit, Muricem esse latiorem Purpura, neque aspero, neque rotundo ore, neq; in angulos prodeunte rostro, sed simplice Concha, vtroque latere sese colligente: quibus inhærentibus plenam ventis stetisse nauem, portantem nuncios à Periandro, vt castrarentur nobiles pueri, Conchásque quæ id præstiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Quum descriptionem nulli alteri meliùs quadrare contenderim, quàm ei Conchæ, quam *Porcelaine* vocamus, nonnulli læuigatoriam, quia læuissima est testa, qua mulieres nostræ ornamenta quędã sua linea, in amylo aqua multa diluto, lota, deinde exsiccata poliũt, adeo vt splendeant. Eadem Itali atq; Gręci hodie chartas lęuigant, quod & Plin. olim factitatum fuisse memorat. Scabritia, inquit, chartæ læuigatur dente Concháve, sed caducæ literæ fiunt. Cõcha ista oui figura est, Purpura maior & latior. sunt enim quæ in magnã amplitudinẽ accrescãt, testa læui, in cuius extremo vtroq; foramẽ est, alterũ cibi capessendi gratia nõ asperũ, nõ rotundũ, sed parum prominens, nõ tamen in angulos procurrens,

Lib. 9. cap. 25.

Lib. 13. cap. 12.

alterum ad excrementa reiicienda, concha simplice atq; vna vtrinq, sese colligente, quod vt intelligas, concipias animo conchã simplicem per planum extensam: deinde vtranque in partem reduci & complicari, ad rotundã siue ouatam concham efformandam, duobus extremis, quæ prius in plano opposita iacebant, nũc inter se iunctis & cohęrentibus, dempta rima quæ denticulis asperiuscula est, qua parte cõpressa est, & saxis adhęret in mari Rubro, & Oceano. Hac eadem parte nauibus vel earundem clauo affigi puto, atq; earum cursum remorari, estque Remorã Mutiani, cuiusmodi plures cùm inhæsissent, vt iam ex Plinio dictum est, plena ventis stetit nauis, portãs nuncios à Periãdro, vt castrarentur nobiles pueri, ob eámq; causam Conchę eæ apud Gnidiorum Venerem colebantur. Testa dura est admodũ, inde agnoscas quòd nunquam eam arrosam comperias, quemadmodũ in alus testaceis, quę à tineis vel aliis eiusdem generis bestiolis marinis corrosa vel perforata sępe videas. Tota intus cãdida est, foris varietate colorũ insignis, in diuersis cõchis. Huic Cõchę perforatę in altero extremo multi hodie claues appẽdunt, & zonę accõmodãt, ob Conchę elegantiam & læuorem, ob quẽ nihil sordiũ colligit, neq; vestes atterit. Eandẽ aurifices in duo secant, & cochlearia conficiunt. Huius aliquis est in medicina vsus: nam reperitur in descriptione pilularũ de bdellio, ad alui fluxus constringendos, & intestinorum, atq; vteri vlcera, sed pharmacopœorum vulgus pro Concha venerea, Pectines vsurpat. Ex ea dentifricia optima parantur. Vtilis est ad vlcera canthi oculorum, & ad ægylopas, reficcandi vim habet insignem sine caliditate.

De secunda specie Conchæ Venereæ.

CAPUT XXXV.

CONCHAM Hanc raram non possumus nõ vocare Conchæ venereæ speciem, ob magnam & figuræ, & naturæ affinitatem: est enim oui figura, Concha simplice vtrinque sese colligente. Vtrinque foramen vnum habet, inter hæc rimam. Ad vlcera, & ad alia exsiccanda

non

non minus probanda,quàm ſuperior,varia quoque eſt, ſed ita maculas inſperſas non habet,ſed pro his lineolas,teſta eſt tenuiore & minore,magiſque perſpicua.

De tertia ſpecie Conchæ venereæ.

CAPVT XXXVI.

CONCHÆ Hoc genus non minùs venereis Conchis ſubiici poteſt,quàm ſecundum, ob teſtam vtrinque ſeſe colligentē,& rimam inter foramina duo. Parte qua plana eſt,compreſſa eſt magis quàm ſupradictæ, altera magis rotunda. Maculis rotundis notata eſt, durior & ſpiſſior ſecunda,colore candido.

De quarta ſpecie Conchæ venereæ.

CAPVT XXXVII.

PARVA ſemper manet hęc Concha,quæ ſuperiorum modo rimam haber,& nulli rectiùs quod Concharum venerearum generi ſubiici poteſt. Parte altera plana eſt,altera in tumorem elata, in qua circulus eſt aurei coloris, alioqui tota foris candida eſt, intus cærulea. Teſta eſt valde dura,eadem vi exſiccandi prædita qua ſuperiores.

De Vmbilico.

CAPVT XXXVIII.

DIXIMVS ex Ciceronis loco qui est LIB. II. de oratore, Vmbilicos esse Cōcharū siue Cochlearū species, id quod verum esse indicat ipsa rerū narura, quę nobis, à turbinatis, cōchis, cochleisq; omnibus speciē diuersam exhibet earū, quę ptæter foramen illud quo Cochleæ saxis inhęrent, quóq; corpus exerūt: altetū habēt Vmbilico ita similē, vt nullus sit qui has viderit, qui negare possit vmbilicatas merito vocari. Id foramen profundum conuolutionū veluti centrū est, vel circa quod anfractus Cochleę cōuoluuntur veluti circa περιχόχλιον. Hac de causa Vmbilicus vocatur: nā μεταφορικῶς vmbilicus dicitur, quicquid in aliqua re mediū est. Hic vmbilicus in Cochlea quā hîc exhibemus, manifestissimus est. Cochleæ quam cælatam prius nuncupauimus similis est, figurâ differt colore & cælaturis: nam picta quidem est variè, quod lineas quasdam purpureas habet, alibi vnionum more splendet, nihilominus tamen tota testa læuis est, densa ac spissa, lumine immisso varietatem colorum iucundam repræsentans.

De Vmbilico vario, & de paruo.

CAPVT XXXIX.

ECCE Vmbilicum priorem mira varietate à natura distinctum, scilicet, nigris, rubris, & albis tuberculis coralorum omnium colorem & natutam referentibus, superiore parte latior est, mox in turbinem breuem desinit. Alter Vmbilicus est valde exiguus ciceris magnitudine, aliquando paulò maior, qui in spongiis reperitur, veluti

granu

granulis rubri corali æmulis conspersus. Inter vmbilicum & foramen quo corpus exerit, testam incisam habet. incisuræ operculi vice sunt.

De Cochlea vmbilicata cum operculo suo.

CAPVT XL.

COCHLEA Hæc in magnitudinem satis insignem accrescit, quæ turbinata est, & in medio vmbilicata. Variæ vario sunt colore: aliæ enim nigricant, aliæ corneo sunt colore, aliæ maculosæ. Proximè accedunt ad formam cochlearum terrestrium paruarum, quæ conglomeratæ fœniculi crassioribus caulibus adhærent, quæ etiam præter reliquarum cochlearum terrestrium naturam vmbilicatæ sunt, carnéque sunt bona.

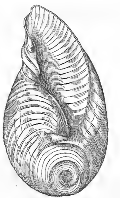
De alia Cochlea vmbilicata.

CAPVT XLI.

INTER Cochleas vmbilicatas ea quoque fuerit, longior, & multis anfractibus contorta, quorum longitudo & obliquitas in causa est, quominus vmbilici extremum perspici possit. Testa læuis est, & quasi cornea, vel vnguium substantiæ similis.

De Cochlea rugoſa & vmbilicata.

CAPVT XLII.

TOTA Huius Cochleæ teſta rugas per tranſuerſum ductas habet, ita elatas vt ſtriata dici poſsit, colore intus eſt albo, foris flaueſcente, valde fragili. Turbinis clauiculæ in acumen non deſinunt. pars ſuperior longius procurrit. Foramen valde apertum & longũ. Hanc tertiam eſſe nautili ſpeciem ab Ariſtotele proditam falſò tradidit author lib. de aquatilib. duas enim tantùm polyporum ſpecies conchis concluſorum ponit Ariſtoteles, vt ante oſtendimus. Neque vllus eſt qui viderit in ea Concha Nautilum, qui minor eſt, quàm vt tantam Concham ſecum trahat, cuius etiam ſtructura à facili natatione aliena eſt, ob tranſuerſas rugas, cùm in marinis animantibus hoc diligentiſsimè cauerit natura, ne quid eſſet, quod natationi moram aut impedimentum afferret.

Priore

GVLIELMI RONDELETII DE INSECTIS ET ZOOPHYTIS LIBER.

Quæ dicantur ἔντομα & ζωόφυτα.

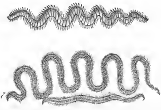
CAPVT I.

POSTVLAT Ordo vt explicatis tribus piſciū ſanguinis expertium generibus, ſcilicet, Mollibus, Cruſtaceis, & Teſtaceis, ad quartū aggrediamur, quo cōtinentur ea quę inſecta nominātur, nō perinde nota in mari ac in terra, & aquis dulcibus, quorū eā ob cauſam tractatio vniuerſè magis quā ſpeciatim & à veteribus & à recētioribus explicata ſit. Cur autem ἔντομα, id eſt, inſecta nominentur, & quæ ſint, ſic declarat Ariſtoteles. ἔστι δ' ἔντομα, ὅσα κατὰ τοὔνομά ἐστιν ἐντομὰς ἔχοντα, ἢ ἐν τοῖς ὑπτίοις, ἢ ἐν τοῖς πρανέσιν, ἢ ἐν ἀμφοῖν. καὶ οὔτε ὀστῶδες ἔχει κεχωρισμένον, οὔτε σαρκῶδες, ἀλλὰ μέσον ἀμφοῖν. τὸ σῶμα γὰρ ὁμοίως καὶ ἔσω καὶ ἔξω σκληρόν ἐστιν αὐτῶν. Sunt inſecta quæ, vt nomen ipſum declarat, inciſuras parte ſui vel ſupina, vel prona, vel etiam vtraque habent, nec oſſeum quicquam diſcretum, aut carneum, ſed quiddā inter hęc ipſa medium continent, quippe quæ corpore pariter intus, foriſque duro conſtent. Cum his miſcemus Zoophyta, id eſt ea quæ nec animalium nec fruticum, ſed tertiam ex vtroque naturam habent, quæ Latinè nominare non poſſumus niſi plantanimes, aut plātanimalia dicamus. Quorum nonnulla Ariſtoteles inter teſtacea recenſet, vt Tethya, & Stellas, quę quia duro corio integūtur cum teſtaceis, quia mediâ ſunt inter plantas & animalia naturâ, cum Zoophytis explicari poſſunt. Porrò eodem libro inſecta & zoophyta coniungimus,

Lib. 4. de hiſt. cap. 4.

quòd quædam ſint Zoophyta, quæ ad inſectorum, & quædam inſecta, quæ ad zoophytorum naturam accedunt. Ab his ad ea vſque deuenìemus, quæ prorſus animantia non ſunt, quæque plantis omnino ſimilia, atque omnis naturæ animalium expertia, in quo genere ſunt ſpongiæ.

De ſcolopendris marinis.

CAPVT II.

QVVM De Beluis marinis ageremus Scolopendram cetaceam deſcripſimus ex Æliano. Nunc de alia dicimus quæ ex inſectis eſt, terreſtri ſcolopendræ ſimilis, de qua hæc Ariſtoteles prodidit. Εἰσὶ δ' σκολόπενδραι θαλάσσιαι, παραπλήσιαι τῷ εἴδει ταῖς χερσαίαις. τῷ δ' μεγέθος μικρῷ ἐλάττους. γίνονται δ' περὶ τοὺς πετρώδεις τόπους, τῷ δ' χρώματι εἰσὶν ἐρυθρότεραι, καὶ πολύποδες μᾶλλον, καὶ λεπτοσκελέστεραι τῶν χερσαίων. οὐ γίνονται δ' αὐταὶ, ὥσπερ οὐδ' οἱ ὄφεις ἐν τοῖς βαθέσι σφόδρα. Scolopendræ marinæ aſpectu terrenis ſimiles ſunt, magnitudine paulò inferiores, gignuntur in ſaxoſis locis, colore magis rubro ſunt, pedum numero terreſtres ſuperant, ſed cruribus ſunt gracilioribus, ſerpentum more non in altis gurgitibus naſcuntur. Nos ſpecies duas hîc proponimus, prior minor eſt, colore planè rubro, dodrantali magnitudine, in ſaxoſis locis degit. A capite ad caudá vtrinque pedes habet plurimos, in flexus & volumina ſeſe contorquet, nunc longior, nunc breuior, nunc gracilior, nunc craſsior efficitur. Altera eſt ſuperiore multò longior, vtpote quæ ad cubiti longitudinem accedat, tenuior, colore ad candidum

candidum vergente. A capite ad caudam vtrinque pedes habet plurimos, veluti superior. Huius generis Scolopendras in ventriculo Lacertorum marinorum, & Acuum sæpe reperi, & sæpe ex ore extraxi, quod maximo est argumento huiusmodi pisces iis vesci sine pernicie. Præterea eas non in litoribus, aut in litorum saxis, sed in alto mari, vt Lacertos & Acus, viuere.

De Verme μικρορυγχότερῳ.

CAPVT III.

ET In terra, ita in mari vermium nulla sunt genera. Sed in mari nonnulli vermes sunt huiusmodi, vt nulla alia pictura, quã linea vna continua exprimi possint. Nam adeo indiscretas partes internas & externas habent, vt pili tantùm crassiores siue carnosi esse videantur, quos animalia esse neges, nisi motu cieri agitarique cõspexeris. Nos de duobus generibus tantùm hîc agimus, quos sæpe inter maris purgamenta reperimus. De quibus etiamsi nihil, quod sciam, à veteribus scriptum sit, tamẽ committendum non est, vt silentio prætereantur. Etenim existimare debemus permulta adhuc superesse in rerum cognitione, quæ veteres latuerint, quod natura tam fœcunda sit, vt multis sæculis omnia humano ingenio comprehendi nullo modo possint, quã maximè de causa ad diligentem rerum inuestigationem incitari debent præclara ingenia, plurimúmque ab eorum opinione dissentire, qui veterum inuentis nihil addi posse credentes, ad ea tanquam ad Sireneos scopulos consenescentes, nihil vnquã laude dignum præstare possunt, neq; bonas literas vlla ex parte promouẽt. Ab horum opinione alienissimus, cùm experientia ipsa me docuerit, in anatome corporis humani, in plãtarum stirpiúmque cognitione, in marinis terrenísque animantibus, atque aliis plurimis rebus esse quædam adhuc penitus incognita, quædam non satis explicata, quicquid otii per docendi, medendíque munus nancisci possum, id omne ad ea perscruranda & literarum luce illustranda confero. Sed ad Vermes redeo, quorum prior quem hîc exhibemus, curé molli contegitur, tota incisuris constante: os vel rostrum obtusum est, parumque prominet, vnde μικρορυγχότερον cognominauimus.

Aliis rostrum deest, sed foramē tantū habent, capessendi cibi gratia. Totus vermis digitali est magnitudine, minimi digiti crassitudine.

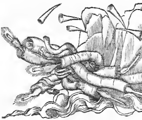
De Verme μακρορυγχοτέρῳ.

CAPUT IIII.

IN Luto maris, & marinorum stagnorum viuere comperimus eum vermem, quem hic depinximus, qui superiore multò longior est: nam aliquando duorum cubitorum magnitudinem æquat, pollicisque crassitudinem. Farciminis longi figuram refert. Rostro est multò longiore quàm superior, simili hippocampi rostro, vnde μακρορυγχότερον nuncupauimus. Intus longum duntaxat ventriculi, vel intestini ductum habet, aqua & luto pleni. vnde perspicuum est his tantùm vesci.

De vermibus in tubulis delitescentibus.

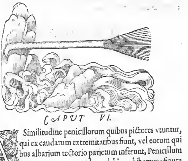
CAPUT V.

NASCVNTVR In saxis marinis, & super cōcharū vetustarū testas, tubuli vel siphunculi testacei, rotundi asperi, candidi, intus læuissimi, quorum alij recti sunt, alij contorti & replicati. In his procreantur & viuunt vermes, qui foras se exerunt hauriendæ aquæ gratia. Hi colore, substantia, scolopendræ rubræ similes sunt, figura & magnitudine nonnihil differunt: longissimi enim digiti magnitudinem non excedunt. Pars posterior folij myrtei modo in acutum desinit.

Priore

Priore parte vtrinque pedes habent, veluti scolopendræ, vnde fistula prominet in extremo obtusa tubæ modo, & perforata, qualem in asilo marino depingemus, eâ aquam trahit. Horũ vermiculorum testa pharmacopœi nostri vtuntur, in compositione vnguenti citrini pro dentali. Huic similẽ testam etiam dentale vocant, quo in eodem vnguento vtũtur. Huiusmodi aliquot picturæ superiori aspersimus.

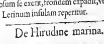
De Penicillo marino.

CAPVT VI.

A Similitudine penicillorum quibus pictores vtuntur, qui ex caudarum extremitatibus fiunt, vel eorum qui bus albarium tectorio parietum inferunt, Penicillum marinum vocamus, id quod hîc exhibemus: figura enim aptißimè quadrat vt apparet. Tubulus est testaceus molli quadam & laxa substantia saxis alligatus, ita vt aquarum, vndis cedat, & agitetur. In cauo carnosum quiddam continetur, colore vario: est enim quoddam flauum, alia alio colore perfusa sunt. Quum id carnosum se exerit, frondem expãdit, vt in pictura expressi. In saxis circa Lerinum insulam reperitur.

De Hirudine marina.

CAPVT VII.

IN Mari Hirudo & marinis stagnis viuit, ei quæ in aquis dulcibus nascitur persimilis. Digiti est magnitudine, cetuice est gracilior, cauda paulò crassiore. Os & caudæ extremum Polyporum acetabulis similia sunt, vt eorum adhæsione sese trahant. Corpus infe-

ctorum modo ex multis annulis circulisue constat, sed duriore cute quàm palustres, quod in causa est, cur non ita in globum se contrahere, nec ita se colligere possint, sed caudam tantùm & caput proferũt & retrahunt. Interna omnia continuo ductu producta & indistincta. In luto viuit, virus olet, cibo idonea non est: pisces tamen lutosi & litorales ea vescuntur. In oleo antiquissimo decocta aurium dolorem sedat. In oleo amygdalino, vel chamæmelino, dolorem hæmorrhoidum. In vino, vulneribus neruorum & conuulsionibus vtilis est. Vstæ alopecias cum aceto curant.

De Oestro siue Asilo.

CAPVT VIII.

OESTRVM Siue Asilum marinum vocarunt veteres, neque à voce neque à figura, sed à naturæ similitudine quæ illi est cum terrestri. Oestrus enim terrestris est insecti genus horrisono strepitu, vulgus *tahon*, Latini Asilum vocant teste Virgilio. *Lib. 3. Georg.*

Est lucos Silari circa, ilicibúsque virentem
Plurimus alburnum volitans, cui nomen Asilo
Romanum est, Oestrum Graij vertere vocantes,
Asper, acerba sonans, quo tota exterrita syluis
Diffugiunt armenta,

Lib. 11. c. 16. *Lib. 9. cap. 14.* Nascuntur ait Plinius, interdum in extremis fauis apes grandiores, quæ cæteras fugant. Oestrus vocatur hoc malum. Et Columella tradit nasci in extremis partibus fauorum, amplioris magnitudinis quàm sint apes cæteræ, eósque nonnulli putãt esse reges. Verùm Græcorũ autores οἴστρους appellant, ab eo quod exagitẽt, nec patiantur examina conquiescere. Inde Oestro perciti dicuntur furore correpti. Et οἰστρεῖν & οἰστρηλατεῖν stimulari & concitari significat. Ab huiusmodi natura, bestiola in mari dicitur οἶστρος, id est, Asilus qui Thynnos & Xiphias ita diuexat & concitat, vt in naues aliquando exiliant, atque etiam nonnunquam in litus. Adeò nihil est quod hoste careat. Qua-

lis ver

lis verò sit Asilus marinus pauci nouerunt, quia exiguus est admodum,& raró, vigente tantùm canicula,nec in multis piscibus, sed in Thynnis & Xiphiis,nonnunquam in Delphinis, nec tamen omnibus conspicitur.Eum sic descripsit Aristoteles. Τισὶ δὲ τῶν θυννων οἶστρος γίνεται μὲν περὶ τὰ πτερύγια. ἔστι δὲ ὅμοιος τοῖς σκορπίοις, καὶ δ' μέγεθος ἡλίκον ἀράχνης. Asilus circa Thynnorum quorundam pinnas oritur specie scorpionis,aranei magnitudine.Quæ breuis est,& non satis explicata Asili notio,ex qua Asilum nunquam penitus nossem,nisi sub Thynni pinna quæ ad branchiarum est scissurã affixum conspexissem æstuante canicula.Ergo ex ipsa αὐτοψίᾳ sic fusius depingi potest.Pro ore tubulum siue fistulã habet,pro corporis ratione longam. Vtrinq; sitæ sunt veluti manus duæ quæ ad os flectuntur, sequitur aluus cum incisuris, cui affixi sunt sex pedes,duo qui in extrema aluo sunt, crassiores sunt & longiores,qui sequuntur vtrinq; locati,paulò minores, reliqui duo qui magis in lateribus sunt,omnium minimi.Ore siue fistula,scorpionis terrestris caudæ,pedibus,eiusdẽ brachiis similis est, aluo & magnitudine,araneo.Vt Polypi acetabulis,ita hic ore adhæret parti molliusculæ & pingui sub pinna ita tenaciter, vt auelli integer non possit. Sanguinem exugit hirudinum ritu,vsque dum præ plenitudine decidat & moriatur.Cur in summo tantùm æstu,& caniculæ tempore pisces dictos infestet,id in causa esse puto,quòd æstate tantùm nascatur, autumno pereat. Cur sub pinna hæreat,in causa est partis mollitudo, pinguitudo,& sanguinis copia. Reliquo corpore Thynni cute quidem læui integuntur,sed illi subsunt squamæ duriores. Ex his intelligendus est Plinij locus LIB.IX. Animal est paruum scorpionis effigie, aranei magnitudine.Hoc se & Thynno & ei qui Gladius vocatur,crebrò Delphini magnitudinem excedenti sub pinna affigit aculeo,tantóque infestat dolore,vt in naues sæpenumero exiliant. Dubium non est hæc de Oestro siue Asilo marino dici.Sumpta sunt ex maiori parte ex Aristotele. Οἱ δὲ θυννοι καὶ ξιφίαι οἰστρῶσι περὶ κυνὸς ἐπιτολήν: ἔχουσι γὰρ ἀμφότεροι τηνικαῦτα παρὰ τὰ πτερύγια, οἷον σκωλήκιον δ' καλούμενον οἶστρον ὅμοιον μὲν σκορπίῳ, μέγεθος δὲ ἴσον ἀράχνῃ. ποιοῦσι δὲ ταῦτα πόνον τοιοῦτον, ὥστε ἐξάλλεσθαι ἐνίοτε οὐκ ἔλαττον τὸν ξιφίαν τοῦ δελφῖνος, διὸ καὶ τοῖς πλοίοις πολλάκις ἐμπίπτουσι. Hîc animaduertere licet quàm procul à veritate absit Autor lib. de aquatilib. qui Pediculũ marinum pro Oestro exhibuit,cùm in eodem cõtextu Aristoteles hunc ab illo ita distinxerit,vt imprudentis sit hominis sine ratione à vetere & probatissimo scriptore dissensisse, vel parũ oculati qui Aristotelis locum non viderit,qui est huiusmodi. Ἐν δὲ τῇ θαλάττῃ γίνονται μὲν ἐν τοῖς ἰχθύσι φθεῖρες. οὗτοι δὲ οὐκ ἐξ αὐτῶν τῶν ἰχθύων, ἀλλὰ ἐκ τῆς ἰλύος. εἰσὶ δὲ τὰς ὄψεις ὅμοιοι τοῖς ὄνοις τοῖς πολύποσι, πλὴν τὴν οὐρὰν ἔχουσι πλατεῖαν, & mox τισὶ δὲ τῶν θυννων οἶστρος γίνεται, & cætera quæ ante citauimus. In mari gignuntur

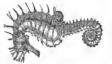
Lib.5. de hist. cap.31.

Cap.15.

Lib.5. de hist. cap.31.

in piſcibus Pediculi,non ex ipſis piſcibus,ſed ex limo, aſpectu ſimiles aſellis multipedibus, niſi quod caudam ampliuſculam habeanr. Et mox. Aſilus circa Thynnorum pinnas oritur,ſpecie ſcorpionis & cætera. Vides perſpicuè ab Ariſtorele Pediculum Aſello multipedi conferri,cui ille Aſilum comparat. Deinde cùm Ariſtoteles tam apertè Pediculum ab Aſilo diſcernat,ille ſine cauſa dubitat,an Ariſtoteles Aſilum à Pediculo,& Pulice diuerſum conſtituerit. Idem autor,inquit de Ariſtotele,videtur Oeſtrum ſeu Aſilum diuerſum à Pediculo conſtituere. Nos verum Pediculum marinum libro de Cruſtatis expreſſimus,in iis enim numerari debet,quod cruſta tenui contegatur.

De Hippocampo.

CAPVT IX.

IΠΠΟΚΑΜΠΟΣ à Græcis dictus, apud Latinos idem nomen retinuit: compoſitum eſt ex dictione ἵππος,quę equum ſignificat, & κάμπη, quæ flexuram: nam ἵππο hîc magnitudinem non ſignificat, quemad modum Marcellus Dioſcoridis inrerpres arbitratus eſt,vt fuſius poſteà demonſtrabimus,ſed figuræ & ſimilirudinis nota eſt: capite enim & inba equum ęmularur, κάμπη verò vox addita,quia repando eſt corpore,& in arcum ſe curuante,prętereà villoſo, & inciſuris multis diſtincto, quemadmodum quę in arboribus & oleribus reperiuntur κάμπαι à Gręcis dictę,à Latinis Erucę, à nonnullis Bruci, ſed nõ ſine errore: eſt enim Brucus aliud inſecti genus. Ergo cùm Hippocampus Erucas maximè cauda referat, reliquo corpore equum, vt pictura exprimir, ἱππόκαμπος optimo iure vocatus eſt. Romani, Illyrici, Genuenſes *Chaual*, Maſſilienſes,& noſtri *Cheual* & *Cheualot* vocant. Veneti Draconem. Nonnulli Gallum marinum. Qui nunc Gręciam incolunt ἀλογάκι. Quidam Salamandram marinam. Hippocampus toto corpore inciſuras habet, dodrantalem magnitudinem non ſuperat,

rat, sæpe minor reperitur, pollicis est crassitudine, rostro oblongo, tubuli modo cauo sine scissura, ab inferiore eius parte operculum foramini opponitur, ad claudendum, vel demittitur ad aperiendum: oculos habet rotundos, satis prominẽtes, in capitis vertice pili erecti sunt, qui adeo tenues sunt vt non in mortuis & exsiccatis, sed in viuentibus tantùm Hippocampis, & natantibus appareant, quemadmodum & qui in reliquo sunt corpore. Toto capite, collo graciliore, ventre protuberante, equo valde similis est. Post oculos quo in loco in cæteris piscibus branchiæ esse solent, pinnulæ duę auriculis similes sunt, maximè ob situm, vtrinque vnica Branchiæ verò nullæ sunt, neque tectę neque detectæ, sed supra dictas pinnulas duo sunt foramina sursum spectantia. Sub ventre rimulas duas habet. Ex vna alui excrementa, ex altera oua foras emittuntur. Cauda reliquo corpore tenuior est, quadrata, cum exochis aculeatis, toto etiam est corpore similiter aculeato, veluti ex cartilagineis circulis compacto, ex quibus aculei extant, membranis intermediis, vt nulla caro appareat. Colore est fusco, punctis albis notato, ventre albicante. Ventriculum pro corporis ratione satis magnum habet, hepar rubrum, similiter oua rubra, cor exiguum. Caudam quouis modo inflectas, & qualem viuo figuram tribueris, talẽ mortuus & exsiccatus seruat. Est profectò & cognitu & aspectu pulcherrimus, iucundissimúsque hic pisciculus, denique huiusmodi vt in eo Naturæ solertiam, atque Dei Optimi Maxi. summum artificium admireris. Ob id summi olim pictores artis suę peritiam in eo ostentarunt, tum ob difficultatem, tum ob elegantiam. Plinius de nobilitate operum & artificum loquens, Hippocampi meminit. Sed in maxima ait, dignatione Cn. Domitij delubro in circo flaminio Neptunus ipse, & Tethys, atque Achilles, Nereides supra Delphinos & Cete, & Hippocampos sedentes. Item Tritones, chorúsque Phorci, Pristes, ac multa alia marina, eiusdem manus omnia, magnum & pręclarum opus, etiam si totius vitę fuisset. Hęc est veri Hippocampi descriptio, quę vt certissima ab omnibus esse iudicetur, quę ab aliis de eo literis prodita sunt refellemus. Primum in eo lapsus est Marcellus Dioscoridis interpres, quod voce ἵππο magnitudinem denotari scripsit in Hippocampo, vt in Hipposelino, Hippomaratbro. eius verba sunt. Credimus olerum & plantarum erucas, quas Gręci κάμπας dicunt, marino pisci à similitudine nomen dedisse. In locustrarum enim genere Hippocampus à veteribus numeratur. Breuem paruúmque piscem scriptor hic esse ait, & nihilominus magnitudinis nota ei coniuncta est. Quod enim Gręci multis in natura ἵππο adiiciunt, grande significat, vt in Hipposelino, Hippomaratbro, & Hippolapatho indicauimus. Sed id sic intelligendum est, vt hoc animal comparatum olerum aut plantarum erucis, grande sit, marinis

verò beluis, aut piscibus breue & paruum. Nec aliud hîc intelligi voluit dicens paruum esse animal. Hæc Marcellus. Primùm à nullo veterum Hippocampus in locustarum genere recensetur: nullus enim est apud veteres recentioresúe Græcos aut Latinos scriptores locus, in quo non solùm disertè id scriptum sit, sed ex quo vel leuissima coniectura, vel suspitio huius rei colligi possit. Deinde voculæ vnius significatione & rei ipsius ignoratione coactus est, à Dioscoride dissentire, friuola quadam excusatione adhibita. Cùm enim scribat Dioscorides Hippocampum θαλάσσιον εἶναι ζῶον μικρὸν, id est marinum esse animal exiguum, tamen ob magnitudinis notam adiectam, ait breue esse animal cum beluis marinis collatum, cum olerum aut plantarum erucis, grande. Quid obstat quæso, quominus ἵππος in compositionem nominum admittatur pro equo? an oportet verba rebus, an res verbis accommodari? Cùm igitur Hippocampus corpore maximè equum referat, cauda erucam, cur non dicemus dictionem ex vtraque compositam, eáque significari paruum animal, cum id disertè scribat Dioscorides, qui & viderat, & penitus nouerat? Anceps est hac de re Andreæ Matthioli sententia, qui in suis in Dioscoridem commentariis duos Hippocampos describit: vnum ex locustarum genere, quod tamen veterum scriptorum nullus tradidit, vt iam diximus, & vt magis perspicuum fiet ex locis quos postea citabimus. Alterum vetum, si modo veram eius picturam expressisset, ea enim in multis à naturali dissidet. Hanc de Hippocampo opinionem nec probat, nec improbat. Non dubito tamen quin si insecti huius naturam & vires, de quibus postea dicemus, penitus prospexisset, expertúsque fuisset, in meam sententiam discessionem faceret. Multò magis ridiculè Hippocampum depinxit autor lib. de aquatilibus. Cùm enim equinum caput & collum ei tribuisset, os ei equi modo rescissum, narium foramina addidit, collum verò caudam, corpus reliquum tam absurdè pinxit vt monstrum potiùs aut cōmentitium quoddam animal exhibuerit, quam Hippocampum. Sed in his redarguendis prolixior esse nolo. De viribus Hippocampi dicamus. Hippocampi crematı cinis exceptus cum liquida pice, aut axungia, seu amaracino vnguento illitus, alopecias replet, ait Dioscorides. Ex quo hæc describit Galenus his verbis Hippocampum animal marinum si totum vsseris, alopeciis prodesse à quibusdam proditum est, ipsúmque videlicet desiccantis esse facultatis, & tenuium partium, aut certè eius cinerem, quem quidam vnguento amaracino commiscent, quidam pici liquidæ, alij veteri adipi suillo. Plura tradit Plinius. Leporis marini veneficium restingunt poti Hippocampi. Et alio in loco inter ea quæ lichenas & lepras tollunt, ponit Hippocampi & Delphini cinerem ex aqua illitum. Et Hippocampi necantur in rosaceo, vt perungantur

Lib. 2. cap. 3.

Lib. 11. simpl. med.

Lib. 32. cap. 5.
Ibidem cap. 7.
Ibidē. ca. 10.

ægri in frigidis febribus. Et ipsi ad alligantur ægris. De Hippocampi ventre venenato solus Ælianus scripsit, hoc modo. Rei piscatoriæ bene periti homines dicunt Hippocampi ventrem in vino decoctum, si quis dederit cuipiam bibere, eum primo ex ea potione acerrimo singultu affici, deinde tussire, & sicca quidem tussi vehementer torqueri: etenim nihil excreare, sed & superiorem ei ventrem intumescere, & calidas fluxiones in summum caput efferri, & verò per nares minutatim defluere, ac pisculentum odorem reddere, simul & oculos eius sanguine suffusos ignei coloris flagrantia laborare, & eorundem oculorum genas inflari, & vomendi quidem cupiditate ardere ferunt, verùm nihil emittere. Quod si natura euicerit, hunc tamen periclitata prius morte in obliuionem & dementiam incurrere. Sin in ventrem inferiorem delapsum fuerit, ipsum omnibus iam membris captum è vita excedere. Ex morte porrò qui euadunt, mente capti aquam summo studio persequuntur. Hanc enim ipsam idcirco expetunt aspicere, tum stillantem audire, quod sanè eis ægritudinis leuationem afferat, & somnum concilict. Itaque ad perennes fluuios, aut ad litora, aut iuges fontes, aut lacus, cōmorationes eis gratæ sunt, cùm tamen non magnopere desyderent bibere, sed & ipsum natare, & pedes aqua abluere eis plurimùm iucunditatis affert. Sunt qui non hæc mala dicant huius bestiæ ventrem procreare, sed Hippocampum algam acerbissimam, ex qua ita afficiatur depasci. Hæc Ælianus de Hippocampi veneno, quo etiamsi hodie nulli vescantur, tamen solo ventre non aliis partibus venenatum crediderim, quod, vt alia animantia omittam, in aliis piscibus euenit. Draco siue Araneus spinis solis, Pastinaca solo radio, Iulides solo morsu venenum infundunt, aliæ partes sine pernicie sunt edules. Quod hanc venenati ventris causam quidam ad algam referunt, id non verè dicitur: neque enim alga vescitur Hippocampus, vt oris structura demonstrat, sed aqua tantùm & luto. Neque alij multi pisces alga victitantes perniciosi sunt, sed quidam ex his optimi, vt scarus, atque saxatilium maior pars, quorum intestina non reiiciuntur. Vt Hippocampi venenum, ita eiusdem remedium docet Ælianus. Solertia, inquit veterani piscatoris, & ad res maritimas bene prudentis, salutaris etiam repertus est Hippocampus, is & Cretensis erat, & filios piscatores admodum adolescentes habebat. Accidit, vt hic piscator Hippocampos simul cum aliis pisciculis caperet, & per adolescentes à rabida Canicula morderentur. Cum eorum in Methyna Cretensi ad litus iacentium vicem dolentes spectatores interficiendam caniculam censerent, & illius iecur medicamentum ad rabiem edendum iuuenibus. dandum esse, alij consulerent à Diana salutem petendam esse, semel pi-

Lib. 11. cap. 5?

ſcator eos de conſiliis quæ adferrent, laudatos dimiſit, & Hippocamporum exenteratorum alios aſſos eis comedendos dedit, alios in acetum & mel contriuit, iiſque morſus vlcera obligauit, atque hominum adoleſcentium rabiem vicit, eóſque ad incolumitatem tantam reſtituit. Hæc Ælianus de remedio aduerſus canis rabidi morſum ex Hippocampo petito. Quod mihi cum ratione coniunctum eſſe videtur: Venenum enim veneno alio expugnatur, & ſæpe, vt ait Auſonius, Bina venena iuuant. Quare cùm ob canis rabidi morſum ὑδροφοβίᾳ ægri laborent, rectè malum hoc curatur Hippocamporum cibo qui ὑδροφιλίαν inducit. Ad pellendos vermes plurimùm valere mihi indicauit Græcus quidam ſi toſti ſumendi dentur, cum aqua abſinthij, vel portulacæ, vel vino.

De Stellis marinis.

CAPUT X.

Ἀστὴρ Ab Ariſtotele vocatur marinum animal, à Plinio ſtella, à ſimilitudine ſtellarum pictarum, de qua pauca ab iis ſcripta ſunt. Ὁ δὲ χαλούμενος ἀστὴρ, inquit Ariſtoteles, οὕτω θερμός ἐστι τὴν φύσιν, ὥσθ᾽ ὅτι ἂν λάβῃ παραχρῆμα ἐξαιρούμενον διέφθον εἶναι. φασὶ δὲ καὶ σίνος τοιοῦτο τῷ εὐρίπῳ τῶν πυρραίων μέγιστον εἶναι. τὴν δὲ μορφὴν ὅμοιόν ἐστι τοῖς γραφομένοις. Quæ ſtella vocatur adeo naturâ calida eſt, vt omnia contacta protinus decoquat, detrimento etiam ſummo Echinis Euripi Pyrrheni eandem eſſe confirmant. Forma eius ſtellis quæ pinguntur ſimilis eſt. Plinius. Præter hæc claros ſapientia autores video mirari ſtellam in mari, ea figura eſt, parua admodum, caro intus, extrà duriore callo. Huic tam igneum feruorem eſſe tradunt, vt omnia in mari contracta adurat, omnem cibum ſtatim peragat. Hæc vera eſſe alio loco confirmauimus. Sed plura ſtellarum genera experientia nobis comperta ſunt, quæ ordine à nobis deſcribentur. Hæc illis omnibus communia ſunt. Radiis quinque conſtant, qui ex multis particulis, tanquam ex multis vertebris componuntur, vt in aqua mobiles eſſent. in quorum medio oris ſitus eſt, & quinque dentium, vt in Echinis. Excrementorum nullus exitus apparet. Ore igitur Vrticarum more excerni quæ ſuperuacua ſunt arbitror. Duriore corio ſiue callo, vt loquitur Plinius, omnes integuntur: ob eam cauſam Ariſtoteles cum Teſtaceis aliis recenſuit. Nos inter Inſecta & Zoophyta reponimus, quia ad eorum naturam accedunt, inciſuras enim

mul

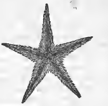
Li. 5. de hiſt. anima. cap. 15.

Lib. 9. cap. 60.

multas in radiis habent, vixque perfecta animalia dici possunt, imo Plinius fructici similiora facit. Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, vt Holothuriis, Pulmonibus, Stellis. Sunt multæ earum differentiæ. Quædam magnæ sunt, quædam paruæ quæ nunquam magis accrescunt, aliæ aculeatæ, aliç læues, aliç ab aliis breuitate longitudinéque radiorum distant, aliæ radiorum appendices, & quasi ramos multos habent, aliæ iis carent. Postremò aliæ rubescunt, aliæ flauescunt, aliæ nigricant, aliæ cinereæ sunt. Hæc de Stellis in vniuersum.

Lib.9.cap.47.

De Stellæ prima specie.

CAPVT XI.

PRIMÆ Stellæ non magnitudinem sed figuram veram repręsentamus: eius enim brachia siue radij pedis longitudinem ęquant. Duro quidem corio integitur, vt Holothuria, sed aspero, radij enim vndique aculeis muniuntur mobilibus, quales in Echinometra videre est. Idem radij excauati sunt, ex quibus carnosę appendiculę depēdēt, quales in vrticis quibusdam cernuntur. In radiorum medio os est sine gula. Inde alimentum in quinq; partes distribuitur, vt in Echinis. Internę partes omnes indiscretę sunt vt in Vrticis. Radiorum particulę vinculis tenuibus connexę facilè disrunpuntur. Hęc Stella, & parua echinara aspectu pulcherrimę sunt, potissimum corio suo spoliatę, ob exquisitam & miram partium compagem. Virus olent. Ex his quędā cinereę sunt, alię flauescunt. sola mollis, internáq; pars edēdo est, à nostris tamen negligitur, nec vnquam in mensas admittitur. Nullus etiā veterum eam pro cibo habuit. Græci quidam hodie Σταῦρον vocāt hāc Stellam, σταῦρον, opinor, volentes dicere, quòd pali lignei fixi & erecti modo (id enim significat vox Gręca) radios habeat.

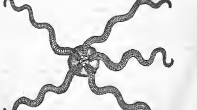
De Stella pectinata.

CAPVT XII.

INTER Stellas magnas hęc quoq; reponēda est, vt pote cuius radij ad pedis lōgitudinē attingāt. Superiori similis est, iis dēptis quę sequūtur. Radij circa rotūdū corpus dispositi, in exortu suo angulū acutū nō cōstituunt, sed obtusum. Aculei quibus latera muniuntur rari, recti, pectinatim dispositi, vnde pectinatam Stellā appellauimus. In totius corporis centro Stellula quædam expressa est, à cuius ambitu lineæ quinq; per medium radiorum ad extremum vsque protensę sunt. Radij initio satis lati sunt. Rara est hęc secunda Stellæ species. Ore, dentibus, vita, moribus, facultatibus aliis similis est.

De Stella læui.

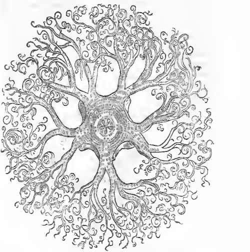
CAPVT XIII.

QVEMADMODVM In Raiarum, Cochlearum, Turbinum, Cancrorum, ita in Stellarum varietate lusisse videtur natura. Hanc igitur ab aliis iam descriptis multis notis distinxit: est enim prorsus læuis, aculeisque

omni

omnibus atq; aſperitate deſtituta. Radij longi ſunt, rotundi, flexibiles, muriũ caudis perſimiles, eorũ integumentũ cortici ſerpentũ ſimile eſt, & ob nigrarũ albarũmq; macularũ varietatẽ ſpectatu iucundũ. In medio corporis trunco circulus cernitur, intra circunferentiã quinq; maculis rotũdis, & inter has Stellulę picturã diſtinctus. à cuius circũferentia quinq; radij exoriũtur. Oris cõpoſitione, victus ratione, à cæteris nõ differt. Brachiorũ lõgitudine & vario flexu celerrimè natat. Edulis nõ eſt. Ea ad peritonæi rupturã cũ ononide fœlici ſucceſſu vti poſſumus.

De Stella arboreſcente.

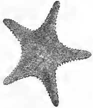

CAPVT XIIII.

IMMENSA Et ſummè admirabilis Dei potentia atque ſolertia in rebus cæleſtibus, úſque quæ in aëre & terra fiunt, maximè verò in mari, in quo tam variæ & ſtupendæ rerum formæ conſpiciuntur, vt quærendi & contemplandi nullus vnquam futurus ſit finis. Harum vel illud exemplũ eſſe poteſt, quod hîc propono. Stellam arboreſcen-

tem à frondium & ramorum multitudine nomino. Huiusmodi duas vidi. Vnam permagnam apud Gulielmum Pelicerium Monspeliensem Episcopum, virum summa laude dignissimum, ad Lerinum insulã captam, alteram ex Italia ad me delatam. Ab aliis omnibus Stellis plurimùm differt Radios quinq; siue truncos habet, in medio os, cum quinque appendicibus, quæ multis paruis dentibus horrent, pars ea depressa est, & summissa, ambitus tumet, in quolibet radiorũ interuallo foramen seu rima conspicitur. Quilibet radius statim in binos finditur, hi rursus in binos ramos diuiduntur, atq; ita deinceps, quousq; ad tenuissimos & capillorũ tenuitatẽ referẽtes deuentũ sit. A quolibet oris angulo linea albicans prodit, & per omniũ ramorũ mediũ producta est, alioqui tota Stella nigricat, & tenui, neq; admodũ dura sed aspeta cute contegitur. Ramuli omnes intro flectuntur, quod argumẽto est hos tanquam cirros à natura ad cibũ captandũ cõditos esse, quibus vndiq; in orbẽ dispositis pręda elabi nõ potest. Id spectaculũ aliquãdo in mari studiosè cõtẽplati sumus. Stellã paruo filo alligatam in mare demittebamus, in quo expansis ramis natabat, sed prędam aliquam propinquare sentiens, brachiis omnibus contractis amplexabatur Vrticæ ritu. Rara est hæc Stellę species, & ob raritatem pulchritudinémque inter anathemata suspenditur.

De Stella reticulata, siue cancellata.

CAPUT XV.

STELLAM Hanc à retis siue cancellorum figura, reticulatam siue cancellatam nuncupamus, & quia inter distinctiones retibus vel cancellis similes extant tubercula quędam rotunda, tuberosa etiam vocari potest. Inter maiores Stellas reponenda est: brachia enim ad pedalem longitudinem perueniunt, crassiora sunt aliarum Stellarum radiis. Aculeis paruis vtrinque eadem munita sunt. Os habet cętera-

rum

rum modo. Eleganti illa & reticulata distinctione spectabilis est, & inter anathemata collocanda.

De Stella Echinata.

CAPVT XVI.

STELLA Hæc inter saxa viuit, corpore exquisitè rotundo paruóque constat, & radiis quinque sed breuioribus, vnde fit vt minor sit cæteris. Illi è paruo circulo in quo crucis figura deliniata est, veluti è centro exoriuntur tenues, frequentissimis aculeis horrentes, qua de causa Echinatam nominauimus, in lateribus dispositis. Radiorum flexuoso motu serpentum ritu repit hæc stella, & in sicco posita eos mouere nunquam desinit, quousque in partes disiecerit, quæ separatæ etiam mouentur per flexus: vt vermiũ partes, & lacertorum caudæ abscissæ. Os habet cæterarum modo. Cochleis paruis, cancrísq; vescitur. In scopulis Agathensis sinus reperitur.

De Sole.

CAPVT XVII.

VT à stellarum pictarum figura, Stellæ marinæ nomen habent, ita à Solis pictura Sol marinus vocari potest is quem hîc depinximus. Differt enim à Stellis quod in his è medio corporis trunco veluti è centro radij

enaſcuntur, in hoc verò ex corporis rotundi circunferentia, breues, minimè aſperi ſuperiore in parte, ſed veluti ex ſquamis compoſiti, in lateribus verò paruis aculeis rigentes, albi ad extremum vſque gracileſcentes. Corpus illud rotundum, in medio toſæ pictæ figuram expreſſam habet. Ore victu, facultate à Stellis non differt.

De Holothuriis

CAPVT XVIII.

GAZA Conuertendis Ariſtotelis libris de Hiſtoria, partibus, generatione animalium, & Theophraſti libris de Hiſtoria & cauſis plantarum Latinam linguam locupletiorem, auctiorémque reddere ſtuduit. Sed quoniam Latinè ſcribendo Græca maximè fugiens, nominibus Latinis omnia exprimere voluit, aliquando tenebras rebus ipſis offundit, ita vt de ipſis difficile ancépſque iudicium reliquerit. Id quod in Holothuriis & Tethyis dilucidè apparet: Græcis enim vocibus abſtinens ὁλοθούρια vertibula vocauit, Callos, & Tubera. Τήθυα verò iiſdem nominibus Latinis exprimit, ex quibus vocibus rerum confuſio ſequitur: neque enim eadem ſunt ὁλοθούρια, quæ τήθυα. Quare diuerſis nominibus vocanda fuerunt. Hanc ſententiam noſtram Ariſtotelis autoritate confirmamus. De Holothurijs enim ita ſcripſit. πολλὰ δ' ἀπολελυμένα μέν ἐστιν, ἀκίνητα δ' οἷον ὄστρεα, καὶ τὰ καλούμενα ὁλοθούρια. Id eſt, Multa ſaxis quidem ſoluta ſunt, veruntamen immobilia, vt oſtrea, & quæ Holothuria vocantur, quibus de ſuo quædam addit Gaza ita interpretatus, Non deſunt complura quæ cùm abſoluta ſunt, mouere tamen ſe nequeunt, vt Oſtreę, & quæ tota ſimplici, mitiorique teſta operta, vertibula appellantur, & Calli, aut Tubera. De Tethyis verò ſic. τὰ δὲ καλούμενα τήθυα τούτων πάντων ἔχει φύσιν περιττοτάτην, κέκρυπται γὰρ αὐτῶν μόνον τὸ σῶμα ἐν τῷ ὀστράκῳ πᾶν. Τὸ δ' ὄστρακόν ἐστι μεταξὺ δέρματος καὶ ὀστράκου. διὸ καὶ τέμνεται ὥσπερ βύρσα σκληρά. προσπέφυκε μὲν οὖν ταῖς πέτραις τῷ ὀστράκῳ. Quæ Tethya dicuntur, inter hæc omnia naturam maximè particularem ſortita ſunt. His enim ſolum vniuerſum corpus teſta occulitur, quæ inter coriū & teſtam mediæ eſt naturæ. Quare bubuli corij modo ſecatur, ſaxis igitur teſta ſua adhæret. Quare cum Holothuriorū genus à ſaxis liberū ſit, Tethya verò his affixa ſint, non dubium quin Ariſt. diuerſas res eſſe exiſtimauerit. Idem de Tethyis ſcripſit Plin. Tethyæ tormini-bus

Lib. 1. de hiſt. cap. 1.

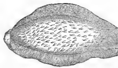
Lib. 4. de hiſt. cap. 6.

Lib. 9. cap. 9.

bus & inflationibus succurrunt, inueniuntur hæ in foliis marinis fugentes, fungorum verius generis quàm piscium. Ex quo loco, etiam si corruptus sit, satis clarè colligitur Tethya hærere. Sic verò emendant, vt pro Tethyæ legamus Tethya, ex Aristotele, & Athenæo. Cui emendationi illa etiam adiungenda, vt pro foliis, scopulis legamus ex Aristotelis loco suprà citato, maximè cum fungis comparet, qui semper hærentes reperiuntur. Holothuriorum verò alibi meminit Plinius. Multis eadem natura quæ frutici, vt Holothuriis, Pulmonibus, Stellis. Sunt igitur diuersa Holothuria à Tethyis. Quare separatim de ipsis agendum, quodhoc quidem loco fit quia Zoophyta sunt, minimúmque sensus & motus habent.

Lib. 9. cap. 47.

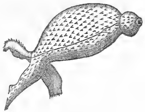
De Holothuriorum prima specie.

CAPVT XIX.

PAVCISSIMA Sunt ab Aristotele & Plinio de Holothuriis literis prodita, ab aliis nihil, quia inter cibos non habentur, sed in litoribus neglecta iacent. Sunt autem Zoophyta saxis non hærentia, aspero corio contecta. Id genus quod hîc proponimus altero extremo obtusum est & planum, in quo rosæ pictæ imaginem insculptam esse dicas, circa quam sunt acetabula. Inde parua appendix & mollis dependet, pisculentum odorem resipit, nec minus ingratum ac insuauem quàm Lepus marinus. Altero extremo tenuius est. Intus partes omnes sunt indiscretæ.

De Holoturiorum secunda specie.

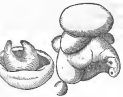

CAPVT XX.

INTER Maris purgamenta id reperi, quod hîc repræsentatur, quod quia vita, integumenti asperitate & duritia, partibus internis indiscretis cum Holothurio conueniat, Holothuriorum speciem esse puto. Altero extremo caput discretum habere videtur rotundum, os in medio rotundum, rugosum, quod aliquando dilatatur, aliquando constringitur. Sequitur corpus crassius, aculeis multis rigens, videtur in caudam deficere, ex cuius vtraque parte duæ sunt appendices, pedum, pinnarúmve loco, sed differentes. Superior enim strictior est, in ambitu incisa, in acutum desinens, ad quam à ceruice producta est linea, altera latior vbique. Harum beneficio motum aliquem habere videtur, cuius prorsus expers est primum genus, quod aliquando acetabulis suis, saxis hæret, sed soluitur, quo differt à Tethyis quæ semper hærent firmissimè, vel saxis vel ostreorum testis. De quibus iam dicamus.

De Te

De Tethyis.

CAPUT XXI.

TΗΘΥΑ Quæ & τῆθη appellat Athenæus, quid ab Holoturiis differant, iam diximus. Nostri *bechus* vocant. Plinius Græco nomine vsus est, nisi quod fœminino genere extulit, si non mendosi sint codices nostri, in quibus Tetheas aliquot locis reperias. Aristoteles cùm qualis sit eorum testa, quóque modo saxis adhæreant exposuisset, fusiùs reliquas partes persequitur. Duo, inquit, foramina habent, à sese distantia, valde exigua, ita vt ferè oculorum aciem fugiant, quibus humorẽ reddũt & accipiũt. Corio spoliatis primùm apparet membrana neruosa, corpus ambiens, carnémque ipsorum totam continens. Nulli è cæteris testaceis similis est, in omnibus tamen sui generis eadem. Adhæret hæc vtroque ex latere membranæ circundanti, & qua adhæret, arctius id in vtraque parte est, videlicet qua tendit ad meatus foras ductos per corium, quibus hauriri & emitti humorem diximus, quasi alter sit os, alter excrementi exitus, alter crassior est, alter tenuior, intus cauus vterque, inter hos modico intercedente interuallo. Hæc ex Aristotele quibus pauca adiiciemus, quò notior sit Tethyorum historia. Ea non solùm petris, sed etiam ostreorum nostrorum testis affixa sunt, & in iisdem veluti tumores duri esse cernuntur. Oui figurâ sunt, aliquando longiore. Testa extrà fusca inæqualis & rigida, intus argentea, læuis. Tethyorum caro membrana alba inuoluta ventriculi formam refert, rotundam scilicet & oblongam, meatus crassior & amplior gulæ proportione

Lib. 4. de hist. cap. 4.

respondet, alter minor podici. Vterque colore est rutilo vel fufo, reliquum corpus croceum. Id totum corpus e corio nudatum seorsum depingendum curauimus, quod ex duobus meatibus eminentibus, quos modò descripsimus, agnosces. Reliqua Tethya corio suo rectà adhærent. Quum digitis premitur, aqua per meatus exilit, alioqui sensum fugientes. Iis inest sapor salsus cum amarore coniunctus, ob quem detergit, flatus discutit, vt non sine ratione scripserit Plinius, Tethya tormi nibus, & inflationibus succurrere, & tenesmum dissoluere, renúmque vitia.

Lib. 32. cap. 9.

De Mentula marina.

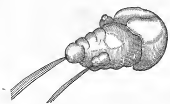
CAPVT XXII.

Lib. 3.

MENTVLÆ Marinæ nullus veterum, quod quidem legerim, mentionem fecit pręter Athenęum. Κολύβδαιναν δ' εἴρηκεν Ἐπίχαρμος ἐν τοῖς προεκκειμένοις, ὡς μὲν Νίκανδρος φησί, τὸ θαλάττιον αἰδοῖον. Colybdęnam dixit Epicharmus loco antedicto, vt Nicander ait, Mentulam marinam. Sed Colybdęna ex crustaceorum est genere, vt in libro de crustaceis annotauimus. Horum igitur exemplo id Zoophytum quod hîc proponimus Mentulam marinam vocamus, eius figura & specie maximè nos ad id impellente, atque etiam vulgari appellatione, qua Massilienses & nostri vtuntur. Quantum ad integumentum attinet, testaceis annumerari debet, non crustaceis, vt mentula marina Epicharmi. Corio enim duro constat, vt Tethya. Quum viuit intumescit ac distenditur, post mortem flaccescit. Foramina duo habet, quibus aquam trahit, & reiicit. Partes internæ indiscretæ sunt. Multa huiusmodi Zoophyta circa stœchadas insulas capiuntur. Varia sunt, alia viridia, alia nigricantia, aliæ flauescentia.

De Al

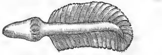
De altera Mentulæ marinæ specie.

CAPVT XXIII.

NEQVE Zoophytũ istud à Mentulæ contractæ forma multùm distat, si eam cum scroto accipias. Ex dura quidem testa cõstat, sed veluti cartilaginea, spissa, rugosa, perspicua. Foramina à sese seiũcta duo habet, quibus aquam reiicit, quum comprimitur. Partes internas indiscretas habet veluti reliqua Zoophyta.

De Penna marina.

CAPVT XXIIII.

APTIVS Mihi non videor zoophytum id nominare quàm Pennam marinam. Est enim pennis magnis iis quæ in pileis gestari solent persimilis. Nostri tamen piscatores formæ extremi alterius similitudine inducti, Mentulam alatam vocant. Est enim ea pars peni sine præputio, id est, glandi similis, altera verò parte pennam refert. Pars illa crassior quę glandis specie est, scissuras aliquot habet, quales sunt brachiarum scissuræ in Galeis. Quæ pennam repræsentat, festucis tenuibus constat, quæ alumini scissili similes sunt, iis substantia alia quædam tenera innititur. Noctu maximè splendet, stellæ modo, ob candorem & læuorem.

r

De Vua marina.

CAPVT XXV.

NOSTRI Piſcatores oua Sepiarum racematim compacta, à pediculo vno dependentia, earundem atramento aſperſo, Vuam marinam nominant, de qua re dictum eſt, quum de ſepiis ageremus. Sed de ea Vua non loquitur Plinius quum ſcribit. Rerũ quidem non ſolùm animalium ſimulachra ineſſe, licet intelligere intuẽtibus Vuam, Gladium, Serras. Sed eam Vuã intelligi opinor, quæ hîc depingitur, quæ externa in parte vuæ flores optimè expreſſos refert. Eſt autem oblonga quædam & informis maſſa, ex vno pediculo dependens. Partes internæ indiſcretæ ſunt, inter quas aliquando reperiuntur veluti glandulæ paruæ, cuiuſmodi vnicam ſeorſum depinximus. Vua marina in vino putrefacta, iis qui inde biberint tædiũ vini affert, ait Plinius, cuius rei cauſam fœtori & marino odori attribuo.

Lib.9.cap.20. *Lib.32.cap.10.*

De Malo inſano marino.

CAPVT XXVI.

REBVS Nouis ſeu anonymis noua nomina imponẽda ſunt, quod hîc facimus coacti. Nam cùm nomen nullum apud veteres recentéſue ſcriptores repererim huius zoophyti, à ſimilitudine malorum inſanorum, quæ *Albergaines* noſtri vocant, alij *pommes damours*,

Mali inſ

Mali infani nomen huic accommodare vifum fuit. Vuæ marinæ fpecies quibufdam videri poffet, fed quia flores vuæ nullos refert, verùm foliorum potius, vel plumarum formã, quia etiam pediculo differt, dilucidioris diftinctionis gratia ab Vua marina fecreuimus, & à fimilitudine mali eius terreftris, quod oblongius eft (nam eft & alterum rotundius) malum infanum appellauimus. Facultate ab Vua marina non differt.

De Cucumere marino.

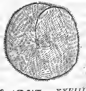

CAPVT XXVII.

CVCVMERIS Marini meminit Plinius LIB. IX. qui & colore, & odore cucumeri terreftri fimilis eft. Is eft proculdubio quem proponimus, cucumerem paruum figurâ, colore, odore referens. Digiti eft craffitudine & longitudine, tuberculis aliquot afperfis, veluti in cucumere terreftri paruo. Partes internas indifcretas habet.

Cap. 2.

De Pulmonibus marinis.

CAPVT XXVIII.

ΠΛΕΥ'ΜΟΝΕΣ Atticè pro πνεύμονες dicuntur ab Ariftotele, pro marino zoophyto quod fponte prouenit. Latine etiã Plinius Pulmones vocauit. Multis, inquit eadem natura quæ frutici, Holothuriis, Pulmonibus, ftellis. Ab eodem LIB. XXXII. idem zoophytũ, vt opinor, halipleumõ appellatur. Inter teftacea haberi ab Ariftotele

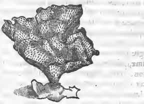
Libr. 9. ca. 47. Cap. 11.

Lib. 5. de hift. cap. 15.

tectè dicitur. Eo enim loco Aristo. de testaceis tantum sponte prouenientibus tractat: id indicat initium sequentis capitis. Sed eodē modo testaceos Pulmones intelligere oportet, quo Holothuria, Tethya, & stellas, id est, corio duro contectos. Veteres de Pulmonibus marinis, vt de re tū nota omnibus, & vulgari scribētes, quales essent fusius non exposuerunt. Vnde euenit, quemadmodū in aliis multis rebus, vt qui sint nunc dubitemus. Conijcere licet Pulmones, vel à pulmonum nostrorum figura, vel ab eorundem substantia laxa, molli, foraminibus plena, nominatos fuisse. Vnde Arist. spōgias aplysias pulmonibus cōparauit, sed an marinos, an animalium pulmones intellexerit, in dubio est. Pulmonis marini cinis adalligatus, inquit Plinius, egregiè profluuia purgat. Et Pulmone marino lignum si confricetur, ardere videtur. Alibi tradit Pulmonem marinum decoctum in aqua calculosis præclarè mederi, & perniones emendare. Sed ne ex his quidem qui sint Pulmones marini licet colligere. Qui res marinas tractant, id Vrticæ genus quod priore parte operis nostri descripsimus, quod nostri, & Itali obscœno nomine nuncupant *potes de mer*, pro Pulmone marino exhibent, sed non sine errore, vt ex iis quæ de Pulmonis marini facultatibus scripta sunt, confirmare facile est. Nam Pulmonis marini cinere egregiè profluuia purgari à Plinio traditum est, & decoctum in aqua calculosis perutilem esse. Quæ nostris *potes* vocatis conuenire non possunt: nihil enim aliud sunt quàm substantia mollis, pituitæ concretæ persimilis, quæ in aquam abit. Quare nec in cinerem redigi, nec in aqua decoqui corpore aliquo superstite potest. Adde quod nihil cum pulmonis figura, neque cum substantia simile habet. Nos cum illa quæ saxis affixa sunt, diligentius rimaremur, & contemplaremur, inuenimus substantiam quandam illis hærentem, corio duro & nigro intectam, intus mollem, fungosam, & fistulosam, spongiarum aplysiarum modo. Ea in saxorum rimis nascitur, cuius imaginem non exhibemus, quia commodè pictura exprimi non potest. Vel pulmo marinus dici potest, corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo, virescens, foris substantia feltro simile, intus totum fistulosum veluti spongia aplysia. In mari aqua plenū est, & graue. extra mare in se concidit & flaccescit. In saxorum rimis delitescit, & inter algas. Quum verò per mare fertur tempestatis signum est, quod de pulmone marino scripsit Plinius LIB. XVIII. Pulmones marini in pelago, plurium dierum hyemen portendunt.

Lib. 32. cap. 10.
Ibidem.
Ibid. cap. 11.
Cap. 35.

De Eschara.

CAPUT XXIX.

QVOD Hic repręsentamus nostri piscatores *giroflade* appellant, à similitudine pulchri & bene odorati floris, quem nostri *giroflade* Galli *œillet* vocant. Suspicor tantùm, nec dũ pro certo habeo, sit'ne veterũ Eschara, cuius mentionem à solo Athenæo fieri comperio ex Archippo. Super saxa enascitur ex pediculo exurgens, aliquando supra ligna in mare deiecta, nonnunquam pediculo caret. Ex dura terreáq; substantia constat, cute rubra contegitur, qua sublata totum corpus spectatur cribri instar perforatum, lactucæ crispæ, siue capitatæ foliis simile. In cibis inutile prorsus est. Aduersus vlcera maligna prodest. Vehementer enim siccat, & superuacuam carnem absumit.

Lib. 3.

De Spongiis.

CAPUT XXX.

A Piscibus cæterísq; animantibus marinis, tam sanguine præditis quàm sanguinis expertibus, ad ea tãdem deuenimus quibus parum sensus, motúsque inest: postremò verò ad ea quæ iis prorsus carent, quæq; plantis similia sunt, in quo genere sunt Spongię: eas enim eiusmodi esse vt sensu motúque omni destitutæ sint, priore parte operis nostri demonstrauimus, Reliqua igitur quæ de Spongiis dicenda sunt more nostro pertractemus. Dicuntur à Græcis σπόγγοι & σπογγιαὶ, & earum piscatores σπογγεῖς spongiatores vel spongiarij. A Spongiæ natura molli, laxa & fistulosa, quæcunque sunt huiusmodi spongiosa vocantur. Vnde pulmonum nostrorum substantia spongiosa à medicis vocatur, & laxa caro pręhumidáque quæ in vlceribus accre-

Lib. 4. cap. 10.

scit à Chirurgis. Spongias in humore pratorum enascentes appellat Plinius. Marcellus medicus spongiam quæ pruno syluestri adnascitur, & quę in rubo rosario agresti, quā pharmacopœi hodie Spōgiam bedegaris nominant. Sed ad Spongias marinas redeamus, quas in diuersa genera diuersi autores partiti sunt. Dioscorides. E' Spōgiis mares appellauere, inquit, tenui fistula, spissas, quarū duriores tragos nominarunt. fœminas autē quæ contrarias dotes habent. Arist. quatuor Spongiarū differentias constituit. Nam aliæ raræ, aliæ spissæ, aliæ tenuissimę, spissisimę, validissimæq;, quas achilleas nominabant. Mollitudinis, duritiæ, magnitudinis earum differentiæ à loco & situ sumuntur. Quæ primi sunt generis magnitudine amplissima fiunt, vt circa Lyciam, quæ secundi generis, mollisimæ, quæ tertij duriores. Omnes quæ in altis tranquillisque gurgitibus sunt, molliores efficiūtur, quæ in summis saxis, & ab vndis procellisque agitatis, duriores: flatus enim ac tempestates, Spongias, & ea quæ in mari nascuntur duriora reddunt, & incrementum impediunt. Quartum genus earū est, quas aplysias vocant, quia nunquam lauentur, quasi illotarias voces, ait Gaza, hæ ampliores quidem meatus habent, sed reliquo toto corpore densæ sunt, nihilo tamen densiores superioribus, sed lentiores & omnino pulmoni similes. Eadem tradit Plinius ex Aristotele. Colore differunt nam illotæ nigricant, quædam croceæ fiunt sine fuco. Arte Candidæ fiunt vt tradit Dioscorides, è mollissimis recentes per ęstus tinctæ salis spuma quæ petris cohæret, insolātur inuersæ, hoc est parte caua sursum spectante, & qua abscissæ fuerint deorsum. Si verò ęstiua serenitate ad lunā sternantur perfusæ salis spuma, aut maris aqua maximum candorem referunt. Tingebantur etiā in delitiis aliquando & Purpura teste Plinio. Tria Spongiarum genera nobis nota hæc sunt. Primum earum est quæ raræ sunt, patentissimásque habēt fistulas, quas nulli alteri rei aptius cōparare possum, quàm hepari humano mēbrana sua spoliato, & per mediū dissecto, in quo tum cernūtur infinitarum venarū fistulæ, quarū aliæ sunt maximæ, aliæ minores, aliæ minimæ, tamen sensui patentes. Vocatur à Gallis *grosse esponge*. Eiusdem generis aplysias esse puto, sed prope limum & sordes nasci, quam ob causam tam sordidæ sunt, vt elui non posint. Secūdum genus est densum, quod paruas admodum fistulas habet, & tenue quod ad crasitudinē corporis attinet, & molle, tātumq; mollitudine differt à primo genere, quārū stupa crasissima asperrimáq;, à delicatissimo & tenuissimo lino. Nostri *esponge femelle* appellant, & est colore mali arantij. Tertium genus est densissimum, spissum, validum, cinereum, alcyonio tam simile, vt vix nisi gustatu vtriusque discrimen agnoscas. Hoc fistulosum non est, sed sępius cauitatem vnam, & eam amplam habet, in qua Cācellus hospitatur. His spongiarū generibus explic

Lib. 19. cap. 4.

Lib. 9. ca. 49.

Lib. 31. cap. 11.

explicatis nunc de vsu dicemus qui apud veteres frequens erat, & valde multiplex. Martialis.

Hac tibi forte datur tergendis spongia mensis
Vtilis,expresso quum leuis imbre tumet.

Præstabant & strigilum vicem, linteotúmq; affectis corporibus. Et contra solem aptè protegunt capita,Plinio teste. Eadem ratione nos qui comam non alimus ad detergendum caput commodè vtemur, maximè asperso sale bene contuso. Galenus aliquando noua, aliquando antiqua spongia vtendum censet, sæpius lota in libr. ad Glauconem & methodi med. Vt cùm resiccandum, degerendúmque in œdemate,in febribus, in aliis calidis affectibus spongia noua & lota:recentibus enim plus salsuginis inest,&c,vt ait Plinius,Recentes discutiunt,molliunt,mitigant,veteres conglutinant vlcera. Corpori adhibentur modò siccæ, modò cũ aceto,vino,frigida,aqua cæle sti,cera, posca, melle. Vlcera humida & senilia impositæ siccãt. Fractutæ & vulneta spongiis vtilissimè fouentur, sanguis rapitur in secando, vt curatio perspici posśit. sic quum corporum dissectionem tractamus,spongiis vtimut ad ebibendum sanguinem è venis affatim profluentem,& partium conspectum nobis adimentem. Vulnerum inflammationibus imponuntur nunc siccæ, nunc ex aceto inspetsæ,nunc è vino, nunc ex aqua frigida. Imponuntur epiphoris ex posca,& aceto calido ad capitis dolores. Ex aqua verò cælesti impositæ secta tecentia non patiuntut intumescere. Imponuntur & integris partibus,& fluxi one occulta laboràtibus, quæ discutiendæ sunt, & iis quæ apostemata vocant,melle decocto peruncłis. Item articularis aliâs aceto salso madidæ, aliâs ex posca, si feruear impetus, ex aqua.Eædem & callo salsâ madidæ. Ad canum morsus vtilitet conci sæ imponuntur,ex aceto,aut frigida, aut melle, abundè subinde humectandæ,ait Plinius.Sed neque hîc frigida, neque acetum mihi pla cet:ab his enim intro venenũ pelleretur, verùm mel prodesse potest, tum venenum digetendo, tum attrahendo. Circumligantur & hydropicis siccæ, vel ex aqua tepida poscâve, vtrunque blandioribus opus est,operitive aut siccari cutem.Nos summa cum vtilitate ventri & tibiis hydropicorum spongias imposuimus, cute tantùm acu perforata,tum enim facilè per carnis inania spatia aqua effluit. Chirurgi in vlcera siue vulneta capitis & thoracis vtilitet spongiam mollissimam immittunt,vt sanies defluat,& à spongia exhauriatur.Eadem & ad vlcerum oras dilatandas vtuntur, vel filo alligata,quum stricti sunt sinus,vel cera liquida densata,vel sine filo & cera,quum magna sunt vlcera,& parum profunda.Cum ceta verò sic præparatur. A lapillis,conchulis,aliísque quę in spongiarum fistulis latere solent diligenter expurgata,cera liquefacta perfunditur, tum intet tabellas

duas expressa, attenuatáque in frustula dissecatur. Penicilli ex spongiis fiebant, in oculorum affectibus, autore Plinio. Mollissimum genus earum penicilli, oculorum tumores leuant ex mulso impositi. Item abstergendæ lippitudini vtilissimi. Præterea sanguinis profluuium sistunt ex aceto, aut frigida. Non alia quidem quàm exsiccandi facultate Spongiæ id faciunt, quibus & illud accedit, quod seroso & tenui ab iis exhausto, quod crassius est spissatur, venásque tunc obstruendo sanguinis impetum inhibet Idem eadem de causa efficiunt salicis & cannarum flores, & pili tenues leporis. Rursus vsta spongia veteres in multis vsi sunt. Vritur autem vt alcyonium, autore Dioscoride, id est, cum sale in crudum fictile mittendo, & oblinendo vasis spiraculum luto, itáque fornaci mandando, & cùm figlinum percoctum fuerit, extrahendum. Idem Plinius. Et oculorum causa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimùm proficiente eo cinere contra scabritias genarum, excrescentésque carnes, & quicquid opus sit ibi distringere, spissare, explere. Vtilius in eo vsu lauare cinerem.

Lib. 5. cap. 138.

Lib. 31. ca. 11.

Ibidem.

Cremari etiam cum pice prodidit Plinius. Omnium, ait, cinis cum pice crematarum sanguinem sistit vulnerum. Crito vsta vtebatur ad conseruandos capillos, vt videre est apud Galenum LIB. II. de compositione med. κτ τόπους. Idem verissimè tradit vstam acris esse & digerentis facultatis. Cætera petes ex LIB. XI. de facultate simplic. medic.

GVL

GVLIELMI RONDELETII DE PISCIBVS STAGNI MARINI LIBER.

De Stagnorum differentiis.

CAPVT I.

STAGNORVM Genera ſunt plura: ſunt enim ſtagna marina quæ λιμνοθάλατται vocantur à Græcis: ſunt ſtagna ſalſa, etiam ſi marina non ſint, ſunt & ſtagnantes aquæ dulces. Stagna marina facta ſunt vel à mari exundante, alueóſque ſuos egreſſo, vel ab aqua marina per ocultos & ſubterraneos meatus influente, id quod fieri aiunt in ea ſtagni noſtri parte, quæ eſt ad Balerucum oppidum, quę *Tau* appellatur, cuius aqua multò purior limpidiórque eſt, quàm in vlla alia ſtagni parte, eáque de cauſa meliores illic ſunt piſces. Vel facta ſunt ſtagna huiuſmodi, mari per euripos ſiue fauces in caua loca ſeſe exonerante, maximè auſtris diutius & vehementius flantibus, quemadmodum contrà etiam accidit, vt in boreali conſtitutione ſtagnorum aquæ intumeſcant, & in mare relabantur. Tale eſt apud nos ſtagnum Latera Plinio vocatum, à Pomponio mela ſtagnum Volcarum. Aliud eſt non procul à Narbona, aliud eſt in Prouincia, quod vernacula lingua *Martegue*, nominatur. Stagna iſta vel natura fiunt, vel arte. Hanc imitati etiam hodie vicini mei qui villas habent ſtagno noſtro vicinas, foſſas ducunt, in quas hyeme vna cum ſtagni aqua exundante ſubeunt Mugiles, Auratæ, atque alij piſces qui in ſtagnis marinis degere ſolent, id quod fit longè minore impendio quàm veteres olim piſcinas ſuas extruxerint, vt Lucullus & Horten-

sius, qui præter immensos sumptus qui in exædificationem piscinarum faciendi erant, magno ale e pisces cogebantur. Alia sunt, vt diximus, stagna salsa non tamen ob maris influxum: ea enim in locis mediterraneis reperiuntur, sunt & fontes & putei huiusmodi, non aliunde quàm à natiua loci salsugine. Inter Narbonem & Carcasum (Carcasona nunc vocatur) stagna quædam sunt, mea ætate, in summis æstibus ita exsiccara, vt relicta in imo aqua pauca in sal concreuerit, quo ne vicini vterentur in regiorum vectigalium im minutionem, aratro proscissum & subactum est solum. In his stagnis non reperiuntur marini, sed aliarum aquarum dulcium pisces, illicque ob multæ aquæ dulcis permistionem viuunt: nisi quum in summis feruoribus dulci aqua absumpta salsa nimium & amaræ proxima reliqua redditur. Nec dubito quin Lupi, Mugiles, Auratæ, aliiq; huiusmodi pisces huc illati commodè viuerent, vt in ostiis fluminum, & in marinis stagnis viuunt.

Qui pisces in stagnis marinis viuere soleant.

CAPVT. II.

PROCELLOSO mari & rigente hyeme, stagna nostra marina magnam piscium copiam nobis suppeditant. Capiuntur in his Mugiles, Lupi, Auratæ, Mormiri, Salpæ, Anguillæ, Aphyæ albæ, Mulli lutarij, Squillulæ, Caucri, Conchulæ, aliquando Corui & Coracini. Sed quærenda causa cur marini quidam pisces in iis & fluuiorum ostiis libenter versentur. Marina stagna petunt maximè pisces ij qui litorales sunt vt Mugiles, & Auratæ. Ii etiam qui pelagij quidem sunt sed in litora pariendi gratia secedunt. Alij pelagij qui in litoribus non pariunt, vix vnquam aut stagna, aut flumina subeunt, nisi quum auidiùs prædã persequuntur: ob hanc enim causam, Rhombi sæpe in ostijs fluminum reperiuntur, sic & Delphinos aliquando in stagna & flumina ipsa penetrasse certum est. Illi igitur stagnis gaudeut, rum quia eorum natura litoribus maris affinis est, rum quia pisces isti dulcis aquæ permistione gaudent, quæ copiosior est in stagnis, ob pluuiarum & riuulorum illapsum, vnde fit, vt iidem pisces etiam flumina subeant, quod aqua dulci delectentur. Romæ Lupi capiunrur, mul tis aliis in locis & Lupi, & Mugiles, & Passeres in fluuiis procul à mari dissitis. In causa est parrui aptior & commodior locus, & optimi conuenientisque alimenti copia. quo qui non capiuntur neque in fluuiis, neque in stagnis inueniuntur, vt Pagri, Rubeliones, Congri,

gri, Raię, Galei, Locustæ, Astaci, atque alij infiniti. Quare nec mitũ si pisces quidam in lacu degentes præter gredientium fluuiorum aquis non gaudeant, & contrà fluuiorum pisces eorundem impetum semper sequuntur, lacuum aquas aspernantur. Id Plinius de Tigri flumine & lacu Arethusa literis prodidit. Influit lacũ Arethusam omnia illata pondera sustinentem, & nitrum nebulis exhalantem. Vnum genus ei piscium est, & hic aquæ transcurrentis non miscetur alueo, sicut nec è Tigri pisces in lacum transnatant. In causa est aquarum natura diuersis qualitatibus prædita. His & illud accedit, quod pisces nonnulli placida & lenitet fluente, alij rapida vnda delectãtur. Sed in aquarum qualitatibus hoc est animaduertendum, esse quasdã quas omnino pisces refugiunt, neq; in his viuere vllo modo possunt. Etenim calidæ quidem & frigidæ pisces alunt, modò non nimiùm neque immodicè in vtrauis qualitate excellant. Vt quæ modicè sulphureæ fuerint pisces alete possunt, sin contrà, nõ possunt. In Aruerniæ fonte quodam aluminoso pisces vidi. Quod si aquæ per cunicu los quosdam labentes, vel attamenti sutorij, vel ochræ, vel sandaracæ, vel aluminis, vel alterius venenatæ tei qualitate cõtaminentur, pisces non nutriunt. In bituminoso Iudeæ lacu nullum omnino animal, neque plantam inesse author est Galenus, imò cum duo in eum fluuij confluant longè maximi, piscium que copia scatentes, nullus omnino piscium fluuiorum ostia excedit, ac si captos quis in lacum iniiciat, celeriter motiuntur, adeotum animalibus, tum plantis inimicum est, quòd exquisitè amarum est, squalidum & siccum. Sed de his satis, iam ad marinorũ stagnorum pisces aggrediamur. quorum amplior tractatio & pictutæ ex opere nostro De marinis piscibus, petendæ sunt: superuacuum enim foret eadem hic repetere, & easdem effigies rursus præfigere.

Lib. 6. cap. 27.

Lib. 4. de facult. sim. med.

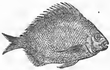
De Aurata.

CAPVT III.

STAGNA Marina vere catenatim subeunt Auratæ, vt illic æstatem transigant. deinde in mare remeãt non impeditæ. Verùm nostri ex Tamaricum ramis sepes contexunt, trianguli figura, cuius extremum & acutum angulum ingredientibus aperiunt, regredientibus occludunt, nassisque adhibitis, vel retibus, vel vetriculo, quo tẽ pore carnium opsoniis nobis omnino interdictũ est, incredibilem Auratarum multitudinem capiunt, quæ piscãdi ratio tertio quoque anno tantùm repeti potest. Hæ Auratę figura ab aliis non differunt,

quam ex libro quinto prioris partis operis nostri petes. Pinguiores quidem sunt, sed lutum magis olēt, vel quia in luto degunt, vel quia Conchulis pisciculisque luto vnectibus vescuntur, tum etiam limo, lutulentáque aqua. Vnde & Mugiles qui à piscibus omnino abstinent lutum resipiunt, & omnes pisces qui in putriore stagno versantur minùs lutum resipiunt. Non sunt tamen istæ Auratæ negligendę in marinarum inopia, sed euisceratę coquendæ sunt, & fœniculi, vel origani, vel alterius odoratæ herbæ ramulis infarciendæ, vt virosus ille odor euincatur.

De Sparo.

CAPVT IIII.

ET Litoribus, ita stagnis marinis Sparus gaudet: frequenter enim in iis capitur, sparo marino planè similis, & specie, & cęteris corporis partium tum internarum tum externarum differentiis. Macula in cauda, nigricante ab Aurata parua distinguitur. Carne est molliore & nimis humida atque insuaui, cuius figuram repręsentamus minorem quam marini Spari, quia ad eam magnitudinem non accrescit in stagno ad quam in mari.

De Salpa.

CAPVT V.

SALPÆ Quoque in stagnis marinis frequentissimè inueniuntur, lineis siue virgis à capite ad caudam ductis parallelis marinis similes. In stagnis tamē nostris frequentior est ea quæ *Vergadelle* à nostris dicitur, id est virgatus piscis à virgis quibus Salpæ similis est, figurà verò nō item, sed Auratis vel Sparis potiùs: sunt enim Salpæ spissiores & longiores, inter Auratas & Lupos mediæ. Ab us virgati

nostri neque partibus internis, neque saporis insuauitate, neque carnis mollitie, neque victus ratione differunt. Sed virgati in stagno solùm reperiuntur, Salpæ & in mari & in stagno.

De Mugilibus.

CAPUT VI.

MVGILES In mari in fluuiis, in stagnis capiuntur, teste etiam Aristotele. Οἱ μὲν οὖν κεστρεῖς ἐκ τῆς θαλάττης ἀναβαίνουσιν εἰς τε τὰς λίμνας, καὶ τοὺς ποταμούς. Hi figura à sese non differunt sed sapore & succo. Nam quãuis omnes siue in mari siue in fluuiis, siue in stagnis carne abstineant, tamen stagnorum Mugiles pinguiores sunt, marini sicciores, sed saporis gratioris: plus enim sordium & limi in stagnis est quàm in mari, ob id libentissimè in stagna se recipiunt, nullique ferè pisces in stagnis frequentius reperiuntur quàm Mugiles, neque tutius alibi viuunt, velut factis induciis cum Lupis capitalibus hostibus: stato enim tempore congregantur, & coeunt ingregem hyemis tempore quum stagna subeunt. Sale conditi Mugiles diu asseruantur. Quatuor Mugilũ genera fecimus priore parte operis nostri quorum omnium figuras illic expressas habes.

Lib. 6. de hist. cap. 4.

De Lupo.

CAPUT VII.

LVPVS Fluuios & stagna ingreditur cum Mugilibus vt supradictum est. In stagno marino pinguescit, magisque tum palato placet quàm marinus, qui carne est sicciore. Omnium stagni marini piscium saluberrimus est & optimus Lupus, quia carniuorus est lutóque non vescitur. In miram magnitudinem accrescit, vidimus enim aliquando tricubitalem. Quum stagna frigoribus cõglaciant, moriuntur Lupi, & in summo fluitantes apparent. Quare dicendum magis ab his frigus timeri quàm ab Auratis, Mugilibus & cæteris. Cuius rei causam priore tomo reddidimus, neque enim eam lapidi qui in capite est tãtùm assigno: nam & Auratis & Mugilibus insunt in capite Lapides, & in nonnullis vt in Coracino multò maiores, tamen ij omnes frigore non intereunt. Hyeme & vere optimi sunt Lupi, æstate minùs probantur, vtpote qui sicciores sint. Saliti non

æque boni ac Mugiles, nisi recens saliti edantur: tunc enim meliores sunt quàm si diutius seruentur. Recens capti duriore sunt carne. Caput maximè commendatur, vt caput Glauci, omniúmque piscium qui pingues sunt, propterea quod circa caput pinguiora sunt omnia. Contrà caudam Mugilum nostri magis probant, quia cùm Mugiles præhumidi sint, & pinguitudine molesta referti, caudam ob crebras exercitationes minùs pinguem præferunt. Parui Lupi maximè qui in fossis & magis lutosis locis degunt minùs probandi, magni contrà, illi enim ad prædam persequendam non tam validi, herbis ac radicibus in luto altis contenti sunt, alij non nisi piscium bonorum præda victitant. Vtriusque Lupi figuram expressam habes tomo primo.

De Passeribus & reliquis planis piscibus.

CAPVT VIII.

VT Cœnosa regio planum educat piscem, Soleam Rhombum, Passerē, sic in stagnis marinis omnium istorum, præsertim Passerum copia magna reperitur, quia lutum amant, quo abundant stagna, & cõmodissimè illic pariunt. Passeres cum ouis & semine (lac vulgus appellat) capiuntur, molliore sunt carne, lutum redolente, minus maculosi sunt, & minùs flauescentes quàm marini. Soleæ in iisdem stagnis paruæ sunt, & prætenues, nigriores, odore qui lutum resipit, à marinis distinguuntur. Hyeme capiuntur. Eodem tempore & Rhombi aculeati, maximè ad fauces stagnorū marinorum, vbi piscibus aliis insidiantur, nec multum à marinis aut odore, aut substantia, succóve differunt. Lęues autem cum Passeribus in stagnis capiuntur, à quibus parum differunt, inter eos Passeres & Rhombos aculeatos medij.

De Mullo marini stagni.

CAPVT IX.

EX Aliquot Mullorum generibus lutarium Mullum vilissimi generis Plinius appellat à luto. Hunc semper Sargus sequitur, & cœnū fodiéte eo, excitatum deuorat pabulū. Hic Mullus litoralis est, sed & optimo iure qui in stagnis degūt, lutarij vocari possunt, quod illic cœno viuāt. Multò maiores marinis fiunt, nō tamen ideo

meliores,

meliores, quos tamen nonnulli magnitudinis causa præferunt, cùm tamen bonitate & ſucci præſtantia multùm diſtent. Figura ſimiles ſunt, colore minùs purpureo, ſquamis tenacioribus, lineis aureis à capite ad caudam ductis euidentioribus. Nec litoralibus gratia, nec lutariis ſtagni, laudatiſsimi qui Conchylium ſapiunt, ait Plinius, quod non ſine cauſa quis miretur, quod Conchylia multò duriore ſpiſsioréque ſint teſta, quàm vt Mulli ea diffracta carnem internam vorare poſsint. Cancellis veſci nil mirum, quorum eſu deteriores fieri tradidit Galenus: cruſta enim molli admodum veſtiuntur, nec ſemper intra teſtas alienas tori conduntur, ſed ſæpius partem anteriorem proferunt, aliquando extra reſtas reperiuntur, quum capaciores quærunt. Laudatiſsimos igitur Mullos dixerim, qui Conchylium ſapiunt, non qui Conchyliorum carne veſcuntur, ſed qui inter edendum eandem odoris ſaporiſque gratiam referunt quam Conchylia.

De Gobionibus.

CAPVT X.

GOBIONIBVS litoralibus ſimiles reperiuntur in marinis ſtagnis ὑπόχλωροι, id eſt, ſubflaui, nigricantes, & albi, qui quanuis in ſtagnis degant litoralibus, tamen multò inferiores non ſunt, licétque iis in litoralium penuria vti, neque enim lutum multùm olent, quia herbulis & piſciculis aliis magis veſcuntur, quàm aqua lutóue.

De Aphya Cobite & Atherina.

CAPVT XI.

APHYA Cobites in ſtagno frequētiſsima eſt *loche* vocatur: colore, figura à Gobionibus non differt, ſed magnitudine, parua enim ſemper manet, Gobiones multò magis augeſcunt. Item à fluuiatili differt quòd breuiore ſit & craſsiore corpore, fluuiatilis longiore & graciliore. Atherina vt in litoribus, ita in ſtagnis capitur vere maxima copia, lutum redolet, frixa & elixa editur.

De Crustatis stagni marini.

CAPVT XII.

TRIA Potissimum crustatorum genera in stagnis nostris viuere comperio, præter hæc nulla ferè alia. Primum est squilla gibba marinæ omnino similis dorsi gibbo, cornu frontis, magnitudine. Distat sapore, nam marina est dulcior, *caramot* nostri vocant. Alterum genus est Squilla parua quæ nunquam maior fit, in stagnis nostris frequentior multò quàm in mari, *ciuade* nostri vocant. Marinæ prorsus similis est. Tertium genus est Cancer nomine vacans, magnitudine media, similis marino. Chelas duas habet, pedes quaternos. Fœminæ intus est pars quædam crocea qua mares carent, quam ouorum materiam esse puto. Quo tempore ouis turget, optima est. Cæteræ partes internæ albæ in fœmina & in mare omnes. Hoc Cancrorum genus inter marinum & fluuiatilem medium esse comperio, vt in marini & in fluuiatilis vicem vsurpare possimus: stagnorum enim aqua partim marina, partim dulci constat. Quando igitur fluuiatiles desunt, stagni Cancros aqua hordei abluendos censeo, vt in ea si quid sit salsuginis deponant, quibus tum fœliciter vtemur in his affectibus, quibus fluuiatiles valde prodesse prædicantur. Atque hoc expertus profiteor, & phthisicis multùm auxiliari, illis, ita vt diximus, lotis, & in iure capi, vel cum cremore ptissanæ coctis phthisicos diu summo valerudinis eorum commodo alui. Ex iisdem cinis pulmones exulceratos mirè reficit & recreat, si in aqua adianti, vel plantaginis lotus cum lacte asinæ, vel cum cremore prissanæ hauriatur. Ex eodem cinere medicamentum fit, quod à cane demorsis maximè succurrit. Quare minùs rectè faciūt Medici quidam qui fluuiatilibus vel stagni marini cancris fluuiatiles Astacos substituunt, omnibus do-

tib

tibus Cancris de quibus loquimur, inferiores: illi enim molli præhumidáque substantia constant, & quæ facilè diffluat ac dissipetur, neque corpus satis nutriat, neq; peculiarē vim ad pulmones iuuandos insitam habeat. Cancri verò fluuiatiles dulci sunt succo, tēperatam substantiam indicante, quem perlibenter amplexatur natura, quo reficitur & fouetur, qui hæret, dissipatúque facilis non est, & natura sua pulmonum malis succurrit. Cancri stagni marini figuram capiti præfiximus vt melius à cæteris eiusdem formæ distinguatur.

De Pediculis & aliis bestiolis stagni marini.

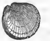
IN STAGNIS marinis nascūtur Pediculi, ita conglomerati vt pisces etiā hamo iam captos absumant. A marinis neque figura, neque victus ratione, neque viribus differunt. Quare lectorem ad ea quæ de marinis dicta sunt remitto. In iisdem stagnis gignuntur etiam Pulices, à marinis non differentes, & Tineæ patuæ, quales in aqua dulci repetiuntur.

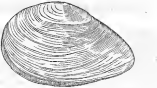
De Vermibus stagni marini.

VERMIVM Eadem genera in stagnis proueniunt, quæ in mari, à marinis non diuersa, sed inter stagni vermes frequentior est longus lumbricus iis qui in corpore humano procreantur similis, sed breuior si modo verum est lumbricos quosdam ad ternūm cubitorum magnitudinem aliquando peruenisse. Lumbrici stagni binûm cubitorum magnitudinem non superant, pollicis sunt crassitudine, nullas partes discretas habent. Dicas esse intestinum tenue arena plenum. In sedandis doloribus terrestribus non cedunt, si priùs arena expurgati & in oleo amygdalino coctiauruum doloribus adhibeantur vel tepidè in aurem dolentem immittantur. A mensis omnino reiici debent.

De Cochleis & Mytulis ſtagni.

TESTACEA Pauca in ſtagnis marinis procreantur, plura tamen quàm in aqua dulci: craſsiorũ enim partium eſt aqua ſtagni quàm fluuiorum, & magis corporata calidiórque, ideo ad duriora & magis terrea gignenda aptior. In ſtagnis igitur reperias oſtrea quædam & Conchas nonnullas, & Cochleas, eam maximè rotundam & ſtriatam quam hîc expreſsimus. Cæteras cum de marinis dicemus exhibuimus. Mytuli in ſtagnis etiam repetiuntur, ſed non niſi vbi ſaxa ſunt, vel ligna hærentia. Circa hæc enim naſcuntur, byſſo alligati, ex duabus teſtis conſtantes, foris nigris intus plumbeis. Carne ſunt molli, flaueſcente. Marinis ſunt longiores, ſed marini ſpiſsiore teſta, palato gratiores.

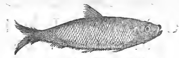
GVLIELMI RONDELETII DE PISCIBVS LACVSTRIBVS LIBER.

CAPVT I.

CVM Nullum ſit in aquis ſalſis viuentium piſcium genus, cuius formas plures non tradiderimus, deinceps ſequi debent aquarum dulcium piſces, inter quos primi erunt lacuſtres. Cum enim à mari mariniſque ſtagni diſceſſeris, lacus & amplitudine & latitudine cæteras aquas ſuperant, & ex his riui plurimi, ſæpius etiam fluuij exoriuntur, vel eos præterfluunt. Sunt autem lacuum perpetuæ & perennes aquæ, ſtagnorum non item: nam hyeme collectę, vel plurimùm auctæ æſtate ſiccantur. Lacus ferè omnes piſcium optimorum tam ſunt feraces, vt in mediterraneis marini fluuiatileſque non deſiderentur, veluti in Italia, Germania, Allobrogibus. Quorum aliqui ſunt lacubus quibuſdam proprij & peculiares qui in nullis aliis aut lacubus, aut ſtagnis, aut paludibus, aut fluuiis reperiuntur, vt qui *carpione* in lacu Benaco dicitur. In Arethuſa genus eſſe piſcium quod transcurrentis Tigris non miſcetur alueo teſtis eſt Plinius, ſicuti nec ex Tigri piſces in lacum tranſnatant. Alij ſunt lacubus cum cæteris aquis communes. De propriis dicemus & communibus non omnibus quidem, ſed de nonnullis duntaxat. Cæteros viris doctis & lacuum magnorum accolis pertractandos relinquo, in idque ſtudium vt incumbant, ſummopere hortor & moneo. Præterea quæ de piſcibus huiuſmodi generatim dicenda ſunt, ex primis libris ſuperioris operis petenda ſunt.

Lib.6.ca.27.

De Chalcide.

CAPVT II.

CHALCIDEM In lacustrium numero à nobis reponi fortasse mirabitur quispiam cùm Oppianus cum marinis numerarit.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Χαλκίδες ἂν θρίσσαι τε καὶ ἀβραμίδες φορέονται.
Ἀθρόαι, ἄλλο τε δ' ἄλλον ἁλὸς πόρον ἢ περὶ πέτρας
Ἢ πελάγη, δολιχοῖσί τ' ἐπέδραμον αἰγιαλοῖσι.
Chalcides & Trissa simul Abramidésque feruntur
Sedibus & varius habitant, nam saxa frequentant,
Aut æquor medium, curua aut per littora currunt.

Præterea Athenæus marinis similibus coniunxit. Χαλκίδες καὶ τὰ ὅμοια θρίσσαι, τριχίδες ἐρέτιμοι. Et alibi: θρίσσα καὶ τὰ ὁμογενῆ ἐρέτιμος. Ego verò Aristotelem secutus, ex quo Oppianus & reliqui sua maiore ex parte expiscati sunt, inter lacustres colloco, ille enim LIB. VIII. de historia animal Cùm dixerit fluuiatiles & lacustres à peste quidem immunes esse, sed horum nonnullis proprios morbos accidere, idque exemplo in Siluro & Cyprino fluuiatilibus declarasset, idem in lacustribus Balero & Tillone comprobat, quibus Chalcidem addit, vt similem, id est lacustrem. Quod si quis parú probet, illud salrem ex Aristotelis sententia cogetur fateri Chalcidem ab eo in eo genere habèri, quod & fluuiis & lacubus commune est, cuius generis est Cyprinus: loquens enim de lacustrium fluuiatilúmque partu & generarione, hæc scribit. Κυπρῖνος μὲν πεντάκις ἢ ἑξάκις, ποιεῖται δὲ τὸν τόκον μάλιστα ἐπὶ τοῖς ἄστροις. χαλκὶς τρίς. οἱ δ' ἄλλοι δὲ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ. τίκτουσι δὲ πάντες ἐν τοῖς προλίμνασι τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν πρὸς τοῖς καλαμώδεσι. Cyprini quinquies aut sexies pariunt, maximè iuxta syderum rationem, Chalcis ter. Reliqui semel anno. Pariunt autem omnes in stagnis fluuiorum & arundinetis lacuum. Quare cum Chalcidem (quem Gaza Ericā interpretatus est, quam etiam Dorion teste Athenæo Καλκιδικὴν vocauit) Aristoteles vel lacustrem vel fluuia

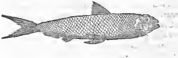
Lib. 7.

Cap. 20.

Lib. 9. de hist. cap. 14.

uiatilem esse censuerit, qualis ea sit,& quo nomine hodie nuncupetur inuestigare oportet. Chalcidem igitur lacustrem esse puto quæ in Allobrogum lacubus satis frequenter capitur, Lugdunúmque defertur,& *Celerin* nuncupatur,ob maximam similitudinem quam habet cum pisciculis paruis,Trissis similibus,quibus abundat Oceanum mare celerinos Galli vocant. Eandem esse puto quæ in Italia Sardanella vocatur à maxima cum Sardinis similitudine,cuiusmodi etiam fert Larius lacus, quæ à Mediolanensibus *Agonus* nominatur. Eandem etiam producit Verbanus lacus, nisi quod maior sit. Illæ in lacubus ita pinguescunt, vt quum in craticula assantur, pinguitudo veluti oleum destillet,à qua pinguitudine sunt qui Lipatum appellant. Maxima copia Vere capiuntur,& muria conditæ seruantur minores,maiores non item,quia non æquè in sale possunt contabescere. Squamis tectæ sunt tenuibus,facilè deciduis,argenti tersi modo corpus splendet.Os habent magnum si totum corpus spectes,branchiarum opercula incisa.Pinnis,cauda,partibus internis Sardinas referunt.

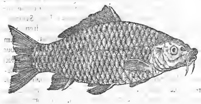
De altera Chalcide.

CAPVT III.

EPIROTÆ Eundem cum superiore piscem *Sarachum* appellant,quem in lacubus suis capiût, & muria condiunt, ac in fumo exsiccant,vt alio transuehere possint.Huius generis quidã sunt minores, Sardinis, vel Thrissis paruis tam affines, vt vix internoscas, vt pictura nostra demonstrat. Alij ad magnarum Thrissarum magnitudinem accedunt. Chalcides tradit Aristoteles à pediculis infestari, quo in loco videtur mihi pediculorum nomen latiùs patere:vt eo bestiolæ omnes infestæ comprehendantur. Locus est huiusmodi. τῇ δὲ χαλκίδι νόσημα ἐμπίπτει νεανικὸν, φθεῖρες ὑπὸ τὰ βράγχια γινόμενοι πολλοὶ ἀναιροῦσι. Chalcis vitio infestatur diro (sic Gaza νεανικὸν νόσημα interpretatur) à pediculis multis natis sub branchiis interimuntur.

De Cyprino.

CAPVT IIII.

SI Cyprinorum nota propria sit palatum carnosum habere linguæ vice, plurima quidem sunt Cyprinorum genera. Nam quæ Tinca & Brama nominatur, atque plures alij pisces palatum carnosum habent. Quoniam verò quæ *Carpa* à Gallis omnibus vocatur, inter cæteros omnes pisces maximè carnosum palatum habet, atque ita euidens, vt vulgus etiam linguam appellet, eam pro vero Cyprino hîc describemus, & Cyprinum esse comprobabimus. Aliquot alios quibus nota hæc communis est cum quibusdam aliis huic tanquam species subiiciemus. Sed primùm id peruestigandum, sit ne Cyprinus piscis marinus an fluuiatilis, an lacustris. Oppianus cum marinis litoralibus recenset.

Lib. 4. ἁλιευτικῶν.

Σκόμβροι κυπρῖνοί τε καὶ οἱ φίλοι αἰγιαλοῖσι.

Et aliquando post de partu marinorum piscium loquens.

Πέντε δ' κυπρίνοισι γοναὶ μήνεσσιν ἔασιν,

Neque hunc solùm sed etiam alios omnes quorum Aristoteles meminit, Oppianus marinos facit. Athenæus à marinis non seiunxit, etiam Aristotelem citans. Κυπριανὸς τῶν σαρκοφάγων, καὶ οὗτος, ὡς Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ, καὶ συναγελαστικῶν. At Dorion eodẽ Atheneo citante inter fluuiatiles & lacustres collocat. Δωρίων δ' αὐτοὺς ἐν τοῖς λιμναίοις καὶ ποταμίοις καταλέγων γράφει οὕτως. λεπιδωτὸν ὃν καλοῦσί τινες κυπριανόν. Prior locus est. Cyprianus ex carniuoris & gregalibus est piscibus, vt tradit Arist. Sed hunc locũ postea excutiemus. Alter est. Dorion vero in lacustribus & fluuiatilibus numerãs sic scribit. Lepidotũ quem vocant quidã Cyprianum, Arist. sine controuersia aliquot in locis fluuiatiles Cyprinos esse facit, vt quũ nonnullis piscibus palatũ carnosum pro lingua dat

Lib. 7.

Lib. 4 de hist. anima. cap. 8.

datum esse ait, veluti inter fluuiatiles Cyprino. Et alio in loco de fluuiatilibus & lacustribus tractans, vt Silurum, ita Cyprinum tonitruo sopiri magno scribit, sed leuius. Item alibi de partu lacustrium & fluuiatilium scribens. Iam verò experientia docet non solùm in fluuiis, sed in lacubus magnis & in stagnis Cyprinos nasci. Quare nõ refert si inter fluuiatiles vel lacustres annumeres. A Gallis omnibus *Carpe* vocatur. Genere ab Italorum *Carpione* differt, vt post dicetur, quod propter eos dico qui nominis affinitate in eum errorem inducti sunt, vt *Carpionem* Italorum cum *Carpa* nostra confuderint. Cyprinum Veneti *Raınam* vocãt, Romani *Burbarum*, alij *Carpanum*, alij *Carpenam*. Κυπρῖνος & Κυπριανὸς à Græcis vocatur. In lacubus & in fluuiis quibusdam ad insignem magnitudinem accrescit: vidimus enim qui trium cubitorum magnitudinem attigerit, nec solùm longo sed spisso est corpore, squamis regitur maximis & latissimis, à quibus λεπιδωτὸν appellatum fuisse puto à Dorione. Vix enim alium reperias qui validiores vel latiores habeat squamas. Colore est flauescente maximè quum senuit. Iunior colore est magis ad fuscum inclinante. Capite est breui pro corporis ratione, Tincis hac parte similis. Ore est medio labris adiposis, carnosis, flauescentibus. Ex superioris labri lateribus iuxta angulum scissuræ oris extat appendix vtrinque vna, mollis, flauescens, in acutum deficiens, μύσταχας possis appellare. Supra has aliæ breuiores sunt, & ideo minùs euidentes nigricantes. Dentibus caret Cyprinus, sed horumvice os palati medio infixum planum habet, læue, triangulare, ex aduerso, in parte inferiore ossa duo incisa, in gulam recurua. Oculis est mediis, ante quos sunt foramina Pinnis natat latis, duæ sitæ sunt ad brãchias magnæ, in medio ventre duæ inter quas & caudam alia est vnica, quæ serrato aculeo & valido innititur, inter hanc & præcedentes est excrementi meatus. Ex medio dorso vnica erigitur ad caudam ferè continua robusto etiam incisóque aculeo fulta. Cauda lata est, ex nigro rubescens, vt & postrema pinna. Lingua caret, vt iam diximus, sed eius loco palatum carnosum dedit natura saporum percipiẽdorum causa, quod euulsum linguæ formam adeo refert, vt non solùm vulgus, sed etiam viri docti linguã vocent, & linguã veram esse præfractè defendant, adeo difficile est opinionem euellere, quæ in animis hominum penitus insedit. At qui in os viuorum Cyprinorum digitos immiserit, qui viuos mortuósve dissecuerit, cernet superiori oris parti siue palato carnosam substantiam affixam, inferiori nullo modo hærentem, nec vllo pacto solutam aut liberam, vt lingua dici nõ debeat, nisi imperfecta admodum incertáque. Itaque non iam falsæ & inueteratæ opinioni nemo fidem adhibeat, sed τῇ αὐτοψίᾳ, Aristotelique sic scribenti. Ἐν δὲ τοῖς ποταμίοις, χαλκιδευμένοις δὲ ἰχθύσιν, οἷον μὲν τῶν

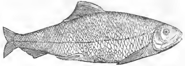
Lib. 8. de hist. cap. 20.
Lib. 6. de hist. cap. 14.
Lib. 4 de hist. cap. 8.

χυμῶν αἰσθητήριον τὴν γλῶτταν ἔχουσι μὲν, ἔχουσι δ᾽ ἀμυδρῶς, ὀστώδη τε γὰρ καὶ οὐκ ἀπολελυμένην, ἀλλ᾽ ἐνίοις τῶν ἰχθύων ὁ οὐρανὸς ἐστι σαρκώδης, οἷον τῶν ποταμίων ἐν τοῖς κυπρίνοις. ὥστε τοῖς μὴ σκοπουμένοις ἀκριβῶς δοκεῖν ταύτην εἶναι γλῶτταν. Aquatiliũ generi quos pisces vocamus, dara qdẽ est lingua, sed imperfecta, incertáq;, ossea enim nec absoluta. Sed palatũ nõnullis carnosũ ꝓ lingua est, velut inter fluuiatiles Cyprino, ita vt nisi diligẽter inspexeris, lingua id esse videatur. Huiusmodi palato carnoso prędita sunt & alij pisces, vt Baletus, Tinca, & plures lacustres q̃ lingua & dẽtibus carẽt. Qui dentes habẽt qbus alimẽtũ retinere queãt, iidẽ & linguã obtinẽt osseã, im perfectã, inferioriq; parti hęrẽtẽ, velvt linguę illi osseę dẽtes insigni possent, queadmodũ nõnullis in palato. Nullis horũ palatũ est carnosũ. Sed ad Cyprinũ redeamus. Is ꝓ corporis ratiõe vẽtriculũ vel magnũ, vel paruũ habet. Hepar mediũ, in quo fellis vesica nigricãs. Splenẽ magnũ, pinguedine obducta intestina. Ouis distẽtũ vẽtrẽ sẽp repẽias, qa qnquies aut sexies anno patit, autore Arist. sed ex ouis incremẽtũ tardũ est, ouáq; edita à mare seruãtur quũ cõgesta repererit, reliqua pereũt. Cyprinus enim Balerus & similes vadis se intrudũt quũ parturiũt ac sępenumero singulas fœminas, mares tredecim vel quatuordecim persequũtur; fœmina oua progrediendo emittit, mares sectantes semẽ suũ ouis aspergũt, verùm plurima pereunt cùm fœmina nõ stabilis, sed mutans continuè pariat, dissipari oua necesse est, videlicet ea quę nõ in materiã inciderint aliquã sed excepta ab vnda ferantur. Illud verò notandũ nõ solùm maris & fœminæ cõmistione Cyprinos nasci, sed etiã spõte, & sine vllo maris & fœminæ semine, id quod experientia mihi cõfirmauit: vidi enim in aquis in caua loca & montibus septa teceptis & collectis spõte generatos Cyprinos, in quæ loca nec riuus, nec stagnũ, nec palus, nec lacus, nec fluuius vllus, nulla denique aqua præter cæleste influxisset. Quã Galli omnes Carpam vocãt, veterũ Cyprinũ esse ex superioribus notis perspicuũ est, maximè ex frequẽti partu, ex squamarũ magnitudine, ex eo quod lacustris sit, & fluuiatilis sententia Dotionis & Arist. Nã quãtũ ad Athenæi locũ iã citatũ attinet, dicimus integrum nõ esse, neq; enim carniuorus Cyprinus ab Arist. ponitur, cùm herbis, muco, luto vescatur, neq; verba hæc sensum vllũ habẽt: τὴν δ᾽ γλῶτταν οὐχ ὑπὸ τῷ στόματι, ἀλλ᾽ ὑπὸ δ᾽ στόμα κέκτηται, tradit enim Arist. linguã Cyprino deesse sed eius loco palatũ carnosum habere, idq; maximè in pisce quẽ exhibemus cõspicitur. Sed de hac nota satis iam diximus. Nostri Cyprinos in piscinis & viuariis includunt, alij in paludes & stagna cõiciunt, magno prouentu: nam tertio vel quarto quoq; anno maximos quosq; diuẽdunt, relictis paruis ad propagationem. In lacubus Allobrogum & Italiæ vt in Lario capiuntur Cyprini admirãdæ magnitudinis. Capiuntur in fluminibus & riuis, vt in Sequana, Arari, Lado. Vniuersè qdẽ carne sunt molliore, humida, parũ glutinosa, satis insipida, sed pro locorũ in quibus ꝑueniũt, & nutriũtur differẽtia, magis minúsue salubres vel insalubres

sunt

sunt. Qui in fluuiis magnis vrbibus vicinis earúmque sordes excipien
ribus degunt, mali sunt succi, à quibusdam tamen cupediarum ama-
toribus valde probãtur, quod pingues sinr & prægrãdes, magis probã
di qui in rapidis & puris aquis nascũtur & viuũt. Qui in palustribus &
stagnãtibus aquis, lutũ olẽt. Lapis palari ægris in graui febris ęstu alle
uamẽtũ aliquod adferre traditur q; sitim sedet & refrigeret. Eodẽ san
guinis è naribus fluxiones cohiberi si ore cõrineatur, sunt q affirmẽt.

De Cyprino clauato siue Pigo.

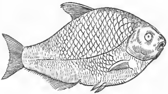

CAPVT I.

A Mediolanẽsibus Pigus vocatur piscis, Gręcis veteribus vt arbitror incognitus, quamobrẽ nomine Gręco atq; etiã Latino vacat, etiã si Plinius huius mẽtionẽ fecerit, vt mox dicemus, nullo tamẽ ꝓprio nomine imposito. Vulgi ergo appellationẽ sequẽtes Pigũ nominare possumus, vel, quia ex Cyprinorũ est genere à clauis qui è mediis squamis existunt Cyprinũ clauatũ vel aculeatũ rectè vocabimus, vt hoc maximè discrimine à cæteris distinguatur. Hũc optimè expressum Pisis mihi dedit Guinus Medicus. Est igitur Pigus ex Cyprinorũ genere, qui in Lario & Verbano lacu tantũ reperitur, vt asseiũt Mediolanenses, Cyprino ita similis, vt dẽptis aculeis Cyprinũ esse affirmes. Est enim eodẽ corporis habitu. Pinnas toridẽ eodẽ in loco sitas, os, oculos, palatũ eodẽ modo carnosũ, interna omnia similia haber. A brãchiis linea curua ducta est, pũctis notata, colore est glauco, vẽtre rubescẽte. Squamis magnis regitur, è quarũ medio oriuntur aculei acuti veluti crystallini. Vita moribus, sapore, succo, Cyprino superiori similis, nisi q; paulò melior est. Pigũ esse cuius meminit Plin. lib. IX. duę certissimę notæ demonstrãt. Plinij verba primũ subiiciemus, deinde notas declarabimus. Duo lacus, inquit, Italię in radicibus Alpiũ, Larius & verbanus appellãtur, in quibus pisces omnibus annis Vergiliarũ ortu existũt, squamis cõspicui, crebris atq; pręacutis, clauorũ caligariũ effigie, nec amplius q̃ circa eũ mẽsem visuntur. Notę sunt hę, prior q; in Lario & Verbano tãtũ lacu reperiũtur hi pisces, restibus omnibus horũ lacuũ accolis, reliquisq; Italiæ populis. Altera sumitur ex clauis è mediis squamis enatis, vt pictura ostẽdit, quos clauis caligaribus cõparat Plin. Sũt autẽ caligę calceamẽti militaris genus ad mediũ vsq; tibiam, vt in antiquis marmoribus, & numismatis perspicitur, vnde claui caligares, qui caligis affigebantur vel ad constringendũ vel ad ornandũ, quales Turcæ etiam hodie calceis suis affigunt.

Cap. 18.

De Cyprino lato siue Brama.

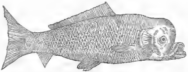

CAPVT VI.

SI Cyprinorum genera plura statuenda sunt, eis non inepte piscem subiiciemus, quem Galli *Bramam* vocant, Itali *Scardolam* & *Scardam*: squamis enim, corporis specie, vita Cyprino similis est, sed latiore corpore & compresso, quod illi ex lacustribus & fluuiatilibus maxime conuenit, ac proinde ea differentia à Cyprino distinguetur. Sunt qui ob nominis affinitatem quam *Bramam* vulgus vocat, Abramidem esse putent, sed non sine errore: nam Oppianus, & Athenæus qui Abramidis meminerunt, Thrissis semper coniunxerunt vt suspicari necesse sit Abramides Thrissis similes esse, vel eiusdem generis, atque marinas quæ statis temporibus fluuios subeant, quæ de Brama dici nō possunt. Quare rectiùs Cyprinus latus dicetur. Est autem piscis fluuiatilis & lacustris, maximus & latissimus, capite paruo pro corporis magnitudine, dorso repando & cultellato, corpore compresso, squamis magnis tecto. Linea à branchiis ad caudam ducta curua est. Ad branchias pinnæ duæ sunt, in medio ventre duæ aliæ, ab excrementi meatu alia est ad caudam continua. Huiusmodi pisces in lacubus maximi nascuntur. Vidi in Aruerniæ lacu quodam Bramas quæ binûm cubitorum longitudinem, pedum totidem latitudinem æquarent. Stagnantibus aquis delectantur, illicque muco, herbis, luto vescuntur. Quare in his tantùm fluuiis reperiuntur qui tardè fluunt, turbidáque sunt, & crassiore aqua, qualis est Araris, multi item in Gallia Belgica, nec in iis ad eam vnquam magnitudinem accrescunt, ad quam in lacubus & stagnis. Carne sunt molli, pingui, excrementitia, à nonnullis tamen habetur in pretio. In craticula assatur, vel farina bene subacta & pista includitur aromatis codita, sed suauior est quàm salubrior.

De Cy

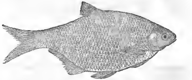
De Cyprini mira specie.

CAPVT VII.

NEC Potui nec debui studiose lector silentio præterire miram Cyprini speciem quę Lugduni in foro piscario viua empta est, dum hęc commentaria mea prelo iamiam committenda essent. Nullus fuit qui non, demptis capite & rostro, Cyprinum esse iudicarit hunc piscem. Nam squamarum figura & colore, pinnis, earundem situ, cauda idem plane est cum Cyprino. Pinna dorsi initio aculeum incisum habet, vt in Cyprino. Eundem aculeum habet alia pinna quę excrementorum meatum sequitur, quæ rubescit, item caudæ pars ei respondens. Tota cauda lata est vt in Cyprino. Duas alias pinnas habet ad branchias, similiter duas in ventre. Caput habet non protensum vt Cyprinus sed Delphini capiti simile, rostrum satis longum sed obtusum quale reuera pictura repręsentat. ex superiore rostri parte iuxta oris scissuram appendix carnosa vtrinque vna depēdet, vt in Cyprino, hac superior est alia breuis & vix apparens nisi propiùs inspicias vtrinq, etiam vnica.

De Ballero.

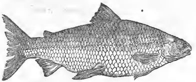

CAPVT VIII.

LVGDVNENSIBVS & lacuum qui in Allobrogibus sunt accolis, piscis Bramæ corporis specie valde affinis *Bordeliere* nominatur, quod litora semper sectetur & quærat: *bord* enim litus significat. Hunc Ballerum esse puto cuius inter fluuiatiles & lacustres

bis meminit Aristoteles. Bramæ tam similis est vt parum cautis pro bramis sæpe vendatur, sed ab iis magnitudine corporis & squamarum differt, & pinnarum ac caudæ colore. Est igitur Ballerus capite breui ore paruo, sine dentibus, sed horum loco ossa habet aspera, sine lingua, sed palato carnoso. Pinnas duas habet ad branchias, duas alias in medio ventre, ab excrementi meatu vnicam ad caudam vsque, in dorso aliam. Posteriores pinnæ cum cauda rubro colore perfusæ sunt, vt in Percis fluuiatilibus videre est, quæ in dorso est nigricat. Linea à branchiis ad caudam curua producta est. Branchias quaternas habet. Os in medio palato habet, ex aduerso sita sunt ossa duo loco inferiore, altera parte serrata quibus contrario occursu cum palati osse herbæ atteruntur. Ventriculum paruum habet, intestina pinguedine oblita, hepar ex albo rubescens, in quo fel viride, splenem rubrum. Vita & moribus à Cyprino non differt.

De pisce superiori simili, & proprio Lemani lacus.

CAPVT IX.

SVPERIORI nõvalde dissimilis piscis est Lemani lacus proprius qui *Vangeron* ab accolis vocatur, Mugilibus rostro similis est, sed paulò longiore. Dentibus caret. Pinnas duas subaureas habet ad branchias, in medio ventre duas alias croceas, ab excrementi meatu vnicam, in dorso aliam. Cauda in duas desinit, quas squamæ initio integunt, etiamsi non adhæreant. Cyprino & corporis specie & carnis substantia succóque affinis, & vilis habetur.

De Tinca.

CAPVT X.

TINCÆ nomen ab Ausonio vsurpatum hodie quoque in Gallia & Italia seruatur. Piscis hic in lacubus stagnis & fluuiis qui rapidi nō sunt viuit. Ex viridi flauescit, corporis specie, pinnis & earum situ, palato carnoso Cyprinum imitatur, squamis autem differt, paruis enim admodum & tenuibus tegitur, muco semper obductis, quam ob causam Tincæ lubricæ sunt. Præterea circa oculos circulus in Tinca tuber est, in Cyprino flauescens. Linea à superiore branchiarum parte descendens corpus mediū intersecat. Pinnas duas habet ad branchias, alias duas in ventre, vnam à podice, aliam in dorso breuem sine aculeo. Cauda in pinnam latam desinit. Lapillos habet in capite Auratæ & reliquorum marinorum modo. In ima oris parte ossa ferrata pro dentibus. Branchias quaternas duplices. Ventriculum paruum, fel aqueum in hepate, vesicam geminam aëre plenam in ventre, oua pauciora quàm Cyprinus. Nutritur aqua, luto, & muco, quamob causam palustribus & lacustribus aquis, & fluuiis tarde fluentibus gaudet. Vilis est, & pauperiorum cibus. Ausonius.

Et virides vulgi solatia Tincæ.

Crasso, glutinoso, excrementitióque est succo. Sunt qui Tincam, Aristotelis φύλωνα esse putent, quem Fullonem vertit Gaza, de quo hæc tantùm Aristoteles. Ὃν ὁ καλοῦσι φύλωνα, πρὸς τοῖς αἰγιαλοῖς ἐν εὐπλωΐμοις, ἀγελαῖος ὁ καὶ οὗτος. Id est, Fullo quem vocāt, litora petit tranquilliora, sed is quoque gregalis est. Præterea eundem esse cum eo qui Dorioni Γναφεὺς vocatur. Atheneus. Γναφεύς. Δωρίων ἐν τῷ περὶ ἰχθύων δ' ἐκ τῆς ἑψήσεως τοῦ γναφέως. ὑγρὸν, φησὶ πάντα σπίλον καθαίρειν. Id est, Fullo. Dorion in lib. de piscibus ait fullonis decocto maculā omnem elui. Alij dubitant sítne idem Fullo Aristotelis, & Γναφεὺς Dorionis, cuius dubitationis causam nullam video, cùm Fullo Aristotelis lacustris sit vel fluuiatilis, Dorion vero matinos duntaxat pisces numerasse videatur. Quod vero Tinca & Fullo idem sint non inde necessario efficitur, quia Tincæ decocto sordes deterguntur. Idem enim & Anguillarum, & Ichthyocollæ, & aliorum piscium admodum glutino-

Lib. 4. de hist. anim. cap. 14.

sotum decoctum præstare potest: nam lento & glutinoso humori quod pingue est & sordidum hæret, atque vna vtrunque abluitur & tollitur. Tincæ quidem muco obducuntur, & sese mutuo lambunt, id quod aliquando obseruaui, his Lucios vulneratos sese adfricare, & muco vulnera conglutinare tradunt. Non immerito à P. Iouio Platina reprehēditur, qui Tincas antiquitus Mænas fuisse existimauit, cùm Mænæ solùm sint marinæ, Tincæ palustres siue lacustres & fluuiatiles. Vidi Romæ Iudæos quosdam Medicinā exercentes qui carpo & plantis pedum Tincas per dorsi longitudinem discissas admouerent in febribus ardentissimis. Sed id nisi in tempore fiat, non modo nihil profuerit, sed maximè obfuerit: nam frigiditate intro repellente, ac magis constringente augetur incendium.

De Salmonum generibus.

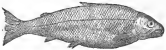
CAPVT XI.

MVLTA genera Salmonum statui possunt, vnum eorum qui in Oceano nati flumina eodem influentia subeunt, alterum eorum qui in Lemano lacu repetiuntur, aliud eorum qui in Benaco, aliud eorum qui in rapidis fluuiis & riuis è montibus ortis viuunt, de quibus omnibus suis locis dicemus. Fuisse Salmones fluuiatiles & marinos indicant Plinij verba LIB. IX. In Aquitania Salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur. Qui Plinij locus duplicem sensum habere potest, vt Salmo fluuiatilis marinis Salmonibus præferatur: de iis enim piscibus loquitur Plinius, qui pro locorum varietate principatum obtineant, vel vt Salmo fluuiatilis marinis omnibus præstet. Sed Salmones marinos esse experientia comprobat: in Ligeri enim Garumna, Rheno, atque aliis Galliæ & Germaniæ fluminibus certum est capi Salmones etiam nonnunquam miræ magnitudinis è mari illuc profectos, in quibus fluminibus aliquādiu enutriti, pinguissimi, suauissimi atque lautissimi redduntur. Qui in fluuiis reperiūtur aliunde nō profecti Truttæ vocantur. Quod si cui mirum id videatur, contempletur quæso diligentius Salmonis ac Truttæ speciē, ac notas singulas, is procul dubio eas omnes adeo consentire perspiciet, vt facilè mihi fit assensurus. Hoc ego in Salmone & Trutta magna (quam Salmonatā vulgus nostrum vocat) sum expertus, nec notam vllam qua distingui possent comperi. Idem periculum feci in Salmone paruo, & eiusdem magnitudinis Trutta, atque eandem in his similitudinem comperi. Id omnibus commune est, quod posteriorem dorsi pinnam paruam habent

Cap. 18.

bent & ſubrotundam,pinguémque.Sed ſingula declarabimus ſuis locis.Nunc de Salmonum lacuſtrium generibus dicemus.

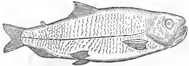
De Carpione.

CAPVT XII.

INTER Lacuſtres,Truttas vel Salmones Carpio ab Italis nominatus reponetur, quod figura partium numero & carnis ſubſtantia illis ſit ſimilis, vt ex collatione cuique perſpicuum eſſe poterit. Rectè igitur vocabitur Salmo vel Trutta Benaci lacus, quod in nullo alio reperiri omnes affirment. Ferunt olim in Italia *Pione* appellatum,deinde quum quidam cui carius piſcis hic venditus fuerat facetè dixiſſet ſe *Carpione* emiſſe,inde vocari cœptum pro *Pione,Carpione*. Eſt igitur Carpio piſcis pedali magnitudine,capite, ore, dentibus, branchiis, pinnis, cauda ,ſquamarum paruitate Truttis ſimilis. Corpori maculas aſperſas habet nigricantes & rufas. Ventre eſt candido, lateribus aureis,dorſo nigricante.Pinnulam dorſi poſteriorem adipoſam habet,quæ Salmonum & Truttarum nota eſt.Hoc tantùm à Truttis differt quod ventre ſit paulò prominentiore,& roſtro longiore. Cæterum partibus internis, carnis ſuauitate & ſubſtantia Truttas optimas refert,quantum guſtu deprehendere mihi licuit,quum per litora Benaci iter facerem:illic enim diligentius Carpiones contemplatus, & aſſos,& elixos mihi parari iuſſi ſine vllo condimento, vt veriùs de ſucco & ſubſtantia iudicare poſſem. Tanti faciunt piſcem hunc Itali vt vix vllum alium vel marinum, vel fluuiatilem cum eo conferendum putent.Et eſt reuera piſcis bonus,carne duriuſcula,ſiccáque, minimè glutinoſa,rubeſcente,denique omnino Truttis vel Salmonibus ſimili.Editur Carpio elixus ex aceto.Solent & Benaci accolę in ſartagine frixum,foliis inuolutum,aceto irrigatum per vicinas vrbes circunferre.Idem mos eſt apud nos Cemeneorum montium incolis in Truttis ſeruandis & alio mittendis.Aiunt Carpiones diu ſeruatos contabeſcere & deteriores fieri,quod & multis aliis piſcibus accidit,maximè iis qui delicatiore,& friabili ſunt carne. Contrà qui duri & glutinoſi ſunt,aſſeruati meliores fiunt,& concoctu faciliores.

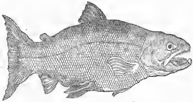
De Salmone Lemani lacus siue Vmbla.

CAPVT XIII.

NVLLVM apud veteres scriptores nomẽ reperi piscis cius qui à Lemani lacus accolis *Vmble* dicitur. Ac ne quis nominis affinitate decipiatur differt ab Vmbra pisce qui in Gardone Galliç nostrę Narbonensis flumine capitur, quãuis sit is quoque in Truttarum siue Salmonum genere. Item ab eo eiusdẽ nominis qui in Lado nostro reperitur, qui Mugilis fluuiatilis species est. Est igitur Vmbla, Lemani lacus Salmo, magno ore, non solùm in maxillis dentibus armato, sed etiam sex magnis in lingua. Corporis specie, pinnatum numero situq; partibus internis Truttis vel Salmonibus similis. Caput liuescit. Brãchiarũ opercula argẽtei sunt coloris, in extremo aurei. Hepate est carnoso, in quo fel situ est. Carne est suaui, sicca & dura cùm senuerit. Aliquãdo duos cubitos longi huiusmodi pisces à Lemano lacu Lugdunũ aduehũtur.

De altero Salmone Lemani lacus siue Vmbla altera.

CAPVT XIIII.

PISCES valde inter sese similes non solùm tractatione, sed etiam nomine cõiunguntur, vt Thrissæ, Trichides & Trichiæ. Sic similis superiori Vmblæ hic quem exhibemus, Vmbla etiam vocatur, sed discriminis causa cognomen additum fuit, appellãt enim Lemani lacus

eis accolæ *Vmble cheualier*, fortasse ob magnitudinem, præstantiam & robur. Neque verò à superiore solùm differt, vel sexu, vel ætate, vt ex sequenti descriptione perspicuum fiet. Est igitur hic piscis Salmonibus & Truttis, quæ vulgò salmonatæ dicũtur, similis, rostro recuruo, quo à superiore differt, id enim longius habet, & acutius. Maxillæ inferioris extremum incuruum in maxillam superiorem, eius rei graria excauatã recipitur, vt in Salmonibus videre est. Maxillę lineis multis distinctæ sunt. Dorsum ex cæruleo nigricat. Venter aureo colore. Hepar flauescit, in eo est fel, splẽ nigricat. Vẽtriculus gulæ subiectus est, longus, spissus, cuius innumerabiles sunt appendices, quẽadmodùm in superiore. In insignem magnitudinem accrescit. Carne est sicca & dura, in assulas diuiditur, quæ Caryophyllis confixę in craticula assantur, & oleo siue butyro irrigantur. Paratur etiam hîc piscis Truttæ modo. Caput maximè commendatur vt Salmonis.

De Truttis.

CAPUT XV.

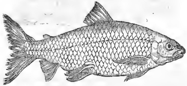
TRVTTAS Salmones esse fluuiatiles vel lacustres nemo est qui negare posit, si has cum Salmonibus marinis qui flumina subeunt diligentius contulerit, & partes omnes tum internas tum externas, virã mo-resque accuratius inspexerit. Sed vt Salmonum, ita Truttarum discrimina quædam sunt, à corporis colore vel maculis, & à loci varietate sumpta. Quæ enim in fluuiis rapidis & limpidis inueniuntur, non sunt adeo maculosæ, & magnitudine, succo, carnis colore & substantia multò inferiores sunt iis, quæ in magnis lacubus Italiæ, Germaniæ, Allobrogum capiuntur, quæ Truttæ salmonatæ, id est in Salmonem versæ, & eodem carnis rubore. De his nunc agimus, quales nobis suppeditat Lemanus lacus, quas Salmones lacustres vocabimus. Huiusmodi igitur Trutta ad duûm triumve cubitorum magnitudinem accrescit. Truttis aliis similis vel superiori

Vmblæ,vel Salmoni fœminæ, maximè rostro recuruo, squamis minoribus quàm Salmo minúsque argenteis, sed pluribus & frequentioribus maculis purpureis cōspersa.Pinnis,earum situ,maximè pinna dorsi posteriore adiposa,partibus internis,carnis substantia & colore Salmoni simillima. Tales Truttæ permagnæ è lacu Lemano Lugdunum deferuntur,quas primo aspectu nemo est videndis Salmonibus assuetus,qui non Salmones esse contendat. Ausonius in Mosella Sarionem piscem medium facit inter Salmonem & eum qui Salar ab eo vocatur. Sitne Sario Trutta nostra, dubito:solam enim in magnitudine differentiam statuere videtur. Versus eius sunt.

Teque inter geminas species,neutrúmque & vtrunque
Qui nec dum Sario,nec iam Salar,ambiguúsque
Amborum medio Sario intercepte sub æuo.

In multis Galliæ fluminibus Truttæ cùm senuerint, lacustres Truttas æquant magnitudine. Æstate caro magis rubet. Lacustribus & fluuiatilibus pinguiores sunt marini Salmones in amnium dulcibus aquis saginati,citiú sque satiant. Illæ carne sunt sicciore,atq; hac maximè differentia inter vescendum secerni possunt.

De Lauareto.

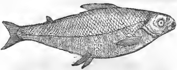
CAPVT XVI.

VERNACVLIS & propriis vocabulis in rebus nostris explicandis & veterum nominum penuria vti cogimur, vt in pisce qui in lacubus Allobrogum tantummodo reperitur nominando, vulgi appellationem sequimur & Lauaretum vocamus, quem Salmonum Truttarúmque generi adiungendum esse suaderet pinnula illa dorsi posterior adiposa Salmonum & Truttarum generi propria, nisi multa alia reclamarent, vt oris constitutio Thrissis quàm Salmonibus similior, os sine dentibus, caput compressum, corpus maculis carens,caro mollis & candida. Lauaretum igitur inter Salmones & Alosas ambigere meritò dicemus. Is quod nūquam

sordidis

fordidus sit, sed bene ablutus sit, ob munditiem & candorem nomen habere videtur. Lacuum Allobrogum proprius est ut Burgetij, & Æquebeletij. Nec ullus est qui in Italia, Germania, Gallia, aut alibi vspiam viderit. Pedali est magnitudine, corpore vtcunque compresso, Alosæ vel Harengi modo: eos enim pisces capite & ore planè refert. Maxillæ dentibus carent, superioris latera inferiora operiunt & claudunt. Corpus squamis tegitur argenteis. A branchiis per medium corpus recta linea descendit. Pinnas duas ad branchias habet, totidem in medio ventre, proximè anum pinnulam vnicam, in dorso priorem maiusculam, posteriorem paruam & pinguem, Salmonum Truttarúmque modo. Cauda in geminam desinit longam & latam, in extremo nigricantem. Branchias quaternas, duplices habet, cor angulatum, hepar sine felle. Autumno parit. Carne est candida, molli, suaui, minimè glutinosa, boni succi, mediocriter nutriente. Ex prædictis lacubus sæpissime Lugdunum conuehitur.

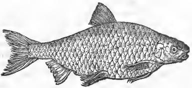
De Pisce Lemani lacus Bezola vulgò nuncupato.

CAPUT XVII.

Ut Lauaretum lacus Burgetius & Æquebeletius ferunt, ita Lemanus Bezolam vulgo dictam, non admodum dissimilem, nisi quod colore minus est candido ad cæruleum inclinante, rostro acutiore, capite minore, ventre latiore & prominẽtiore. Nullum piscem reperias cum quo melius cõparari possit, quàm cum Harengo, quem in marinis depinximus. Carne est molliore quàm Lauaretus, & ab eo saporis suauitate, & succi bonitate multùm superatur, nec in pretio habetur. Proprius est piscis Lemani lacus.

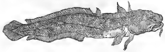
De alio pisce proprio Lemani lacus.

CAPVT XVIII.

EST Et alius piscis Lemani lacus proprius qui ab accolis *la Farra*, vel *Ferra*, vel *Pala* dicitur, Lauaretos vel Thrissas referens, magnitudine cubitali, ore paruo sine dentibus, vt in Thrissis, colore cinereo, corpore depresso, & lato squamis, pinnarum situ & numero Lauaretis similis. Linea à branchijs ad caudam recta & candida ducta est. Pinnulam dorsi mollem pinguémque habet, caudam latissimam. Carne est candida & suaui, quæ Lauaretorum Truttarúmque carni non cedit. Æstate & Autumno capitur, Hyeme in altis gurgitibus latet. Sale conditur & seruatur in Hyemem.

De Lota.

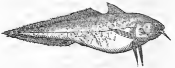
CAPVT XIX.

LVGDVNENSES Piscem qui in Arari inuenitur Lotã vocant, qui à Gebennensibus *Motella* quasi Mustella nominatur. Piscis est fluuiatilis & lacustris, Mustellæ marinæ vulgari, de qua LIB. IX. operis nostri de marinis piscibus diximus, similis admodum, nisi esset corpore rotundiore & spissiore. Ex maxillæ inferioris extremo pilus vnicus veluti ex mento barba propendet, nullus in superiore eminet, vt in marina. Pinnis quatuor natat, duæ sunt ad brāchias sitæ, duæ

in

in ventre, ab ano vnicam continuā habet ad caudam, huic æqualem & similem in dorso, quam præcedit alia pinnula. Cauda muctoni gladij figura similis est Paruulis squamis corpus regitur, quod è rufo fuscum est, & maculis nigris vndulatim dispositis conspersum. Dentes paruulos & tenues habet. Muco oblita & lubrica est Lota, vt Anguilla. Ventriculum paruum habet cum multis appendicibus, intestina conuoluta, hepar albicans, in quo fellis vesica, quæ ex viridi flauescit, splenem rubrum, vesicam oblongam, aëre plenam. Branchias quaternas & duplices. Nascitur in lacubus & fluuiis leniter fluentibus, vt in Arari. Hepar pro corporis ratione magnum est, & delicatū habetur, oua noxia, quemadmodū oua barbi, quæ ventriculū lædunt, & aluum turbant: Caro tota à Lugdunēsibus habetur in pretio. Si quis Lotam, Mustellam lacustrem vel fluuiatilē appellauerit, non ineptè mea quidem sentētia fecerit, modo nō eam accipiat, quæ ex mari fluuios petit qualis est Mustella Ausonij qui Mustellę nomine Lampetrā nostram describere videtur, de qua fusiùs diximus in opere de marinis piscibus.

De Pisce qui à vulgo Barbota vocatur.

CAPVT XX.

IN Lacubus & fluuiis minimè rapidis Lotę species, vel ei persimilis piscis nascitur qui à vulgo *Barbota* nominatur. Lotam corporis specie refert, nisi quod rostro est acutiore, item cauda tenuiore & magis in acutum deficiente, ventre prominentiore, aliis omnibus similis: Nam veluti è mento cirrus propender, ab excremēti meatu pinna vnica est continua ad caudam, huic alia respondet in dorso paulò longior, hanc pręcedit altera paulò longius quàm in Lota à posteriore dissita. Corpus eodem modo coloratū & maculosum, cutis lęuis est & lubrica. Vita etiam & moribus conuenit. Hepar habet magnum & delicatum, albicans. Carne glutinosiore est quàm superior, muco enim & cœno vescitur, in eóque delitescit.

GVLIELMI RONDELETII DE PISCIBVS FLVVIATILIBVS LIBER.

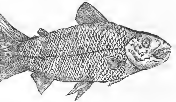
De fluuiatilium piscium differentiis.

CAPVT I.

QVONIAM è lacubus magnis nõnunquã fluuij, riuique oriuntur, lacustribus piscibus fluuiatiles subiungimus, sæpius vero è fontibus etiam paruis maximi fluuij promanant. Pisces qui in iis capiuntur, vel in iis procreati sunt, vel è mari adnatarunt, quorum alij in ostiis immorantur, vel vlterius in dulces vndas non penetrant, vt Mugiles, Lupi, Passeres, Sturiones. Alij dulci aqua adeo delectantur, vt subire non desinant, donec ad fontium ipsorum scaturigines peruenerint, nisi intercipiantur. De his omnibus dicturi non sumus. De nonnullis qui mari relicto fluuios petunt iam dictum est, in priore operis nostri parte. Præterea qui in ipsis fluminibus nascuntur sunt innumerabiles, atq; horum permulti fluminum quorundam proprij ad quorum tractationem & explicationem, diligentiam atq; operam conferre debent maximè ij qui celeberrimis fluuiis sunt vicini. Nunc igitur eos tantùm trademus qui & celebriores sunt, & illustriores, à Salmone ducto initio, qui quamuis in mari natus fluuios subeat, tamen quia adeo dulci aqua gaudet, vt natali solo relicto, in illa perpetuò viuat, nec in mare reuertatur, vt opinor, quia in mari rariùs capiatur, in fluuiatiliũ tractatione locum habere potest, maximè cùm in lacustribus piscibus, de quibus proximè diximus, nonnulli Salmonum generis babeantur.

De

De Salmone.

CAPVT II.

SALMONVM differentiæ aliquot diuersa etiam nomina ex varia ætatis inclinatione imposita esse dicuntur: maximum enim & qui iam senuit, Salmonem propriè vocant, hoc minorem quique mediæ est ætatis Sarionem, siue vt alij legunt, sarionem ex Ausonio in Mosella, cuius versus citauimus quum in lacustribus de Trutta loqueremur, Galli differentias duas agnoscunt, magnos, Salmones vocant, paruos *Tacons*. Præterea marem à fœmina distingunt: hanc enim ob rostrum magis aduncum, hami modo, *Beccard* appellant. Salmo in Oceano tantùm nascitur, qua de causa fluuios tãtùm eos subit qui in Oceanum influunt, falluntúrque ij qui in Rhodano capi existimant. Plinius Salmonem nuncupauit. Græcis incognitum fuisse, & ideo Græco nomine carere nihil mirum, cùm Græci veteres in Oceanum non penetrarint. Galli hodie idẽ nomen retinent, item Germani si recens sit piscis, sin salitus mutato nomine *lachs* ab eis nominatur. A Flandris *Saelm*. Vere ex Oceano in flumina se recipit, in Rhenum in Germania, Garumnam & Dordonam in Aquitania, Ligerim, Sequanam in Gallia, Tamesim in Anglia. Gregatim natant Salmones cum Alosis, sese in altum sæpe effegrunt, in aqua dulci pinguescunt, & salso omni succo deposito dulces, suauésque fiunt & eò magis quo longiùs à mari recesserint. In fluuiis nonnunquam pariunt. Thunnos æquant magnitudine, paruis squamis teguntur, quibus maculæ rotundæ aspersæ sunt, iis etiam notatum est caput, sed frequentioribus & maioribus in fœmina quæ dicitur, quam in mare. Dorsum cæruleo est co-

lore, ad nigrum vergente. Venter argentei coloris æmulus. Maxilla inferior sursum recurua est, sed in fœmina magis. Dentes habent in vtraque maxilla longos & acutos. Item in lingua oculos magnos, branchias quaternas. Pinnis totidem natat, duæ ad branchias sitæ sunt, aliæ duæ in vẽtre quæ subsunt ei quæ in dorso est maior, quam sequitur alia minor, adiposa quam Salmonum & Truttarum generi communem esse diximus. A podice vnica est carnosa & pinguis. In pinnam deficit bifidam cauda lata, vt ab ea Salmo merito πλατύσρος nominari posit. Ex his externis notis præcipuas non omisit Ausonius in Mosella quum dixit.

Nec te puniceo rutilantem viscere Salmo
Transierim, latæ cuius vaga verbera caudæ
Gurgite de medio summas referuntur in vndas
Occultus placido quum proditur æquore pulsus
Tu loricato squamosus pectore, frontem
Lubricus, & dubiæ facturus fercula cœnæ
Tempora longarum fers incorrupta morarum
Præsignis maculis capitis, cui prodiga nutat
Aluus, opimatóque fluens abdomine venter.

Quantum ad internas partes attinet cor angulatum habet, ventriculum oblongum cum permultis appendicibus, hepar rubrum in quo fellis ex viridi nigricantis vesica hæret. Splen ex rubro niger est. Caro priusquã coquatur albicat. Cocta vel salita rubescit, pinguis est maximè in vẽtre, tenera, friabilis, dulcis, ob id cito satiat, maximè capitis & abdominis partes, quæ quum elixæ in aqua solùm eduntur, ventriculum replent, & nauseam faciunt. Quocirca magis eos probauerim, qui in vino, aceto & sale multo elixant, vel qui assulas caryophyllis confixas in craticula assant, & cinnamomo, saccharo, aceto que condiunt. Recens salitus vituperandus non est. Plinius Salmonem fluuiatilem Aquitaniæ marinis omnibus præfert, idque iure, carnis enim teneritudine & suauitate præstantes in his quæ dixi fluminibus capiuntur. Optimi etiam ex Rheno Basileæ editur, multò meliores Antuerpianis, qui quamuis aliis pinguitudine non cedant, tamen saporis gratia, & succi bonitate aliis sunt inferiores, eam, opinor, ob causam quod illic mari propiores sint. Pisces sunt carniuori, in mari latent, ob id rariùs capiũtur. Horum felle ad oculorum suffusiones & maculas, purulentásque aures tectè nos vti posse arbitror, eorundem pinguitudine ad aurium dolores. Carne salita & vsta ad vlcera capitis manantia.

De Paruo Salmone.

CAPUT III.

PARVOS Salmones qui pedem vnum vix superãt, Galli & Aquitani *Tacons* appellant, suntque Truttis adeo similes, vt vix à peritis internoscantur, nisi propiùs inspexerint. Sed aliquid esse quo discernãtur capite de Truttis docebimus. Cùm igitur parui isti Salmones maioribus omnino sint similes, dempta sola magnitudine, & in iis solùm locis capiantur, in quibus Salmones, non possum nô existimare Taconem, Salmonem esse qui in fluminibus non in mari nascatur, quorum aqua cùm frigidior sit, & ad procreandum minùs idonea quàm marina, breuiores gignit Salmones. Adde quod in proprio & natali solo fœlicius omnia proueniunt, quàm in alieno. Id in Lampetris cernitur, quæ in fluuiis genitæ semper marinis sunt minores, nec in eam vnquam magnitudinem accrescunt. Quare aut Tacones necesse est esse Salmones in fluuiis natos, aut recens in mari editos, qui patres secuti sint, certum enim est Salmones in mari parere, Tacones autem vel minores adhuc esse quàm vt pariant, vel imperfectos esse Salmones, & veluti abortu editos, id indicat quod in iis nunquam vel oua vel semen, quod lac vulgus appellat, reperias. In Garumna & Ligeri frequentes & optimi habentur.

De Trutta fluuiatili.

CAPUT IIII.

QVAM Galli *Truitte* vocant, nos inde mutuato nomine Truttam appellamus, non Troctam: est enim Æliani Trocta idem piscis cum Amia, vt ex vtriusque descriptionis collatione docuimus LIB. VIII. operis nostri de marinis piscibus. Sunt qui maiorẽ Truttam quàm Salmonatam vocamus, Sarionem Ausonij esse credant, vt iam in lacustribus diximus. Aliorum iudicio Trutta nostra Salar est Ausonij.

Purpureisque Salar stellatus tergora guttis.

Truttarum differẽtiis proximo libro explicatis aliquot alias addemus. Quædam sunt paruæ, & eæ quidem albæ, cuiusmodi multas

y

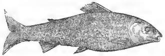
Santonum & Boiorum fluuij alunt, aliæ his maiores sunt & flauæ quales in Erari capiuntur, quas vulgus ob auri laminulas quas vnà cum arena hauriunt flauescere credit. Sunt quædam subnigræ maculis rubentibus notatæ. colorem illum ex senio contrahi existimo, eæ enim omnium maximæ sunt, & iis similes quæ Truttæ salmonatæ vocantur, quòd Salmonibus magnitudine ferè pares sint, quæ in magnis lacubus Allobrogum, Italorum, & Germanorum capiũtur, quas lacustres Salmones optimo iure nuncupare possumus, cute quidẽ nigricante, sed carne subrubra & sicciore in senectute. Sed de fluuiatilibus nunc agimus, ex quibus albæ cubiti magnitudinem vix attingunt, capite mugilem quodammodo referunt: sunt enim capite breui subrotundo, carnoso, vel potius pingui, coloris lactei. Dentibus acutis maxillæ & lingua armantur. Dorsum ex albo modicè flauescit. Corpus squamis paruis tegitur, & cute quæ facile rugatur, & à carne diuellitur, absceditque. Guttis rubris eadem spargitur. Linea recta à capite ad caudã ducta est. Pinnis quatuor natant quemadmodum Salmo, duas itidem in dorso, à podice vnicam habent. Corpore sunt spisso in caudam latam deficiente, eáque similiter in pinnã breuem sed latam. Hac maximè parte Truttæ magnæ à Salmonibus, & paruæ ab iis quos Tacones appellari diximus discernuntur: in iis enim cauda gracilescit, in Truttis semper lata est, in illis pinna caudæ longa & bifida vt in Alosis, in Truttis breuis & non diuisa. His accedit rostrum acutius in Salmonibus quàm in Truttis. Partibus internis à Salmone & vmbra fluuiatili non differunt, nisi quod ventriculi appendices plures & euidentiores habent. Eas quę flauescunt & nigricant ab albis differre comperio, quod illis rostrũ sit acutius, & veluti in fronte macula nigra. Præterea albæ minores sunt, & carne minus flauescente. Truttæ vescuntur piscibus, vermibus, arena. Aqua pura & frigida mirum in modum delectantur, quam ob causam aquarum scaturigines miro desiderio conquirunt, & in fontes amnésque, ex altis & præruptis scopulis prouentes incredibili impetu feruntur, id quod in Gardonis Galliæ nostræ Narbonensis fluuii præcipitiis fieri experientia compertum est, in ea enim subeuntes Truttæ nonnunquam decidunt in dispositа à rusticis retia, quarum temeritate admoneri nos oportet, potentiorum viribus cedendum esse, vt illud prudentissimè dictum sit.

Fœlix qui nunquam direxit brachia contra
Torrentem.

Ex his efficitur vt haud falsa esse credamus quæ de iisdem scribit Paulus Iouius in libello de Romanis piscibus, eas aduersos amnes, vel è præruptissimis etiam cautibus decidentes incredibili impetu subire. Ab Nare enim fluuio in Velinũ lacum, qui hodie pedelucus est,

cus est, stupenda velocitate volucrum modo ascẽdere credi, qui lacus ab altisimo montis vertice certis primò coarctatus angustiis, & mox tota aquarum mole præcipitatus, nec subiectis quidem cautibus madefactus, veluti è cælo in ipsum profluentem Narem effunditur. Multis in locis Truttæ optimæ habentur. Vnde mirum nõ immerito eruditis hominibus videtur, nullum saltẽ nobis nunc notum, apud veteres Romanos Truttæ nomen latinũ fuisse, cùm Truttarum magnam copiam, vt nunc, ita olim suburbanos amnes suppeditasse maximève risimile sit. Solus ex Latinis Ambrosius Troctã nominauit, sed eam vt iam monui, intelligere oportet, quæ à Trocta Æliani diuersissima sit: ea enim marina est Delphinis infestissima. Non defuerunt qui Lupum varium veterum fuisse censuerint ex Columella, quum Lupos sine macula piscinis includi posse asseueret, aliósque esse Lupos dicát, qui varij appellantur, vt Lupi illi marini sint qui amnes subeũt, varij autem fluuiatiles qui sint Truttæ. Sed ea opinio ex eo facile conuellitur, quod de marinis tantùm mẽtionem faciat Columella, iísque qui in pretio haberentur. Postremò Lupos varios ad eorum discrimẽ qui Plinio autore Lanati à candore dicebantur dictos fuisse ostendimus libro nono operis nostri de piscibus marinis. Vtrúque mare nostrum nobis suppedirat, & vtrunque illic expressimus. Truttæ præsertim senioris caro siccior est Salmonis carne, nec æque friabilis, ideo concoctu difficilior. Sed quo puriores vndas sectantur, eo meliores esse necesse est. Quæ in lutosis & stagnantibus aquis degunt, deteriores. Medicos audiui qui saxatilium marinorum loco, Truttas febricitantibus, aliísque ægris edendas apponi iuberent, quorum sententiam non probo. Quanuis enim Truttæ aduerso torrentium impetu fatigentur, & inter saxa degant, permultum tamen earum caro à saxatilium carne distat, quæ tenera est, & friabilis, leuis, quæque facilè & concoquatur, & distribuatur, denique optimi succi. Sunt tamen Truttæ sanis cibus gratissimus, & bonus, præsertim si calidæ nec diu asseruatæ edantur. Sunt qui eas non probant nisi statim ac ex aqua eductæ sint, atque adeo viuæ in feruentem aquam coniiciantur. Alij in sartagine frigunt, & inter folia nucis iuglandis, aut alia odorata conseruant.

De Vmbra fluuiatili.

CAPVT V.

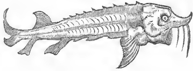
QVI Citra diorismum de piscibus loquūtur, Vmbram marinam cum fluuiatili perperam confundunt, cum hæc ab illa permultùm differat. De marina Aristo. Galenus, Athenæus, Oppianus, Plinius, Columella locuti sunt. De fluuiatili solus, quod sciam, meminit Ausonius in Mosella.

Effugiens oculos celeri leuis vmbra natatu.

Nos marinam libr. v. operis nostri. De piscibus marinis descripsimus, nunc de fluuiatili dicamus, quæ non solùm nomine sed & colore marinis similis est, à quo vtrique nomen: corpus enim est opaci loci modo subfuscum & subobscurum, cubitalem magnitudinem non excedens. Galli Narbonenses demptis Monspelienfibus, Vmbram vocāt. Piscis est ex Truttarum genere, Carpioni Italico corporis aspectu affinis. Pinnis & earū situ à Trutta non differt. Duas itaque ad branchias habet, duas in ventre, ab ano vnicam, in medio dorso priorem maiorem, posteriorem minorem, subrotūdam & pinguē, squamas paruas & maculosas similiter habet. Carnis substantiam, partésque internas omnes easdem habet. Capite verò à Truttis differt, quo Carpioni similis est: capite enim longiore est quàm Trutta, ore minore, nec tam hiante, rostro nō acuto sed obtuso maximè in maxilla inferiore, sine dentibus, & sine magna maxillarū asperitate. Oculis est patulis, cornea tunica aurea, pupilla nigra. Corpus à medio sensim gracilescit, in caudam tamen latiusculam & pinnā bifidam, latissimam deficit. A branchiis ad caudam linea recta per medium corpus producta est. Branchiæ intus sunt quaternæ, ventriculus longus & spissus, pinguitudine quæ lacte candidior est, obductus, à quo multæ apophyses pendent. Hepar rubet cui alligata est fellis vesica, fel nigerrimum est, splen longus & niger. Intestina sine gyris vllis ad anum demissa sunt.

Veſcitur terra, aqua, limo, vnáque cum his & cum arena auri laminulas haurit, ob id vulgus auro nutriri vmbrā credit, & reuera in ventriculo & inteſtinis aurum reperiri certiſsimum eſt. Carne eſt ſicca & alba, qualis eſt Truttarum paruarum caro. Hyeme latet, æſtate cum Truttis capitur, cui cum in ſucco & ſubſtantia permultiſque aliis ſimilis ſit. Truttarum generi & tractationi ſubiecimus. Pura aqua maxime delectatur.

De Attilo.

CAPVT VI.

EX Fluuiatilibus piſcibus maximos exequi cùm ſtatuiſſemus, à Salmone qui cetaceam magnitudinem attingit exorſi, Truttæ & Vmbræ tractationem adiunximus, quod eiuſdem ſint generis, & in multis ſimiles, etiam ſi magnitudine pares non ſint. Quibus explicatis ad magnos reuertimur, in quibus eſt Attilus Pado proculdubio peculiaris, etiamſi quidam hac de re dubitent, quibus vix fieri poſſe videatur, tam vaſtæ magnitudinis piſcem in fluuio naſci, quin potius è mari amnem ſubire. Verùm id mihi à vero alienum non videtur, cetaceum piſcem in vaſtis Padi gurgitibus & receſsibus procreari & nutriri. Quod ſi vel in Mediterraneo mari, vel Oceano naſceretur, vel illic, vel in aliis fluuiis repertum aliquando fuiſſe neceſſe foret, quod nemo vel vidit, vel ſcripſit vnquam. Quare Padi ſolius alumnum dicemus eſſe Attilum, de quo hæc Plinius. Attilus in Pado inertia pingueſcens, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec niſi boum iugis extractus. Hunc verè à nobis repræſentatum fuiſſe indicat nominis affinitas: ab Italis enim *Adello* & *Adano* & *Adeno* vocatur. Indicat piſcis ipſius figura nuſquam alibi quam in Pado viſa. Poſtre-

mo ipsa magnitudo. Huc accedit doctorum hominum quibus Italia hodie ornata est consensus, in quibus est Calcagninus qui cùm sæpe in Pado Attilum viderit,in epistola quadam optimè expressit, quam adscribere ineptum non fuerit, quod nulla alia descriptio Attilū nobis propiùs intuendum proponere posit, ea est huiusmodi. Quod à me percontaris an Attilus quem Ladanū vulgaris nomenclatura solet appellare,is sit quē Italia Moronem, Vsonē Pānonia vocitat, paucis respondeo,me eundem nō existimate,vel ex Plinij testimonio,qui eum Pado vult esse peculiarem,quo loco de propriis quorūdam amnium piscibus agit. Sed ego vt tecum agam liberalius, non modo te ad Plinij,sed ad oculorum etiam tuorum testimonium prouoco. Totam itaque Attili effigiem, ac membraturam quanta potui breuitate perstrinxi,& quia non satis perspicuè id fieri posset, nisi noti alicuius piscis exemplo vteremur. Hyccam siue Sturionem, qui nullo ferme loco non nascitur, mihi proposui. Qui licet in mati natales habeat, solet tamen aduersus amnes nitra subire voluptate, donec iam præpinguis redeat. Moronis siue Vsonis exemplo vtendum non duxi, quod neque ij pisces cognoscantur,neque mihi eorū imago satis memoriæ inhæreat. Sic ergo accipe. Attilus hoc differt ab Hycca siue Sturione,quod Sturio pelagius est, Attilus amnicus & Pado peculiaris. Sturio non temere visus æquare quatuor talenta attica, id est,trecentas libras.Plinius scribit Attilum ad mille libras,id est,supra XIII. talenta excreuisse. Quæ magnitudo sane insignis, & ratò perspicua. Attilus quum ad certam magnitudinem excreuit, squamas hispidas abiicit,quas per quinq; versus dispositas gerit,in summa scilicet dorsi spina,ex vtroque latete geminatas, & sibi quasi patallelas, extremus versus pinnas attingit. His abiectis tactu læuis euadit, nec habet quod vnguem offendit. Contrà Sturio semper hispidas squamas suas tota æstate retinet. Caro Sturionis callū habet, & mitificè palatū oblectat,Attili contra fluxa est & mollis,& palato parum iucunda. Existimāt piscatores πρότομον,id est,partem priorem Attili,ad posteriorem vix eam habere proportionem,quam quatuor ad vnū. Tota enim vix huius piscis sita est in capite & parte capiti attigua. Quæ obseruatio etsi ad Sturionē etiā aliósq; pisces pertineat, autore Ari.ac Plin.cuius verba sunt videlicet:capita piscibus portione corporū maxima,fortasse vt mergātur: tamen in Attilo nescio quomodo pręter cęteros luculenta est atq; admirabilis. Parui sunt oculi Attilo in tāta mole capitis. Sturio & Attilus habēt os in parte ꝓna,eo ꝓpe in loco cui in cęteris perfectiotibus animātibus respōdēt omoplatę. Os vtriq; sine dētibus, sed Sturioni fermè orbiculatū, Attilo multo maius,& ad lineam obliquā incisum,quo apetto vasto illo hiato pisces deuorat,quos tespitando ἐξ ἀναπνοῆς (ita piscatores putāt)cōtraxit. Loca pisculēta maximè

frequent

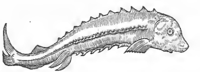
frequẽtat, hyberno præcipuè tempore vorticosas voragines: ad quas pisces frigoris impatiẽtes, teporis gratia se recipiunt. Rostrũ Sturioni resimũ ac latiusculũ, ad imaginẽ ferè Delphini & oxyrynchi. Attilo planũ & paulò minùs quã in mucronẽ desinẽs. Attilo tergi color albicans & lanosus, Sturioni vergit in glaucũ. Quod Plinius tradit de Clupea minimo pisciũ, si Attilo cõparetur, quæ venã quãdã eius faucibus mira cupiditate appetit, eũmq; ita exanimat: hoc sibi ingenuè incõpertũ nostra ætate piscatores testantur. Cæterũm quod inertia pinguescat, quod catenato capiatur hamo, quod nisi iugis boum extrahatur, hæc & certa sunt, & Padi accolis dant quotidiana spectacula. Hactenus de Attilo Calcagninus, quibus pauca addemus ad Attilum agnoscẽdum non inutilia. Os clausum ad obliquam lineã incisum est, sed apertũ & hians rotundũ. Ante illud pendent è rostro appendices carnosæ & molles. Branchias opertas habet, ad quas pinnæ sitæ sunt. Clypeata ossa tergo gerit Sturionis ritu, sed ea tempore abiicit, quod in causa est cur alij sine ossibus, alij cũ ossibus depingãtur: post quæ pinna dorsi est vnica, cui parte supina subiacẽt duæ, quales omnino sunt Sturioni. Cauda etiã in duas deficit. Sed ne iis quæ antea à nobis dicta sunt repugnare videatur quod dixit Calcagninus, os Attilo & Sturioni esse in prona parte, cùm dixerimus Sturioni, Galeis, pluribúsq; aliis piscibus, quibus os nõ est in prõptu, sed sub rostro latet, vt in Sturione & Attilo, illis esse in supina nõ in prona parte, animaduertendũ est Calcagninũ nõ satis rectè, neq; ex Aristo. sententia pronã partẽ appellasse: supina enim dicẽda est nõ prona, quæ sub rostro est, qua vẽter & viscera cõtinẽtur, qua verò superior capitis pars & dorsum, prona, vt rectè sic dicamus Attilũ & Sturionẽ os habere in supina parte Vranoscopũ in prona. Quod Arist. authoritate comprobamus. Is enim de pisciũ genere & differentiis tractãs sic scribit. τῶν δ' ἐνύδρων ζώων τὸ τῶν ἰχθύων γένος· ἓν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀφώρισται, πολλὰς περιέχον ἰδέας, κεφαλὴν μὲν γὰρ ἔχει, καὶ τὰ πρανῆ, καὶ τὰ ὕπτια, ἐν ᾧ τόπῳ ἡ γαστὴρ καὶ τὰ σπλάγχνα. Gaza sic. Pisciũ genus inter ea quæ aquas incolũt, vnũ distingui à cæteris iure potest, cùm forma euariet numerosiore. Habet id caput, & prona, & supina. parte qua venter & viscera cõtinentur supina habet. Id quod nõ solũ de piscibus sed etiã de quadrupedibus traditur ab Aristotele. Ἔχουσι δὲ τὰ τετράποδα ζῶα, ὅσα μὲν ὁ ἄνθρωπος μόρια ἔχει ἐν τοῖς προσθεν, κάτω ἐν τοῖς ὑπτίοις. τὰ δ' ὀπίσθια ἐν τοῖς πρανέσι. id est, partes quas homo habet, & priores, quadrupedes infra habent, & supinas: quas autem ille posteriores, hæ pronas. Sed ad Attilum reuertatur oratio. Is carne est molli, parum suaui, pro Sturione delicatissimo aliquando venditur, sed sapore impostura detegitur. Piscatores Ferrarienses mihi aliquando narrarunt Attilum capi sagena per transuersum amnem iniecta, ex cucurbitis exsicca-

Lib. 2. de hist. cap. 13.

Lib. 2. de hist. cap. 1.

tis suspensa, in quam nauiculis vtrinque dispositis vrgetur & compellitur.

De Galeo Rhodio.

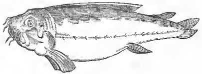

CAPVT VII.

HIC Piscis quem hîc repræsentamus à nonnullis *Copso* vocatur, & eo nomine designatum, atque optimè figura expressum misit ad me doctissimus Medicus & vir humanissimus Antonius musa brasauolus. Alij nominis affinitate decepti *Copsô* appellant, est enim id nomẽ alterius piscis. Ego verò hunc Galeũ Rhodiensem esse, siue vulpẽ Rhodiẽsem existimo, cuius obiter meminimus in LIB. XIIII. operis nostri de marinis piscibus, quũ de Acipẽsere siue Sturione loqueremur, quẽ Archestratus eũdẽ esse cũ Acipensere credebat, non sine ratione in hâc opinionẽ inductus. est enim piscis iste Acipenseri siue Sturioni persimilis, nõ solùm corporis specie & partibus sed etiã gustu ac sapore, dempta vnica differentia, quã non nisi ij percipient, qui citra ingurgitationem cibum hunc sumpserint, quique exquisito gustatu fuerint. Ad communes igitur & vniuersas notas attenti, & non ad cuiusque rei maximè proprias, sine quibus rerum differẽtiæ penitus cognosci non possunt, facilè Galeum Rhodium cum Sturione confundent, quod Archestrato euenit, cuius sententiam refellit Athenæus cuius verba subiungã, non vt Acipenseris solùm à Galeo Rhodio discrimen cognoscatur, sed vt verum Rhodiorum Galeum seu Vulpem à nobis hîc exhiberi comprobem. Ἀρχέστρατος δ' ὁ τὸν αὐτὸν Σαρδαναπάλῳ ζήσας βίον, περὶ δὲ ἐν Ῥόδῳ γαλεοῦ λέγων, τὸν αὐτὸν εἶναι ἡγεῖται τῷ παρὰ Ῥωμαίοις μετὰ αὐλῶν καὶ στεφάνων εἰς τὰ δεῖπνα περιφερομένῳ, ἐστεφανωμένων καὶ τῶν φερόντων αὐτὸν, καλουμένῳ δ' Ἀκιπήνσερι· ἀλλ' οὗτος μὲν μικρός καὶ μακρορυγχότερός ἐστι, καὶ τῷ σχήματι, τρίγωνος ἐκείνου μᾶλλον. Et paulò post. Ἀρχέστρατος περὶ δὲ ῥοδιακοῦ γαλεοῦ λέγων τοῖς ἑταίροις παραινῶν τοὺς συμβουλίων φησὶν, Ἐν δὲ Ῥόδῳ γαλεὸν τὸν ἀκιπένσερα κἂν ἀποθνήσκειν μέλλῃς, ἂν μὴ σοι πωλεῖν θέλῃ, ἅρπαζον αὐτὸν, ὃν καλοῦσι Συρακόσιοι κύνα πίονα. i. Archestratus qui

qui Sardanapali vitam vixit, de Galeo Rhodio scribens, eundē esse opinatur cum eo qui apud Romanos cū tibiis & coronis in cœnis circunferebatur, coronatis etiam iis qui gestarent, vocántq; Acipenserem. At hic quidem Acipēser paruus est, & porrectiore rostro, & figura triangulari magis quàm ille. Et: Archestratus de Rhodiensi Galeo loquens, amicis patrio more cōsulens ait, Galeum Rhodium seu vulpem si tibi vendere noluerint, quāuis mori debueris, rape, quem Syracusij canem pinguem appellant. Hactenus ex Archestrato Athenæus. Quod si Galeum Rhodium cum Sturione seu Acipensere contuleris nullū planè cōperies qui ei similior sit eo quē proponimus, his exceptis quod Sturio longiore est rostro, & corporis figura magis triangulari: nam alioqui Sturionem totius corporis figura, tergi ossibus acutis, & clypeorū modo efformatis, a liis item in lateribus dispositis, pinnis, cauda, ore in supina parte sito omnino refert. Is quemadmodum Sturiones relicto mari amnes subit, reperitur enim in Pado, & in Rhodano, & pro Sturione venditur, nec ab eo distinguitur, nisi ab excercitatissimis, & exquisitu gustatus hominibus. Hanc differentiā me docuit Gulielmus Pelicerius Monspeliēsis Episcopus vir singulari doctrina prēditus. Tum ex capite crassiore, & rostro breuiore obtusioréq;, tum ex gustu Galeū Rhodium siue Vulpē deprehendi. ferinum quid resipit, quod de Sturione dici non potest, carnéq; est duriore, à quo sapore Galei & Vulpis nomē habet: Galei enim & vulpes ex Galeorum genere ferini sunt saporis & ingrati. Ego quoq; non viso capite, inter edendum diuersam piscis huius naturam à Sturione facilè iudicaui, si tamen in dulci aqua diu natauerit, in cibis haud aspernandus est.

De Exosse pisce & de Ichthyocolla.

CAPVT VIII.

Cetaceus piscis est quem hîc proponimus cartilagineus, sine ossibus vllis aut spinis, sine squamis. Capite est crasso & lato, ore magno & in promptu posito, è superiore maxilla quatuor apophyses carnosæ dependēt. Oculos paruos habet pro corporis magnitudine. Carne est prēdulci & glutinosa admodum, ob id salituræ idonea, qua me-

lior redditur & rubescens Salmonis modo, atq; etiam durior, quamob causam aliquandiu macetanda priusquam coquatur. Eam Tanais & Ponti accolæ Romam & Venetias trãsmittunt, illícq; in foro piscario venditur. Ab huius piscis carne viscida admodum & tenaci, & ab intestino siue mẽbrana interna longa, quam complicatam & exsiccatam pro Ichthyocolla vẽdunt, in Ponto Collanus dicitur vulgò, à Bononiensibus *Copso*, ab aliis Italis *Colpesce*, à Tanais accolis *Barbotta*, ob appendices è maxilla barbæ modo dependentes, à Germanis *Huso*, & *Husen*, à Græcorum nonnullis *Morona*, Quo verò nomine veteres hũc piscem designarint, inquirendum. Primùm eorũ improbanda est sententia qui Marionẽ dici arbitrentur, quod vox hæc affinis sit Græcorum huius ætatis appellationi, qua piscem hunc ex quo glutinum fit, nominant. Cui rei Plinij authoritatem adiungunt ex LIB. IX. Et in Danubio Mario extrahitur porculo marino simillimus. Sed cùm Marionis nomen apud nullum autorem Græcum vel Latinum legatur pro pisce, Barbarum esse iudico, depravatúmque esse Plinij locũ modo citatum docuit me Guhelmus Pelicerius Monspeliensis Episcopus in Plinij lectione exercitatissimus & diligentissimus: neq; enim Mario legendum esse, neq; mari, vt in vulgaris nostris exemplaribus habetur, sed maior, ex veterum & optimorum codicum collatione, & ne ab eodẽ loco tecedamus, alia eius vitia corrigemus, & inde piscis de quo nunc agimus nomen Latinum eliciemus. Locus ita nunc vulgo in excusis legitur. Præcipua magnitudine Thunni inuenimus talẽta XV. pẽpedisse. Eiusdem caudę latitudinem duo cubita & palmum. Sunt & in quibusdam amnibus haud minores, Silurus in Nilo, Esos in Rheno, Attilus in Pado inertia pinguescens, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec nisi boum iugis exttactus: atqui hũc minimus appellatus Clupea, venam quandam eius in faucibus mira cupidine appetens, morsu exanimat. Silurus grassatur vbicũq;, est omne animal appetens, equos innatantes sæpe demetgens, præcipuè in Mæno Germaniæ amne propter Lisboum, & in Danubio maior, porculo marino simillimus. Et in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus, spinísve interfitis, carne prædulci. Statim initio eius loci pro Thunni, Thunnũ rectè emendauit Massarius, vt vnicus hîc intelligatur mirandæ magnitudinis, sícq; legatur. Præcipua magnitudine Thunnũ inuenimus talenta XV. pependisse &c. Deinde pro Esos in Rheno, legendum puto Exos, de quo Exosse pisce, ea postrema intelligenda sunt. Et in Borysthene memoratur præcipua magnitudo nullis ossibus, spinísve interfitis, quæ pisci quem capiti huic præfiximus aptè quadrant: ossibus enim spinísque, quæ etiam piscium ossa dicũtur, prorsus caret, vt Exos optimo quidem iure dicatur. Hæc postrema Plinij verba ad Silurum referri non possunt, vt quidam falso opinati sunt. Silurus enim ex

Cap. 15.

Plinio

Plinio LIB. XXII. spinas habet. Siluri, inquit, fluuiatilis, qui & alibi quàm in Nilo nascitut, carnes impositi recentes, siue salsæ. Eiusdem cinis extrahit, & adeps, & cinis spinæ eius vicem spodij præbet. Ex quo loco illud quoque colligitur Silurum Nilo amni peculiarem non esse, nec Exossem Rheno quamuis in loco prius citato scripserit Plinius, Silurus in Nilo, Exos in Rheno: nam Silurum etiam hodie in Danubio capi constat, Exossem in eodem Danubio, atque in Borysthene. Cùm igitur tres prægrandes & cetaceos pisces proposuisset Plinius, Silurum, Exossem, Attilum, singulos deinceps explanans pet epexegesim primùm de Attilo, deinde de Siluro, postremo de Exosse dicit. Absurdum etiam non fuerit piscem hunc Ichthyocollam appellari, nam etsi nomen hoc glutinum ex pisce significet, tamen pro pisce interdum sumitur teste Plinio LIBRO XXXII. Ichthyocolla appellatur piscis, cui glutinosum est corium, idémque nomen glutino eius. Idem gluten Dioscoridi venter est piscis cetacei, præstátque candicans, natione ponticum. quale hodie quoque ex eius piscis intestino ex Ponto mittitur, quod maximo est argumento piscem hunc Ichthyocollam esse. Sed quoniam in Ichthyocollæ mentionem incidimus, ex quibus piscis partibus gluten excoquatur, & ex quibus aliis ex rebus etiam fiat, explicandum. Quidam ex ventre non ex corio fieri dicunt. Aristoteles non ex vno tantùm pisce id confici existimasse videtur. Inest, inquit, in cute omnium lentor quidam mucosus, verùm alus magis, vt in tergo bubulo, ex quo glutinum facere solent. Quinetiam ex piscibus glutinum à nonnullis excoquitur. Ergo ex Galeis cęterísque cartilagineis piscibus, ex sepia fieri posse puto. Docti quidam eam Asinorum speciem, quam *Moluam* Galli vocant, Ichthyocollam esse arbitrati sunt, quod ea glutinosa sit admodum, & eius partes quædam in glutinum densari possint. Sed ea opinio ex eo facile conuellitur, quod Plinius & Dioscorides Pōticam Icbthyocollam imprimis commendant. Διαφέρει δ' ἡ ἐν πόντῳ γινομένη οὖσα λευκὴ, ὑπόπαχυς, οὐ ψωρώδης, τάχιστα τηκομένη. Plinius. Ichthyocolla vt glutinum taurinum laudatur, Pontica, candicans, & carens venis squamísque, & quæ celeberrimè liquescit. Molua autem non solùm Ponti, sed & maris Mediterranei accolis omnibus planè incognita nunc est, & olim fuit, quia in Oceano solùm capitur. Quamobrem Icbthyocolla esse non potest etiam si ex ea glutinum confici posse nō negē. Quantum ad priorem scriptorum dissensionem attinet, id tenendum & ex corio siue ex cute, & ex intestinis ventriculóq; atque ex capite, pinnis, cauda piscis Exossis, item ex taurotum & boum auribus, collo, glutinum excoqui posse: inest enim in coriis glutinosus & mucosus humor aliæ verò partes quas diximus ex crassa & viscida pituita & cōstant, & aluntur. Madescere debet Icbthyocolla, ait Plinius, concisa in aqua,

Cap.20.

Cap.7.

Lib.3.ca.102.

Lib.9. de hist. cap.11.

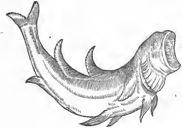
Lib.3.cap.102.

Lib.32.ca.7.

aut aceto nocte & die. Et mox, Tundi marinis lapidimus, vt facilius liquescat. Vtilem eam in capitis doloribus affirmat, & tetanothris. Dioscorides vtilem esse tradit emplastris capitis, & leprarum medicamentis, & tetanothris quæ cutem faciei erugant & extendunt. Eiusdem vsus ad maturãdos abscessus plurimùm confert, & peritonæo discisso, siue in enterocele siue in Epiplocele vtiliter admoueri frequẽter sum expertus. In sanguinis sputo, in iure capi dissoluitur, vel cum medicamentis assumi prodest, necnon in pulmonum vlceribus cum Cancrorum fluuiatilium cinere. Miscetur cerato illi Mesuæ Diapente nuncupato. Eius vires à Paulo Æg. hæ traduntur. Ichthyocollæ vis est opplere & siccare, rectè miscetur emplastris capitis, & glutinantibus, & iis quæ ad lepras tollendas, & erugandam faciem conficiuntur. Præter ea quę dicta sunt addit Auicenna valere ad vesicas ex vstione factas, & ad scabiem vlcerosam quod deficcet & glutinet. Non solùm ex piscibus, sed etiam ex aliis animantibus glutinum fieri autor est Plinius. Boum coriis, inquit, glutinum excoquitur, taurorúmq; & id præcipuum.

Lib. 3 cap. 101. Lib. 7. Lib. 11 cap. 39.

De Siluro.

CAPVT IX.

DE antiquo Sturionis nostri nomine grauissimi quique nostræ tempestatis scriptores variis sententiis inter se dissenserunt, quarum plurimæ permultum à veritate discrepant. Alij enim Sturionem Lupum esse existimauerunt, alij Padi Attilum, alij Plinij Tursionem

nem, alij Hyccam. Quas sententias doctè & ingeniosè refutauit Paulus Iouius in libello de Romanis piscibus. De eadem re nos quoque satis copiosè disceptauimus LIBRO XIIII. operis nostri de marinis piscibus, quum de Sturione tractaremus. Verùm quemadmodum Iouius aliorum de Sturione opiniones à veritate alienas optimo quidem iure reprehendit, ita ipsemet merito quoque reprehendendus mihi videtur, quod de Sturionis nomine non rectè senserit, quem Silurum antiquorum esse existimat, quémque pro Glani Theodorus Gaza apud Aristotelem semper interpretatur. Sed hanc reprehensionem à Iouio accipi velim, à candido animo nulla maleuolentia suffuso, limandæ veritatis studioso profectam. Sunt igitur læues admodum coniecturæ quibus vtitur Iouius qualis hæc est, quod hac ætate quisnam piscium antiquitus fuerit Silurus, penitus ignoremus, qui adeo in mari ac fluuiis testimonio Aristotelis, Plinij, Athenæi & Ausonij sit celebratus, ex aduerso autem de Sturionis antiquo nomine plurimùm dubitemus, qui sit omnium ferè totius orbis fluuiorum incola longè notissimus, cùm tamen credendum non sit Sturionem veteribus ignotum fuisse, aut Silurum veluti aliquo naturæ defectu, tota eius generis extincta sobole penitus euanuisse. Hoc quidem in plurimis aliis piscibus euenit, præsertim lacustribus & fluuiatilibus, qui & nomine, & alimenti præstantia apud nos sunt notissimi, à veteribus autem ne nominati quidem. Contrà à veteribus multi maximè commendantur, nobis planè ignoti. Non oportet tamen celeberrimorum quorúmque apud antiquos piscium nomina ponere iis qui apud nos quoque sunt in pretio, nisi id firmis rationibus, & à substantia naturáque piscium ipsorum petitis inducti faciamus. Trutta hodie & frequentissimus & optimus babetur piscis, quo cùm lacus amnésque Italiæ multi abundent, verisimile non est veteribus Romanis fuisse planè incognitum, quod tamen antiquitus verum ipsius nomen fuerit affirmare non ausis. Sequitur alia non firmior coniectura. In Nilo, Borysthene, atque Danubio, vti Plinius de Siluris ait, etiam nunc frequentissimos Sturiones reperiri. Nam in omnibus Nili ostiis, & superius prope Mempbim Ægyptij Sturionem expiscantur. In Borysthene verò, qui hodie Nyper est amnis, Phasíque & in ipso Tanai apud Tanam emporium tanta eorum est copia, vt cetariæ ibi institutæ sint officinæ, in quibus ea salsamenta ex Sturionum ouis salitis, quæ Cauiaria dicimus, itémque ipsa Schinalia ex summo Sturionis spinali dorso, sale fumóque inueterata conficiantur. Hæc quidem omnia fateor. Præterea adeo frequentes esse & magnos in Danubio vt eo minores etiam amnes subeant, qui in ipsum influunt, sicuti

Drauam, Sauum, & Tybiſcum, vt mirum etiam non ſit eos Mœnum ſubire, ſicuti Plinius ait. At præter Sturiones in his etiam amnibus multi alij prægrandes piſces procreantur, ad quorum nonnullos eadem coniectura accommodari poteſt, quemadmodum ad eum quem hîc depinximus, qui vnus eſt ex Danubij piſcibus, & verus Silurus vt in ſequentibus oſtendam. Quantum vero ad Athenæum attinet, à quo Iouius Silurum Iſtrianum ſiue Danubianum honoris, atque excellentiæ cauſa nominatum fuiſſe ſcribit, vt ab eo Iſtrionem piſcem dictum putet, & inde fortaſſe Sturionem, reſpondeo, Athenæo non Silurum, ſed Glanim ſiue Glanida Iſtrianum vocari, quem à Siluro diuerſum eſſe firmiſſimis veterum & probatiſſimorum aurorum ſententiis poſtea comprobabo, etiam ſi ita conuerterit Gaza. Porrò quæ ex Auſonij Moſella proferuntur de Siluro, pro Iouio non faciunt, qui Silurum deſcribit velut actæo perductum tergora oliuo, cùm Sturioni tergum non flaueſcat, vt optimum oleum, ſed cæruleum ſit. Iam verò nec illud opinioni Iouij ſuffragatur, quod Hiſpania omnis Sturionem hodie Sulium appellet, quæ vox à Siluro parum abeſſe videtur. Nam quemadmodum veteribus piſcium nominibus, gentium vocabula ob affinitatem accommodata nonnihil ad piſcium cognitionem conferre non negauerim, ita ex coniectura inde ſolùm petita, nec cum aliis firmioribus coniuncta certi aliquid colligi nemo dixerit: lubrica enim eſt hæc ratio & ſæpe fallax. Quod ſi ex nominis ſimilitudine ſola, Sturionis verus nomen quærendum ſit, multò maior eſt Turſionis cum Sturione, quàm Siluri cum Sulio affinitas, quo Sulij nomine Sturionem Hiſpani hodie nuncupant: vnica enim litera ſ, ex medio in principium tranſlata, ex Turſione Sturionem efficies. Illam tamen Iouij opinionem libenter amplexus eſt in ſuis in Dioſcoridem commentariis Amarus Luſitanus, & facilè cum Iouio credit Silurum Græcorum noſtrum eſſe Sturionem, quod Hiſpanica nomenclatura multùm ei fauere videntur, à Manardo verò, & aliis reclamantibus ſine vlla ſententiæ eorum refutatione liberè diſſentit. Nos primi Sturionem veterum Acipenſerem eſſe, ſiue ὀνίσκον Dorionis & indicauimus & ſatis comprobauimus LIB. XIIII. operis noſtri De Marinis piſcibus. His omnibus Iouij & aliorum idem ſentientium coniecturis vnicam rationem à natura & actionibus Siluri ſumptam opponimus: Silurum autore Plinio, vbicunque ſit vbique graſſari, omne animal appetentem, equos innatantes ſæpe demergentem, præcipuè in Mœno Germaniæ, & in Danubio. Quæ in Sturionem nullo modo competere poſſunt: nam dentibus caret,

Lib. 9. cap. 15.

caret neque maleficus, neque ferox est, à quibus moribus planè alie
na est oris fabrica, vt neque alia animalia apperere, neque demergere
possit. Nunc Silurum & Glanim siue Glanida diuersos esse
pisces ostendamus, & Siluri nomen Græcum non Latinum, vt
perperam Gaza Aristotelis Glanim semper Silurum conuerterit.
Athenæus Niloticos pisces recensens, Glanidas, & Siluros seorsum
ponit, & Glanidi Istri Latum piscem comparat. Eius verba sunt.
Οἱ δὲ ἐν τῷ Νείλῳ ποταμῷ γινόμενοι Λάτοι. τὸ μέγεθος εὑρίσκονται καὶ
ὑπὲρ διακοσίας λίτρας ἔχοντες. Ὁ δὲ ἰχθὺς οὗτος λευκότατος ὢν καὶ ἥδιστος
ἐστὶ πάντα τρόπον σκευαζόμενος, παραπλήσιος ὢν τῷ κατὰ τὸν Ἴστρον γλανίδι.
Φέρει δὲ ὁ Νεῖλος καὶ ἄλλα γένη πολλὰ ἰχθύων, καὶ πάντα ἥδιστα, μάλιστα
δὲ τὰ τῶν κορακίνων: πολλὰ γάρ καὶ τούτων γένη. Φέρει δὲ καὶ τοὺς μαιώ-
τας καλουμένους, ὧν μνημονεύει Ἄρχιππος ἐν ἰχθύσι διὰ τούτων. Τοὺς μαιώτας
καὶ σαπέρδας, καὶ γλανίδας. εἰσὶ δὲ οἱ πολλοὶ περὶ τὸν πόντον φέροντες τὴν ὀνο-
μασίαν ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς μαιώτιδος. Νειλῷοι δὲ εἰσιν ἰχθύες, εἴ γε τὸ μνη-
μονεύειν δύναμαι πολυετῆ τὴν ἀποδημίαν ἔχων. Νάρκη μὲν ἡδίστη, χοῖρος, σι-
μὸς, φάγρος, ὀξύρυγχος, ἀλλάβης, σίλουρος, &c. Id est, Latorum qui in
Nilo fluuio procreantur tanta est magnitudo, vt inueniuntur qui
ducentarum librarum pondus æquent. Piscis est candidissimus &
suauissimus quouis modo apparatus, similis ei qui in Istro nascitur
Glanidi. Fert Nilus plurima alia piscium suauissimorum genera,
maximè coracinos quorum multæ sunt species. Fert & pisces qui
Mæotæ vocantur, quorum Archippus meminit in piscibus his verbis.
Mæotas, Saperdas & Glanidas. Sunt & alij multi in Ponto
quibus ex Mæotide palide nomen positum est. Nilotici vero sunt
pisces, siquidem peregrinationis multorum annorum meminisse
possum, Torpedo iucundissima, Porcus, Simus, Phagrus, Oxirynchus,
Allabes Silurus. His accedit Æliani testimonium. Glanis
inquit, piscis incola Mæandri, & Lyci Asianorum fluminum, &
Europei Strymonis, speciem Siluri similitudinémque gerit, idemque
fœtuum suorum amantissimus est, mas saltem qui fœtum assiduè
ab aliorum piscium iniuriis tuetur atque seruat. Eosdem
Siluros Glanibus similes à Pausania intelligi puto, quum scribit
beluas quasdam perniciosas in Rheno & Istro gigni forma similes
Glanibus qui in Hermo & Mæandro prouenirint, excepto colore
nigriore, & corporis robore quibus Glanes inferiores sunt. Nomen
Siluri Græcum esse non solùm ex iam citato Athenæi loco,
sed & ex alio facile intelligas quum scribit. τί δ' οὐχὶ καὶ σείουρον λέ-
γομεν, ἀλλὰ σίλουρον? ὠνόμασται γὰρ καὶ οὗτος ἀπὸ τοῦ σείειν συνεχῶς τὴν οὐράν.
Cur non Siurum dicimus sed Silurum? Sic enim nominatus est quod
cõtinuò caudam agitet, Paulus eodem σιλούρου nomine vsus est. Quum

igitur Gazam impulit, vt pro Glani Silurum redderet? Vnicus, vt opinor, Plinij locus, qui talis est. Silurus mas solus omnium edita custodit oua, sæpe & quinquagenis diebus, ne absumantur ab aliis, id quod de Glani tradidit Aristoteles. At id non solus Silurus siue Glanis facit, verumetiam Cyprinus vt eodem in loco scripsit Aristoteles. eadem est erga fœtus suos charitate Glanis teste Æliano alius à Siluro. Quare ex eo quod à solo Siluro seruari oua tradit Plinius, non necessario efficitur Silurum Glanim Aristotelis esse, qui oua sua custodire dicitur. Præterea alio loco Plinius Glanim nominat. Cautius, inquit, qui & Glanis vocatur, auersos mordet hamos, nec deuorat, sed esca spoliat, quæ ex Aristotele sumpta sunt, qui Glanim ἀγκιστροφάγον vocat. His nec inutile fuerit addere, Apud Dioscoridem LIB. II. pro αἴλουρος legendum esse σίλουρος, vel αἴλουρον & σίλουρον eundem esse piscem. quas enim facultates Dioscorides αἰλούρῳ tribuit, easdem Paulus Ægineta σιλούρῳ. Sic Dioscorides. ταριχηρὸς δὲ ἄτροφος, ἀρτηρίας δὲ καθαίρει, καὶ εὐήχας κατασκευάζει. καταπλασθεῖσα δὲ ἡ σὰρξ τοῦ ταριχηροῦ σκόλοπας ἀνάγει. Sale conditus minimum suppeditat alimentum. Arteriam expurgat & vocem expedit. Illita saliti caro aculeos, & infixa corpori spicula extrahit. Sic Paulus. σίλουρος ταριχηρὸς βρωθεὶς ἀρτηρίαν κάθυγρον διακαθαίρει, καταπλασσόμενος δὲ σκόλοπας ἀνάγει: Neque est quod quis obiiciat ἄιλουρον apud Paulum legi posse sicuti apud Dioscoridem, quoniam illic Paulus ordine literarum vires medicamentorum tradit, & in iis quæ à litera σ. incipiunt scribit quæ modo citauimus. Idem de Galeni loco sentiendum qui est LIB. IX. de facul. simpl. medic. ex quo Galeno sua descripsit Paulus. τῶν δὲ ταριχευθέντων ἀιλούρων τὴν σάρκα λειωθεῖσαν ἐπιτιθεμένην ἐξάγειν σκόλοπας φασὶ, ὡς ἑλκτικὴν ἔχουσαν δύναμιν δηλονότι. vbi pro αἰλούρους σιλούρους intellige. Superest vnica mihi improbanda opinio viri eruditi à quo dissentire mihi religio foret, nisi veritatis cognitionem, qua nihil prius neque antiquius viro bono esse debet, ipse quoque rebus omnibus anteferret. De eo aliquando audiui quum diceret, veterum Silurum eum esse qui ab Ausonio Lucius vocatur, à nostris *Brochet*, cuius mores Siluri moribus à Plinio traditis optimè conueniunt: est enim Lucius voracissimus, dentibus acutis, longis, firmísque armatus est, quem verè dicere possemus in animalia grassari. Cuius rei exemplum proferam. Narrauit mihi vir fide dignissimus vidisse se Mullæ, quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat, labrum inferius à Lucio dentibus apprehensum, cuius demorsu cruciatam & territam inde fugisse, & crebra capitis quassatione Lucium in terram deiecisse quem ille palpitantē & in aquam redire conantem cepit, domúmque tulit. Certum est feles paruos & canes in viuaria Luciorum coniectos ab iis deuorari. Quare mores quidem conueniunt, sed natalis locus maxi

Lib. 9. cap. 51.

Lib. 6. de hist. cap. 14.

Libr. 9. ca. 43.

Li. 9. de hist. cap. 37.

Cap. 29.

Ibidem.

Libr. 7.

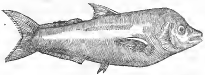
maximè repugnat, Lucius enim lacustris & palustris, siue fluuiatilis tantùm, Silurus marinus & fluuiatilis. Neque Lucio competunt notæ quas Siluro Ausonius tribuit, quod dorso sit flauescente olei modo, quod tam vastæ magnitudinis vt Delphinus fluuiatilis nominari possit. Denique Lucium à Siluro apertè distinxit: cùm enim de Lucio atq; alijs aliquot dixisset, subiunxit hæc de Siluro vt diuerso pisce.

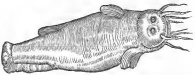
Nunc pecus æquoreum celebrabere magne Silure
Quem velut actæo perductum tergora oliuo
Amnicolam Delphina reor, sic per freta magnum
Laberis, & longi vix corporis agmina soluis,
Aut breuibus defensa vadis, aut fluminis vlnis,
Aut quum tranquillos moliris in amne meatus,
Te virides ripæ, te cærula turba natantum,
Te liquidæ mirantur aquæ, diffunditur alueo
Aestus, & extremi procurrunt margine fluctus.

Propositis igitur multorum de Siluro sententiis nostram liberè proferre non dubitamus. Existimamus autem veram Siluri figuram pictura nostra repræsentari quam ex Istri siue Danubij Siluro expressam misit ad me Conradus Gesnerus, de cuius moribus à Germanis fide dignissimis eadem narrantur, quæ Plinius Siluro tribuit: ferox enim est & in animalia impetum facit, eorum enim catulos iniectos discerpit & deuorat, vastissimo est oris hiatu dentibus multis acutissimis & validissimis munito, non squamis sed cute dura contegitur & nigricante. Oculis est magnis. Pinnas duas habet in dorso, à podice vnicam, alias habet branchias in ventre. Carne est dura. Ad quæ ea conferat antea ex Galeno & Dioscoride diximus. Hanc meam de Siluro sententiam æqui bonique omnes vt consulant, oro atque obtestor, qua certiorem, & euidentioribus testimoniis probatam si qui proferant, libenter me eis assensurum profiteor.

A

De Glanide.

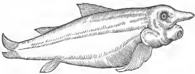
CAPUT X.

DOCVIMVS Proximo capite Silurum eundem cum Glanide piscem non esse,sed ei persimilem,qualis est quem hic exhibemus,capite crasso & magno, ore dentibus armato.qualem à bono & docto viro figuram accepi talem exhibeo,nec certi aliquid statuo: nunquam enim temere mihi iudicandum, & affirmandum aliquid statui de iis piscibus quos neque vidi,neque dissecui. Piscem alium pro Glanide vsurpant nonnulli qui ab Heluetiis *Saluz* nominatur, & in Iuerdunensi lacu capitur,ea adducti ratione,quod ab accolis lacus modò dicti obseruatum sit quod de Glanide scripsit Aristoteles. Τοῖς δὲ ποταμίοις καὶ λιμναίοις λοιμῶδες μὲν οὐδὲ τούτοις οὐδενὶ γίνεται, ἐνίοις δὲ αὐτῶν ἴδια νοσήματα ἐμπίπτει, οἷον γλάνις ὑπὸ κύνα μάλιστα, διὰ δὲ μετέωρος νεῖν, ἀστροβλὴς τε γίνεται· καὶ ὑπὸ βροντῆς νεανικῆς καρώται. Idest fluuiatiles & lacustres à peste quidem immunes sunt, sed nonnullis morbi incidunt proprij. Glanis enim maximè canis exortu, quod sublimis natet, syderatur, & tonitruo sopitur magno. Piscis hic in eam accrescit magnitudinem, vt centum librarum pondus superet, cute dura contegitur sine squamis,capite lato & compresso, circa os appendices multas habet. ex superiore maxilla dependent duæ,ex inferiore sex. Pinnæ duæ sunt in dorso, aliæ ad branchias, ab ano vnicam cum pinna caudæ continuam. Cauda ipsa lata est, & depressa. Carne est dura & insuaui,& ab ipsis lacus in quo

capi

capitur,accolis negligitur:credunt enim ab eo tempestates induci,nec vnquam maiores capi sine proxima tempestate.

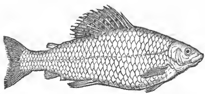
De Antaceo Borysthenis.

CAPVT XI.

ANTACEI Pisces dicuntur prægrandes,& vastę magnitudinis in Mæotide & in Borysthene,quos aliquando in ostiis in glacie concretos effodi autor est Strabo. Ex his salsamenta fiebant,præsertim ex maxillis & iis quæ circa palatum sunt partibus, quòd eæ partes aliis suauitate præstarent. Ex his igitur vnus est quem hîc proponimus rostro oblongo,acuto,oris vasto & rotundo hiatu in supina parte.

De Thymo.

CAPVT XII.

TICINVS Italię fluuius Thymū spectatu dignissimū piscē procreat,à Thymi odore sic nominatū.Is cubiti magnitudinē ęquat.Capite est paruo pro corporis ratione,variis coloribus distincto,quod recēs Thymū odore refert.Vētre est prominētiore,corpore cęruleo,

pinnas duas habet ad branchias, duas alias inferiore in ventre, à podice vnicam. In dorso prior magna est, quæ rubescit, punctisque nigris notata est. Cauda in duas latas deficit.

De Lucio.

CAPVT XIII.

INTER Fluuiatiles Lucium collocamus, quanuis non solùm in fluminibus, sed etiam in paludibus, stagnis & lacubus viuere comperiatur. Est igitur Lucius omnium dulcium aquarum communis, quem cetaceis antè descriptis subiungimus, quia in magnitudinem insignem accrescit. Marinus planè non est, nec nisi raròin ipsis etiam fluuiorum ostiis reperitur, nisi aut vndarum vi, aut suo impetu illuc feratur. Has ob causas aliquando in ostiis Rhodani, vel in stagnis marinis capitur, sed prorsus exuccus & insuauis, ac veluti tabidus, non alimenti quidem penuria: nam ibidem permulti pisces commodè degunt, & pinguescunt, sed quod in alienum locum & à natiuo diuersum vltro compulsus sit. Ausonius primus ex Latinis, quod sciam, Lucij nomine vsus est, deducto, vt opinor, à græco nomine τῦ λύκυ quod Lupum significat, quia hic inter fluuiatiles sit voracissimus & edacissimus, quemadmodum inter marinos Lupus, cui Græci à voracitate Λάβραχος nomen dederunt. Sunt qui Sphyrænā Lucium marinū vocent, quem Itali *spetto* nostri *spet* appellant. Sed Sphyręna & Lucius valde à sese seiūcti sunt, vt ex capite de Sphyręna colligere licet. Burdigale *Lucz* nominatur, à Gallis *Brochet*, vel ab aliis *Bequet*, vel *Bechet*, à rostro prominēte: *Bec* enim lingua nostra rostrū significat. Angli pro ætatis ratione variè appellāt, minorem *Pilz* vocantes, maiorē *Lutz*. Aulici nostri Luciū pede vno minorem *Brocheton* vocāt maiorē, *Lanceron*, qui pedum duûm triúmve est magnitudine *Brochet*. Est igitur Lucius piscis longus ad duûm triúmve cubitorum magnitudinem attingens in magnis lacubus Galliæ & Germaniæ, quadrato ferè dorso & perpetuo æquali, donec ad postremas pinnas ventum sit, aliquando tamen ventre distento & prominentiore quum pinguior factus est, quod etiam aliquando Ichthyopolarum impo-

stura

ſtura accidit, qui piſcium quorundam ventrem herbis infarcientes, algam & viles alias herbulas carius vendunt, quàm piſces ipſos, quod Romæ fieri deprehendi. Cauda eſt breui, capite quadrato, ſtriato, foraminibus paruis excauato. Roſtrum anſerino roſtro non abſimile eſt, maxilla inferior ſuperiore longior, & cochlearis modo excauata. Dentes multos habet vario modo diſpoſitos: nam in maxillæ inferioris anteriore parte dentes parui ſunt, in os recurui, in ſuperiore maxilla nulli ſunt, quia cùm ea latior ſit, dentes extra os prominentes, & inferioribus non occurrentes inutiles forent. Horum igitur loco natura duos dentium ordines palato infixit. Oculi coloris aurei ſunt æmuli, ante quos duo ſunt foramina in vnicam cauitatem coëuntia. Corpus ſquamis regitur paruis tenuibúſque, adeo vt iis carere videatur: & cum iis coquatur, & inter edendum, ſi paruus ſit Lucius, negligantur. Sin maior duriores & euidentiores abiiciuntur. Corpori maculæ quædam aſperſæ ſunt. venter candidus eſt, dorſum nigricat vel lueſcit, latera argentea ſunt, in magnis & ſenioribus aurea. Pinnis natat quatuor, duæ ſunt ad branchiarum ima, qui pinnarum ſitus eſt fluuiatilibus piſcibus communis, vt faciliùs in aqua ſuſpendantur & efferantur. Contrà altiùs ſitæ ſunt eædem pinnæ in marinis, quia dulcis aqua tenuior eſt & liquidior, marina craſſior & ſpiſſior, ob id hæc pondus magis ſuſtinet, illa minus. Inferiore ventris loco duæ aliæ ſunt magnæ & validæ. In dorſo nulla eſt, ſed non procul à cauda duæ ſunt vna ſuperior, altera inferior. Superior aurea eſt, nigris maculis notata. Cauda in duas pinnas deſinit ſimiliter pictas. Linea medium corpus dirimens vix cernitur, quia ex minutis punctis conſtat. Interna omnia corporis figuram ſequuntur. Etenim oblonga ſimul maximè ventriculus pinguitudine obductus, cuius permultæ ſunt appendices, in quibus chylus confectus ſeruatur, ne ob gulæ laxitatem facilè reiiciatur. Inteſtina tribus longis conuolutionibus conſtant. Hepar ventriculum amplectitur, in quo veſica eſt felle viridi diſtenta, in ſuffuſionibus & oculorum maculis vtili. Carne eſt dura, nec valde glutinoſa ſi in fluuiis & magnis lacubus alatur, ſed mali ſucci & glutinoſa ſi in ſtagnantibus aquis & paluſtribus degat. De quo Auſonius in Moſella.

Lucius obſcuras vlua, cœnóque lacunas
Obſidet, hic nullos menſarum lectus ad vſus
Feruet fumoſis olido nidore popinis

In piſcinis etiam cum Tincis & Cyprinis includuntur Lucij, hi omnes pro loci & victus ratione, vel meliore vel deteriore ſunt ſucco. Galli magnos Lucios & in puris aquis educatos valde commendant, alios item piſces duræ carnis, eóſque rident qui vt carnes, ita piſces aſſeruant, vt teneriores reddantur. Qua in re vehementer errant: quæ enim dura difficilius concoquuntur quàm mollia, quę intelligo tene-

ra & friabilia, non humore nimio & superuacaneo diffluentia. Ossa maxillarum à quibusdam in medicamentis vsurpantur vsta, in cinerem & in puluerem redacta. Drachmæ pondere ad calculos renum comminuendos valere creduntur, non alia opinor ratione, quàm calculum in meatibus vrinæ morantem deorsum pellendo, vel pituitam qua calculus retinetur absumẽdo. Itaq; ad vesicæ calculum nihil prodest. Alij ex iisdem maxillis cinerem mentulæ vlceribus aspergunt ad exsiccandum, quod efficacius præstant saliti Lucij ossa, vt spodij vice esse possint, quemadmodum & Siluri saliti ossa.

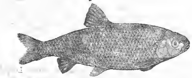
De Mugilibus.

CAPVT XIIII.

IN Fluuiis Mugilum genera duo reperiuntur, vnum eorum qui relicto mari illuc subierunt, & sępius in eorundem ostiis capiuntur, id quod in Garũna, Ligeri, Rhodano, aliísq; multis fluminibus perspicere licet. Alterũ eorũ qui in fluuiis nascuntur & perpetuò viuunt, de quibus nunc loquimur. Sunt qui Κέφαλον genus Mugilum omnium siue marinorum siue fluuiatiliũ cõstituunt, vt Galenus. Alij Leuciscũ, inquit idem Gal. Mugilẽ tantum fluuiatilem faciunt à Cephalo diuersum Hicesio apud Atheneũ Leuciscus Mugilũ omniũ genus est. Sed de hac nominũ varietate satis multa diximus LIB. IX. operis nostri de marinis piscibus. Ac quẽadmodũ illic Mugilũ marinorũ genera plura esse docuimus, ita nunc eorum piscium species aliquot proponemus quæ non nisi ad Mugilum naturam referri posse mihi videntur. sunt enim qui succo, substantia, colote, corporis aspectu similes, capite tantùm & rostri figura differunt, quemadmodum marini inter sese. De quibus deinceps dicemus.

Lib. 3. de alimen. facul.

De Cephalo fluuiatili.

CAPVT XV.

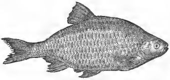
KΕ'ΦΑΛΟΣ Fluuiatilis is est qui ab Ausonio Latinè Capito nominatus est. A' Gallis *Munier*, quòd circa moletrinas plurimus sit, ab aliis *Vilain*, id est turpis ac fœdus à victus ratione, quia stercore, cœno, sordibus dele

delectetur & viuat. Alij à capitis magnitudine *Testard.* Sunt qui squalum Latinè appellandum esse contendant, quia Romani hodie squalum vocant. Sed aliàs ostendimus Squali nomen solis Galeis conuenire à squalore & cutis asperitate. Capitonis nomen quo vsus est Ausonius in Mosella ad marinum referri non posse, vel hinc potissimùm colligas, quòd aristis Capitonem abundare scribat, id quod fluuiatilibus commune est. Versus eius sunt.

Squameus herbosas Capito interlucet arenas
Viscere præ tenero fartim congestus aristis.

Est igitur Capito hic, marino Capitoni similis, nisi quod dorso est minus lato, & corpore magis compresso. Vnicam habet pinnã in dorso, duas branchiarum ima parte, inferiore ventris loco duas alias, à podice vnicam. Capite est crasso & magno. Os sine dentibus est, sed asperum, palatum carnosum sed minus quàm in Cyprino, item ossa in palato. oculos habet medios, pupillã nigram. Branchias quaternas & geminas. Ventriculum paruum, Intestina parua, hepar ex albo rubescẽs, fel in medio viride, vesicam geminam aëre plenam, peritonæum nigricans. Caro frequentibus spinis firmata est. Vescitur cœno et aqua, à carne abstinet, vt ex frequenti dissectione & ventriculi inspectione cognouimus. In pura aqua diu seruari potest, modo aqua mutetur sæpius, & vas ad summum vsque non impleatur, nec mica panis, nec quicquam aliud in aquam iniiciatur. alioqui moriuntur suffocati. Carne est candida, gustus insipidi. Sale conditus melior efficitur, & à marino salito vix distinguitur.

De Leucisco.

CAPVT XVI.

LEVCISCORVM seu Mugilum fluuiatilium aliquot esse species dicere possumus. Ex his est is qui à Gallis *Gardon* vocatur, ab Italis *Lascha*, à nostris fortasse *Siege*, nonnihil enim diuersus esse videtur. Est hic Leuciscus superiori corporis aspectu, pinnarum numero,

situ, figura, squamis similis, sed capite est minore, corpore latiore. Dorso cæruleo, ceruice virescente, ventre candido, oculis flauescentibus. Dentibus caret, imo palato ossa habet. Partibus internis non differt à Capitone, nisi quod tanta pinguitudine non obteguntur. Alacris est & viuidus hic piscis, vnde Galli valetudinem integram designare volentes, hominem Gardone saniorem esse dicunt, quod ex piscis istius agilitate & actionibus sumptum est, non ex succo: carne enim est molli, fluxili, parum nutriente.

De Leucisci secunda specie.

CAPVT XVII.

ALIA Leucisci species est ea quæ hodie à Gallis *Vandoise* vocatur, à Santonibus & Pictonibus *Dard*, quod sagittæ modo sese vibret, à nostris *Sophio*, à Lugdunensibus *Suiffe*. Hunc Leuciscum nonnulli cum superiore confundunt, sed corporis latitudine differt, rostróque est acutiore, alioqui pinnis, earum numero & situ similis est, Squamis medijs tegitur, quæ lineolis distinctæ sunt. Ex fusco partim viridis est, partim flauus. Ventriculo est paruo, hepate est magno, à quo fellis vesica dependet. Pinguescit multum hic piscis. Carne est molli suauíque. Pinguitudo eius aurium doloribus succurrit, & cum felle eiusdem permista oculorum caliginem abstergit. Piscis hic eiusdem generis piscibus scilicet Mugilibus fluuiatilibus non admodum præstat, neque ab antiquis etiam si verus eorum Leuciscus sit, ceteris præfertur. Quare falsò id Galeno attribuit autor LIB. De Aquatilibus, quòd scribat Galenus Leuciscorum magnam copiam condiri solere, atque in magno haberi pretio. De Leucisco enim vnico tantùm loco hæc tradidit Galenus LIB. III. de aliment. facult. Ἔνιοι δὲ τῶν παρ' ἡμῖν ἀνθρώπων τοὺς ἐν τοῖς ποταμοῖς γινομένους ἰχθύας λευκίσκους καλοῦσιν, ἕτερον εἶναι νομίζοντες ὄντας εἶδος τῶν κεφάλων. ἔστι δὲ τἄλλα μὲν ὅμοιον πάντη τὸ ζῷον τῷ ζώῳ, λευκότερον δὲ βραχὺ, καὶ τὴν κεφαλὴν μικροτέραν, καὶ τὴν γεῦσιν ὀξυτέραν. Ἡ δὲ δύναμις τῆς ἀπ' αὐτοῦ τροφῆς οἵαν ἔμπροσθεν εἶπον εἶναι τῶν ποταμίων κεφάλων, εἴθ' ὑπὲρ ὀνόματος, οὐ πράγματος ἀμφισβήτησις, ὃ δὲ τούτου χρησιμώτερον ἐστὶν ἐπίστασθαι, καὶ δὴ φράσω. τῶν ταριχευομένων ἐστὶν οὗτος ἰχθὺς, καὶ γίνεται πολὺ κρείττων ἑαυτοῦ σκευασθεὶς οὗτος ὁ λιμναῖος· ἀποτίθεται γὰρ ἅπασαν τὴν βλεννώδη τε καὶ βρωμώδη ἐν τῇ γεύσει. καλλίων δὲ πλείονι τῷ χρόνῳ ταριχευθέντος

ὄντα

ὀμαλός. Ex noſtris quidam, piſces in fluuiis genitos Leuciſcos appellãt, à Capitonibus ſpecie diuerſos eſſe exiſtimantes. Cætera quidẽ animal animali ſimile eſt, ſed Leuciſcus paulo eſt cãdidior, capútq; minus habet, & guſtu eſt acidiore. Nutrimenti autẽ ipſius facultas talis eſt, qualem fluuiatilium Capitonum prius eſſe diximus. Itaq; de nomine tantùm controuerſia eſt non de re. Quod verò his vtilius eſt proferam. Piſcis iſte ex iis eſt qui ſale cõdiuntur, & qui lacuſtris eſt, ita conditus ſeipſo melior efficitur: quicquid enim in ſapore eſt mucoſi, & virus reſipiẽs, id omne abiicit. melior verò eſt recens diutius in muria ſeruato. Hic Galenus disertè ſcripſit Leuciſcum Capitonibus nihilo meliorem eſſe, ſalitum verò meliorẽ ſeipſo effici, quod & omnibus eiuſdẽ generis piſcibus euenit. Locus hic poſtulat vt diligentiùs excutiamus quod ait Galenus Leuciſcum habere γεῦσιν ὀξυτέραν, id eſt, guſtum acidiorem quod mendo nõ carere monuimus LIB. II. operis noſtri de marinis piſcibus, quum de piſcium ſapore tractaremus legendúmque eſſe κεφαλὴν ἔχον μικροτέραν καὶ ὀξυρυγχοτέραν. quam germanam eſſe huius loci lectionem ratio ipſa primùm ſuadet. piſces enim omnes qui in aqua dulci gignuntur & alũtur marinis ſunt inſipidiores. marinis omnibus ſubeſt ſapor quidam acris nec ita inſipidus. Id declarãt piſces marini qui amnes petũt, qui in aqua dulci nutriti permultùm guſtu ab iis diſcrepãt qui in mari capti ſunt. His accedit Athenæi autoritas qui Mugilem fluuiatilem appellatum fuiſſe ait ὀξύρυγχον, his verbis. Κεστρεὺς ὁ γίνεται μὲν καὶ θαλάσσιος καὶ ὁ λιμναῖος, ὁ ποτάμιος, οὗτος δ᾽ καλεῖται ὀξύρυγχος. Mugil quidem eſt marinus, & lacuſtris, & fluuiatilis, hic autem vocatur ὀξύρυγχος. Ex his igitur conſtat lectionem noſtram veram eſſe eáque nota à Capitonibus Leuciſcum diſcrepare, quod roſtro ſit acutiore.

De Alia Mugilis fluuiatilis ſpecie.

CAPUT XVIII.

FREQVENTISSIMVS eſt piſcis in riuulis & fluuiis labentibus ex mõtibus Cemeneis, qui à vulgo *Stego* vocatur. Hunc ad aliud quàm ad Mugilũ genus reuocare nõ poſſum, quemadmodum nec piſciculum illum

qui à Lugdunensibus *Fritou* & *Friteau* nominatur, qui superiori ferè similis est, sed minor, palmi enim longitudinem vix superat, superior in Erari, & in aliis etiam aquis etiam cubitalis est. Hic corporis aspectu Mugilibus similis est, necnon pennis, earum numero, situ, cauda, partibus internis. Rostro est acutiore, sine dentibus. Idem cum inferiore qui in Arari frequens est, victus ratione, carnis mollitie & succo maximè conuenit.

De Barbo.

CAPVT XIX.

MVGILVM etiam fluuiatilium generi subiici potest qui à carnosis cirris barbæ modò dependentibus Barbus ab Ausonio vocatus est, à Gallis *Barbeau*, & *Barbet* & *Barbarin* quum minor est. Piscis est fluuiatilis mugilibus corporis specie, pinnis, earũ numero & situ similis, nisi quod pinna quæ in medio est dorsi firmiori aculeo innixa est, pinnę vẽtris magis flauę sunt, caudę pinna rubescit. Rostro est lõgiore & acutiore cartilagineo & pingui, è cuius extremo duę appendices, ex lateribus alię duæ propendẽt, à quibus Barbi & Barbati nomẽ adeptus est. dentibus caret. oculis est paruis, pupilla nigra quam ambit aureus circulus. Branchiarũ rima parua, quàobrẽ extra aquã satis diu viuit. Linea à brãchiis ad caudã porrecta minùs euidẽs est quàm in aliis. Colore est vario: dorsum enim ex viridi flauescit, venter lactei est coloris. In hepate fellis vesicã habet, intestina in spiras contorta, pinguitudine oblita. Vesicam aëre plenã. Oua venenata esse vulgò dicuntur, quòd vim turbandæ alui & vẽtriculi subuertendi habeãt. Hoc ideo fit quia bilem mouent & excitant: iis enim qui affatim oua ista deuorarunt, & vomitu & alui deiectione, & magno oris ventriculi morsu & molestia corpus vacuatur. Hanc vim ouis istis inesse nõnulli existimãt eo maximè tẽpore quo salicum quæ ad fluuiorum ripas sunt, floribus in aquam decidentibus vescantur. Sed cùm eadem neque salicum floribus, nec aliis ipsorum Barborum partibus quę ex iisdẽ aluntur, insit, id idiosyncrisię potiùs tribuerim quàm manifestæ cuipiam qualitati. Barbus carne est candida, molli, sapore nõ insuaui, sed pituitosa, spinis

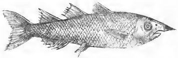
multis

multis firmata. Circa caput pinguescit, cum squamis coquitur, quia paruæ sunt. Cùm senuerit, maiore est in pretio, & melior. Quod cecinit Ausonius his versibus.

Túque per obliqui fauces vexate Sarani
Qua bis terna fremunt scopulosis ostia pilis,
Quum defluxisti famæ melioris in amnem
Liberior, laxos exerces Barbe natatus.
Tu melior peiore æuo, tibi contigit vni
Spirantum ex numero non illaudata senectus.

Vehementer errant qui Mullorum vires Barbis tribuunt, quod vtriq; barbati sint, cùm maximè à sese dissideant hi fluuiatiles, illi marini & rubri. Barbus non ineptè ob rostrum longius & acutius inter Oxyrynchos connumerari potest, quoniam multi eo nomine à veteribus donati sunt.

De Oxyrynchis piscibus.

CAPVT XX.

SVNT in maximo Caspiæ lacu Oxyrynchi ab acumine rostri nuncupati, magnitudine octo cubitorum. Eos Caspij captos distrahunt, & muria conditos atque exsiccatos vẽdunt: simul etiam adipe detracto farinas ex eis cõficiunt, atq; exempta ex iis viscera excoquunt: vnde ad permultos vsus accommodatũ fit glutinum, quod & firmissimè adhæret & conglutinat, vt difficillimè dissoluatur. Alius est Oxyrynchus Nili alũnus, illic veneratione religionémq; habet, vt piscatores valde timeant, ne quando is piscis & sacer & magna religione prędītus capiatur. Alius est Oxyrynchus quẽ mare rubrũ procreat, ore est prælongo, oculis ad similitudinẽ auri fulgẽtibus: eius dorso signa pallore insignita sunt. Pinnæ priores illi nigræ existũt, quæ verò in dorso albę. Cauda prolixa est & viridis, quã mediã aureola linea intersecat. His Oxyrynchis quos nõ vidimus prætermissis eum proponimus qui Antuerpię crebrò cernitur, & *Hautin* nominatur. Rostro est longo, renui & maximè acuto, vnde Oxyrynchum rectè à nobis appellarũ fuisse puto, nisi mauis Sphyrænam fluuiatilem vocare, quia marinæ Sphyrænę rostrum simile habet, sed molle & nigrum. squamis medio-

cribus tegitur. Pinnas in dorso tres habet, inæquali spatio à sese distantes. totidem in ventre habet quot Barbus.

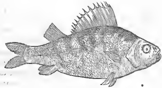
De Eperlano.

CAPVT XXI.

IN ostiis fluuiorum in Oceanum influentium, vt Rhotomagi & Antuerpiæ frequens est piscis qui *Eperlan* dicitur, à nitido & splendido colore quo vnionem refert. Alia & præclara nota insignitur, nam violæ odorem resipit. Eius duplex est genus. Alius marinus est & littoralis, alius fluuiatilis. Marinus asinos paruos refert, pedis magnitudinem vix superat, tenui est corpore & rotundo, oris hiatu satis magno. Dentes habet in maxillis, & in lingua. Carne est pellucida. Lapides habet in capite, pinnas easdem quas Salmonum genus, maximè posteriorem illam dorsi pinnam subrotūdam & pinguem. Hepar illi rubescit. Ventriculus appendices aliquot habet, intestina sine gyris. Carne est molli & friabili quodammodo violam redolente. Æstatis fine vel autumni initio capitur. In Sequanæ ostiis optimus est, & in Angliæ fluuiis,

De Perca.

CAPVT XXII.

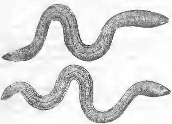
DE marina Perca in marinis piscibus diximus, nunc de fluuiatili, quæ marinæ nomine similior est quàm corporis figura, aut carnis substantia, aut succi bonitate: marina enim molli est carne, tenera & friabili, concoctu facili, boni succi. fluuiatilis his omnibus ferè dotibus caret. Quare absurdè faciunt qui ea quæ de perca marina dicta sunt

sunt à Galeno LIB. III. de aliment. facul. ad fluuiatilem accommodant. Sic enim scribit. Ἄριστος δ' ἐν αὐτοῖς ἡδονῆς ἕνεκεν ὁ σκάρος εἶναι πεπίστευ), μετ' αὐτὸν ὁ κόττυφοί τε καὶ κίχλαι, καὶ μετ' τούτους ἰουλίδες τε, καὶ φυκίδες, καὶ πέρκαι. τροφὴ δ' ἐξ αὐτῶν οὐ μόνον εὔπεπτος, ἀλλὰ καὶ ὑγιεινοτάτη τοῖς τῶν ἀνθρώπων σώμασιν ἐστὶν, αἷμα γεννῶν τῶν μέσον τῇ συστάσει. Præstantissimus inter saxatiles voluptatis causa Scarus esse creditur, post hūc Merulæ, Turdi, deinde Iulides, Phycides & Percæ. Nutrimētum quod ex ipsis sumitur non solùm concoctu facile est, sed & hominum corporibus saluberrimum: ex his enim gignitur sanguis mediç consistentiæ. Hæc Galenus. At contra fluuiatilis dura est carne, glutinosa, difficili concoctu, nec commendanda, nisi iis quibus duræ carnis pisces probantur. Perca non nominatur per antiphrasim, quod aliis minimè parcat, vt quibusdam placet, sed quia Græcè dicatur Πέρκη & Περκίς, fortasse à περκάζειν quod variari significat. Galli *Perche* vocant. Piscis est fluuiatilis & lacustris. In viuariis etiam cum Tincis, Luciis, Cyprinis includitur. corpore est lato & compresso maximè inter fluuiatiles excepta Brama, squamis tegitur paruis, colore est vario, maculas à dorso ad ventrem descendentes habet. Pinnæ & cauda rubescūt. Pinnæ duæ in dorso erectæ sunt, quarū prior maior est, duæ sunt ad branchias altiores quàm in reliquis fluuiatilibus, Duæ in ventre, vnica est post anum aculeo innixa. Os illi paruum est sine dentibus. Intus ventriculo est medio, hepate diuiso, à cuius maiore parte vesica pendet, in qua fel est tenue & aqueum. Quia carne est dura frequentes spinas à natura non accepit. Circa litora & frutices parit, vt scriptum reliquit Aristoteles. Reliqui, ait, semel edūt oua in stagnis fluuiorum & arundinetis lacuum, vt Phoxini & Percæ. Siluri & Percæ continētem emittunt fœtum, vt Ranę, adeo enim fœtus ipse continuò sibi cohęrent, vt Percę quidem quoniam latior est, piscatores in lacu arundine glomerent. Inde euenit etiam vt multas paruas simul capiant in lacubus Allobrogum & Aruernię. Ausonius in pretio habitam fuisse testatur, quemadmodum nunc ab iis qui non nisi durę & firmæ carnis pisces probant.

Nec te delicias mensarum Perca silebo.
Amnigenos inter pisces dignande marinis
Solus puniceis facilis contendere Mullis.
Namque & gustus iners, solidóque in corpore partes
Segmentis coeunt, sed dissociantur aristis.

Duritia quidem carnis Mullo, parem esse dixerim, sed friabilis non est, nec glutinosi succi prorsus expers, à quibus commendatur Mullus. Amicitiam Percæ cum Lucio esse ferunt, quemadmodum & cum Tinca, cuius muco adfricat & illinit vulnera sua Lucius.

De Anguillis.

CAPVT XXIII.

QVAMVIS Homerum scribat Athenæus videri voluisse Anguillas à piscium natura seiunxisse hoc versu.

Τείροντ' ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες οἱ κατὰ δίνας.

Tamen inter fluuiatiles vt ab omnibus, ita à nobis hîc reponentur: nam branchiis spirant, quod piscibus solis proprium est, nec potiore ratione Congri, Murænæ, Myri pisces dicētur quàm Anguillæ. Dicuntur à Græcis ἐγχέλυες à luto siue limo. Athenæus LIB. VII. (σαφῶς δηλοῖ ὅτι ἡ ἔγχελυς ἐκ τῆς ἰλύος λαμβανομένη), ὅταν καὶ τέτομα εἰς ὃς ἐπεραταῦθη. Dixit tamen Aristophanes in multitudinis numero ἐγχέλεις. Ex hac Athenæi authoritate sic legendum puto apud Phauorinum. ἔγχελυς παρὰ τὸ ἔγχεσθαι ἐν τῇ ἐλύι, ὅ ἐστι ζωγρεῖαι. vbi pro ἐν τῇ ἰλύι inemendatè, vt opinor, legitur in excusis exemplaribus ἐν τῇ ὕλῃ. Anguilla dicitur à Latinis quod anguis speciem referat. A nostris pro ætatis & magnitudinis ratione variis admodum nominibus designatur. Iidem Anguillas in marem & fœminam distingunt. Marem vocant *Marguaignon*, qui breuiore, crassiore, latiore est capite. Fœminam contrà quæ capite est minore & acutiore, *Anguille fine* appellant. Sed quid de hac distinctione sentiendum sit posteà docebimus. Anguilla omnis nascitur in aqua dulci, soláque ex simili piscium genere, mare vel marina stagna ingreditur, alioqui viuit in lacubus, fluuiis, & stagnis, Est ex lōgis piscibus & lubricis, à squamis nudus, cute[que] facilè tota duellatur tectus. Os illi est satis apertum, dentibus paruis munitum. Branchiæ paruæ, cuticula tectę, rima parua quam ob causam in turbidis aquis facilè strangulantur, & in aëre diutius viuunt. Ad branchias pinnulę sunt duæ. reliqui corporis flexuosus impulsus pinnarum vices gerit. A medio dorso, & ab excrementi meatu veluti limbus cutis potius

quàm

quàm pinnarum substãtia, qui posteriores corporis partes ambit. Gula intus longa & lata. Ventriculus & intestina in longum protenduntur. Hepar magnum est & rubrum, ex quo fellis vesica magna pẽdet, tel aqueum est. Pinguis & viscida est caro. In putredine gignitur Anguilla vt vermes in terra, id quod experientia compertum fuit. Aliquãdo enim equo mortuo in Magalonæ stagnum iniecto, paulò post innumerabiles Anguillæ illic visæ sunt. quod ego ita accipio vt nõ ex equi tantùm, sed etiam ex aliorum animalium cadaueribus generentur. Alij tradunt ex Anguillis præ senectute mortuis, & putrescentibus nouas generari. Aristoteles prodidit Anguillas nec per coitũ procreari, nec parere oua nec vllam captam vnquam esse quæ aut semen genitale, aut oua haberet. Meatus quoq; vel semini vel vuluæ accommodatos nullam discissam ostendere. Sed hoc vnum inter sanguinea genus totum sine coitu, sine ouo procreari idque argumento constare, quod in nonnullis feculentis stagnis aqua omni exhaustis & limo detracto Anguillæ denuo generentur, si aqua pluuia affluxerit, siccis enim temporibus gigni non possunt, quippe imbre viuant & alantur. Videri tamen ait nonnullas habere facultatem generandi, quòd in aliquibus Lumbriculi fiant: ex his enim generari Anguillas credi, sed falsò: nam ex iis prodeunt Anguillę quæ terrę intestina vocantur, quę sponte in luto, humescentéque humo proueniunt. Iam aliæ absolutæ ex his visæ sunt, aliæ scalptis discerptísque intus apparuerunt. Oriuntur hęc intestina in mari in fluuiis stagnísque putredinis maximè ratione, sed in mari quà algæ sunt, in stagnis autem & fluuiis iuxta ripas, calor enim amplius eas subiens partes facit vt putreant. Talis est procreatio Anguillarum. Idem alibi tradit Anguillam neque marem neque fœminam esse, neque prolem ex se generare. Quam autem differentiam maris & fœminæ Anguillæ notarunt, scilicet alterã caput habere amplius, atq; oblongius, alterã hoc est fœminam magis repandũ, non maris & fœminę esse differẽtiã, sed generis. Plin. de generatione Anguillarũ aliter sensit. Anguillę, inquit, atterũt se scopulis, ea strigiñeta viuiscunt, nec alia est earũ procreatio. De eadẽ re hęc Atheneus. Ὀχεύονται συμπλεκόμεναι, καὶ ἀφιᾶσι γλοιώδες ἐξ αὐτῶν, ὃ γινόμενον ἐν τῇ ἰλύι ζωογονεῖται. Coëunt Anguillę sese cõplexę, deinde emittũt strigmentitiũ quid ex seipsis, ex quo cùm in limo fuerit animal generatur. Idẽ Oppiani testimonio cõfirmatur, qui scribit Anguillas gregatim circũfundi & corporibus inter se cõplicatis coire, ex quibus lentor in arenam destillans limo excipitur, in quo procreantur Anguillæ innumeræ.

Lib. 6. de hist. cap. 16.

Lib. 4. de hist. cap. 11.

Lib. 9. cap. 50.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Αἱ μὲν γὰρ σπειρηδὸν ἐπ' ἀλλήλῃσι χυθεῖσαι
Ἐγχέλυες, δέμας ὑγρὸν ἀναστρωφῶσι θαμεῖαι
Πλεγνύμεναι, ζέων δ' ἐκλείβεται εἴκελος ἀφρῷ
Ἰχὼρ, ἐν ψαμάθοις τε καλύπτεται, ἡ δ' ἐνὶ ἰλὺς

Δεξαμενὴ, κυεῖ τε καὶ ἐγχελύων τέκεν ὁλκούς.

Vidi equidem Anguillas mutuo corporum complexu coëuntes, neque puto partibus ad gignendum necessariis prorsus destitutas esse: inferiore enim vêtris parte, & vulua in fœminis, & semen in maribus reperitur, sed pinguitudine multa circũfusæ hæ partes non apparent, queadmodum neq; oua pinguitudini permista. Idem enim iis euenire quod de Congris scriptum reliquit Aristotel. quæ cum pinguedine in ignem iniecta crepitat & dissiliunt, atq; sic deprehẽduntur. Anguillas igitur crediderim alias in putredine, alias ex maris & fœmine commistione procreari. Harũ paucæ, vt tradit Aristot. certisq; locis vescuntur limo, cæterisque edulis si quis apponat, sed maximè dulci humore viuunt, idque qui in viuariis Anguillas nutriunt, potissimũm obseruãt, vt pura syncerãq; sit aqua affluẽs per tipas vbi viuaria extruũt: nã nisi aqua limpida sit, strangulatæ breui intereunt, ob eam quam diximus causam. Hinc aquã turbare solent, qui eas piscantur. In Strymone circa Vergilias capiuntur: tũc enim aqua & lutũ aduersis flatibus turbantur. Cui simile est quod prodidit Plin. de Anguillis, quæ Octobri mense capiuntur in Mincio amne, fluctibus glomeratę in tantum mirabili multitudine, vt in excipulis eius fluminis, ob hoc ipsum fabricatis singulorum milium globi repetiantur. Idẽ certum est euenire in permultis Galliæ riuulis & fluminibus, in quibus turbata aqua autumnalibus pluuiis, nassis & aliis excipulis innumerabiles capiuntur Anguillæ quę salitę in proximũ quadraginta dierũ ieiuniũ seruantur. Aristophanes perelegantet & festiuè eos qui ex reipublicæ perturbatione cõmoda sua comparant Anguillarum piscatoribus similes facit in Equitibus. Ὅπερ γὰρ οἱ τὰς ἐγχέλεις θηρώμενοι πέπονθας. ὅταν μὲν ἡ λίμνη καθεστῇ, λαμβάνουσιν οὐδέν. Ἐὰν δ' ἄνω καὶ κάτω τὸν βόρβορον κυκῶσιν, αἱροῦσι, καὶ σὺ λαμβάνεις ἢν τὴν πόλιν ταράττῃς. Ex eodem fonte manasse puto id quod prouerbij loco apud nos iactatur, Piscari in aqua turbida, quod dicitur in eos qui ex litibus, bellis, seditionibus, denique ex quietis vel priuatæ vel publicæ perturbatione magnos fructus percipiũt, ac maximè hinc facultates suas augent. Anguillæ nõ superfluitãt viuæ, ait Aristot. nec sursum vt cæteri pisces maxima ex parte efferuntur: sunt enim ventre exiguo, pingue in paucis inest, plurimę eo carẽt. Quæ ratio si paulò fusiùs explicetur multò magis perspicua fiet. Pinguitudo quidẽ leuis est & aëreæ naturæ, quo fit vt pingues pisces facilè superfluitare possint, hoc tamen satis mihi non facit. Nam Galei qui neq; pingue neq; seuũ habent mortui superfluitant. Potior igitur mihi ratio ea esse videtur, quæ ex ventris paruitate sumitur. Ventrem enim parum cauitatem qua viscera continentur, intelligo, quæ cùm parua sit parum quoque aëris congeniti inesse in ea necesse est, à quo pisces in aqua summa sustinentur. Et quid aëre multo congenito opus fuit Anguillę in alto luto de

Lib. 6. de hist. cap. 2.

Lib. 9. cap. 22.

to degenti, maximè cùm ob paruam branchiarum rimam aërē hauſtum ſatis diu retinere poſſit, cùm neceſſarius is fuerit? Quoniam igitur aër poſt mortē euaneſcit, non mirum uideri debet, ſi Anguillæ mortuæ per ſummam aquam non ferantur. Cur igitur animalia cætera ſuperfluitant mortua? In cauſa ſunt flatus ſub cute concluſi, à quibus ſurſum efferuntur corpora. Hoc inde maximè colligas, quod in aquis extincti non fluitant quoad putreſcāt: ex ſanguine enim & humoribus aliis putreſcentibus flatus gignuntur quibus diſperſis intumeſcunt corpora & efferuntur, cùm nullus iis putrefactis ſit exitus. Quod ſi acu pupugeris, tum deorſum feruntur, nec fluitāt. Sed longius ab inſtituto digreſſi ſumus. Anguillæ ſale conditæ ſalubriores redduntur, quod enim viſcidum ineſt attenuatur. Quæ in mari capiuntur præſtant fluuiatilibus & lacuſtribus. In ſtagno noſtro, quod Latera dicitur trium vel quatuor cubitorum longitudinem æquant, quales eæ quæ ab Archeſtrato celebrantur. Κωπαΐαι καὶ στρυμόνιαι, μεγάλαι τε γάρ εἰσι, καὶ δ' πάχος θαυμασταί. In Gange amne tricenos pedes implent. Hiceſius Anguillas maximopere commendat autore Athenæo. Περὶ δ' τῶν ἐγχελέων ἱκέσιος φησὶν ἐν τοῖς περὶ ὕλης ὡς αἱ ἐγχέλεις εὐχυλότεραι πάντων εἰσὶν ἰχθύων, καὶ εὐστομαχίᾳ διαφέρουσι τῶν πλείστων: πλήσμιαι γάρ εἰσι, καὶ πολύτροφοι. ἐν δ' τοῖς ταρίχεσι, τὰς μακεδονικὰς ἐγχέλεις κατατάττει. Hiceſius in lib. de materia, ait Anguillas omnibus piſcibus ſucci bonitate præſtare, ſtomacho gratiores eſſe: ſatiant enim & multi ſunt alimenti, inter ſalſamenta autem Macedonicas Anguillas annumerat. Noſtris Anguilla ſalſa cibus eſt gratus, paratúque facilis: elixa enim & in craticula aſſata editur citra oleum, vel aliud condimētum. multum nutrit, nec facilè diſſipatur cùm glutinoſa ſit. Quare otioſis cibus eſt inſalubris, iiſque qui cum morbis à pituita viſcida oriis conflictantur, quíque articulari morbo, vel lithiaſi, vel doloribus capitis obnoxii ſunt. Recentes ſalſis inſalubriores maximè ſi parum coquantur vel farina ſubacta & piſta, vel olla concluſæ, eæ enim ventriculum relaxant, coctionem turbant, niſi prima menſa ſumantur. In veru toſtæ meliores. Capiuntur apud nos naſſis. Oppianus LIB. III. ἁλιευτικῶν puerilem & iucundam capiendarum Anguillarum rationem tradidit, quam ſatis fœliciter Lippius his verſibus expoſuit.

Lib. 7.

Atque puer ludens vaſti prope litora ponti
Decipit Anguillas, longa inteſtina ſub vnda
Conuciens, hami ſetis æquata videres.
Vt videt, vtque ruit, longa inteſtina petentem
Arripit, atque cito ſenſit tumefacta perire.
Namque puer ſufflans anima inteſtina repleuit,

C

Et subito ventus densus percurrit in ora
Anguillæ, & pueri flatu tumefacta laborat:
Et vento arctatur frustráque euadere tentat.
Inflatam penitus, & toto pectore anhelam
Spiritus educit pueri ludentis in altum.

In medicamentis ad aurium dolores & neruorũ, anguillarũ pinguitudo vsurpari potest. fel ad oculorum suffusiones. Anguilla in vino putrefacta vini fastidium facit.

De Lampetra parua & fluuiatili.

CAPVT XXIIII.

IN fluuiis & riuulis paruę Lãpetræ proculdubio in iis natæ reperiuntur, vtpote quæ illic capiuntur, quo nul lus marinis aditus patere potest: cùm neque illi in mare confluant, neque mare cum iis vlla parte sit coniunctum. Tales in Aruernię riuis inueniuntur. Vocantur à Gallis *Lamproyons, & Lamprillons*. Marinis sunt partibus internis & externis & colore similes, sola magnitudine differunt: quędã enim magnitudine sunt digitali, aliæ vermibus terrestribus, crassioribus assimilantur. Tholosæ frequẽtes vendũtur, & illic *chatillons* vulgo nominãtur. Carne sunt molli, glutinosa, excremẽtitia. frixæ & elixæ edũtur. suauioribus aromatis, additis oleo & omphacio cõditę. Sic apparatę ab iis qui gulę delicias sectãtur, magis cõmendantur quàm à medicis. Luto & aqua vescũtur iisdẽ que in locis degunt in quibus vermes

De Cotto.

CAPVT XXV.

HACTENVS de fluuiatilibus qui permagnæ sunt & medię magnitudinis diximus. Nũc de pisciculis, inter quos primus erit qui ab Aristotele *βόττος* dicitur. Gaza Cottum conuertit, nescio qua ratione motus.

Lib. 4. de hist. cap. 8.

Quod

Quod si latinũ hoc nomẽ seruemus, interim meminerimus diuersum esse piscẽ ab eo qui à Numenio ex Athenæo κῶθος dicitur: sic enim ille Gobionem appellabat, qui à reliquis Græcis κωβιὸς vocatus est. Galli Cottũ *chabot* nominant à capitis magnitudine. Nostri eadem de causa *teste daze*. Pisciculus est fluuiatilis Ranæ piscatrici similis, si parua magnis conferre licet, corporis figura & colore. Capite enim magno est lato & depresso, oris magno hiatu sine dentibus. Oculi sursum spectant. Pinnas habet duas ad branchias, magnas pro corporis ratione, in ventre duas minores, in dorso vnicam continuam ad caudam vsque, cauda in vnicam deficit. Intus brãchias quaternas habet, hepar magnũ cũ felle. Si corpusculũ spectes vẽtriculũ magnũ. Arist. huius piscis meminit, quo loco pisces in aqua audire probat. Ἔτι δ' ἐν τοῖς ποταμοῖς εἰσιν ἰχθύδια ἀπὸ ταῖς πέτραις, ἃ καλοῦσί τινες κόττους, καὶ ταῦτα θηρεύουσί τινες, διὰ δ' ὑπὸ ταῖς πέτραις ὑποδεδυκέναι, κόπτοντες ταῖς πέτρας λίθοις. τὰ δ' ἐμπίπτει παραφερόμενα ὡς ἀκούοντα καὶ καρυβαροῦντα ὑπὸ τοῦ ψόφου. Sunt præterea pisciculi fluuiatiles qui sub saxis stabulãtur, quos Cottos vocãt. Capiuntur à nonnullis saxo percusso sub quo latent: protinus enim inde exturbantur, vt qui audiant, & caput per strepitum tentẽtur. Capiuntur cum Cobite fluuiatili in fluuiis & in fontibus. Carne sunt molli suaui & minimè negligenda.

De Cobite fluuiatili.

CAPVT XXVI.

CVM antiqui pisciculi fluuiatiles minus cogniti sint, euenit vt nomine vetere careant. Qua de causa marinorum & similiũ appellationes iis accõmodare visum fuit. Hunc igitur quẽ hîc proponimus Cobitẽ fluuiatilem nominamus, quod marinæ persimilis sit, cuius tria sunt genera, quæ nominibus suis Galli distinxerũt. Primũ genus *loche franche* vocãt, alterũ *loche*. Vtrũq; genus quũ paruum est *lochete*. De primo genere nũc agimus, quæ *loche frãche* nominatur, vel quod tota lęuis sit, & aculeis careat, vel quod mollior sit & salubrior. Est autẽ Cobites hæc fluuiatilis pisciculus in riuulorũ & fluuiorum ripis degẽs, digitali magnitudine rostro satis prominente. Corpus flauescit, & maculis nigricantibus notatur, subrotundum est & carnosum. Pinnæ duæ sunt ad brãchias, duæ in ventre, vnica ab excremẽti meatu, vni-

ca in dorso. Carne est humida & viscida. Si in aqua sordida & cœnosa nutriatur pinguescit, sed multò insalubrior redditur.

De Cobite aculeata & Barbatula.

CAPVT XVII.

COBITES Secunda quę non solum *Loche* sed etiam *Perce* à Gallis vocatur supradictæ similis est, ni paulo maior esset & latior, non rotunda sed compressa. In branchiarum operculis aculeum vtrinque habet. Spina interna dura rigidior est, quo fit vt pisciculus iste inter edendum molestior sit quàm Cobites læuis. Sæpius Ichthyopolæ parum cautis imponunt, & pro læuibus vendunt, quæ impostura inter edendum facilè deprehenditur. Tertia Cobites barbatula omnium minima est, quæ ipso nomine statim sese prodit, nomen dedimus à cirris tenuibus, è rostro barbæ modo pendentibus quemadmo dum in Barbo.

De Phoxinis.

CAPVT XXVIII.

PHOXINVS Dicitur Græcè & Latinè pisciculus, cuius Aristoteles solus bis meminit his verbis, ex Gazę conuersione. Pars piscium maxima consummatur mare & fœmina. De Rubelione & Hiatula ambigitur, omnes enim grauidę capiuntur. Consistunt ergo oua per coitum,

Lib. 3. de hist. Cap. 13.

tum,in iis qui venerem norunt. Sed non coitu tantùm, verum etiam sine coitu, quod argumento constat nonnullorum fluuiatilium,nam Phoxini statim,prope dixerim ac nati sunt, & admodum parui,oua habent.Et paulò post. Reliqui semel oua edunt in stagnis fluuiorum & arundinetis lacuum, vt Phoxini & Percæ. Nulla alia est à veteribus nota tradita, ex qua certi aliquid de Phoxino statuere possimus, quæ verò ab Aristotele ponitur Phoxino cum multis aliis communis est,quos quantumuis paruos capias, semper ouis plenos reperias. Sed ei vni ex omnibus hæc maxime conuenire videtur, quem sæpe in Picardia vidi obseruauíque. Illic vocatur *Rosiere* dimidiati pedis lõgitudinem nũquam superat, corpote est lato & compresso,oculis magnis pro corporis tatione,Bramis minimis corporis specie simillimus est,colore est luteo. Quamlibet parui capiantur semper ouis grauidi sunt, adeo vt petiti piscatores cum ouis nasci affirment.Huic qui subiungitur & nomine & figura non multùm absimilis est, *Rose* vocatur à rubore caudę, reliquo corpore cæruleo est,paulò maior,minus lato corpore.ouis sempet plenus est etiam minimus.

Cap.14.

De Pisciculo Vario.

CAPUT XXIX.

ISTE Pisciculus ex Phoxinorum genere videtur esse, parit enim circa litora fluuiorum & riuorum,ac quantumuis paruus capiatur,ouis plenus reperitur.Tam variis coloribus nominatur quam variis coloribus depictus est. *Veron* Galli vocant,quasi varium.eandem ob causam *Pardilla* ab Italis,ab aliis *Sanguinerol* à rubore,à Romanis *Morella* à nigrore dicitur.Græci quidam ab oculorum colore ἐρυθρόφθαλμον.Dotsum aurei splendoris est,venter argentei, latera purpurascũt. cauda in pinnam auream & latiusculam deficit.Pinnas in dorso & in ventre totidem habet,quot reliqui iam descripti. Fellis multum habet,quare non nisi euisceratus coquendus. Cephalum fluuiatilem corporis figura imitatur. Cute læui integitur punctis notata. Carne est molli & satis suaui.

De Pisciculo aculeato.

CAPVT XXX.

IN Fluuiis & lacubus reperiuntur pisciculi qui optimo iure aculeati nominantur ab aculeis quibus horrent. Horum duo comperio esse genera. Prius est maius, tribus tantùm aculeis in dorso munitur, tribus in ventre, coniunctis, quales cernũtur in semine eius generis bliti quod *Espinar* Galli vocant, à quo *Epinoche* pisciculus nuncupatur, vel *Epinarde*, à Germanis *Stachelfisch*, ab Italis *Stratzarigla*. Aculei acutissimi sunt & firmi quos in metu erigunt, vt se ab aliorum iniuriis tueantur. Aculeis demptis corpore paruas Percas referunt, à squamis nudi sunt. Fluuij & lacus quidam tanta interdum horũ pisciculorum copia abundant, vt putent nonnulli seminarium esse reliquorum piscium, vel certè prædam. Exhaustis etiam vel exsiccatis stagnis quamplurimi relinquuntur pauperibus colligendi. Alterum genus est eorum qui senos aculeos rigidos in dorso habent, in lateribus singulos. Hunc pisciculum in Nare vidi è quo Tiberim subit. Accolæ pisciculis istis vescuntur. Errant qui de genere Galeorum esse aiunt. Quid enim pisciculis istis cum Galeis commune esse potest?

De Gobione fluuiatili.

CAPVT XXXI.

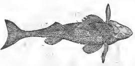
GRÆCI Latinique veteres Gobionis fluuiatilis nullam, quod sciã, mentioné fecerũt, sed solùm marinum agnouerunt, qui litoralis est, & saxatilis. Primus Ausonius, vt arbitror Gobionis fluuiatilis nomen pisciculo ei posuit, qui si non alimenti natura, saltem figura ma-

marino valde similis est. Falluntur ergo Medici, qui Gobiones fluuiatiles ęgris opponi volunt, his eam inesse succi bonitatem existimantes quam Galenus in marinis commendat, à quibus illi hac dote multùm superantur. Notissimus est in Gallia Gobius fluuiatilis, *Goiuon* dictus. Lugdunenses *Goifon*, Germani *Gob* vocant. De eo hęc cecinit Ausonius in Mosella.

Tu quoque flumineas inter memorande cohortes
Gobio, non maior geminis sine pollice palmis
Præpinguis teres, ouipara congestior aluo,
Propexique iubas imitatus Gobio Barbi.

Propter duas oris appendices quæ breues sunt quasi μύςακες imitatum esse ait Barbi iubas. Cæterum squamis tegitur paruis. In dorso pinnam vnicam habet, maculis nigris variatam, reliquas in ventre reliquorum fluuiatilium modo. Carne sunt molli, insipida, virus nõnunquam resipiente: vescuntur enim aqua, luto, & cadauerum carne. Qui enim pisciculis istis insidiantur, capita equorum bóumve in aquam coniiciunt, quo statim permulti coeunt, & cerebrum saniémque hauriunt, dentibus enim carent.

De Aspero pisciculo.

CAPVT XXXII.

LVGDVNENSES Pisciculum Gobioni persimilem *Apron* vocant ab asperitate squamarum. In Rhodano tantùm inuenitur, sed non quouis eius loco, verùm ea ferè in parte quæ inter Viennam & Lugdunum est interiecta. Est igitur pisciculus Rhodano peculiaris, capite latiore quàm Gobio, in acutum desinente. Ore est medio, dentibus caret: sed maxillas asperas habet, foramina ante oculos. Colore est rufo, maculis nigris latis, à dorso ad ventrem obliquè descendentibus variato. Pinnas ad branchias & in ventre similes cum Cottis habet, sed in dorso dissimiles: duæ enim sunt à sese seiunctæ. Vulgus ait pisciculum hunc auro vesci qua arenam cum qua nonnunquam auri laminulæ sunt, haurit. Carne est ficciore quàm Gobio.

De Alburno.

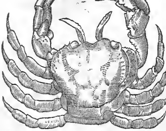

CAPVT XXXIII.

ALBVRNI Appellatio ab albedine videtur esse sumpta, ab Ausonio fortasse inuenta. A Gallis *Able* vel *Ablette* vocatur, ab Anglis *Bleu*. A Germanis *Ablem* vel *zumbelfischlim*, vel *vveissischlim*. Alburnus piscis est fluuiatilis digitali magnitudine, Aphyis albis similis, oculis magnis, rubescentibus, dorso virescente, ventre candido. Lineis duabus distinguitur, altera à branchiis ad caudã ducta medium corpus dirimit, altera minùs euidens à radice pinnæ branchiarũ orta deficit, priusquam ad caudam perducta sit. Pinnas easdem habet quas Gobio. Capite est paruo, corpore latiusculo sed depresso, felle caret. Carne est molli & parum pingui. Vorax est piscis, eam ob causam hamo facilè capitur. Ausonius.

Quis non & virides vulgi solatia Tincas
Norit, & alburnos prædam puerilibus hamis?

De Cancro fluuiatili.

CAPVT XXXIIII.

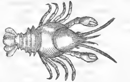
CRVSTATA Animalia multò pauciora in fluuiis reperiuntur quàm in mari. De fluuiatilibus nunc dicemus, primùm de Canero qui tertij generis est Cãcrorum omnium ex Aristotelis diuisione. Hoc Cancro carent Galli & Germani. Quamobrem non sine

Lib. 4 de hist. cap 4.

errore

errore Astacos fluuiatiles in Cancrorum vicem vsurpant, in iis etiam remediis,in quibus veteres Cancros fluuiatiles summopere commendarunt. Reperitur frequens in Græcia, Creta,Sicilia, Italia,Hetruria. Reperitur & in Nilo Æliano teste.Ego in Italia accuratè pingendum, & ad verissimam effigiem exprimendum curaui, quòd viderem à quibusdam pictutam eius à vera alienam fuisse repræsentatam. Dicitur à Græcis καρκῖνος ποτάμιος, ab Italis *Grancio & Granzo*. Est corporis quidem specie marinis similis, verùm testa tenuiore leuioréque, corpore minùs rotundo,brachiis primis crassioribus & longioribus pro corporis magnitudine,similiter & pedes habet. Cauda corpori applicata discernuntur mares à fœminis, ea enim in fœminis latior est ad scuti formam, ad oua tutiùs contegenda, in mare est angustior. Carne sunt dulci. Cancri fluuiatiles crustam tempore exuunt, tunc molliores sunt, & summi Pontificis cardinaliúmque mensis maximè expetuntur. A quibusdam in lacte suffocantur, quo dulciores & meliores fiant. Degunt in riuulis & latent in luto, vnde ligonibus effosa scrobe capiuntur. Qui eos vendunt funiculo alligatos, & à sese seiunctos seruant, Etenim si se contingant,pedes mutuo sibi arrodunt & vorant,quod verum esse ipse sum expertus. Cùm enim ducentos Romæ emissem,domíque in aquam vt sese reficerent coniecissem,ita inter sese conflictati sunt, vt plures quinquaginta mutilatos repererim,eo tandem deuentum est, vt omnibus necatis vnicus superstes fuerit,quem adhuc exsiccatum seruo. Cancri fluuiatiles satis nutriunt, & corpora humectant. Quare Auicenna in febribus hecticis cum aqua hordei valde probat,quod nihil salsi habeant, humidioréque sint marinis. Permulta alia de iisdem traduntur à Dioscoride,Nicandro, Plinio quæ superuacaneum fuerit hîc describere. Solius Galeni sententiam exponam, quo maiorem authoritatem habeat oratio de Cancri fluuiatilis mira & occulta facultate. Fluuiatilium Cancrorum,inquit,cinis desiccat,& proprietate totius substantiæ mirè demorsis à cane rabido auxiliatur ,vel solus,vel cum thuris parte vna, gentianæ quinque, Cancrorum decem. Vel eo cinere vtendum quemadmodum parabat Æschrion longo vsu peritissimus qui viuos Cancros in æneam patinam iniectos tandiu vrebat quoad in cinerem redigerentur,vt facillimè in puberem tenuarentur.

De Astaco fluuiatili.

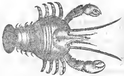
CAPVT XXXV.

IN Fluuiis montium & gelidis riuulorum vndis crustata animalia procreātur, quę à figura Astacorū marinorū, vel contrà marini à fluuiatilibus nominati sunt. Astaci fluuiatiles corpore sunt rotundo, capite in cornu latiusculum, breue acutum deficiente, sub quo latent oculi, & capiti præposita sunt cornua quatuor, duo breuiora sunt, alia longiora, articulata, flexibilia, in tenuitatem pili desinentia. Vtrinque chela vnica est, aspera denticulata, articulis quaternis connexa. pedes vtrinque quaterni, bini chelis propiores bifidi sunt & hirsuti, bini posteriores in calcar desinunt. Posterior corporis pars quę collum appellatur, sex tabellis constat, cauda pinnulis quinque, media scuti formam refert, & articulata est, vtrinque duæ communi articulo, postremæ proprio colligantur. Os dentibus munitum vt in locusta & Cancris. Carnis aliquid est in ore pro lingua. Sub cauda appendices sunt in quibus oua reponuntur, Cocti Astaci rubescunt. Lunæ vim sentiunt quemadmodum crustata alia & ostracoderma. Carne sunt molli & fluida, quamobrem melius coquuntur si in feruentem aquam iniiciantur, maximè aceto vel omphacio admisto: feruens enim aqua mox vt carnem contigerit eam firmat, nec diffluere sinit. Astaci sarcophagi sunt & scatophagi. Cadauera consectantur, nam si in aqua vel equus, vel canis, vel quoduis aliud animal submergatur, mox tanquam vultures magna frequentia adnatant, nec inde recedunt priusquam quicquid carnis fuerit arroserint. Quo spectaculo quidam aliquando commotus, quemadmodum ex boue cęso apes, ex equo vespas, ita Astacos fluuiatiles gigni existimauit, quamobrem equos mortuos in aquam coniiciendos aliquoties curauit, tandē euentu ab eadem sententia deductus est. In Gallia & maximi & frequentissimi capiuntur. Non probo Medicos qui Astacis eam vim & cibis, &

in

in pulmonum vitiis inesse existimant, quæ in Canceris insit, quoniam Astaci carne sunt præhumida, dissipatu facillima, minimùm nutriente. Multò minùs probandi qui cancros fluuiatiles esse putent, cum Canceris corpus sit rotundum teste Aristotele, sine cauda, vel cauda corpori applicata nec extensa, Astacus corpore longo, Locustis similì, quod capite & collo tabellis distincto constet. Lapides in capite habere Astaci creduntur, quos Medici quidam ad comminuendum renum calculum in vino albo propinant, sed in senioribus solum reperias.

De Astaco paruo.

CAPVT XXXVI.

De Astaco fluuiatili sermo nos admonet, vt Astacum marinum paruum, quem quum de crustatis marinis ageremus, prætermisimus, huc inferamus. Vterque ex collatione meliùs agnoscetur: Vocamus igitur Astacum hunc marinum paruum, vt à magno differat, quem inter marinos depinximus, vt etiam ab Elephanto & Leone distinguatur, cuius solus, quod sciam, Athenæus meminit. Τῶν δ' ὀστρακοδέρμων, καρὶς, ἀστακὸς, κάραβος, καρκῖνος, λέων, τοῦ αὐτοῦ γένους ὄντα διαφέρουσι. μείζων δ' ἐστὶν ὁ λέων τοῦ ἀστακοῦ. Ex ostracodermis sunt Squilla, Astacus, Locusta, Cancer, Leo, quę eiusdem cùm sint generis differũt, maior autem est Leo Astaco. Est Astacus hic semper paruus, nec ferè vnquam magnitudinẽ picturę nostrę superat. Capite & thorace est rotundiore quàm fluuiatilis, in lateribus inciso, è capite eminet cornu latiusculum, magnum si totum corpus spectes, vtrinque serratum, inter oculos situm, quos recondit, & exerit. Cornua quatuor oculis præfixa sunt. Duo breuiora cornu serrato viciniora, alia duo multò longiora, flexibilia, articulata. Chelam vtrinq; vnicam habet denticulatã, quaternis articulis connexam. Vtrinque quaternos pedes sine forficibus. Collum siue cauda tabellis constat & in pinnulas desinit. Sub cauda

appendices sunt ouis reponendis destinatę. Assato huic viuo corpus rubescit, alioqui lineis cæruleis transuersis variatum. Rarus & bonæ carnis est firmiorisque quàm Elephas, melioris quàm Locusta. Differt à fluuiatili quod sit dum viuit colore fusco, corpore longiore & strictiore, cornu frontis latiore & breuiore.

De Squilla fluuiatili.

CAPVT XXXVII.

IN Fluuiis insecta quędam viuere deprehendi, quæ varia sunt, quædam enim vermium, quædam muscarum, quædam scarabeorum forma sunt. De his cùm nihil apud scriptores veteres legerim, non ineptè facturus videor, si aliarum bestiolarum quarum imaginem similitudinémque habent, nomina eis imponã. Ab his incipiam quæ proximè explicatis affinia sunt, id est, quę tenui crusta integuntur, qualis est Squilla fluuiatilis quam hîc exhibemus. Ea pedes ternos vtrinque habet. Cauda in duo longa & tenuia veluti fila desinit: digitali est longitudine. Capite est rotundo & compresso instar lentis leguminis. Cornicula quatuor habet. Cum squillis marinis magna est figurę affinitas. Quare non video quo aptiore nomine donetur quam Squillæ fluuiatilis.

De Cicada fluuiatili.

CAPVT XXXVIII.

CERNVNTVR Etiam in riuulis bestiolæ Cicadis terrenis persimiles, quas ob id Cicadas fluuiatiles nomino. Et ventris latitudine & pedibus natant, vtrinque ternos habent, postremi longissimi sunt. Hoc à terrestribus differunt, quod capite sunt magis

gis exetto,& ceruicis aliquid habere videantur.

De Libella fluuiatili.

CAPVT XXXIX.

INSECTVM hoc libellam fluuiatilem libuit appellare, à similitudine quæ illi est cum fabrili instrumento,& cùm Libella marina. Hæc bestiola parua est admodum T, literæ figuram referens, pedes ternos vtrinque habet, Cauda in tres appendices desinit, quæ viridi sunt colore, iisdem & pedibus natat.

De Musca fluuiatili.

CAPVT XL.

MVSCAS volantes in aquæ extremitate sæpe vidimus æstate. Oculis sunt magnis pro corporis magnitudine, dorso rotundo, ventre plano, senos habent pedes, posteriores maiores ad corpus in aqua impellendum. Inter natandum geminas alas extendunt. Quare & in aëre volare, & in aqua natare possunt. Natant ventre in cælum conuexo, contrario situ volant. Vtrunque per vices faciunt. Venter lineis nigris & viridibus distinguitur, his pisces insidiantur. Sunt permulta alia in aquis dulcibus insecta atque bestiolæ nondum ab omnibus satis animaduersæ, quæque vix bene pictura exprimi possunt. Quare hortor studiosos viros, & sedulos rerum peruestigatores, vt in fluuiorum aliarúmve aquarum quas incolunt animalibus cognoscendis & iis posterorum memoriæ mandandis operam ponant.

De Musculis aquæ dulcis.

CAPVT XLI.

LONGE plura & maiora in mari quàm in fluuiis vel lacubus gignuntur ostracoderma, cuius rei causam sæpe aliàs marinæ aquæ vi attribuimus. In aqua dulci stagnante maximè reperiuntur Musculi, ferè nunquam in rapidis fluminibus. Galli *Moules* vocant. Duplici constant concha tenui & fragili,foris nigricat, & veluti ex multis addiramentis conflata est,ob id asperior. Intus læues sunt, ex cæruleo nigricantes. Carne sunt dura concoctu difficili, mali succi, quo fit vt qui iis copiosius vescuntur in febres incidant.

De Cochleis fluuiatilibus.

CAPVT XLII.

COCHLEAS paruas gignunt flumina & riuuli multi,Cochleis terrestribus similes sunt, similiter cornibus irer prætentantes,nisi quod cornua habeant breuiora latioráque pinnularum ferè forma. Testa longiuscula in acutum deficiens Stromborum modo. Harum postrema depressa est magis,aculeis aspera, à quibus echinatam fluuiatilem nominare possumus. Similem aliquando in Ranarum ventre reperi.

Gulicl

GVLIELMI RONDELETII DE PALVSTRIBVS LIBER.

De Ranis.

CAPVT I.

HVMORE Delectantur omnia Ranarum genera. Quare cum plura & notiora maximè in palustribus aquis degãt, inter palustria potius quàm inter amphibia numerare visum fuit. Diuersa autem earum esse genera experientia demonstrat, vt & autores ipsi tradiderunt. Sed cum à diuersis variè & confusè exponantur, ipsa enucleatè atque explicatè docere operępretiũ fuerit, vt qui vel sine pernicie in cibis vti voluerint, vel remedia aliqua ex his parare, vel ab alicuius veneno sibi præcauere, certi aliquid de iis iudicare possint, & quod proposito accommodatum fuerit seligere. A minimis incipiemus, quę Gyrini dicuntur Plinio autore, quũ de Ranarũ coitu & generatione loquitur. Pariunt minimas carnes nigras quas Gyrinos vocãt, oculis tantum & cauda insignes: mox pedes figurantur, cauda findente se in posteriores. Nicander sicuti legitur in exemplaribus excusis γερύνους vocat, interpres μικροὺς βατράχους interpretatur. Præterea Nicander in Alexipharmacis primùm φρύνον nominat, deinde κωφὸν eiusdem speciei, quæ fruticibus verno tempore adhærescit. Quo loco Scholiastes Græcus tradit duo genera esse βατράχων, id est Ranarum, hybernas & æstiuas, ex quibus æstiuę coaxant, & innoxiæ sunt, hybernæ mutæ & mortiferæ. vel sic. Phrynus pro vocali sumitur: sunt enim mutę

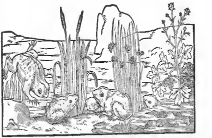
Lib. 8. ca. 51.

& minimè vocales, discriminis horum causa dixit Phrynum pro vocali. Est autem Ranæ similis, sed oculis est maioribus, atundinum fructicúmque tadicibus adhætet Phrynus. Hæc Scholiastes. Quæ cum plus caliginis quàm lucis rei adfetant, nos perspicuè, vt opinor, sic distinguemus, vt Ranæ sint quædam quæ maiorem vitę partem in aqua transigant, aliæ in sicco tantùm, aliæ intet has ambigant. Rursus eatum quæ in aqua degunt, aliæ in fluuiis, fontibus & tiuulis tepetiuntut, miniméque perniciosæ sunt, sed edules. Has Ranas fluuiatiles vocat Plinius LIB. XXXII. Græci communi omnium nomine βατράχους. Aliæ sunt palustres & venenatæ, à nostris Bufones aquatiles nominantur, à Gtæcis ἐλειοβάτραχοι vel βάτραχοι ἔλειοι. Has Phrynis siue Rubetis coniunxit Dioscorides, tum ob corporis figuram non dissimilem, tum ob vim æquè petniciosam. Eatum quæ in sicco habitant, alia inter fructices & arundines viuit, vnde ei nomen teste Plinio. Quidam inquit, ex ea Rana quam Calamiten vocant, quoniam inter atundines ftuticésque viuit, minima omnium & vitidissima, cinetem fieti iubent. Alia per tempestates ex aëte deiicitur, & διοπετὴς cognominatut. Rana quæ ambigit φρύνος vocatut à Græcis, à Latinis Rubeta. Plinius: Ranæ quoque Rubetę quarum in terra & in humote est vita, vel vt Aetius vult cùm palustris vitæ conditionem in tettestrem commutauerit φρύνος appellatur, id est Rubeta à rubis in quibus degit. Plinius: Sunt quæ in vepribus tantum viuunt, ob id Rubetatum nomine vt diximus, quas Græci Phtynos vocant, grandissimè cunctatum. Quę postrema maximè indicant de iisdem Plinium loqui & Aetium, quum dicit Rubetas nihilo minotes esse testudine patua. Hanc speciem Vetgilius Bufonem appellauit, nostti *Crapau*. Hæc sunt Ranatum geneta. Neque vllum est genus quod λῆος βάτραχος dicitur vt Hetmolaus in mendoso codice legetat pro ἔλειος βάτραχος. Neque alia est quę Dryopbytes dicitut à Calamite, vt docebimus. Postremo neque seiunctum à cęteris genus quod mutum sit, nam id multis Ranis accidit etiam vocalibus natuta, ob quandam loci ptoprietatem, quod Plinius annotauit. Ranis sonus sui generis. Multum tamen refett & locorum natuta: mutę in Macedonia ttaduntut. Mutę sunt & Cytenis eodem autote, illatis è continente vocalibus. Et in agro Cyrenensi, ait Aristoteles, Ranę vocales ptętetito tempote deetant. Mutę sunt etiam nunc, ait Plinius in Setipo insula, eędem alio translatę canunt: quod accidere in lacu Thessaliæ Sicendo tradunt. Sunt qui putent Seripbum vnam ex Cycladibus non habere Ranas, vnde prouerbium Βάτραχος ἐκ σερίφου, quod confirmate volunt Strabo

Cap. 3.
Lib. 6. cap. 31.
Li. 32. cap. 10.
Lib. 8. ca. 31.
Lib. 32. cap. 5.
Lib. 11. cap. 51.
Lib 8. cap. 58.
Lib. 8. de hist. cap. 28.
Lib. 8. cap. 58.

bonis authoritate qui scriphum saxosum esse scripsit, quare & sine aqua esse, qua carere imo absque ea ne esse quidem possunt Ranæ. Sed Theophrastus nō negat illic esse Ranas, sed fortasse non vocales ob nimiam aquarum frigiditatem, neque in Pierio etiam Thessaliæ stagno propter aquarum rigorem. Id quod multis in locis euenire mihi compertum est. Quod si quis locum Plinii mihi obiecerit ex libr. XXXII. in quo aliud à supradictis genus & mutum constituisse videtur his verbis: Est parua Rana in arundinetis & herbis maximè viuens, muta ac sine voce, viridis, respondemus eandē hanc speciem esse cum ea quam Calamiten vocant, quod in arundinetis viuat, minima omnium & viridissima de qua iam dictum est. Nunc ad singula genera explicanda veniamus. Cap. 7.

De Ranis fluuiorum & riuorum.

CAPUT III.

ETSI Ranæ notissima sunt animalia, nemo tamen sanę mentis laborem hunc nostrum tanquam superuacaneum reprehendere iure potest, si post Aristotelem, Dioscoridem, Plinium aliquid tractauerimus. Prodest enim genera distingui, quoniam & forma & facultatibus differunt. Ranæ enim palustres cum Rubetis inter venenatas numerantur: Ranę fluuiorum, riuorum & fontium & in medicamentis & in cibis vsurpantur, suntque quibusdam in deliciis, pauperibus famis alleuamentum inemptum. Præterea multa video à recentioribus de Ranis prætermissa, quæ posteà à nobis tradentur, quæ mini-

mè negligi oportuit, quale est, linguę forma noua, in oculis palpebra inferior, mobilis sicuti in auibus, tenuis & perspicua, duo foramina rotunda, tenui membrana iis obtensa tympani aurium instar, post oris rictum rimæ duæ per quas tenuem membranam exerunt. Caudæ rudimentum sub qua vnicum foramen est quo fœtum emittit, excrementa excernit, quędam etiam alia quę in singulis dicentur, quę non inutilem nostram in hac animalium cõtemplatione diligentiam esse palam ostendent. Vniuersè quidem βάτραχοι à Græcis dicuntur, à Latinis Ranæ. Sed ad cæterarum discrimen hæ fluuiatiles vocentur. In ripis ad solem maximè delectantur, quaternis pedibus assultim in terra gradiuntur, & in aqua celerrimè natant, maximè posteriorum pedum beneficio: sunt enim longi ac proinde ad saliendũ aptissimè à natura conformati, & ad natandum, quia lati, in quinos digitos diuisi, qui membrana tenui cõnexi sunt, vt in anseribus, anatibus, & fulicis. Crura & tibiæ validis musculis vinciuntur. Pedes anteriores breuiores in quaternos tantùm digitos fissi. Qui pollicis vice est crassior & breuior. Digitorum tres sunt acies, & totidẽ articuli. Ossa sesamoidea in primo digitorum articulo pedum anteriorum, in omnibus articulis pedum posteriorum. Colore sunt vario. Quum paruæ sunt admodum & piscis forma, nigræ, & specie Ranis piscatricibus similes & colore. Grandiores factæ & cauda in pedes diuisa, aliæ virides sunt aliæ nigricant, aliæ flauescunt. Ventre sunt candido nigris maculis asperso. Cute integuntur tuberosa & inæquali, capite sunt crasso, cetuice contracta sed latiuscula, Rostrum in acutũ angulum desinit, oris rictus magnus, intus magna oris capacitas. Lingua carere videtur, vel si eam linguam nomines, eam ab aliorum omnium animalium linguis & situ & cõnexione diuersam esse intellige: Nam extremæ maxillæ hęrens, inde pendet, quo fit, vt qua in parte in cæteris soluta sit, in Ranis sit ligata & contrà: nam in maxilla, vt dictum est, hæret, ad fauces soluta est. Hanc particulam cum Aristotele rectè linguam vocabimus, cuius hæc sunt verba. ὁ δὲ βάτραχος ἰδίαν ἔχει τὴν γλῶτταν. τὸ μὲν γὰρ ἔμπροσθεν προσπέφυκεν ἰχθυωδῶς ὃ τοῖς ἄλλοις ἀπολέλυται. τὰ δὲ πρὸς τὸν φάρυγγα ἀπολέλυται, καὶ ἐπέπτυκται ᾧ τὴν ἰδίαν ἀφίησι φωνὴν ἀεί. Ranis lingua sui generis est: pars enim prima quæ cæteris absoluta est, iis cohæret modo quo tota ferè piscium. Intima verò absoluta ad guttur applicatur, qua suam vocem solent emittere. Pro dentibus asperitatem tãtùm in maxillis habẽt, qua quicquid arripit mordicus retinet, ob id panno rubro vel frustulo carnis filo ex arundine demisso, demorso extrahuntur & capiuntur. Oculos magnos habent & prominentes, palpebram inferiorem auium ritu oculis applicant, quæ tam tenuis est vt perluceat. Ante oculos foramina sunt, vel ad aërem attrahẽdum vel ad odorandum, tenui membrana obtecta non ali-

non aliter quàm auris tympanum. Ab oris rictu sub foraminibus iā dictis sinus vtrinque est, in quo tenuis membrana, quæ dum aërem sub aqua retinet, inflatur & foras prominet vesicæ aere plenæ modo. Ab oculis lineæ duæ fuscæ per latera ductæ sunt, inter has media est dorsi linea quod in caudam desinit, sed cute contegitur, post hāc superiore magis quàm inferiore loco, meatus est quo Gyrini & excrementa emittuntur. Cutis circa articulos tantùm carni firmè hæret, ob eam causam nullo negotio excoriantur, facileque aëre concepto & cohibito intumescunt. Ventriculo sunt magno longóque, intestinis cōuolutis, coloris varij, ecphysis alba est, ieiunum intestinū, & quod ileum à quibusdam dicitur flaua, ob bilem quam per meatum à vesica fellis in hepate sita excipiūt, quamuis fel viride & tenue appareat, Colon sequitur, cæcum nullum reperitur, illud nigrescit ob stercus, latum est & amplum, rectum candidum & angustum. Splen paruus est in mesenterio. Hepar rubrum in tres lobos sectum. Maribus renes sunt longi, carnosi, testes lutei parui & rotundi. fœminis appendices circa renes croceæ, quas vterum esse dixerim. Vesica est tenuissima, vixque cernitur. Pulmones tenues, magni, non omnino sine sanguine, vt Aristoteles existimauit, qui cum scripsit Ranas diutius in aqua vrinare, propterea quod pulmones sine sanguine habeant, sed potius quod exiguo calore & sanguine prædita, frequenti inspiratione & expiratione non egent. Pulmones nigricant, cor in medio est thorace non piscium, sed quadrupedum cordi simile, nigris punctis notatum. A medio pectore cartilaginea apophysis producitur in extremo lata cui innituntur partes quæ maxillæ subsunt. Hactenus descriptæ sunt Ranarum partes. sequuntur actiones. Vere coëunt, Mares vlulatu suo, quem ololyginem nominant fœminas ad coïtum alliciunt. Ololyginem vero edunt maxillæ inferioris labro demisso pari libra cum aqua modicè recepta in fauces, superioréque maxilla intenta. Flagrant tantisper oculi modo lucernæ, cùm sinus buccarum maxillis distentis interluceat: coeunt enim magna ex parte noctu. Hæc sic ferè ex Aristotele conuertit Gaza Plinium imitatus qui mares à voce ololyzontes vocari tradit. Sed præstat locum adscribere: eleganter enim Aristotelis locum illustriorem reddit, quum de piscium lingua loquitur. Ranis prima cohæret, intima absoluta à gutture qua vocem mittunt. mares tum vocantur ololyzontes. statoid tempore euenit cientibus ad coitum fœminas. Tum siquidem inferiore labro demisso, ad libramentum modicè aquæ receptæ in fauces, palpitante ibi lingua vlulatus elicitur. Tunc extenti buccarum sinus perlucent, oculi flagrant labore perculsi. Ranæ igitur duplicem edunt vocem ὀλολυγὼν coitus tempore & κρώξ qua voce omnibus sunt molestæ. quinque maximè

Li.4 cap.7.

& vltra modum sunt vocales, tum tempestatem præsentiunt, quia aqua pluuia delectantur. De coitus ratione varia prodiderunt authores. Plinius. Ranæ superueniunt prioribus pedibus alas fœminę mare apprehendente posterioribus clunes. Et mox. Mirum quæ semestri vita resoluuntur in limum nullo cernéte, & rursus vernis aquis renascuntur quæ fuére natę, perinde occulta ratione cum omnibus annis id eueniat. Dicam hac de re id quod sentio. Certū est Ranas aliquas sponte nasci maximè quæ Gyrini vocantur. Gignuntur & ex concubitu maris & fœminæ, sed non ita coëunt vt Plinius tradidit, sed animalium retro meientium ritu, atque sic copulatas Ranas vidi: cuius rei causa neque inter errata, neque inferiore in loco sed superiore meatum habent. Quantum ad Gyrinos attinet vt mihi, ita omnibus experientia compertum esse potest sponte etiam in limo generari. In magnis enim imbribus & itinera & loca alia antea omni Ranarum genere vacua primùm Gyrinis, deinde Ranis multis abundâsse obseruaui. Ranæ cibum in aqua capessunt. Muscas, vermes, cantharos aquatiles, tineas, hirudines, cochleas paruas, atque insecta aquatilia omnis generis deuorant. Adeo sunt voraces vt à suo genere non abstineant. Inueni in maiorum Ranarum ore Ranas paruas, atque in ventriculo semicoctas, cochleásque echinatas. Quamobrem esca etiam è longinquo vel cibi odoratu, vel conspectu alliciuntur & capiuntur, maximè ipsarummet Ranarum carne, aut panno rubro carnis colorem referente. Nostris in more est posteriora tantùm Ranarum in cibis vsurpare, reliquo corpore abiecto, vel quia carnis parū ei insit, vel quia viscera venenata, vel in cibis inutile quid esse in iis credatur, quod etiam Aristoteles annotauit de Echinis loquens, quorum quod nigricat parti creditum est superiori ex dentium origine pendens amarum nec esculentum, quale in multis inesse animaduertimus, aut certe quod ei proportione respōdet, vt in Testudine & Rubeta, & in Rana, atque etiam in turbinatis & mollibus, sed colore differt. Caro Ranarum candida est, dura si recēs fuerit, ſetuata tenerior redditur. Medici vt Testudinū ita Ranarum carnē hecticis & phthisicis apponunt, quod non improbo si in iure capi decoquatur, quo tēpore ad venerem non cientur: tunc enim virus olent, modo etiā in locis summo ęstu exsiccatis captę nō fuerint, sed in fluuiis & riuulis. Ranæ apibus insidiantur, nec earū aculeos pertimescūt. Mira tradūtur à Plinio de Ranis à Democrito & Magis, quę ex LIB. XXXII. petenda sunt. Dioscorides cōtra omnium serpentiū venena pro antidoto esse prodidit, si ex sale & oleo decoctę edatur, iusque earū ita idem sorbeatur, cōtra inueteratos tendinum rigores pollent. Idem tradit Plinius. vnguētis & emplastris adhibitę siccādi discutiendique vim habēt, maximè in articulorū doloribus. Inde Emplastrū à Ioanne de Vigo Chi-

Lib. 32. cap. 5.

Lib. 2. cap. 5.

rurgo

rurgo rectè compositum, quod & emplastrum de Ranis nominatur, quo fœlici successu in tumoribus & doloribus morbi Hispanici vtimur. Ranæ tres in olla vstę & cum melle appositæ alopecias replent, si Plinio credimus, vel cum pice liquida illitæ, vt Dioscoridi & Paulo Ægi. visum fuit, quod ego experientia verum esse comprobaui. Illitus earum cinis profluentis sanguinis impetus sistit autore Dioscoride, quod & Paulus confirmat. Crematarum Ranarum cinis maximè siccans redditus, sanguinis eruptiones sistit, & alopeciis cum pice liquida medetur. Plinius. Ad sanguinem sistendum Ranarum illinunt cinerem, vel sanguinem inarefactum. Eædem exsiccandi vi equorum scabiem decoctæ in aqua extenuant, donec illini possit, aiunt ita curatos non repeti postea. Eædem decoctæ in aqua marina psoras tollunt, donec sit crassitudo mellis. Multò plura ex Ranis petita remedia aduersus varios morbos leges apud veteres autores.

De Rana palustri & venenata.

CAPUT III.

INTER Ranas sunt quæ in palustribus locis & putri fœtidóque limo oppletis & nascuntur & viuunt, quæ palustres rectè dici possunt, sed quia quæ fluuiatiles sunt, in paludibus etiam & in aquis stagnantibus reperiuntur, ad huius discrimen illam venenatam cognominauimus, quæ Bufo aquatilis vocatur, à

Gallis *Crapau d'eau*, à Græcis ἐλειοβάτραχος, denique terrestris φρύνος, siue Rubeta quæ palustrem vitam in terrestrem non commutauit. Ex Rubeta siue Phryno terrestri minor est, cuius venenum mala symptomatáque eadem sequuntur quæ Rubetæ, quæ Dioscorides sic explicat, φρύνος vel ἐλειοβάτραχος, idest Rubeta aut Rana palustris assumpta tumores ciet, pallor corpus vehementer decolorat, vt planè buxeum spectetur: spirandi difficultas torquet, & grauis halitus oris, singultúsque & inuita interdum genituræ profusio consequitur. Paulus Æginet. φρύνον etiam & ἕλειον βάτραχον appellat, cui vires omnino similes tribuit, quod corporis tumorem inducat hausta, pallorem que intensum buxo similem, quód que ægrè spiritus trahatur, os fœteat, singultus infestet, aliquando etiam semen sine voluntate erumpat. Eadem quoque aduersus hoc venenum remedia præscribuntur. Iuuantur enim qui id hauserunt, secundum vomitionem multo meri potu, & arundinis radicis binis drachmis, aut cyperi totidem. Breuiter cogendi sunt vt vehementi ambulationi & cursui se credant ob torporem quo corripiuntur. Quinetiam quotidie lauandi sunt. Nicander in Alexipharmacis simile venenum Ranæ illi inesse cecinit quæ multa in arundinetis viuit, quam Calamiten dixi ex Plinio à Græcis nominatam fuisse, eadem quoque remedia aduersus idem venenum præscribit.

Lib. 6. cap. 31.

De Rubeta siue Phryno.

CAPVT IIII.

RVBETA propriè terrestris est, quæ Bufo à Vergilio dicitur, idest Rubeta maxima terrestris, ad discrimen palustris, de qua modo locuti sumus, φρύνος à Græcis dicitur εἶδος βατράχου, παρὰ δ' ἐμφερὴς εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, ἢ παρὰ δ' φέρεσθαι ἀπὸ τῆς λιμνώδους φύσεως ἐπὶ τ' χερσίον. Animal est, inquit Aëtius magnitudine nihilo minus Testudine parua, exasperat autem & vibrat terga dum spiritu impletur, atque ob id ipsum audentius euadit. Ad lædendum itaque manifestè insurgit, & saltibus interpositum spatium contrahit raro quidē morsum infligens verùm anhelitum consueuit vehementer virulentum inducere, adeo vt etiam si anhelitu contingat tantùm eos qui prope sunt lædat. Cæterùm qui ab eis læsi sunt, his omne corpus intumescit & diffunditur, ac cito omnino pereūt. Vidi equidē hęc symptomata in muliere quæ periit sumptis herbis quibus Rubeta venenum suum

affla

afflauerat. Est autem Rubeta Ranæ similis colore fusco, rostro latiore & magis rotũdato, quale in secũda Pastinacæ specie descripsimus. Oculis est magnis & rotũdis. Deniq́, Ranę palustri & venenatę similis est quam ob causam picturã eius nõ apposuimus. Cute tegitur crassa & vix penetrabili, tum quia dura est, tum quia tumida & spiritu distẽta ictibus cedit. Pulmones intus habet magnos & rotũdos, quiq́ aere multo compleri possunt, hepar vitiatum vnde prauũ bestię temperamentũ autore Aristotele, Nonnullorũ, inquit, vitiata omnino iecinora, vt corpora quoque eorundem prauũ temperamentum sortiantur velut Rubetæ, Testudinis, & similiũ. Neocles & Timæus scripserunt Rubetas bina iecinora habere, & alterũ quidẽ occidere alterũ alteri aduersari & salutẽ afferre, & à formicis nõ attingi, ob id formicis obiiciendum censent, vt pars quam non vorarint venenata sit. Mira de Rubetis certatim tradunt autores, quæ Plinius recenset, sed id imprimis, ex his ranis lienẽ contra venena quę fiant ex ipsis, auxiliari. Cor vero etiam efficacius esse. Rubeta apes interimit, subiens enim aditus aluei afflat, & obseruans rapit euolantes. nullo hæc affici malo ab apibus potest. Ex Rubeta multis modis venena præparantur quæ latẽt assumentes, quæ præstat ignorasse, quare de remediis dicamus. Rubetarum veneno aduersatur succus betonicę, plantaginis, artemisiæ potus. Item succus Ranarum marinarum ex aceto & vino bibitur contra Rubetæ venenum. Sanguis Testudinis Ranarum venenis auxiliatur, seruato sanguine in farina pillulis factis, & quum opus sit in vino datis. Rubetæ suus est à natura datus hostis Buteo triorchis, qui eam rapit & deuorat sine pernicie. Vulgus falsò credit gemmã vernacula lingua *Crapaudine* nuncupatam in Rubeta inueniri, & venenis resistere. Terrestris Rubetæ generis ea etiam esse censebitur, quæ sub terra vel sub stercore inuenitur, ranis similis, rostro acutiore, cruribus breuioribus, cute tota tuberosa, maculis multis cinereis notata, oculis multùm prominentibus & virescentibus, qui palpebra inferiore teguntur, maxillæ inferioris extremum frequentissimè mouet, lingua, ventriculo, intestinis, superioribus similis. Vasa spermatica à superiore parte oriuntur circa septum transuersum alba. Renes carnosi, vesica magna, retentam in ea vrinæ copiam in metu effundit. In medio ventre nigra quædam cernuntur, quæ oua fortasse sunt, hæc compressa atramentum emittunt. Hepar nigrum in lobos duos diuisum, in quo vesica fellis, quod ex viridi nigricat. Pulmones vt testudini & Ranæ. Vescitur formicis, cantharis, similibúsque bestiolis.

Lib.3.de part. anim.cap.12.

Lib.32.cap.5.

De Calamite.

CAPVT V.

RANAM Calamiten à calamis in quibus viuit vocarunt Græci. Id genus esse dixerim quod ἄφθογγον vocauit Nicander in Alexipharmacis, idest mutum, atque inter Rubetas numerari potest. *Ranette* nostri nominant. Ranis alijs corporis specie similis est calamite, & partibus internis, sed parua est, tenuis & viridis. De qua Plinius. Est parua Rana in arũdinetis & herbis maximè viuens, muta ac sine voce, viridis, si forte hauriatur, ventres boum distendens: huius corporis humorẽ penicillis derasum claritatem oculis inunctis narrant afferre, ipsásque carnes doloribus oculorum superponunt. Huius Ranæ paruæ sanies efficacissimum est psilothrum si recens illinatur, & ipsa arefacta ac tusa, mox decocta tribus heminis ad tertias, vel in oleo decocta æreis vasis. Dioscorides viridium sanguine pilos auulsos renasci prohiberi tradit. In arundinetis roris linctu victitat, venenata est vt Rubeta superior, quare eidem veneno eadem quoque remedia medebuntur.

De Rana cælitus demissa.

CAPVT VI.

PER Imbres & tempestates cęlo delapsa Rana Rubetis similis est, si Aristoteli sensibúsq; nostris fidem adhibeamus, quę διοπετὴς, idest, à Ioue missa nominatur. Hæ in nubibus procreatæ decidunt. Quidã in ea sunt sententia vt existiment Ranas palustres minores, vel vi astrorum vel ventorum impetu sursum raptas decidere, cuius rei id esse argumentum, quòd nunquam nisi aere pluuio & commoto delabi videantur. Alij ne cadere quidem vnquam ex alto censent, sed quia ex Bufonum genere sunt, ex cauis in quibus viuunt locis dum tempestates præsentiunt, egredi, & tum è cælo demissas Ranas credi, quæ antea non comparuerant. Sed opinionem hanc prorsus refellit quotidiana experientia, atque grauissimorum scriprorum fides. Quod si quis hoc miretur, contempletur multa alia in natura æquè admiranda. Quid enim mirabilius esse potest aquis in cęlo stantibus, vt ait Plinius, at illæ seu parum sit in tanram peruenire altitudinem, rapiunt eò secum piscium examina, sæpe etiam lapides subuehunt portantes aliena pondera. Ranæ igitur διοπετὴς Rubetarum

Lib.3.cap.1.

sunt

ſunt ſpecie, quod tradidit Ariſtoteles LIB. I. problematum. διὰ τί γίνεται τὰ ἔτη νοσώδη, ὅταν γένηται φορὰ τῶν μικρῶν βατράχων τῶν φρυνοειδῶν; ἢ ὅτι ἕκαστον διατίθεται ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ τῆς φύσεως, καὶ ταῦτα δὴ φύσις ἐστὶν ὑγρά. ὥστε ἐπόμβρον καὶ ὑγρὸν σημαίνει τὸν ἐνιαυτὸν γίνεσθαι. τὰ δὲ τοιαῦτα ἔτη νοσώδη ἐστίν, ὑγρὰ γὰρ τὰ σώματα ὄντα, πολὺ ἔχει τὸ περίττωμα, ὅ ἐστι τῶν νόσων αἴτιον. Cur inſalubris eſt annus quum magnus eſt prouentus puſillarum Ranarum quæ Rubeiæ faciem repræſentant? an res vnaquæque loco ſuę naturæ idoneo abūdare ſolita eſt? itaque eiuſmodi animalium genus cùm natura humidum ſit, pluuium annum ob eā cauſam indicat. Anni verò huiuſmodi inſalubres ſunt, corpora enim humida excrementis abundant, quę morborum ſunt cauſæ. Ranæ huius meminit etiam Plinius LIB. XXXII. Iecur Ranæ Diopetes & Calamitæ in pellicula gruis alligatum, vel dens Crocodili maxillaris annexus brachio. niſi malis lectionem Hermolai ſequi qui dryophytes legit. de qua Rana proximo capite dicitur. Cap. 10.

De Rana Dryophyte.

CAPUT VII.

RUBETARUM generi ſubiicienda Rana, quæ in quercubus & ficubus aliiſq; arboribus inuenitur, viridiſſimáq; eſt, qua nota cum Calamite ab aliis diſtinguitur. De hac Plin. Eſt Rana parua arborē ſcandens, & ex ea vociferans. In huius os ſi quis expuat, ipſámq; dimittat, tuſſi liberari dicitur. Hæc prolixius de Ranis à nobis tradita ſunt, vt earum differentię perſpicuè intelligerentur, quamuis enim vi les ſint beſtiæ tamen nulla eſt ex qua vel fructus aliquis percipi non poſſit, vel pernicies vitari. Lib. 32. cap. 8.

De Serpente.

CAPUT VIII.

SERPENTES vt in terra, ita in mari, lacubus, paludibus fluuiis naſcuntur & viuunt. De marinis ſuo loco diximus, nunc de paluſtribus qui etiam inter fluuiatiles reponi potuerant. Serpens aquatilis ὕδρος ab

Lib. 1. de hist. cap. 1.

Aristotele nominatur. Gaza Natricē conuertit, similiter & apud Dioscoridem Ruellius. Eum Vergilius LIB. III. Georg. sic depinxit.

Est etiam ille malus calabris in saltibus anguis,
Squammea conuoluens sublato pectore terga,
Atque notis longam maculosus grandibus aluum,
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum
Vere madent vdo terræ ac pluuialibus austris
Stagna colit, ripísque habitans hic piscibus atram
Improbus ingluuiem ranísque loquacibus explet.

Vocatur & Chersydrus παρὰ τὸ χέρσον καὶ τὸ ὕδωρ, quoniam in aqua & in terra degit. In huius appellatione Plinio non conuenit cum Aristotele. Nam ἐνυδρὶς Aristoteli est Lutris, Plinio verò serpens aquatilis, sic enim scribit. Enhydris vocatur à Græcis Coluber in aquis viuens. Et alibi: Item Enhydris. Est autem serpens masculus & albus. Eundem his duobus locis serpentem intelligi declarant vires quas similes omnino vtrique tribuit iis ferè verbis. Enhydris, inquit, vocatur à Græcis Coluber in aquis viuens. Huius quatuor dentium superioribus in dolore superiorum gingiuas scarificāt, inferiorum, inferioribus. Et: Item Enhydridis. Est autem serpens masculus & albus. Huius maximo dente circunscarificant. At in superiore dolore duos superiores adalligāt, è diuerso inferiores. Serpens fluuiatilis in longum valde accrescit, colore vario est: nam viridi, flauo, albo, cinereo notatur, qua varietate à terrestribus differt. In Lado nostro capiuntur Serpentes cum anguillis mutuo cōplexu colligatę, qua de causa multi ab Anguillis abstinēt.

Lib. 1. de histo. cap. 1. Libr. 32. ca. 7.

De Hirudine.

CAPVT IX.

HIRVDO à Græcis βδέλλα nominata est ἀπὸ τοῦ βδάλλειν, id est à sugendo, quemadmodum à Latinis quibusdam Sanguisuga. Palustre est insectū vnde à Theocrito λιμνᾶτις cognominata est. sub lapidibus latet quiescítque in sese contracta fabæ latitudine & longitudine, ac veluti ex circulis aliquot constans. Priore parte os est, posteriore acetabulū, quum repit os acetabuli modo ita applicat vt hæreat, reliquúmque corpus trahat, tum extenta vermis specie est. In ore tres illi dentes esse contrario occursu sese collidentes ex eius demorsu colligimus. Partes internas indiscretas habet. Variæ Hirudines reperiuntur, aliæ nigræ sunt, aliæ rufæ, aliæ diuersis coloribus notatæ. Nullus est planè earum in cibis vsus, sed in medicina non infrequens: nam ad hæmorrhoidum sanguinem exugendum admouentur, vel aliis partibus ad sanguinis euacuationem, quando ægri excisorij sclapri vim ferre non possunt, vel pars tolerare non potest. Hirudinibus

sal,

sal acetum, cineres aduersantur: horum enim contactu decidunt. Cauda abscissa viuunt, ex vulnere sanguis exhaustus effluit. Equorum ora subeunt, & sugendo emaciant. Venenatæ creduntur potissimùm rufæ, quod si dentes reliquerint in carne infixos, vlcera fiunt dysepulotica. Quomodo seruandæ & sanguine alendæ vt venenum deponant, docet Galenus in libello de Hirudinibus. Item quomodo à vulnere semouendæ, & quomodo venenum si quod hæserit, educendum. Plinius ad extrahẽdum sanguinem eundem earum vsum esse scripsit qui cucurbitarum medicinalium ad corpora leuanda sanguine, spiramenta laxanda. Decidunt satietate & pondere ipso sanguinis detractæ, aut sale aspersæ. aliquando tamen affixa relinquũt capita, quæ causa vulnera insanabilia facit & multos interimit, sicut Messalinum è consularibus patriciis, cum ad genua admisisset. inuehunt virus remedio verso, maximéq; rufæ ita formidantur. Ergo sugentia ora forficibus præcidunt, ac veluti siphonibus defluit sanguis, paulatimque morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur. Natura earum aduersatur cimicibus & suffitu eos necat.

GVLIELMI RONDELETII DE AMPHIBIIS LIBER.

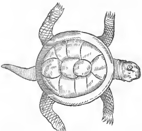
Quæ dicantur Amphibia.

CAPVT II.

CVM Ex aliis rebus tum maximè ex loci varietate animantium differentiæ inueniuntur. Harum enim alię terrenæ alię aquatiles dicũtur, quod hæ aquam, illę aerem recipiant. Alię inter has mediæ partim in aqua partim in terra versantur, aut quod partus in terra edant, cibum tamen ex aquis petant, aut quod partem maximam temporis in aqua transigant, reliquam in terra, quę vel terrenæ vel aquatiles nominari possunt. Græci τὰ ζῶα ἐπαμφοτερίζοντα vocant, vel ἀμφίβια. quorum quædam inter marina & terrena ambigunt: quædam inter terrena & ea quæ aquas dulces incolunt de quorum nonnullis nunc tractabimus. In his habentur Ranæ, Testudines lutarię, serpentes palustres, sed quia in palustribus de Ranis & serpentibus diximus, ad alia rariora conuertenda oratio, quæ in terra plurimùm versantur, sed in humore cibum capessunt, nec ea quidem omnia, verùm pauca quædam & cognitu magis necessaria.

De

De Testudine Lutaria.

CAPVT II.

TESTVDINVM genera quatuor cõstituit Plinius, *Lib.32.cap.4.* terrestres,marinas,lutarias,& eas quæ in aqua dulci viuunt,quas Græci Emydas vocant,vt fusiùs docuimus LIB.XVI.operis nostri de Piscibus marinis.Aristot. Testudinem lutariam, ab ea quę in aqua viuit non seiunxit,quam Murem aquatilem conuertit Gaza,quæ dicitur ab Aristotele μῦς,vel fortasse ἐμύς.Hæc quam hîc exhibemus in palustribus & limosis aquis fossísque vrbium & castellorum mœnia ambientibus viuit.Ea sic à Plinio depingitur.Testudinum est tertium genus,in cœno *ibidem.* & paludibus viuentium.Latitudo his in dorso pectori similis,nec conuexo incurua calyce,ingrata visu.Et à Phauorino. Ἐμὺς ζῶον ἐν λίμνῃ καὶ ἐν πηγῇ γινόμενον, ὃ δὲ χελώνιον τὸ ἐχέλζον ὑγρόν. Vocatur à nostris *Tortugue d'aigue*,id est testudo aquatilis,ad discrimẽ terrestris, quę duæ similes sunt,nisi quod aquatili cauda est longior perinde ac in muribus,à qua Muris aquatilis nomẽ accepisse crediderim.Testa colore est nigro,aliquot particulis,veluti tabellis pectinatim iunctis constat,pro arbitrio pedes,caudam,caput,modo exerit,modo recõdit. Pulmones, renes,vesicam,denique partes internas easdem habent lutariæ Testudines cum marinis,quas fusius suo loco explicauimus. Vescuntur insectis aquatilibus,limacibus,cocbleis,herbis, vnde & in hortis aluntur, sed quibus aqua non desit,ea enim perpetuo carere non possunt. Cibo omni destitutę diu viuunt,atque etiã abscisso capite, quia cùm frigido sint crasso,& viscido succo,is haud facilè dissipatur nec cito absumitur.Diu sunt seruandæ vt teneriores reddantur,& concoctu faciliores.Integræ in feruentem aquam iniiciuntur, vt testæ & ossa sepa-

rantur, deinde carnes oua, cæteræq́; internæ partes friguntur. Sanguis actu frigidus sentitur, quem hecticis nõnulli in potu dant, tũ ad refrigerandum tum ad alendum. Iisdem & phthisicis carnes cum hordeo coctæ maximè sunt vtiles.

De Salamandra aquatili.

CAPVT III.

HÆC bestiola quam exhibemus Salamandra est aquatilis, qua Pharmacopæi permulti hactenus pro Scinco vsi sunt. Quadrupes est in fontibus & stagnorum ripis habitans serpentum ritu, sæpe extra aquas errans, atq; ad solem stans, inde se nõ saltu, sed celerrimo cursu in aquam recipiens. Vidi aliquãdo non procul à Montepelio, vidi etiam frequentes in Vincentino agro. Lacertos corporis specie referunt, sed capite sunt paulò latiore, oris rictu Ranę simili, cauda vt in Cobite fluuiatili. Venenatum est animal, sed veneni vires imbecilliores esse com perio quàm Salamandræ. Quare ad eadem vti possumus sed inefficacius, vt ad pilos euellendos, & ad lepras. Pharmacopolas igitur valde improbo qui pro Scincis vsurpant. Non sum nescius amphibium hoc, siue aquatile tantùm appellare mauis à plerisque pro Cordylo haberi. Quam opinionem primùm necessariis rationibus conuellemus, deinde alterã quę pro Scinco haber. Aristotelẽ proferemus cuius hęc verba sunt LIB. VIII. de Historia animaliũ, quo loco aquatilium differentias ex diuerso victu recenset. Ζῇ δ' ἐν τῷ ὑγρῷ, ἢ δέχεται ὁ ὑγρὸν, καὶ ἔχει βράγχια, πορεύεται δ' εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ λαμβάνει τροφήν. ἓν δὲ μόνον νῦν ὁρᾶται τοιοῦτον ὁ καλούμενος κόρδυλος· οὗτος γὰρ πνεύμονα οὐκ ἔχει, ἀλλὰ βράγχια, τετράπουν δ' ἐστὶ, ὡς καὶ πεζεύειν πεφυκός. In humore quidem viuunt quę aquam hauriunt & brã chias habent, sed in siccum exeunt cibi capessendi gratia, quale vnum rantùm vidimus Cordylum appellatum: hic enim pulmonem non habet sed branchias, quadrupésque est & ad gradiendum natura idoneus. Audis igitur Cordylum brancbias habere. At hoc animal quod pro Cordylõ proponitur pulmonem non branchias habere docet dissectio. Præterea non potius in terra cibum quęritare quàm in aqua viuere experientia comperi: nam multos dies in aqua solùm, viuum huiusmodi animal alacre conseruaui nullo prorsus alio cibo iniecto.

De Scinco.

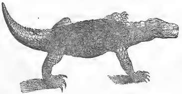
CAPVT IIII.

SVPEREST altera, neque minus falsa, neque minus perniciosa sententia eorum qui superiori capiti præfixam bestiolam Scincum esse arbitrantur, quos satis refellunt ea quæ à Dioscoride de Scinco prodita sunt, eum scilicet esse aut Ægypti, aut Indiæ, aut rubri maris alumnum, quamuis inueniatur in Lydia Mauritaniæ. At hic fontium & stagnorum dulcium incola est. Iam verò cùm Scincus terrestris Crocodilus dicatur, vix quicquam huic quem expressimus commune esse potest cum Crocodilo non solum figura, sed nec vita cùm in aqua diutius viuat quàm in terra. Quare magis inclinat animus, vt existimem Scincum squamosum esse quadrupedem, quem rectè expressum capiti huic præfiximus, qui aliquot ab hinc annis Venetiis venditur exenteratus & salitus, ex Alexandria Ægypti. Est enim Crocodilo similis, quatuor habet pedes, squamis paruis & frequentibus tegitur, capite est longo cauda rotunda breuiore quàm in lacerta, quæ omnia Scinco conueniunt ex Plinij autoritate, qui cum de Chamæleonte dixisset, hæc subiunxit. Ex eadem similitudine est Scincus, quem quidam terrestrem Crocodilum esse dixerunt, candidiore autem & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoscitur à Crocodilo aquatico, squamarum seta à cauda ad caput versa. Maximus Indicus, deinde Arabicus. afferuntur salsi. Alio in loco Crocodilo assimilat. Similis Crocodilo sed minor etiam Ichneumone, est in Nilo Scincus, contra venena præcipuum antidotum. Item ad inflammandam virorum venerem. Quo ex loco vtile est studiosos admoneri non citra diorismum Scincorum renibus ad venerem inflammandam vtendum esse, quod tamen hodie plerique omnes Medici faciunt. Sunt enim quæ in mulieribus venerem accendent, quæ in viris extinguent, & contrà, quòd hominibus siccius sit, magísque substantiæ igneæ particeps semen, in fœminis humidius. Quare quæ calidiora fuerint hominum semen absument, eadem in mulieribus frigidius, humidius ac velut sopitum excitabunt, mouebunt, flatúq; distendent, vnde non mediocriter veneris libido accenditur. Rostrum Scinci, ait Plinius & pedes in vino albo poti cupiditates veneris

Lib. 28. cap. 8. — *Lib. 8. cap. 25.* — *Libr. 28. ca. 8.*

accendunt, vtique cum satytio & erucę semine, singulis drachmis omnium, ac piperis duabus admistis, ita vt pastilli singulatum drachmarum bibantur. Per se laterū carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potę, efficaciores ad idē creduntur. Prodest cōtta sagittas venenatas, vt Apelles tradit, postea sumptus. In antidota quoq; nobilia additur. Sesthus plusquā drachmę pōdere in vini hemina potū, perniciē afferre tradit. Prǽterea eiusdē decoctū cū melle sumptū venerē inhibere. Quę omnia ideo à nobis citata sunt, vt cognoscāt ij qui Scincotū renes in medicamētis pręscribūt, non renes sed carnes quæ circa renes sunt & latera intelligi. Deinde vt paulò diligētius excutiamus locum posttemū quo traditur Scincotū decocto cum melle venerē inhiberi, quæ superioribus ex diametro repugnāt. Quā ob causam locum hunc mēdosum esse sagacis cōiectutę vir ex Dioscoride colligere possit, qui cum dixisset carnes quę tenes amplectūtut, id sibi viriū vēdicasse vt si drachmę pōdere bibātur, venerē accēdāt subdit, ἀποπαύειν δ' ἐπίτασιν τῆς προθυμίας, φασὶν ἀφεψήματα μετὰ μέλιτος πινόμενα ἢ θρίδακος σπέρμα μεθ' ὕδατος. Id est decocto lētis cū melle aut semine lactucę cū aqua poto veneris cupiditates inhiberi. Ex Dioscoride igitur à quo permulta trāscripsisse Pliniū cōstat, inemendatum esse Plinij locum suspicari licet. Eadem tradūtur ab Aëtio: Scinci citca tenes partes, ad tentiginem pudendotum ciendam bibuntur. Neq; aliud magis contrarium huic facultati destruēdæ videtur, quàm lactucę semē ex aqua potum. Quidam etiā lenticulę decoctum cū melle potum tētiginē sedare tradūt.

De Crocodilo.

CAPVT V.

CROCODILVS Aqua destitutus diu viuere nequit. Eam ob causam inter animalia ancipitis naturæ recenseri debet. Animal est quadrupes partim fluuiatile, scilicet Niloticū, partim terrestre, quod ad quindecim cubita excrescit autore Aristotele, vel plerunq; ad duo

ad duodeuiginti aut Plinius. Inuenitur etiam in India noua in insulis Honoratæ vibit. Et flumen Darat Crocodilos gignit in Mauritania. Magno est oris rictu dentibus longissimis & validissimis, exertis, in vtraq; maxilla pectinatim dispositis. Lingua caret Crocodilus Ægyptius, inquit Aristo. ea enim in re piscibus quibusdam similis est, cùm enim pisces spineam nec absolutam cõtineant linguam, tum vel maximè nonnulli adeo læuem indiscretũmque eum ipsum linguæ tributum locum sortiti sunt, vt nisi labrum ad modũ diduxeris, ne vestigiũ quidem linguæ inspicere possis. At reuera linguam habet, sed latam & breuem, vt in exsiccatis Crocodilis cernere licet, quos mercatores ex Ægypto deferendos curant, linguam, inquam, multò interiore quàm in cæteris animantibus oris parte sitam, & hærentem. Cùm igitur valde imperfecta sit, ea carere existimatur. Maxillam superiorem mouet Crocodilus, vt docet expetientia, id quod annotat etiam Aristoteles. Maxillæ à capite protẽduntur ossa duo, quarum inferiorem animalia omnia mouent, excepto fluuiatili Crocodilo. Hic enim vnus non inferiorẽ, sed superiorem mouet. Sed id nõ soli ex omnibus animalibus Crocodilo peculiare, nã inter aues phoenicopterus superiorẽ partẽ rostri mouet, vt annotauit Menippus Philosophus LIB. de Homine. Crocodilis oculi sunt suillis similes, visus in aqua hebes, extra acutissimus. Cute est corticea, dura, cõtra omnẽ ictũ inuicta, in dorso tuberculis inæqualibus aspera, in vẽtre lęui. Pedes quatuor habet breues pro corporis magnitudine, qui in digitos vnguibus acutissimis munitos diuisi sunt, lateribus adnexa crura tũ priora tum posteriora, retto inflexa, & paulùm ad latus vergẽtia vt in lacertis. His in summa aqua expãsis natat & cauda, in qua magnũ inest robur. Interna lacertis similia habet. Oua parit sexaginta magnitudine ouorũ anseris, nec aliud animal ex minore origine in maximã crescit magnitudinem, sexaginta dies oua parit, & dies totidem fouet. Alij tradunt vt lacertos oua obruere terra, deinde discedere, & spõte excludi, educariq;. Sexaginta dies latet & sine cibo durat autore Æliano. Dies in terra agit, noctes aqua, teporis vtriũq; ratiõe. In aqua pisces vorat, in terra humanę carnis est appetẽs, in alia etiã animalia impetũ facit, vt in canes. Vnde prouerbiũ, Tãquã canis è Nilo, quod canes currẽdo bibãt. Ferũt famę pressos Crocodilos hausta aqua os implere, eamq; in via effundere, vt homines aquatum venturos & ob loci lubricũ delapsos corripiãt & vorent. Terribilis hæc cõtra sagaces belua est, fugax cõtra insequẽtes. Parua auis quę Trochilus in Ægypto vocatur, rex auiũ in Italia, inuitat Crocodilũ ad hiãdũ pabuli sui gratia, os primùm eius adsultim repurgãs, mox dẽtes & intus fauces quoq;, ad hãc scabẽdi dulcedinẽ quã maximè hiãtes, in qua voluptate somno oppressum conspicatus ichneumon, per easdẽ fauces vt telum aliquod immissus, erodit aluum. Tradit Plinius alium esse

Lib. 3 de hist. cap. 7.

Lib. 8 cap. 25.

Crocodilo hostem. Delphinum, qui se vt teriti immergentes cultellata dorsi pinna Crocodili aluum, cuius mollis tenuisque est cutis secans. Qua de re quid sentiam quum de Delphino agerem exposui. Sût qui Crocodilû podice carere credant, sed falso. Cùm enim oua pariat, meatu aliquo ea emitti necesse est, atque eodem excrementa excerni, vt in lacertis & aliis animalibus quæ oua pariunt euenit. Sed vt in lacertis, ita in Crocodilis meatus nô appatet squama siue cortice tectus, quamobrem eo carere existimantur. At ij quum egerere volunt, cerni potest. Crocodilos aliquando cicurari posse autor est Aristoteles. Carniuora mansuescunt commodi sui ratione, quale se genus Crocodili exhibet sacerdoti locis quibusdam propter cibi curâ quę ibi insumitur, quod idem fieri ceteris etiam locis intelligi licet. Plutarchus refert Philinum qui Ægyptum obietat sibi in Ægypti Anteo nuncupato auiculam inspexisse simul cum Crocodilo dormientem, eidémq; hûc porrectum adiacere. Strabo narrat in Arsinoë quæ priùs Crocodilorû ciuitas dicebatur, cultui habitos sacrósque fuisse Crocodilos, & à sacerdotibus nutritos pane carne & vino, quæ à peregrinis afferentur ad huiusmodi spectaculû venientibus, à sacerdote vno Crocodili os aperiri, ab alio panem, carnê, vinû iniici, tum Crocodilos in lacum exilire. Sunt quæ antipathia quadam Crocodili aduersantur, vt potamogeton herba, quam secum habent qui Crocodilos venâtur. Est & colubet in aquis viuês, cuius fel & adipê habêt qui Crocodilis insidiantur, miréque inde adiuuari produntur, nil contrà belua audente, efficacius etiamnum si herba potamogeton misceatur.

Lib. 9. de hist. cap. 1.

Lib. 17. Geog.

De Crocodilo terrestri.

CAPVT VI.

PLINIVS genera duo Crocodilorum constituit. Proximè fabulosus est Crocodilus, inquit, ingenio quoque illo, cui vita in aqua terráque communis. Duo enim genera eorum: illius è dextra maxilla dentes adalligati dextra lacerto, coitus (si credimus) stimulant. Canini eius dentes febres statas arcent repleti (sunt enim caui) ita ne diebus quinque ab ægro cernantur qui ad alligauere. Idem pollere & ventre exemptos lapillos, aduersus febrium horrores venientes tradunt: hac enim de causa Ægyptij perungunt adipe ægros suos. Alter illi similis multùm infra magnitudinem, in terra tantùm, odoratissimísque floribus viuit, ob id intestina eius diligenter exquiruntur iucundo odore referta. Crocodileam vocant, oculorum vitiis vtilissimam, cum porri succo inunctam, & contra suffusiones vel caligines. Hoc secundum

Lib. 28. cap. 8.

Croco

Crocodili genus quale sit, ingenuè fateor me nescire, malo enim id fateri quàm mihi ipsi studiosisque imponere ac res incertas pro certis proponere. Igitur an hæc secūda Crocodili species Scincus sit mihi nondum certum est, quamuis dicat Plinius. Scincum quorundam sententia terrestrem esse Crocodilum. Non sum nescius pro Crocodilo terrestri à viris doctis haberi, à quibusdam etiam exhiberi animal Crocodilo aspectu simile, corpore quidem leui, cæterùm capite, cauda & pedibus cortice squamoso contectis. Verùm quia post oris rictum branchiarum rima apparet, neque Scincum, neque Crocodili speciem esse dixerim, propterea quod Crocodili brāchiis careant, sed solus Cordylus ex pedestribus habeat, quas subesse rima illa etiā in pictura authoris librorum de aquatilibus expressa indicat. Neque verò Cordylus Aristotelis, Crocodilus terrestris esse potest, quoniam Cordylus partim in aqua degit, partim in terra, Crocodilus terrestris in terra tantùm, ad discrimen illius qui ancipitis est naturæ.

De Cordylo.

CAPVT VII.

QVOD Hîc exhibetur animal Crocodilū terrestrem non esse proximo capite docuimus, sed Cordylū Aristotelis esse crediderim, cuius tribus in locis meminit, annotans ex iis animalibus quæ pedes habent vnū tantum esse Cordylum qui brāchias babeat. Primus locus iam citatus est capite de Salamandra aquarili. Alter est LIB. IIII. de partibus animal. Οἱ δὲ κόρδυλοι βράγχια ἔχοντες, πόδας ἔχουσι, πτερύγια γὰρ οὐκ ἔχουσι ἀλλὰ τὴν οὐρὰν μανώδη καὶ πλατεῖαν. Cordyli brancbias habēt & pedes, pinnis enim carent, sed cauda illis soluta & lata. Tertius est in libro de respiratione. Ἄποδες δὲ πάντες ἰχθύες, καὶ γὰρ ἃ ἔχουσιν καθ' ὁμοιότητα τῶν πτερύγων ἔχουσιν, τῶν δὲ πόδας ἐχόντων ἓν ἔχει βράγχιον μόνον τῶν τεθεωρημένων ὁ καλούμενος κόρδυλος. Pedibus carēt pisces oēs, etenim quæcūq; habēt ad similitudinē pīnarū habēt. Verū ex iis quę pedes habēt, vnū nouimus cui sint brāchiæ, Cordylus appellatur Hîc dissimulare nō oportet in exēplaribus excusis aliquādo Crocodilū vel crocodiliū repertū fuisse.

At recte Cordylum legas testimonio Athenæi Aristotelem citantis. κόρδυλος. τοῦτον Ἀριστοτέλης φησὶν ἀμφίβιον εἶναι, καὶ τελευτᾶν ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἀναξηρανθέντα. Νουμένιος δ' ἐν ἁλιευτικῷ κορδύλον αὐτὸν καλεῖ. Cum igitur quod hîc proponitur quadrupes scissuram branchiarum & branchias habeat non possum non existimare Cordylũ esse Aristotelis, cui soli ex quadrupedibus contigit branchias habere. Est quidem Crocodilo similis sed minor. In dorso cute tantùm integitur, cortice squamoso cauda, pedibus, capite tectis. Capite est minore breuiore minúsque acuto quàm Crocodilus post oris rictum foramen vnicum seu rimam branchiarum habet, pedes in digitos quinque diuisos, his & cauda natat.

De Castore.

CAPVT VIII.

LIBRIS Quoque quos Castores vocant in terris & in aqua victus est. Quare inter anciptis naturæ animalia rectè collocantur, de quibus etsi multi multa scripserint, partim ex veterũ & probatorum scriptorum libris, partim ex iis quæ ipsi viderunt & obseruarunt, tamen inutilis non fuerit hic labor meus eadem rursus pertractãdi, quia quędam proferimus quæ ad partium tum internarũ, tum externarum

externatum cognitionem pertinent, quæ à nullo, quod sciam, literis prodita sunt, maximè ex percontatione & colloquio optimi doctissimique viri Gulielmi Pelicerij Monspeliensis episcopi accepta, qui diu domi Castores aluit tum minores tum maiores, vt eorum partes, naturam, mores penitus nosset. Κάστωρ à Græcis παρὰ τὸ γαστήρ, γάστωρ καὶ κάστωρ, ὑπογάστριον γὰρ τὸ ζῷον, καὶ σχεδὸν ὅλον κοιλία. id est, à dictione γαστὴρ quæ ventrem significat, quod ventrosum sit animal. Reiicienda igitur quorundam Grammaticorum etymologia qui dictum Castorem volunt quod seipsum castret, vel quòd ob Castorium à quærentibus castretur. καστόριον testes Castoris vocant, vt annotat Galenus. Fibrum Latinè dictum volunt à fibris id est amnium ripis quas incolit. Canem Panticum alij vocant. Galli *bifre*, alij *bieure* nominant. Ab Italis *biuaro*, à Germanis *bibergeil*. Sunt qui à Lutra non distinguũt, cùm maximè cauda differat, & viribus Lutra Castore multò sit inferior. Castor animal est amphibiũ, ac veluti Sciurus aquatilis. Capite, oculis, dentibus murem refert, lingua suem, maxillis leporem, rostro canem barbatum. Dentes longi sunt, lati, recurui. Animal horrẽdi morsus, arbores iuxta flumina vt ferro cædit, hominis parte comprehẽsa, non antequam fracta cõcrepuerit ossa morsu resoluit. In interiore maxillæ vtriusque parte octoni sunt molares, inæquales. Auriculæ paruæ pilis obtectæ. Priores pedes simiæ pedibus, posteriores anserinis similes, quibus potissimum & caudę latitudine natat, prioribus foueam sibi cauat in ripis amnium, eámque componit lignis à se cæsis ea arte collocatis, vt vel decrescente vel increscente aqua partem anteriorẽ corporis in sicco, caudã verò in aqua habere possit. quia cauda extra aquam exsiccatur, durior, rigidiórque redditur, atq; ideo minus obsequens præsertim in excernendis alui excrementis, quam ob causam partem posteriorẽ in aqua tenere existimant diligẽtes rerum peruestigatores, alioqui ægrè admodũ excrementa eiicit, tum quia fellis parum in intestina influit, illud enim frequẽter euomit, tũ quia alimentis siccis maxime vescitur, vt ramis & corticibus arborũ. Anterioribus pedibus simiarum vel sciurorũ ritu tanquam manibus cibum ori admouet. Cauda illi pisciũ, id est, squamosa quẽadmodũ pisces squamosi sunt, prona parte, supina glabra & læuis. Partibus internis porco quàm alteri animali similior scilicet lingua, pulmone, corde, ventriculo, intestinis, hepate in quinq; lobos diuiso, in minoribus lobis fel latet, splen paruus pro corporis magnitudine, renes magni pinguitudine obducti non aliter quàm in vitulo anniculo. Vesica fellis similis, testes parui, substrictiq; & adhærentes spinæ, qui adimi sine vita animalis nõ possunt. Quare amputari hos ab ipsis quum capiũtur negat Sestius diligentissimus medicinæ autore Plinio LIB. XXXII. quod tamen videtur affirmare Plinius LIB. VIII. Easdem

Lib. 11. de fac. simpl. med.

Cap. 3.
Cap. 30.

partes sibiipsi Pontici amputant Fibri periculo vrgente, ob hoc se pe-
ti gnari, castoreum id vocant Medici, aliàs animal horrendi morsus.
Lib. 2. cap. 26. Priorem sententiam secutus est Dioscorides. Vanum est quod tradi-
tur testes ab ipsis euelli, & à sese abiici quum venatu vrgentur: si qui-
dem tangi nequeunt, ita vt in sue substricti. Fibri in inguinibus gemi
nos timores habent, vtrinque vnicum membrana sua cõclusum, oui
anserini magnitudine, inter hos est mentula in maribus, in fœminis
pudendũ. Hi tumores testes non sunt, sed folliculi membrana, vt di-
xi, contecti in quorum medio singuli sunt meatus, è quibus exudat li
quor pinguis & cerosus, quẽ ipse Castor sæpe admoto ore lambit &
exugit, postea hoc veluti oleo quas potest corporis partes cõtingere,
oblinit, non aliter quàm aues præsertim eæ quas ad aucupiũ ὀρνιθοκό-
μοι alunt, quibus supra podicẽ siue prona in parte caudæ vesicula est
in qua inest liquor quidã pinguis oleo similis quẽ rostro exhauriũt,
ac pennas primùm maiores deinde minimas quasque pinnas perun-
gunt, id quod Galli aucupio dediti *Proindre* vocant, id est, perungere,
atq; hoc maximè prognostico pluuiã præsagiri aiũt, natura aues sub
dio degere salitas ad id stimulante vt veluti oleo illitæ pennæ nõ ma
defiant. Hos tumores testes nõ esse hinc maximè colligas quod ab his
nulla sit ad mentulam via neque ductus quo humor in mẽtulæ mea-
tum deriuetur & foras emittatur. Præterea quod testes intus reperian
tur. Liquor ille de quo loquimur, quum recens est, oleũ refert, quum
vetustior mellis liquidi colore est & crassitudine. Idem leporum exẽ-
plo declarare non inutile fuerit. Iis in vtroque inguine tumor est,
glandulæ prominentis modo, intus meatus est varicosus, capreoli mo
do intortus è quo liquor effluit. Hos tumores cùm in omnibus lepo-
ribus obseruasset vulgus, lepores omnes simul mares & fœminas esse
credidit. Eosdem tumores Moscho animali esse puto à quibus odo-
ratum illud pus emanat. Neque sunt audiendi qui putant tubercu-
li, vel vmbilici inflammati saniem esse. Tumorem esse glandulæ vel
testiculo similem membrana circundatum norunt, qui adulte-
rant, nam'in testiculi formam effingunt, ac testiculum Moschi ap-
pellant. Hæc quæ de tumoribus inguinum castoris & liquore in-
de manante à nobis prodita sunt, cùm ita se habere doceat ipsa in-
spectio atque experientia nunc inquirendum sint ne Castoris te-
stes quibus olim vsi sunt veteres in præstantissimis remediis, quibus
hodie quoque sæpius vtimur, an verò tumores illi liquore ceroso gra
uidi de quibus iam diximus. Et si testibus vsi sint veteres possimus ne
in eorum vicem tumores illos vtiliter vsurpare. Primùm testibus v-
sos fuisse antiquos perspicuè docent ipsorum scripta. Ὄρχεις κά-
στορος ὀνομάζουσι καστόρειον, inquit Galenus, ἔνδοξον ὂ καὶ πολύχρηστον φάρ-
Lib. 3. cap. 2. μακον. Sestius apud Plinium, paruos esse ait substrictósq;, & adhæren-
tes

tes spinæ. Adulterari autem renibus eiusdem qui sint grandes, cum ve ri testes parui admodum reperiantur. Præterea ne vesicas quidem es- se cùm sint geminæ, quo et nulli animantium. Itaque inter probationes falsi esse geminos folliculos in vno nexu dependentes. In his folliculis inueniri liquorem, & asseruari sale, & corrumpi fraude, coniicientibus gūmi cum sanguine aut ammoniaco: quoniam ammoniaci coloris es- se debeant, tunicis circundati, liquore veluti mellis cerosi odoris gra- uis, gusto amaro & acri, friabiles. Quæ posttema nota de exsiccato te- ste cum suo liquore intelligenda est. friabile enim humori competere non potest. Idem de testibus Castoris ex Dioscoride colligitur, qui eli- gi vult testes ex vno ortu connexos, liquore intus ceroso, odore gra- ui & virus redolente gustu acri, mordente, frabili, naturalibus tuni- cis circundato. Nunc quod venditur Castorium etiam si adultera- tum non sit testes non esse magnitudo ipsa conuincit, illi enim par- ui sunt admodum, & gallorum gallinaceorum testiculos magnitu- dine non multùm excedunt, Castorium vero nostrum multo maius est, nihilque aliud planè quàm tumores ij quos & oratione & pictura expressimus, execti atque exsiccati tunica veluti scroto inuoluti, qui pro testibus habentur, quia eo loco sunt quo in quadrupedibus pen- dent testes ex vtraque penis parte. Quare non mirum si pro testibus hodie venales proponuntur. Sed facultatibus ne differant vocati in desceptationem potest. qua de re dicam quod sentio Tumorum li- quorem liquidiorem esse tenuiorúmque partium quàm testium, quod saporis odorísque maior acrimonia declarat, ac proinde in re- mediis quæ extrinsecus adhibentur efficacior erit, iis vero quæ assu- muntur vis minuenda pro affectus ratione. Atque existimo veteres ipsos tumorum potiùs quàm testium liquorem medicamentis pro- miscuisse, vt ex liquoris cerosi consistentia, odore graui, virus redolen- te, ex gustu acri, mordente colligere licet quas omnes notas veriores esse in tumorum quàm in testium liquore comperies. Reliquas cor- poris particulas actiones morésque persequamur. Fœminæ quam hic depinximus vnicus est meatus & ad excernenda excrementa, & ad patiendum. Cute tegitur & pilis densis breuibúsque & mollibus Lutræ modo. Carne est dura, pingui, bubulæ simili, semper virus olet. quo quomodo condiatur malum succum gignit, assa melior est aromatis aspersis. Dioscorides cum piscibus & Cancris in aqua vi- uere non piscibus & Cancris vesci intellexisse videtur. Verba eius sunt. Ζῶον ἀμφίβιον ἐςὶ δ᾽ πλῆςον ἐν ὕδασι ζῶν ἰχθύσι καὶ καρκίνοις τρεφό- μενον. Id est, Fiber ancipitis vitæ animal plerumque cum piscibus & cancris victum in aqua capessit. Et reuera corticibus & ramis arbo- rum maximè salicum ac foliis & fructibus potius vesci experientia comperit Gulielmus Pelicerius Monspeliensis Episcopus, qui fibris

quos alebat frequenter pisces & viuos & mortuos obiecit, à quibus omnino abstinerent, ac ne degustarent quidem, cum tamen versari in aqua maximè cibi causa videri possit. Permitum illud quoque est quod idem mihi affirmauit de Castore fœmina, quæ catulis ereptis conclusa portis firmissimis arrosis & clauis ferreis euulsis, patefacto aditu ex alto loco præcipitem se dedit Magnus est Castoris in medicina vsus, nam vt à pelle incipiam, vtile est podagricis, calceari pellibus fibrinis ponticis. Vrina venenis resistit, quæ commode seruatur in sua vesica ad antidota Fel ad oculorum suffusiones & ad venerem in mulieribus excitandam valet. Coagulum epilepticis conuenire creditur. Tumores inguinum & testes in frigidis & humidis morbis magno sunt auxilio, cùm sicco sint & frigido temperamento, quod ex acri odore & sapore colligas. Serpentum venenis aduersantur, sternu tamenta mouent, & in vniuersum varios obtinent vsus quos declarat Dioscorides LIB. II. Galenus LIB. XI. de facultatibus simpl. medi. & Plinius variis in locis quæ omnia describere superuacaneum foret. Venenis resistere declarant antidoti quibus miscetur vt Theriaca. Opij vires debilitat, ob id narcoticis adhibetur, purgantibus vero ad crassam pituitam incidendam & educendam. Efficacissimum est Castorium ex Ponto Galatiæ, mox Africæ vt tradit Plinius, quod tamen Strabonis autoritate impulsi nonnulli improbare possent, cùm scribat Castorium Ponticum esse φαρμακῶδες si id venenatum interpretarentur, quod tamen verum non est. Nam Strabo de hispania loquens Castorium Hispanicum cum Pontico conferens hoc efficacissimum, illud imbecillum esse intelligit. verba eius sunt. Κάστορας μὲν φέρουσι μὲν οἱ ποταμοί, τὸ δὲ καστόριον οὐκ ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν τῷ ποντικῷ. ἴδιον γὰρ τῷ ποντικῷ πάρεστι φαρμακῶδες καθάπερ ἄλλοις πολλοῖς. Id est Castores quidem in fluuiis inueniuntur, sed castorium eandem vim minimè habet cum Pontico, cui proprium est efficacissimam habere in medicamentis vim. Neque huic sententiæ nostræ refragatur quod Auicenna, aliique Arabes aduersus morbos à Castorio tanquam venenato excitatos remedia & antidota præscribũt. Nã de Castorio nigro, fœtido, rancido, corrupto loquuntur, quod venenatũ esse vnoque die hominẽ perimere traditur, & in insaniam agere eo immodicam siccandi facultatem. Est & hoc loco non dissimulandus error autoris libro de aquatilibus, qui Castorem siue Fibrum, Aristotelis Latacem esse scribit, cùm Aristoteles ipse eodem in loco Castorem & Latacem ad diuersos ponat. τοιοῦτα δ' ἐστὶν ὅτε κολυμβητικός κάστωρ, καὶ τὸ σαθέριον, καὶ σατύριον, καὶ ἐνυδρίς, καὶ ἡ καλουμένη λάταξ. Neque est quod quanquam id moueat quod scribit Aristoteles Lataci dentes esse robustos, noctúque egredi, virgulta proxima suis dentibus vt ferro præcidere, quæ Castori tribuit Plinius. Etenim id Castori, Lataci,

Lib 32 cap 3

Lib 3 georg.

Lib 8 de hist. cap 5.

ci,& Lutræ commune est. Vnde Varro Lutras quasi Lytras dictas es-
se existimat, quod arborum radices in ripa succidat & dissoluat, quod
Græcis est, λύειν. Lutra quidem præter differentias quas alij adferunt à
Castore differt renibus qui in Lutra magni sunt, ac veluti ex multis par
uis renibus compacti, quales esse Delphinis & Vitulis terrestribus ali-
bi diximus. Latax verò à Castore quod Lataci pilus sit durior medius
inter pilum vituli marini & cerui.

Poteram aliquot alia tum palustria, tum amphibia animalia ad su-
periora adiungere. Sed quia satis multa de iis cum veteres tum recen-
tiores scriptores tradiderint, & in libris suis ea repræsentarint, eadem
hîc repetere nihil est necesse. Quare ordine explicatis iis quæ Elencho
Libris De Piscibus marinis præposito côtinentur, scilicet marinorum
piscium generibus omnibus, stagnorum marinorum piscibus, præte-
rea Lacustribus, fluuiatilibus, palustribus, amphibiis, vniuersæ piscium
historiæ finem modúmque facio: cuius reprehensores multos, atque
etiam vituperatores, paucos verò approbatores, & æquos existimato-
res fore longè ante prospexi: adeo difficile est in hac temporum infœ-
licitate, & permagna ingeniorum iudiciorúmque varietate aliquid ef
ficere, vel sentire quod pluribus probari possit. Qui quęstu omnia
metiuntur, quíque Philosophiam ac Medicinam latius patere non exi
stimant quàm ipsi cernere animo ac circunspicere possint, ii inanes
hos meos labores, frustráque susceptos esse iudicabunt, quorum præ-
posterum peruersúmque iudicium etiam me tacente à liberis & eru-
ditis hominibus satis improbatur, ab iisque illi hominibus ex imperi-
ta multitudine atque ex infima plebe nihilo præstantiores habentur.
Alii hoc quidē scriptionis genus latinis literis illustrandum fuisse non
negabunt, neque Philosopho Medicóue indignum opus esse existima
bunt, sed ex his fortasse non defuturi sunt qui cùm πολλὰ ῥᾶον μωμήσε-
σθαι possint ἢ μιμήσεσθαι, multa reprehendent, ac etiam cauillabuntur.
Hos tamen æquiores laborum meorum iudices fore spero, si hoc v-
num ab illis impetrauero, vt cogitent ob effusos sumptus qui necessa-
rio in hanc rem faciendi fuerunt, principis aut locupletissimi ali-
cuius viri potiùs quam meum opus hoc esse debuisse. Deinde cum pi
ctoribus ac scalptoribus intolerãdo hominũ genere mihi rem fuisse,
tum multa excusaturos ac studia conatúsque meos laudaturos certo
scio. Quod si qui sint qui ita omnia ad viuum resecent, vt nihil ni-
si quod exquisitissimum sit probare possint, eos oro atque obte-
stor, vt in hoc vel simili scriptionis genere versari velint, ac per-
fectiora limatiorá que edere, atque ea libentissimo animo sumus
amplexuri. Interim hac præclara conscientia sustentor, quod
summis vigiliis ac sumptibus in vniuersa Piscium Historia pertra-

ctanda multa laude non indigna præstiterim, ad studiosorum omnium vtilitatem, & ad summam excellentissimorum Dei Opti. Maxi. operum admirationem omnia referens, & illius laudem & gloriam sempiternam.

Τέλος σὺν θεῷ.

Errata sic corrigito.

Pagina 9 pro sint, sit.
Pag. 17. pro pactines, pectines
Pag. 100. pro offossa, effossa
Pa. 150. pro aliquando post, aliquanto.
pag. 209. pro puberem, puluerem.

INDEX RERVM COGNITV NECESSARIARVM, QVAE TOTO OPERE SPARSÆ SVNT.

A

B

C

Cypri

INDEX

Vnio

NOMINA ET INDEX
PISCIVM.

LVGDVNI,

Matthias Bonhomme Excudebat.